





2 1/4 m

19193

~~375~~

A 2.2.C.1832.2

*Handwritten scribble*

Harvard Medical School



LIBRARY OF HYGIENE

FROM THE LIBRARY OF  
CHARLES HARRINGTON  
INSTRUCTOR IN HYGIENE, 1885-1898  
ASSISTANT PROFESSOR OF HYGIENE, 1898-1906  
PROFESSOR OF HYGIENE, 1906-1908

GIFT OF  
MRS. CHARLES HARRINGTON  
NOVEMBER 30, 1908





**MACER FLORIDUS**  
**DE**  
**VIRIBUS HERBARUM**

UNA CUM

**WALAFRIDI STRABONIS,**  
**OTHONIS CREMONENSIS ET IOANNIS FOLCZ**

**CARMINIBUS SIMILIS ARGUMENTI,**

**QUAE**

**SECUNDUM CODICES MANUSCRIPTOS ET VETERES EDITIONES**  
**RECENSUIT, SUPPLEVIT ET ADNOTATIONE CRITICA INSTRUXIT**

**LUDOVICUS CHOULANT.**

---

**A C C E D I T**

**ANONYMI CARMEN GRAECUM DE HERBIS,**

**QUOD E CODICE VINDOBONENSI AUXIT ET CUM GODOFREDI HERMANNI**  
**SUISQUE EMENDATIONIBUS**

**EDIDIT**

**IULIUS SILLIG.**

---

**LIPSIAE, SUMPTIBUS LEOPOLDI VOSSII.**

**1 8 5 2.**

AMSTELODAMI, apud I. MUELLER & Co., in de Kalverstraat No. 163.

LONDINI, apud I. B. BAILLIERE, 219 Regent Street.

PARISIIS, apud I. B. BAILLIERE, Rue de l'école de médecine No. 13bis.

A 22.C.1832.2

VIRIBUS THERBARUM

IN QUA

WALARUM STABULIS

OTIUM CLEMENSIS ET IONIS FORUM

CARMINIBUS SIMILIS ARGUMENTI

EX

SECUNDUM CODICES MANUSCRIPTOS ET VETERES EDITIONES  
RECENSUIT, SUPPLEVIT ET ABBOTATIONE CRITICA INSTRUIT

LUDOVICUS CHOUANET

RECENSUIT

ANONYMI CARMINI GRABUM DE HIRIDIS

QUOD E CODICE VINDOBONENSIS EXIIT ET FIRM. GORDONII TIBURINI  
SUBJUG. PARADYTHORIS

EXIIT

LEIPZIG

LIPSIÆ, sumptibus LEOPOLDI VOSSII.

1852

A. VINDOBONENSIS, quod I. NEUBERGER & Co., in de Habsburgensis in THE  
EXIIT, quod J. N. BAILLIARD, 218 Boulevard  
PARIS, quod J. BAILLIARD, Rue de Valenciennes, No. 114.

**L. B. sup. S.**

**C**um sex abhinc annos Aegidii Corboliensis carmina medica ad codicum manuscriptorum et editionum veterum fidem recensita ederem, in animo erat, alia quaedam similis argumenti carmina medio aevo conscripta eodem fere modo cum harum rerum fautoribus communicare. Eligebam Macri Floridi carmen, cuius summa apud omnes medii aevi medicos auctoritas mihi iam in curanda Aegidii editione innotuerat, et Othonis Cremonensis versiculos, quos iam tunc e codice manuscripto suppletos descripseram, quibus adiungere volebam Walafridi Strabonis hortulum, non illepidum aevi Carolini poemation. Quae omnia, ut uno volumine comprehendi, sic brevi tempore absolvi posse sperabam. Sed cum insignis copia codicum manuscriptorum et editionum Macri Floridum accuratius huic scriptori impensum studium facile me edocuit, eam eius parandam esse editionem, quae severioribus quoque in medicina medii aevi scrutatoribus quodammodo inservire posset, et in oratione Macri constituenda non, ut in Aegidio factum est, coniecturae, sed optioni inter lectiones codicum primum esse locum concedendum. Hac solum ratione sperari posse videbam, fore ut editio scriptoris alius excusationem inveniret, qui neque sermonis versumque elegantia, neque rerum ubertate et practica quadam utilitate sese commendaret. Et haec quidem

in causa erant, cur multo serius quam promiseram haec editio in lucem prodiret.

Si quis autem, non cur tam sero sed cur omnino eiusmodi scripta nostris temporibus edantur, quaestionem instituat, eum minus, quam decet, memorem esse duxerim, in historia literaria quemcunque scriptorem non ex nostro sed ex suo aevo aestimari, nullum vero ex iis, qui remotioribus et minus notis temporibus scripsere, plane contemnendum esse. Quae cum in omni literarum genere tum praecipue apud scriptores medii aevi valent. Huius enim aevi omnem indolem et conditionem, civilem non minus quam literariam, accuratius cognoscere, hac ex causa iam maxime interest, quia nostra instituta, nostrorum temporum vivendi ratio, artes et doctrinae, et omnis eruditionis nostrae disciplina in illo aevo quasi fundamenta sua habeant profundissima. Ad cognoscendos vero mores et doctrinam cuiuscunque aevi non parum certe conferunt scriptores medici aut de rebus medicis, quippe qui res pertractent a reliquis omnibus aliis quidem scriptoribus neglectas, sed ad vitae quotidianae intima penetralia quam maxime pertinentes. Quare non soli medico aut rerum naturae curioso hi scriptores inserviunt, sed cuique, qui non superficiem et speciem rerum gestarum, sed causas interiores et veram vitae communis indolem nosse cupit. Sic, ut exemplo utar, vires medicae, quae certis herbis inesse creduntur, et narrationes fabulosae de herbarum efficacia in corpus humanum saepe lucem quandam afferunt religionibus antiquis, quae declinando, ut fieri solet, in superstitiones transierunt; verbenae, visci querni et hyoscyami exemplo. Et cur ea, quae medio aevo credebantur de herbarum viribus et morborum natura minoris esse momenti putentur, quam inanes dialecticorum eiusdem aevi subtilitates, aut theologorum verbosae disputationes de rebus, quae sciri nullo modo possunt, aut monachorum loquaes



et prodigiosae fabulae de miraculis Sanctorum et de laudabili vita beataque morte divitum et potentium, liberalitate coenobitis commendatorum?

Latinitati praeterea mediae et infimae accuratius et plenius cognoscendae summam quoque afferunt utilitatem scriptores medici, rebus saepe nominatis, quae ab aliis non commemorantur, et in eo verbis et elocutionibus usi, quae apud alios scriptores non leguntur. Poëtae vero quorum opera hic exhibentur, supplementum simul sistunt ad Polycarpi Leyseri historiam poëtarum et poëmatum medii aevi (Hal. 1721. 8., 1741. 8.), in qua collectione nullus eorum legitur.

Sed ipsa quoque medicina et rerum naturalium cognitio sibi ex hisce suis scriptoribus, qui medio aevo vixerunt, fructum capit satis conspicuum. Medicinae scilicet elementa e remotissima antiquitate ad nos pervenerunt per medii aevi viros medicos, Salerni praesertim, Parisiis et in Monte Pessulano medicinam docentes et scriptis ornantes. Permulta quoque, quae admodum diu valuerunt in scholis medicis et partim etiamnum in iis valent, ex ipsa medii aevi medicina originem duxerunt; medicinae quoque nova illo tempore aetas illuxit, neque antiquitati aequiparanda, neque recentiori aevo, sed utrumque connubio quasi iungens, unde non adeo spernenda, quam vulgo fieri solet. Certum est, permulta medii aevi medicis nota fuisse, quae nunc vel nescimus omnino, vel negligimus; permulta sincerius tunc et modestius tractata fuisse, quae nunc alto nimis supercilio despiciamus, doctrinae damno et aegrotorum. Quam copiose, quaeso, illis temporibus actum est de vitae regimine, de cibo et potu, de balneo, de phlebotomia, de herbarum lapidumque virtutibus, de aquis destillatis, de venenis, de lepra, de pestilentia, de temperamentis, de urinarum signis, de arte physiognomica, chiromantica, astrologica et magica, nec non de multis aliis

rebus scitu non indignis, de quibus nunc vel plane non, vel obiter tantum sermo iniicitur in scholis medicis. At sunt haec superstitiosa. Vere quidem, pro more illius saeculi, multa, sed non omnia, et nos quoque superstitione non tam caremus, quam potius alia eiusdem specie utimur, de qua non minus posteri nos culpabunt. Auctoritatibus nitimur ut illi, sed aliis.

Sunt ergo in scriptis medicis et physicis medii aevi multa recondita adhuc et oblivione tecta, quae a curiosis huius aevi indagatoribus in usum medicinae hodiernae verti possent, vel, uti etiam interdum fieri consuevit, pro plane novis venditari. Id praesertim valet in omni tractatione de medicamentis simplicibus, et primo omnium loco de herbis, quarum vires tantum abest ut medicina recentior copiosius in usum aegrotorum adhibuerit, ut potius eas fere despexerit et tota ad chemica medicamenta confugerit.

Sed ut haec et alia multa erui possint e medicina a quinto inde saeculo usque ad finem quinti decimi, opus est accurata et plena huius medicinae historia, quae vel post Ackermanni, Hensleri, Sprengelii aliorumque non spernendos labores adhuc desideratur. Vera medicinae medii aevi historia non solum celebriores scholas medicas et viros de re medica bene meritos cum scriptis eorundem enumerare debet et diiudicare, sed etiam uniuscuiusque saeculi doctrinam et praxin medicam ita exhibere, ut in singulis illius aevi scriptoribus medicis adhuc ignotis aetas et patria eius facile cognosci possit. Bene praeterea discernendum erit in eiusmodi historia, quid medicina medii aevi Graecis debuerit et Arabibus, et quonam modo medicina graeca et arabica illis temporibus mutata sit et aucta, vel etiam diminuta et pessum data. Demonstrandum quoque erit, qua ratione medicina recentior orta sit ex illa, et ex illius fontibus derivata.

Ad haec omnia, quae vix inchoata hucusque dici possunt, opus est prae ceteris, ut scripta medica, quae ex illo aevo supersunt, eruantur e bibliothecarum pulvere, et quatenus fieri potest, accurate edantur. Spero itaque fore, ut haec edendi ratio, quam secutus sum in hisce carminibus non adeo grave in vituperium incurrat, id potius metuens, ut vires et doctrina, quas egomet adhibere valui, sufficiant ad opus susceptum ita peragendum, ut finis supra indicatus vere attingatur. Alii supplebunt, quae deesse bene sentio.

Aequi vero iudices et harum rerum bene gnari non ignorabunt, aliam criticen adhibendam esse his scriptoribus, aliam auctoribus classicis. Nam ab illis neque grammatices, neque prosodiae ulla regula ita constanter servatur, ut secundum hanc verba eorum commode restitui possint. Lingua latina tunc temporis iam in eo erat, ut vel omnino periret, vel in linguas recentiores et singularum regionum dialectos deduceretur, ita omni fere careret lege stabili et universim recepta. Temporum inquieta indoles, doctrinarum debilis et manca conditio, eruditorum hominum habitationes instabiles et peregrinationes frequentissimae, scholarum raritas, quae certam quandam institutionis notam non admitteret, sed omnia fere ad studia privata et domestica redigeret, tenuis admodum latinae linguae cognitio apud doctissimos quoque viros, quae verbis et elocutionibus ex antiquitate servatis novissima quaeque et barbara miscere cogeret, haec omnia tam multiformem et variatam quasi dictionem apud hos scriptores induxerunt, quae in singulis scriptoribus denuo edisci et secundum eius consuetudinem diiudicari debet, cum ex aevo et patria scriptoris rite diiudicari non possit. Ipsae versuum pangendorum regulae vel prosodia antiqua, qua critice in poëtis classicis maxime adiuvatur, hac aetate, de

qua nunc loquimur, non amplius adeo stricte observabantur, quin saepe syllabarum quantitates immutarentur, et recentiorum linguarum accentus in versibus componendis prosodiae antiquae locum occuparet.

Aliud critices adiumentum apud scriptores classicae antiquitatis positum est in fontibus, ex quibus hauserunt et secundum quos multa in iis restitui possunt absque omni fere erroris periculo. Multo aliter in mediæ aevi scriptoribus. Fontibus hi non in genuina lectione usi sunt, uti eos forsitan nunc possidemus post tot codicum accuratas collationes et collectas tot virorum eruditorum in unum scriptorem lucubrationes, sed libros veteres partim ex pessimis versionibus aut excerptis et collectionibus, partim e depravato aliquo eoque unico codice legebant, quem conferre cum aliis et ex iis corrigere non adeo facile licebat. Et permulta quoque in his fontibus vel plane non intelligebant, vel ad mentem suorum temporum interpretabantur aut etiam temere mutabant. Ita facile foret, in Macri carmine plura mutare ex Dioscoride, Galeno, et Plinio, quibus auctoribus praecipue usus est; cum vero Dioscoridem et Galenum certe non graece, sed e depravata quadam versione legerit, Plinii autem verba saepe non intellexisse vel aliter ac nos legisse coargui possit, facile patet, non temere ex his auctoribus corrigi debere Macri carmen, praesertim cum et alios auctores et ipsas ex ore populi traditiones interdum adhibuerit.

Quibus omnibus accedit adhuc illa difficultas, quod codices manuscripti multo magis variant in ipsis mediæ aevi auctoribus, quam in veteribus classicis. Antiquissimos hos et egregios libros non adeo facile ex proprio ingenio supplere et mutare poterant, et ideo iam integriores describebant; recentiores vero et ipso medio aevo conscriptos libros facile propriis usibus accommodabant, addendo, mutando, detrahendo, prout

optabatur vel posebatur. Quod praecipue in metricis operibus factum est, in quibus facillime novus addi versiculus, vel antiquus demi poterat, vel etiam integra capita adiici pro ingenio et lubitu librarii; sic facile patet, posteriorem partem regiminis Salernitani (in ipsa Ackermanni editione forsitan a versu 50mo vel 57mo) non unius esse auctoris vel unius collegii opus bene dispositum, sed farraginem inconcinnam variorum auctorum, collectionem quasi versuum memorialium, quos infinitos habebat et condebat illud aevum.

Si ergo ullum hisce medii aevi scriptoribus pretium apud eruditos statui potest, edenda sunt eorum opera, quantum fieri potest, eadem forma, *qua conscripta fuisse putari queant*, collata quam maxima copia codicum manuscriptorum bonae notae et remotioris aetatis, et emendatis verbis secundum has lectiones non minus quam secundum propriam ipsius scriptoris consuetudinem cogitandi et loquendi, quae multo tantum et assiduo eius studio cognosci potest. Quare semper aliqua ambiguitas in horum scriptorum contextu manebit, et dubitationi plus in iis relinquetur, quam in scriptoribus classicis.

Haec omnia ideo praemonenda esse duxi, ut excusationi mihi sint partim apud eos, qui cum auctorum medii aevi veram indolem parum habeant perspectam, non edendos eos esse putant, sed oblivioni dandos et contemptui, partim vero apud eos quoque, qui, meliora circa has res edocti, permulta adhuc in ipsa hac editione iure suo desiderabunt.

Scriptores autem ipsi, qui in hoc libello continentur, ii certe sunt, qui in medica medii aevi historia non ultimum omnino locum sibi vindicant.

Id prae ceteris valet de *Macri Floridi* carmine, quod cum summae auctoritatis fuerit a decimo inde usque ad quintum decimum saeculum, fundum quasi

constituit omnis doctrinae de simplicibus medicamentis, quatenus illo aevo floruit. Quare in historia pharmacologiae medicae (qua adhuc caremus et diu forsitan adhuc carebimus) carmini illi insignis aliquis locus semper debebitur, cum admodum multa in ipsa illa historia non ex Hippocrate, Dioscoride et Galeno repeti possint, quos scilicet non legebant illius aevi medici, sed e Macro, qui illis erat instar omnium. Copia permagna codicum et editionum huius carminis id satis docet, non minus vero laudationes frequentissimae huius carminis in scriptis medicorum inde a saeculo undecimo usque ad sextum decimum obviae. Minus hoc asseverari potest de illis viginti capitibus, quae sub nomine *Spuria Macri* editio nostra exhibet; sed cum non multo iunioris aevi sint et iam in duabus editionibus simul cum Macri carmine genuino apparuissent, non commode omitti posse videbantur.

*Walafridi Strabonis* carmen, placidam quasi spirans vitae coenobialis tranquillitatem, ob aevi ipsius, quo condebatur, et ob auctoris in doctrinis theologicis celebritatem non indignum videbatur nova et accurata editione. Multum praeterea valet hoc carmen ad cognoscendam horticulturam saeculi noni et totius aevi Carolini, nec non ad melius intelligenda Caroli M. capitularia. Sermonis et rei metricae ratio melioris omnino indolis est, quam in Macri et Othonis carminibus, et iam eo illud aevum redolet, quod barbaries nondum tanta caligine oppresserat, quanta saecula proxime insequentia.

*Othonis Cremonensis* carmen hic primum prodit ita ex codice manuscripto auctum et emendatum, ut vix cum prioribus impressionibus comparari possit. Et quamvis nihil aliud sit, nisi collectio versuum memorialium ad cognoscendas proprietates et notas pharmaceuticas medicaminum, tamen ideo iam magni faciendum est, quia unicus ex illo aevo huius argu-

menti est libellus. Nam in Ioann. Platearii libro de simplici medicina (*Circa instans* etc.) et in Nicolai Praepositi antidotario non seorsim hae res sed inter alias tractantur. Notulas adieci raras, sed ut puto sufficientes, si praeter duos libros iam indicatos prolegomena mea ad Aegidium Corboliensem (Lips. 1826. 8.) inter legendum inspiciantur.

*Ioannes Folcz*, tonsor Norimbergensis, poëta facetiis scenicis componendis suo aevo satis celebratus, non immerito locum inter scriptores de simplicium facultatibus sibi vindicat, cum de aromatum usu et viribus lepidum libellum composuerit, quem ex genuina ipsius auctoris editione hic exhibemus, addita simul ea impressione, quae invito auctore antea iam lucem adspexerat. Utraque exemplum praebet idiomatis Germanici, quo poëtae utebantur ante illam totius linguae emendationem, quae Luthero duce tunc proxime instabat. Similis argumenti libellos, ab eodem Folczio conscriptos (ut: *Von allen paden, die von natur heiss sein; Wem der geprant wein nutz sey oder schad; Von einem krichischen arczat; Von der pestilencz*), alia occasione lubenter edam, si mihi, quod hucusque nondum contigit, eorum inspiciendorum copia facta erit.

Singulare vero ornamentum huic editioni accessit ex *Iulii Silligii*, amici coniunctissimi, benevolentia, qui in epistola ad me data et huic editioni subiuncta carminis graeci *περὶ βοτανῶν* recensionem eam exhibuit, quae quamdiu non nova eaque vetustissimorum codicum subsidia in usum vocari poterunt pro plena et absoluta haberi debet. Eiusmodi vero subsidia sperare vetat *Frid. Dietzii*, medici et philologi eruditissimi, industria, qui cum in omni fere Europa codices medicos antiquos felicissimo cum successu conquireret et ipsi huic carmini propriam curam impenderet, aliud additamentum non inveniret, quam

quod ex codice Vindobonensi descriptum cum Silligio iam communicaverat Car. Weigelius, medicus apud Dresdenses spectatissimus. Cum vero me, medicum hominem et linguarum studio parum imbutum, minime deceat de docta Silligii mei lucubratione iudicium ferre, gratias ei tantum agere liceat quam maximas, quod qui inclytorum duorum Veronensium (Catulli inquam et Plinii maioris) editione iam inclaruit, etiam huic scriptori, qui et nomine caret et celebritate, solertem manum adhibere non recusavit.

Scribebam Dresdae, in vigilia Pentecostes  
**MDCCCXXXII.**

L. Ch.



**MACER FLORIDUS**  
**DE VIRIBUS HERBARUM,**

**WALAFRIDUS STRABO**  
**HORTULUS,**

**OTHO CREMONENSIS**  
**DE ELECTIONE MEDICAMENTORUM,**

**HANS FOLCZ**  
**CONFECTBUCH.**

Edidit

**LUDOVICUS CHOULANT.**



## PROLEGOMENA AD MACRUM FLORIDUM.

**F**uit Romae sub imperii Augustei prioribus temporibus poëta Aemilius Macer Veronensis, de quo Ovidius (trist. IV. 10. v. 43):

*Saepe suas volucres legit mihi grandior aevo,  
Quaeque necet serpens, quae iuuet herba Macer,*  
cuius etiam meminerunt Disticha moralia, quae Dionysio Catoni vulgo adscribuntur:

*Telluris si forte velis cognoscere cultus,  
Virgilium legito, quod si mage nosse laboras  
Herbarum vires, Macer tibi carmine dicet,  
Corporis ut cunctos possis depellere morbos,*  
et non minus, quamvis nomen reticuerit, Manilius (astronomicon lib. II. v. 43):

*Ecce alius pictas volucreis et bella ferarum,  
Ille venenatos angueis, hic nata per herbas  
Fata refert vitamque sua radice ferentes.*

Scripsit vetus ille poëta, Macer Veronensis, qui anno septimo decimo ante Christum natum fato functus esse dicitur, carmina de avibus, de serpentibus vel de animalibus venenatis, et de herbis, quae vero iniuria temporum perierunt, paucos versiculos si exceperis ab Isidoro Hispalensi (origg. lib. XII. cap. 7 et 4) servatos:

*Cygnus in auspiciis semper laetissimus ales,  
Hunc optant nautae, quia se non mergit in undas,*  
et ex carmine de serpentibus:

— *Seu terga exspirant spumantia virus,  
Seu terrâ fumat, qua teter labitur, anguis;*  
reliqua omnia penitus interiisse videntur. Carmen enim de virtutibus herbarum, quod in hac editione sub Macri Floridi nomine exhibemus, nullo modo antiqui illius Macri Veronensis esse posse, facillime evincitur partim ex eo, quod Macer Floridus auctores multo iuniores, e. g. saepissime Plinium et Galenum, citet, et ex Plinio et Dioscoride maximam carminis sui partem desumat, partim ex eo, quod non solum latinitatem et versificationem medii aevi aperte

ostendat, sed etiam aromata describat, quae non multum ante Arabum tempora innotuerunt, ut Galanga, Zedoar, Caryophylli. Cum inter auctores a Macro nostro citatos etiam Walafridus Strabo sit, qui saeculo IX claruit, aetatem huius carminis non facile ante saeculum X ponere licet. Neque vero etiam serius, cum carmen Scholae Salernitanae, quod Regimen sanitatis inscribitur, iam multos ex Macro nostro versus habeat, quos in hac editione sedulo indicavimus.

Macri Floridi nomen retinuimus, quia veteres editiones et codices manuscripti sic haberent, et etiam Guil. Gueroaldus in commentario suo non aliter carmen inscriberet. Editio Basileensis anni 1527 prima omnium est, quae *Aemilii* Macri nomen carmini praeponat. Non quidem nos fugit, nomen *Odonis* a nonnullis carminis auctori tribui, sed secuti hi sunt presso pede Gaudentium Merulam, qui (de Gallor. Cisalpinor. antiquitate et origine, Lugd. 1538. 8. pag. 75) haec habet: „*Hic libellus qui sub Macri nomine circumfertur, non huius est, sed Odonis cuiusdam medici, ut ipse vidi in codice antiquissimo; verum ut gratior iret in lucem, Macri titulo inscriptus est.*“ Codex ille quis sit et quo lateat, non indicavit Merula. Habet vero bibliotheca publica Dresdensis codicem membranaceum saeculi XIV, quo ad hanc editionem conficiendam usi sumus (vide infra cod. π.), in cuius calce legitur: „*Odonis Magdunensis opusculum de naturis herbarum explicit,*“ et similis inscriptio legebatur in alio codice, quem habet catalogus bibliothecae Gunzianae (pag. 470). Haec ergo documenta non sufficiunt, ut *Odonis* nomen pro *Macri* nomine reponamus, quod ipsum vero supposititium esse et gratiae carmini conciliandae causa, vel etiam in honorem *Aemilii Macri Veronensis* impositum, non negamus. Ita facile fieri posset, ut *Odo* quidam medicus hoc carmen de virtutibus herbarum composuerit et *Macrum Floridum* inscripserit. Idem fuit in *Caelii Apicio*.

Quomocunque vero haec se habeant, certum est, *Macri Floridi* carmen summae auctoritatis et frequentissimi usus fuisse apud omnes medii aevi medicos, et in ipsius saeculi XVI decursu tantum adhuc valuisse, ut *Theophrastus Paracelsus* scholia et observationes in hoc carmen (*Artemisia—Pastinaca*) scribere aggressus sit, quae leguntur in editionis *Huserianae* tomo primo, pag. 1070—88; cfr. etiam pag. 1095 et 1100. Numerosissimi praeterea extant huius carminis codices manuscripti, et, ut infra videre licet, editiones non paucae.

Commentatorem nactus est Macer Floridus plenum et copiosum, *Guillemum Gueroaldum* scilicet, professorem medicinae in academia Cadomensi sub finem saeculi XV viventem. Commentarium suum inscripsit Gueroaldus Johanni Courtino et Natali Stephano, magistris in academia Cadomensi. In prooemio autem ita de opere suo ad lectores loquitur: „*Sed non vos ab huius ulteriori lectione deterreat, iuvenes optimi, si forte aliquid fuerit praelibatum, quod vestra non demulceat ingenia. Nam quae reliqua sunt, tam familiari prostitutam interpretatione, ut vel pueruli litterarii facile capiant, eoque ordine sum prosecuturus, ut familiarem litterae ordinem textui subiiciam, nonnulla tamen cum ad medicinam tum ad oratoriam pertinentia sum (modo parenthesis) interpositurus. Adiiciamque forte nonnulla parumper digrediendo per locorum intercapedines, quae adolescentum animos poterunt oblectare.*“ Sub fine totius commentarii legitur: „*Habetis iuvenes studiosissimi Macri Floridi de viribus herbarum opusculum ab omni menda castigatissimum una cum interpretatiunculis luce meridiana longe clarissimis.*“

Constat Macri Floridi carmen capitibus LXXVII genuinis, quibus in editionibus et codicibus nonnullis spuria accedunt capita viginti, quae in nostra editione seorsim ad calcem genuini carminis exhibentur. Genuinorum capitum series, additis nominibus herbarum et notitiis literariis, haec est:

1. ARTEMISIA (v. 1—30), a medicis medii aevi fere semper dicitur *Arthemesia*, germanica lingua olim *Buck*, *Bibot*, *Biboth*, *Bibote*, *Bivot*, *Bybos*, *Beybos*, nunc *Beifuss*; botanicis *Artemisia vulgaris*. Cfr. Dioscorides ed. Sprengel, III, 117, 118, et Matthioli comment. ed. 1558, pag. 445; Plin. hist. nat. XXV, 7; Apuleii l. de herbis ed. Ackermann, cap. 11—13; Platearii l. circa instans A. 24; Harpestreng ed. Molbech, 1826, pag. 45 (*bynkæ*); Bartholom. Glanville s. Angl. de proprietatib. rer. Argent. 1485. fol., XVI, 17.

2. ABROTANUM (v. 31—51), etiam *Abrotonum*, germ. olim *Euerute*, *Auerrute*, *Euerwort*, *Seauenwort*, *Stauenwort*, *Garteil*, nunc *Eberraute*, *Stabwurz*, *Gartheil*; botan. *Artemisia abrotanum*. Cfr. Diosc. III. 26, Matthiol. p. 369; Plin. XXI, 21; Platear. A. 31; Harpestreng p. 44 (*ambrot*).

3. ABSINTHIUM (v. 52—114) s. *Absynthium*, germ. olim *Warmede*, *Warmode*, *Wermute*, *Woremoth*, nunc

*Wermut*; botan. *Artemisia absinthium*. Cfr. Diosc. III. 23; Matthiol. p. 367; Plin. XXVII. 7; Apul. c. 100; Platear. A. 19; Harpestreng pag. 42 (*malyrt*); Barth. Angl. XVII, 12.

4. URTICA (v. 115—160), germ. olim *Netele*, *Nettele*, hodie *Nessel*; botan. *Urtica pilulifera* et *dioica*. Cfr. Diosc. IV. 92, Matthiol. p. 553; Plin. XXII. 13; Regim. Salern. ed. Ackermann, c. 65, v. 200; Harpestreng p. 95 (*naetlae*); Barth. Angl. XVII, 193.

5. ALLIUM (v. 161—195), germ. olim *Clustloch*, *Knuffflok*, *Knofflouch*, *Knouelock*, *Knobelouch*, hodie *Knoblauch*; botan. *Allium sativum*. Cfr. Diosc. II. 181, Matthiol. p. 309; Plin. XIX. 6, XX. 6; Plin. Valerian. IV. 17; Platear. A, 15; Harpestreng p. 48 (*kloflok*); Barth. Angl. XVII. 11.

6. PLANTAGO (v. 196—266), germ. olim *Weghebrede*, *Weghenbrede*, *Wegbrede*, *Schapelungge*, *Wegrich*, hodie *Wegebreit*; botan. *Plantago maior* et *lanceolata*. Cfr. Diosc. II. 152, Matthiol. p. 281; Plin. XXV. 8; Apul. c. 2.; Platear. A. 29 (*arnoglosa*); Harpestreng p. 45 (*waegbreth*); Barth. Angl. XVII, 129.

7. RUTA (v. 267—331), germ. olim *Rude*, nunc *Raute*; botan. *Ruta graveolens*. Cfr. Diosc. III. 45, Matthiol. p. 388; Plin. XX. 13.; Plin. Valer. IV. 3; Regim. Salern. c. 61, v. 185; Apul. c. 89 et 115; Platear. R. 7; Harpestreng p. 87; Barth. Angl. XVII. 141.

8. APIUM (v. 332—365), germ. olim *Merk*, *Merck*, *Merch*, *Epphen*, *Epf*, nunc *Eppich*, *Selleri*; botan. *Apium graveolens*. Cfr. Diosc. III. 67, Matthiol. p. 403; Plin. XX. 11; Plin. Valer. IV. 2; Apul. c. 118; Platear. A. 8; Harpestreng p. 47 (*maerky*); Barth. Angl. XVII. 13.

9. ALTHAEA (v. 366—394), germ. olim *Ibisch*, nunc *Eibisch*; botan. *Althaea officinalis*. Cfr. Diosc. III. 153, Matthiol. p. 472; Plin. XX. 21; Apul. c. 39; Harpestreng p. 49.

10. ANETHUM (v. 395—428), germ. olim *Dil*, *Dille*, *Tille*, *Dyl*, nunc *Dill*; botan. *Anethum graveolens*. Cfr. Diosc. III. 60, Matthiol. p. 397; Plin. XX. 18; Plin. Valer. IV. 27; Apul. c. 121; Platear. A. 13; Harpestreng p. 100. (*dyllae*); Barth. Angl. XVII, 9.

11. BETONICA (v. 429—491), germ. olim *Batonie*, *Batonie*, *Betenie*, *Betonien*, nunc *Betonie*; botan. *Betonica officinalis*. Cfr. Diosc. IV. 1, Matthiol. p. 481; Plin. XXV. 8; Antonio Musae falso adscriptus liber de herba vetonica,

Tiguri, 1537. 4.; Platear. B. 7; Harpestreng p. 103 (*iorthumblae*).

12. SABINA (v. 492—506), germ. olim *Seuenboem*, *Zeuenbom*, *Sevenbaum*, *Sauenbom*, *Sadenbom*, nunc *Sadebaum*; botan. *Juniperus Sabina*. Cfr. Diosc. I. 104, Matthiol. p. 92; Plin. XXIV. 11; Apul. c. 85.; Platear. S. 27; Harpestreng p. 127.

13. PORRUM (v. 507—548), germ. olim *Lock*, *Ghemene loch*, *Louch*, nunc *Lauch*, *Gemeiner Lauch*, *Porrei*; botan. *Allium porrum*. Cfr. Diosc. II. 178, Matthiol. p. 306; Plin. XX. 6; Plin. Valer. IV. 20; Regim. Salern. c. 74, v. 225 sq.; Harpestreng p. 80 (*purlok*); Barth. Angl. XVII. 133.

14. CHAMOMILLA (v. 549—591), germ. olim *Meghedeblomen*, *Hundesblomen*, *Camellen*, *Hermeln*, nunc *Chamillen*; botan. *Matricaria chamomilla*. Cfr. Diosc. III. 144, Matthiol. p. 466; Plin. XXII. 21.; Harpestreng p. 109 (*hwithwith*).

15. NEPETA (v. 592—625), germ. olim *Catzencrut*, *Catsencrut*, *Korenminde*, *Corenmynte*, *Siminte*, *Seeminte*, *Bachmintze*, *Reynmintze*; hodie *Katzenminze*; botan. *Nepeta cataria*. Cfr. Diosc. III. 37, Matthiol. p. 381; Plin. XX. 14.; Plin. Valer. IV. 22; Platear. (*calamentum*) C. 9.; Harpestreng p. 107 (*naepta*, *katthemynthe*); Barth. Angl. XVII. 34.

16. PULEGIUM (v. 626—677), germ. *Polei*; botan. *Mentha pulegium*. Cfr. Diosc. III. 33, Matthiol. p. 375; Plin. XX. 14.; Regim. Salern. c. 69, v. 213. sq.; Apul. c. 92.; Platear. P. 16.; Harpestreng p. 82 (*pulegy*); Barth. Angl. XVII. 132.

17. FENICULUM (v. 678—710), germ. olim *Venekoel*, *Venhol*, *Fenchil*; hodie *Fenchel*; botan. *Anethum feniculum*. Cfr. Diosc. III. 74, Matthiol. p. 407; Plin. XIX. 9, XX. 23; Plin. Valer. IV. 24; Regim. Salern. c. 49, v. 150; Apul. c. 124; Platear. F. 7.; Harpestreng p. 66 (*faenikael*); Barth. Angl. XVII. 70.

18. ACIDULA (v. 711—747), germ. *Hauslaub*, *Hauslauch*; botan. *Sempervivum* et *Sedum*. Cfr. Diosc. IV. 88, 89, Matthiol. p. 550; Plin. XXV. 13; Apul. c. 123; Platear. S. 10; Harpestreng p. 101 (*surae*).

19. PORTULACA (v. 748—764), germ. olim *Borghel*, *Borgele*, *Burgel*, *Hanenvot*, *Hanenvoed*, nunc *Portulak*; botan. *Portulaca oleracea*. Cfr. Diosc. II. 150, Matthiol. p. 279; Plin. XIII. 22; Apul. c. 103; Platear. P. 15; Harpestreng p. 123.

20. **LACTUCA** (v. 765—775), germ. olim *Lattek*, *Lattichen*, nunc *Lattich*; botan. *Lactuca sativa*. Cfr. Diosc. II. 164, Matthiol. p. 295; Plin. XIX. 8.; Platear. L. 10.; Harpestreng p. 74 (*lectukae*); Barth. Angl. XVII. 92.

21. **ROSA** (v. 776—807) germ. *Rose*, *Hagebutte*; botan. *Rosa centifolia*. Cfr. Diosc. I. 130, Matthiol. p. 125; Plin. XXI. 4, 19; Platear. R. 1; Harpestreng p. 88; Barth. Angl. XVII. 136.

22. **LILIUM** (v. 808—842), germ. *Lilie*, *weisse Lilie*, botan. *Lilium album*. Cfr. Diosc. III. 106, Matthiol. p. 433; Plin. XXI. 5, 19; Apul. c. 107; Platear. L. 4; Harpestreng p. 73 (*lylium*, *lyliae*); Barth. Angl. XVII. 91.

23. **SATUREIA** (v. 843—869), germ. olim *Konele*, *Gartkonele*, *Stantwort*, *Pepercut*, nunc *Pfefferkraut*; botan. *Satureia hortensis*. Cfr. Diosc. III. 39, Matthiol. p. 383; Plin. XIX. 8; Plin. Valer. IV. 19; Platear. S. 38; Harpestreng p. 91 (*sathaer*).

24. **SALVIA** (v. 870—881), germ. olim *Selue*, *Zelue*, *Salwe*, *Salveye*, nunc *Salbei*, botan. *Salvia officinalis*. Cfr. Diosc. III. 35, Matthiol. p. 378; Plin. XXVI. 6; Regim. Salern. c. 60, v. 178 sq.; Apul. c. 101; Platear. S. 34; Harpestreng p. 89.

25. **LIGUSTICUM** (v. 882—906), germ. olim *Wedewinde*, *Lubbesticke*, *Löbestückel*, nunc *Liebstockel*; botan. *Ligusticum levisticum*. Cfr. Diosc. III. 51, Matthiol. p. 393; Plin. XX. 15; Platear. L. 16; Harpestreng p. 116 (*louaestykae*).

26. **OSTRUTIUM** (v. 907—927), botan. *Saponaria officinalis?* *Imperatoria ostrutium?* Cfr. Diosc. II. 192 (*στρούδιον*), Matthiol. p. 319; Plin. XIX. 3, XXIV. 11; Platear. S. 22; Harpestreng p. 123 (*ostrix*).

27. **CEREFOLIUM** (v. 928—946), germ. olim *Keruelde*, *Keruele*, nunc *Kerbel*; botan. *Scandix cerefolium*. Cfr. Diosc. II. 167, Matthiol. p. 297; Plin. XXII. 22; Plin. Valer. IV. 37; Regim. Salern. c. 67, v. 207 sq.; Apul. c. 104; Harpestreng p. 58 (*kyruael*).

28. **ATRIPLEX** (v. 947—956), germ. *Melde*, *Melte*; botan. *Atriplex* — ? Cfr. Diosc. II. 145, Matthiol. p. 273; Plin. XX. 20; Plin. Valer. IV. 7; Harpestreng p. 101 (*meld*).

29. **CORIANDRUM** (v. 957—987), germ. *Koriander*; botan. *Coriandrum sativum*. Cfr. Diosc. III. 64, Matthiol. p. 400; Plin. XX. 20; Plin. Valer. IV. 4; Platear. C. 33; Harpestreng p. 107; Barth. Angl. XVII. 39.

30. **NASTURTIUM** (v. 988—1015), germ. *Kerse*, *Kresse*; botan. *Lepidium sativum*. Cfr. Diosc. II. 184, Matthiol.



p. 312; Plin. XX. 13; Plin. Valer. IV. 12; Regim. Salern. c. 70, v. 215 sq.; Apul. c. 21; Platear. N. 1; Harpestreng p. 121 (*karsae*).

31. ERUCA (v. 1016—1036), germ. olim *Wit Senep*, nunc *Weisser Senf*; botan. *Brassica eruca*. Cfr. Diosc. II. 169, Matthiol. p. 299; Plin. XX. 13; Plin. Valer. IV. 13; Platear. E. 10; Harpestreng p. 65 (*akerkaal*); Barth. Angl. XVII. 57.

32. PAPAVER (v. 1037—1086), germ. olim *Moe, Maen, Man*, nunc *Mohn*; botan. *Papaver somniferum*. Cfr. Diosc. IV. 65, Matthiol. p. 525; Plin. XX. 18.; Plin. Valer. IV. 18; Platear. P. 4; Harpestreng p. 83 (*walmuae*); Barth. Angl. XVII. 128.

33. CEPA (v. 1087—1126), germ. olim *Cipolle*; nunc *Zwiebel*; botan. *Allium cepa*. Cfr. Diosc. II. 180, Matthiol. p. 307; Plin. XX. 5; Plin. Valer. IV. 26; Regim. Salern. c. 62, v. 190 sq.; Platear. C. 36; Harpestreng p. 57 (*cypul*); Barth. Angl. XVII. 43.

34. BUGLOSSA (v. 1127—1138), germ. *Ochsen-Zunge*; botan. *Anchusa Italica*. Cfr. Diosc. IV. 126, Matthiol. p. 577; Plin. XXV. 8, XXVI. 11; Apul. c. 42; Harpestreng p. 105 (*torth skraeppae*).

35. SINAPI (v. 1139—1200), germ. olim *Senap, Senep, Senep*, nunc *Senf*; botan. *Sinapis nigra*. Cfr. Diosc. II. 183, Matthiol. p. 311; Plin. XX. 22; Plin. Valer. IV. 28; Regim. Salern. c. 63, v. 196 sq.; Platear. S. 15; Harpestreng p. 89 (*synaep*); Barth. Angl. XVII. 155.

36. CAULIS (v. 1201—1263), germ. olim *Koel, Kölen*, nunc *Kohl*; botan. *Brassica oleracea*. Cfr. Diosc. II. 146, Matthiol. p. 276; Plin. XIX. 8. XX. 9; Plin. Valer. IV. 29; Regim. Salern. c. 57, v. 171 sq.; Harpestreng p. 59 (*kaal*).

37. PASTINACA (v. 1264—1284), germ. *Pasternak, Pastinak*; botan. *Pastinaca sativa*. Cfr. Diosc. III. 73 (*ἐλαφόβοσχο*), Matthiol. p. 407; Plin. XX. 4; Plin. Valer. IV. 32; Apul. c. 80?; Harpestreng p. 80? (*morae*).

38. ORIGANUM (v. 1285—1324), germ. olim *Velthoppe, Toste*, nunc *Dost*; botan. *Origanum vulgare*. Cfr. Diosc. III. 29, Matthiol. p. 373 (*Orig. heracleoticum*); Plin. XX. 16, 17; XXI. 10; Plin. Valer. IV. 36; Apul. c. 122; Platear. O. 4; Harpestreng p. 122 (*kunung*).

39. SERPILLUM (v. 1325—1341), germ. olim *Veltkonele*, hodie *Feldkümmel, Quendel*; botan. *Thymus Serpillum*. Cfr. Diosc. III. 40, Matthiol. p. 384; Plin. XX. 22; Plin. Valer. IV. 38; Apul. c. 99; Platear. S. 37; Harpestreng p. 126 (*kolnae*).

40. VIOLA (v. 1342—1395), germ. olim *Fiolen*, *Fieln*, hodie *Veilchen*; botan. *Viola odorata*. Cfr. Diosc. IV. 120, Matthiol. p. 574; Plin. XXI. 6, 19; Regim. Salern. c. 64, v. 198 sq.; Platear. V. 1; Harpestreng p. 96; Barth. Angl. XVII. 191.

41. ARISTOLOCHIA (v. 1396—1436), germ. olim. *Holwort*, nunc *Hohlwurz*, *Osterluxe*; botan. *Aristolochia longa*, *rotunda* et *Clematidis*. Cfr. Diosc. III. 4, Matthiol. p. 347; Plin. XXV. 8; Apul. c. 20; Platear. A. 22; Harpestreng p. 50 (*holyr*); Barth. Angl. XVII. 14.

42. MARRUBIUM (v. 1437—1455), germ. olim *Godvergheten*, *Gotvorgeten*, *Wytander*, nunc *Weisser Andorn*; botan. *Marrubium vulgare*. Cfr. Diosc. III. 109, Matthiol. p. 436; Plin. XX. 22; Apul. c. 46; Platear. M. 14; Harpestreng p. 120 (*blindae naetlae*).

43. IRIS (v. 1456—1488), germ. olim *Sverdel*, *Swertil*, *blaue Lilien*, hodie *Schwertlilie*; botan. *Iris Germanica* et *Florentina*. Cfr. Diosc. I. 1, Matthiol. p. 17; Plin. XXI. 7. 20; Platear. J. 4; Harpestreng p. 131.

44. ENULA (v. 1489—1502), germ. *Alant*; botan. *Inula Helenium*. Cfr. Diosc. I. 27, Matthiol. p. 52; Plin. XXI. 10, 21; Regim. Salern. c. 68, v. 210 sq.; Apul. c. 95; Platear. E. 2; Harpestreng p. 112 (*halzyrt*); Barth. Angl. XVII. 58.

45. HYSSOPUS (v. 1503—1531), germ. *Ysop*; botan. *Hyssopus officinalis*. Cfr. Diosc. III. 27, Matthiol. p. 371; Plin. XXVI. v. 1.; Regim. Salern. c. 66, v. 204 sq.; Platear. J. 2; Harpestreng p. 97; Barth. Angl. XVII. 85.

46. ASARUM (v. 1532—1568), germ. olim *Haselwort*, nunc *Haselwurz*; botan. *Asarum Europaeum*. Cfr. Diosc. I. 9, Matthiol. p. 29; Plin. XXI. 6, 19; Platear. A. 32; Harpestreng p. 129 (*ulgago*).

47. MENTHA (v. 1569—1584), germ. olim *Minte*, *Minthe*, *Myntze*, nunc *Minze*; botan. *Mentha (crispa)*. Cfr. Diosc. III. 36, Matthiol. p. 379; Plin. XX. 14; Plin. Valer. IV. 23; Regim. Salern. c. 59, v. 176; Apul. c. 120; Platear. M. 6; Harpestreng p. 75 (*myntae*); Barth. Angl. XVII. 106.

48. CYPERUS (v. 1585—1604), germ. *Wilder Galgant*, botan. *Cyperus longus*. Cfr. Diosc. I. 4, Matthiol. p. 22; Plin. XXI. 18; Platear. C. 23; Harpestreng p. 109.

49. PAEONIA (v. 1605—1640), germ. *Gichtwurz*, *Benedictrose*; botan. *Paeonia officinalis*. Cfr. Diosc. III. 147, Matthiol. p. 468; Plin. XXV. 4, XXVII. 10; Apul. c. 64; Platear. P. 3; Harpestreng p. 124.

50. MELISSOPHYLLUM (v. 1641—1663), germ. *Melisse*; botan. *Melissa officinalis*. Cfr. Diosc. III. 108, Matthiol.

p. 435; Plin. XXI. 20; Platear. M. 22; Harpestreng p. 118 (*miothyrt, marochus*), quamvis in hoc capite de marocho initium solummodo cum Macri capite de melissophyllo conveniat, reliqua huius capituli eadem sint, quae Macer de dracontea narrat.

51. **SENECIO** (v. 1664—1689), germ. *Kreuzwurz*; botan. *Senecio vulgaris*. Cfr. Diosc. IV. 95 (ἡριγέρον), Matthiol. p. 556; Plin. XXV. 13; Apul. c. 75; Platear. S. 35.

52. **CHELIDONIA** (v. 1690—1708), germ. olim *Schelwort, Goldwort*, nunc *Schöllkraut*; botan. *Chelidonium maius*. Cfr. Diosc. II. 211, Matthiol. p. 336; Plin. XXV. 8; Regim. Salern. c. 71, v. 218 sq.; Apul. c. 73; Platear. C. 32; Harpestreng p. 56 (*braenyrt*); Barth. Angl. XVII. 46.

53. **CENTAUREA** (v. 1709—1727), germ. olim *Aurin, Erdgalle*, nunc *Tausendgüldenkraut*; botan. *Erythraea Centaurium*. Cfr. Diosc. III. 7, Matthiol. p. 352; Plin. XXV. 6; Apul. c. 36; Platear. C. 10; Harpestreng p. 64; Barth. Angl. XVII. 47.

54. **COLUBRINA** (v. 1728—1765), germ. olim *Naderwort, Adderenkrut, Otterwort*, nunc *Natterwurz*, botan. *Arum*—? Cfr. Diosc. II. 195, 196 (δρακοντία μεγάλη et ἕτερα), Matthiol. p. 321; Plin. XXIV. 16; Apul. c. 15; Platear. S. 33 (*serpentaria*); Harpestreng p. 112 (*dracontea*); Barth. Angl. XVII. 50.

55. **GAISDO** (v. 1766—1773), germ. *Waid*; botan. *Isatis tinctoria*. Cfr. Diosc. II. 215, Matthiol. p. 339; Plin. XX. 7; Apul. c. 69. *Glastum* vox Celtica est (Plin. XXII. 1, Caes. bell. Gall. V. 14), ex qua prodiit Gallorum *Gaisdon*, Italicorum *Guado*, Germanorum *Waid*, herbae tinctoriae nomina.

56. **ELLEBORUS ALBUS** (v. 1774—1832), germ. *Weisse Nieswurz*; botan. *Veratrum album*. Cfr. Diosc. IV. 148, Matthiol. p. 590; Plin. XXV. 5; Platear. E. 8; Harpestreng p. 113 (*thung*); Barth. Angl. XVII. 55.

57. **ELLEBORUS NIGER** (v. 1833—1858), germ. *Schwarze Nieswurz*; botan. *Helleborus niger*. Cfr. Diosc. IV. 149, Matthiol. p. 591; Plin. Platear. Harp. Barth. loc. cit.

58. **VERBENA** (v. 1859—1902), germ. *Eisenhart, Eisenkraut*; botan. *Verbena officinalis*. Cfr. Diosc. IV. 60. 61, Matthiol. p. 523; Plin. XXV. 9; Apul. c. 4; Harpestreng p. 130 (*iaernyrt*).

59. **CHAMAEDRYS** (v. 1903—1917), germ. *Gamander*; botan. *Teucrium chamaedrrys*. Cfr. Diosc. III. 102, Matthiol. p. 431; Plin. XXIV. 15 (*trissago*); Apul. c. 25; Platear. C. 17; Harpestreng p. 71 (*germandrea*).

60. MAURELLA (v. 1918—1932), germ. *Nachtschatten*; botan. *Solanum nigrum*? Cfr. Diosc. IV. 71 (στρούγγος κη-  
παῖος), Matthiol. p. 531; Plin. XXVII. 13; Apul. c. 74 (*so-  
lata* s. *strychnum*); Platear. S. 2 (*solatrum*); Harpestreng  
p. 76 (*haelghaebaer*).

61. IUSQUIAMUS (v. 1933—1961), germ. *Bilse*, *Bilsen-  
kraut*; botan. *Hyoscyamus (niger)*. Cfr. Diosc. IV. 69,  
Matthiol. p. 529; Plin. XXV. 4 (*appollinaris herba*); Apul.  
c. 5.; Platear. J. 1; Harpestreng p. 116 (*bylne*); Barth. Angl.  
XVII. 87.

62. MALVA (v. 1962—1992), germ. *Pappel*, *Malve*;  
botan. *Malva silvestris* et *rotundifolia*. Cfr. Diosc. II.  
144, Matthiol. p. 272; Plin. XX. 21; Plin. Valer. IV. 5;  
Regim. Salern. c. 58, v. 173 sq.; Apul. c. 41; Platear. M. 4;  
Harpestreng p. 75 (*salyrt*); Barth. Angl. XVII. 107.

63. LAPATHUM (v. 1993—2014), germ. olim *Scorfflo-  
dike*, *Horladeke*, nunc *Grindwurz*; botan. *Rumex*—? Cfr.  
Diosc. II. 140, Matthiol. p. 269; Plin. XX. 21; Plin. Valer.  
IV. 8; Apul. c. 14; Platear. L. 8; Harpestreng p. 117 (*skraep-  
pae*); Barth. Angl. XVII. 94.

64. LOLIUM (v. 2015—2028), germ. *Lolch*; botan. *Lo-  
lium temulentum*. Cfr. Diosc. II. 122, Matthiol. p. 257;  
Plin. XVIII. 17 (*aera*), XXII. 25 (*farina aerina*); Har-  
pestreng p. 118 (*klyntae*).

65. CICUTA (2029—2055), germ. *Schierling*; botan.  
*Conium maculatum*. Cfr. Diosc. IV. 79, Matthiol. p. 542;  
Plin. XXV. 13; Platear. C. 22; Harpestreng p. 110 (*othyrt*).

66. PIPER (v. 2056—2085), germ. olim *Peper*, nunc  
*Pfeffer*, botan. *Piper longum* et *nigrum*. Cfr. Diosc.  
II. 188, Matthiol. p. 314; Plin. XII. 7; Regim. Salern. c. 75,  
v. 227 sq.; Platear. P. 2; Harpestreng p. 85 (*pipaer*); Barth.  
Angl. XVII. 131.

67. PYRETHRUM (v. 2086—2108), germ. *Bertram*; botan.  
*Anthemis pyrethrum*. Cfr. Diosc. III. 78, Matthiol. p. 412;  
Plin. XXVIII. 9; Platear. P. 1; Harpestreng p. 85 (*baertram*).

68. ZINGIBER (2109, 2110), germ. olim *Engueuer*, *En-  
gefer*, nunc *Ingwer*; botan. *Zingiber officinale*. Cfr.  
Diosc. II. 189, Matthiol. p. 316; Plin. XII. 7; Platear. Z.  
1; Harpestreng p. 98 (*ingifaer*); Barth. Angl. XVII. 195.

69. CYMINUM (v. 2111—2124), germ. *Römischer Küm-  
mel*; botan. *Cuminum Cyminum*. Cfr. Diosc. III. 61,  
Matthiol. p. 398; Plin. XX. 14, 15; Platear. C. 20; Harpe-  
streng p. 61 (*thythest kumyn*); Barth. Angl. XVII. 38.

70. GALANGA (v. 2125—2130), germ. olim *Galegan*,  
*Galgan*, nunc *Galgant*; botan. *Alpinia Galanga*. Cfr.

Matthiol. p. 21 (in commentario); Platear. G. 3; Harpestreng p. 70 (*galliga*).

71. ZEDOAR (v. 2131—2140), germ. *Zittwer*; botan. *Curcuma Zedoaria*. Cfr. Matthiol. p. 317 (in commentario); Platear. Z. 3; Harpestreng p. 99 (*zedwar, zeduar*); Barth. Angl. XVII. 196.

72. GARIOFILUS (v. 2141—2146), germ. *Nägelein, Gewürznelken*; botan. *Eugenia caryophyllata*. Cfr. Matthiol. p. 315 (in commentario); Plin. XII. 7.; Platear. G. 1; Harpestreng p. 70 (*gorfaers naghlae, gerfaersnaulae*); Barth. Angl. XVII. 79.

73. CINNAMUM (v. 2147—2164), germ. *Zimmt*; botan. *Laurus cinnamomum*. Cfr. Diosc. I. 13, Matthiol. p. 33; Plin. XII. 19; Platear. C. 16; Harpestreng p. 61 (*kaniel, caniael*); Barth. Angl. XVII. 26.

74. COSTUS (v. 2165—2181), germ. *Kostenwurz*; botan. *Costus Arabicus*. Cfr. Diosc. I. 15, Matthiol. p. 39; Plin. XII. 12; Platear. C. 28; Harpestreng p. 63.

75. SPICA (v. 2182—2203), germ. *Spicanarden*; botan. *Valeriana Iatamansi et Celtica*. Cfr. Diosc. I. 6. 7, Matthiol. p. 24, 27; Plin. XII. 12; Platear. S. 1; Harpestreng p. 92; Barth. Angl. XVII. 110.

76. THUS (v. 2204—2232), germ. olim *Wirok*, nunc *Weikrauch*; botan. *Boswellia thurifera?* Cfr. Diosc. I. 81, Matthiol. p. 71; Plin. XII. 14; Platear. O. 9 (*olibanum*); Harpestreng pag. 93 (*rokelse, rekaelse*); Barth. Angl. XVII. 173.

77. ALOË (v. 2233—2269), germ. *Aloë*; botan. *Aloë Succotrina*. Cfr. Diosc. III. 22, Matthiol. p. 365; Plin. XXVII. 4; Platear. A. 1; Harpestreng p. 52; Barth. Angl. XVII. 5, 6.

Horum capitum series diversissima est in diversis codicibus manuscriptis et editionibus; recepimus in nostram editionem ordinem antiquiorem et usitatiorem, quem etiam Gueroaldi commentarius sequitur. Numerus quoque capitum variat, uti videre licet in descriptione codicum et editionum.

Duodeviginti ex his herbis simul in Macri Floridi carmine et in Regimine Salernitano singulis capitibus tractantur: *Urtica, Ruta, Porrum, Pulegium, Feniculum, Salvia, Cerefolium, Nasturtium, Cepa, Sinapi, Caulis, Viola, Enula, Hyssopus, Mentha, Chelidonia, Malva, Piper*, quamvis non in omnibus hisce capitibus redeant versus ex Macri carmine. Ubi vero id fiat, indicatum est a nobis in notulis textui subiunctis.

Carminis nostri materia desumta fere est ex antiqua versione Dioscoridis et Galeni et prae ceteris ex Plinii historia naturali, quare multi auctores a Macro citantur, quorum Plinius vel Dioscorides mentionem fecit. Cave vero credas, nil aliud in hoc carmine contineri, quam quae Plinius et Dioscorides iam habeant, insunt et alia nonnulla ex medicina medii aevi desumta, et ea, quae antiquis iam nota erant, delectu quodam et ordine in novam formam redacta sunt ad mentem illius saeculi.

Scriptores autem, qui in Macri Floridi carmine laudantur, hi sunt:

*Anaxilaus* v. 2045.

*Apollodorus* v. 1588.

*Asclepius* v. 550, 1092.

*Cato* v. 1205—1224.

*Chrysippus* v. 1225.

*Diocles* v. 177.

*Dioscorides* v. 1088, 1103, 1628, 1964.

*Galenus* v. 158, 955, 959, 1090, 1618, 1624.

*Hippocrates* v. 173, 508, 1814.

*Iustus* v. 1389.

*Melicius?* v. 1262.

*Menemachus?* v. 486, 1166.

*Olympias* v. 1978.

*Oribasius* v. 506, 2255.

*Palladius* v. 802.

*Philo* v. 1812.

*Plinius Secundus* v. 17, 107, 264, 471, 483, 488, 580, 764, 1179, 1394, 1433, 1662, 1676, 1689, 1694, 1797, 1825, 1856, 1887, 1897.

*Praxagoras* v. 180.

*Pythagoras* v. 1139.

*Sextus Niger* v. 1963.

*Strabus* v. 900, 906.

*Themison* v. 265, 1825.

*Xenocrates* v. 984.

Citantur e Macri nostri carmine versus plurimi, imo integra interdum capita, in *Vincentii Bellovacensis speculo naturali*, et quidem in eius libro X: artemisia capite 39, buglossa c. 44, melissophyll. c. 102, maurella c. 103, acidula c. 132, senec. c. 133, beton. c. 152; libro XI: abrotan. c. 12, atripl. c. 26, caul. c. 47, cepa c. 50, cerefol. c. 51, enula c. 67, fenic. c. 70, galang. c. 73, lactuc. c. 76, ligust. c. 81, lil. c. 84. malva c. 89, mentha c. 95, nasturt.

c. 100, nepeta c. 101, origan. c. 108, papav. c. 111, pastin. c. 112, porr. c. 118, portul. c. 120, puleg. c. 122, rosa c. 134, 135, ruta c. 139, salvia c. 140, satur., c. 142, allium c. 144, serpill. c. 148, sinap. c. 150, ostrut. c. 155, viola c. 161, urtica c. 164, iris c. 167, hyssop. c. 169, zedoar c. 170, zingib. c. 172; libro XII: aneth. c. 2, cimin. c. 11, fenic. c. 14, lactuc. c. 16, nigell. c. 20, sinap. c. 29, urtic. c. 30, aloë c. 115; libro XIV: cinnam. c. 70, thus c. 111, libro XV: gariofil. c. 35, piper c. 65. Desunt ergo e Macri capitibus genuinis 26 et spuria omnia; usi sumus editione perantiqua s. l. e. a. (Argentor. ap. J. Mentelin, 1473 sq. fol.) in textu conferendo.

Macri Floridi carmen inde ab initiis artis typographicae usque ad finem saeculi XVI saepius typis excusum est, et ita quidem ut antiquiores editiones vel textum nudum exhiberent, vel simul cum Gueroaldi commentario, additis plerumque etiam iconibus rudioribus ligno incisis. Secutae tunc sunt editiones duae, quas curavit Atrocianus, meliori orthographia et interpunctione novoque commentario conspicuae, serie capitum antiqua conservata. Hanc seriem turbant et nova eaque spuria capita addunt editiones Cornarii et Ranzovii, receptis insuper in priorem Marbodaei, in posteriorem Sereni Samonici carminibus. Editiones duae Pictorianae textum pessime deturpant, sed antiquum numerum et ordinem capitum retinent. Omnes *Editiones Macri Floridi impressae* inter rariores libros numerantur; sunt autem sequentes:

*Neapoli, 1477. fol. min.* Editio princeps, absque titulo, signaturis, custodibus et paginarum numeris, pagina plena continet 30 lineas, litteris rotundis; folia adsunt 45, quorum primum album, uti patet ex plagularum registro. Folio 2<sup>a</sup> legitur: *Incipit liber Macri philosophi in quo tractat de naturis qualitatibus et virtutibus Octuaginta octo herbarum et primo de Arthemisia.* (H) *Erbarum quasdam dicturus carmine vires* etc. et sic sequuntur reliqui versus, capitum inscriptionibus distincti. Folio 45<sup>a</sup> legitur: *Liber Macri Philosophi De virtutibus herbarum finit foeliciter. Neapoli impressus per Arnoldum de Bruxella. Anno Millesimo quadringentissimo (sic) septuagesimo septimo die vero nona mensis Maii.* Folium 45<sup>b</sup> habet Registrum plagularum et dein: *Finis registri. Arnoldus de Bruxella* (sic). Series capitum in hac editione haec est: 1 artemis., 2 abrotan., 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 ruta, 7 apium, 8 savina, 9 hyssop., 10 enula, 11 salvia, 12 fenicul., 13 lactuca, 14 rosa, 15 plantago, 16 viola, 17 aristoloch., 18 marrub., 19 iris, 20

althaea, 21 aneth., 22 beton., 23 porrum, 24 chamom., 25 nepeta, 26 puleg., 27 acidula, 28 portulaca, 29 lilium, 30 satureia, 31 ligust., 32 ostrut., 33 cerefol., 34 atripl., 35 coriandr., 36 nasturt., 37 eruca, 38 papaver, 39 cepa, 40 buglossa, 41 sinapi, 42 caules, 43 pastinaca, 44 organ., 45 serpill., 46 asar., 47 haematites, 48 mentha, 49 cyper., 50 paeou., 51 borag., 52 senecion, 53 chelidon., 54 centaur., 55 dragont., 56 gaisdo, 57 elleb. alb., 58 elleb. nig., 59 verbena, 60 germandr., 61 murella, 62 iusquiam., 63 malva, 64 lapacium, 65 lolium, 66 cicut., 67 rosmarin., 68 pimpinella, 69 tormentilla, 70 quinquefolium, 71 dictamnus, 72 tithymalus, 73 rafanus, 74 consolida, 75 piper, 76 pyrethr., 77 zinzib., 78 cymin., 79 galang., 80 zedoar, 81 garofil., 82 cinnam., 83 cost., 84 spica, 85 thus, 86 aloë. Miraberis hic tantum octoginta sex capita enumerari, cum in inscriptione libri octoginta octo, promittantur, sed forsan Plantago et Aristolochia quatuor capita efficiunt, scilicet plantago maior et minor, et aristolochia longa et rotunda, forsan caput de Spica in duo capita divisum est, scorsim scilicet actum de spica indica et de spica celtica. Diuidet haec, cui editio ipsa, mihi nunquam visa, ante oculos erit; asservatur vero Monachii in bibliotheca regia. Praeter capita genuina Macri tractatur ergo in hac editione etiam de haematite (lapide), de roremarino, de pimpinella, de tormentilla, de quinquefolio, de dictamno, de tithymalo et de rafano, quae capita non recurrunt in Cornarianae editionis libro quarto. Cfr. Panzer annal. typogr. vol. 2. pag. 158; Ebert bibl. Lexic. n. 12611; Hain rept. bibl. n. 10420.

*Mediolani*, 1482. 4. Charactere rotundo impressa, sine paginarum numeris. Inscibitur: *Macer de usibus herbarum versu heroico*; incipit ab artemisia; in fine legitur: *Antonius Zarotus Parmensis impressit Mediolani MCCCCLXXXII. die XIX. Novembris*. Cfr. Panzer annal. typ. vol. 2. pag. 45; Ebert bibl. Lex. n. 12612; Hain rept. bibl. n. 10421.

*S. l. e. a.* 4. Gothico characterē, cum figuris plantarum xylographicis et signatura a—g, sine cust. et paginar. numeris; pagina plena habet 33 ad 34 lineas. Folia adsunt 52; fol. 1<sup>a</sup> habet inscriptionem *Macer floridus*, infra hanc posita est icon xylographica monachum scribentem referens, infra quam legitur: *De viribus herbarum*; fol. 1<sup>b</sup> eadem icon; fol. 2<sup>a</sup> legitur: *Incipit liber Macri de viribus herbarum. Et primo de Arthemisia*, sequitur icon artemisiae et tunc *Herbarum quasdam dicturus* etc. Fol. 51<sup>b</sup>: *Una diagridii sic apta solutio fiet. Finis.*; fol. 52<sup>a</sup>: *Herbarum varias qui vis cognoscere vires Macer adest disce: quo duce doctus eris*, infra icon xylographica eadem quae in titulo; fol. 52<sup>b</sup> album. Caputum series ea est, quam etiam in nostra editione secuti sumus; adsunt indices marginales,



sed neque praefatio, neque commentarius; textus vulgatam lectionem constituit, mendis typographicis interdum turbatus. Coloniae impressam esse Hainius autumat (repert. bibl. n. 10417), Galliae vero Ebertus et quidem circa 1500 vel 1510 (bibl. Lex. n. 12614); quam vero Hainius sub. n. 10418 habet editionem, hanc puto eandem esse cum nostra, quod facile patet ex Panzeri anal. typogr. IV. 156.

*S. l. e. a. 4.* Goth. charact., cum figg. iisdem xylogr. plantar., sign. a—g, sine cust. et pagg. numeris, 33 vel 34 linear. in pagina plena. Folia adsunt 52; fol. 1<sup>a</sup>: *Macer floridus de viribus herbarum*; infra eadem icon ut in priori, scilicet monachus scribens. Omnia reliqua ut in proxime praecedente editione (cfr. Ebert l. c.); recentiorem vero esse patet ex icone tituli, margine eiusdem non amplius integro.

*S. l. e. a. 4.* Goth. char. c. figg. xylogr. plantar.; pagina plena habet 38 lineas; cfr. Ebert n. 12613; Hain n. 10419. (Nisi forsitan eadem editio est, quae proxime praecedens, cum unicum discrimen sit in numero linearum, qui facile error esse potest in catalogo biblioth. Ducis de la Vallière, tom. I. pag. 455, n. 1536.)

*Venet., 1506. 4., impr. per Bernardinum Venetum de Vitalibus.* Charact. rotundo, foliis 48; titulus est: *Macri Philosophi de virtutibus herbarum noviter inventus ac impressus*; in fine legitur: *Liber Macri Philosophi de virtut. herb. et qualitatibus specierum finit feliciter. Venet. etc.* Tractatus de speciebus neutiquam huic editioni primum adiectus est, uti Boernerus (noct. Guelph. p. 122) falso habet, sed nil aliud sub his speciebus intelligitur, quam quae a Macro nostro inde a capite LXVI usque ad finem exhibentur, nostrae editionis versus 2056 ad 2269. Haec editio repetita est ab eodem typographo: *Venet., 1508. 4., die 10. Junii.*

*Cadomi, 1509. 8., ere et impens. Mich. Angier et Jo. Mace, opera vero Laur. Hostingue.* Gothico caractere. Prima esse dicitur editio cum commentariis Guillermi Gueroaldi, professoris Cadomensis. Cfr. Ebert n. 12616.

*Paris., 1511. 8., die 29. Mart.* Gothico charact., sine nota typographi, sine pagg. numeris et custodibus; signaturae a—g; pagina plena habet 33 lineas, folia adsunt 56. Habet etiam icones xylographicas plantarum. Fol. 1<sup>a</sup>: *Herbarum varias qui vis cognoscere vires Macer adest: disce quo duce doctus eris*, infra icon xylogr., monachum scribentem exhibens cum cane ad pedes eius sedente; fol. 1<sup>b</sup>: *Cum bonis ambula. Mors peccatorum pessima Sic utere tuo ut alieno non egeas.*, infra eadem icon; fol. 2<sup>a</sup>: *Macer floridus de viribus herbarum Hic suo libello dat initium*, infra icon artemisiae et tunc *Caput primum de arthemisia*. Fol. 56<sup>b</sup>: *Macer floridus de herbarum viri-*

*bus hic suum capit periodum. Impressus Parisius* (sic) Anno etc. Neque commentarius, neque notae adsunt, sed tantum indices marginales; textus fere convenit cum editione tertia, quamvis minus accurate impressus; icones omnes rudiores fere sunt, quam in illa editione.

*Cadomi, s. a. 4.* Cum Guil. Gueroaldi interpretatiunculis, et figuris. Cfr. bibl. Rivin. n. 6389. Primo et antiquitus commentario Gueroaldi non additas fuisse figuras, eas igitur huius commentarii editiones, quae figuras continent, non haberi posse pro prima et principe, patet ex ipsis Gueroaldi verbis sub finem introductionis: „*Cur vero herbarum picture hic non fuerint effigiate: Plinii rationem afferam in medium libro 25. cap. secundo Pinxere quedam etc.*“

*S. l. e. a. 8.*, cum commentario Gueroaldi. Eiusmodi editiones plures extant, forsitan Parisiis impressae, cum iisdem omnino figuris instructae sint, qua Parisiensis anni 1511. Habent hae edd. folia 159 cum signat., sed sine custod. et pagg. numeris. Plures edd. vere existere patet ex titulis et inscriptionibus finalibus, etiam chartae bonitas differt, et mendae typographicae, quibus omnes abundant, non eadem sunt in singulis editionibus, quamvis paginae singulae quoad initium et finem sibi verbotenus respondeant. Annus impressionis incertus est; antiquissimum exemplar, quod primum in Jo. Alb. Fabricii bibliotheca erat, dein in Bunavianam, tandem in Dresdensensem publicam bibliothecam migravit, habet annum 1517 ab antiqua manu calamo (ter in ultima pagina) adscriptum. Hoc ipsum Fabricianum exemplar habet fol. 1<sup>a</sup> iconem monachi scribentis cum cane et supra scripta haec verba: *Hrebarum* (sic) *vi-res Macer tibi carmine dicet*; in alia editione habetur eadem icon cum versibus: *Herbarum varias qui vis cognoscere vires: Huc macer adest: quo duce doctor eris*; in tertia, quae mihi ad manus est, exhibet fol. 1<sup>a</sup> Christi crucifixi effigiem et suprascripta haec verba: *Macer de viribus herbarum*. Inscriptio finalis in his tribus edd. haec est: *Habetis iuvenes studiosissimi Macri floridi de viribus herbarum opusculum ab omni menda castigatissimum una cum interpretatiunculis luce meridiana longe clarissimis. Finis.*, sed scribendi ratio in singulis nonnihil differt. Ceterum notandum est, in his editionibus textum interdum aliam lectionem exhibere, quam quae in commentario laudatur, ipsum etiam Gueroaldi commentarium iam hic deturpatum esse et interpolatum, forsitan ut textui discrepanti adaptaretur. Huius commentarii adhuc laudantur editiones: *Lugd.*, 1515. 8. et *Paris. (apud Petr. Baquetier)* 1522. 8. Cfr. Ebert n. 12617.

*Basil.*, 1527. 8. *min.*, ed. Jo. Atrocianus, apud Jo. Fabrum Emmeum Juliacensem. Charactere latino inclinato, 8 et 73 foll. Titulus: *Aemilius Macer de herbarum virtutibus*

iam primum emaculatio, tersiorque in lucem aeditus. Praeterea. *Strabi Galli, poetae et theologi clarissimi, Hortulus vernantissimus, Uterque scholiis Joannis Atrociani illustratus. Basileae.* Strabus Gallus est Walafridus Strabo, cuius carmen nostrae quoque editioni subiunximus. Joannes Atrocianus, etiam Aconius dictus a loco natali Akrum in Frisia occidentali, iuvenili adhuc aetate hos commentarios conscripsit, cum demum anno MDXLII studiorum gratia academiam Basileensem adierit, in qua tamen anno MDXLVII professionem mathematicam et MDXLIX professionem logicam obtinuit; medicinae studium serioribus annis arripuit, doctoris in hac arte gradum anno MDLXIV die II. Maii adeptus; sed eodem anno, die XVIII. Octobris pesti succubuit. (Cfr. *Herzog Athenae Rauricae* pag. 334, et *Georg Veesenmeyer* bibliographische Analekten, Ulm, 1826. 8. §. 12.) Haec editio iconibus caret, sed meliorem et concinniozem textum continet, quamvis interdum nimis ex ingenio mutatum. Editionem, quam *Basil. s. a.* 8. prodiisse dicunt, aliam non esse puto, quam nostram; annus impressionis enim non in titulo legitur, sed fol. 57<sup>b</sup>.

*Friburgi Brisg.* 1530. 8. min., ed. *Jo. Atrocianus, apud Jo. Fabr. Emmeum Juliac.* Char. latin. inclin., 4 et 108 foll. Titulus: *Aemilius Macer de herbarum virtutibus, cum Jo. Atrociani commentariis longe utilissimis, et nunquam antea impressis. Ad haec. Strabi Galli etc. Apud Friburgum Brisgoicum.* Textus fere idem, ut in priori, commentarius auctus est et retractatus, atque nunc singulis carminis capitibus subiunctus, cum in priori editione integer sub finem carminis adiectus erat; commentarius in Strabum deest.

*Cracoviae,* 1537. 8. min., ed. *Simon de Lovicz, ex offic. Ungleriana.* Char. goth. cum figuris xylogr. textui insertis, quibus apposita sunt nomina latina, germanica et polonica. Titulus: *Aemil. Macer de herbar. virtutib. cum veris figuris herbarum. Graduationes simplicium, cum Nomenclatura et interpretatione Polonica herbar. et morborum, secundum seriem Alphabeti. Expositio terminor. obscuror. contentor. in hoc opere.* (Cfr. biblioth. Rivin. n. 6390, et G. Chr. Arnold de monumentis historiae naturalis Poloniae literariis, Varsav., 1818. 8. pag. 33.) Sim. de Lovicz medicinam docebat in academia Cracoviana.

*Francof. ad Moen.,* 1540. 8. min., ed. *Janus Cornarius, ap. Chr. Egenolphum.* Char. latin. inclin., 12 et 132 foll. Titulus: *Macri de materia medica lib. V. versibus conscripti etc.* Horum librorum primi tres continent Macri capita sequenti ordine disposita: 1 artemis., 2 abrotan., 3 absinth., 4 caulis, 5 allium, 6 porr., 7 cepa, 8 sinapi, 9 lactuca, 10 eruca, 11 nasturt., 12 ruta, 13 apium, 14 sabina, 15 nepeta, 16 fenicul.,

17 satureia, 18 mentha, 19 salvia, 20 enula, 21 pastinaca, 22 cerefol., 23 coriandr., 24 atriplex, 25 aneth., 26 rosa, 27 liliū, 28 papav., 29 viol., 30 althaea, 31 urtica, 32 plantag., 33 puleg., 34 hyssop., 35 lapath., 36 lolium, 37 cicuta, 38 serpill., 39 centaur., 40 chamaedr., 41 aristoloch., 42 dracont., 43 beton., 44 chamaemel., 45 ligust., 46 accidula, 47 portul., 48 struthion, 49 bugloss., 50 origan., 51 marrub., 52 iris, 53 asar., 54 cyper., 55 paeon., 56 melissophyll., 57 senec., 58 chelid., 59 isatis, 60 helleb. alb., 61 hell. nig., 62 verben., 63 strychn., 64 iusquiam., 65 malv., 66 piper etc. usque ad 77 aloë. Liber quartus continet viginti capita, quae inter spuria Macri exhibebimus: Aaron, agrimonia — sulph., alumen. Liber quintus est Marbodaei carmen de lapidibus. Cornarius purioris latinitatis magis quam in edendis latinobarbaris decet studiosus, saepe nimis audacter textum mutavit, partim metri et sermonis causa, partim quia Plinius, Dioscorides et Galenus aliter rem habebant. Figurae non adsunt.

*Basil.*, 1559. 8. min., ed. *Georg. Pictorius*, impr. per *Henric. Petri*, mense *Martio*. Char. lat. recto, 12 foll. et 200 pagg. Titulus: *De herbar. virtutib. Aemilii Macri Veronensis elegantissima poësis cum succincta admodum difficultium et obscurorum locorum — expositione, antea nunquam in lucem edita. Adhaerentibus graduum compendiosa tabula etc.* Capitum series eadem ut in editione nostra; falso numerantur 76, cum vere adsint 77, numero 48 bis repetito. Paginarum tituli: *Aemil. Macer — de viribus herbar.* Figurae xylogr. adsunt et breves adnotationes. Textus pessime corruptus; Aemilio Macro Veronensi adscribi carmen ab editore Pictorio, summae harum rerum inscitiae documentum est. Natus erat Pictorius Villingae anno 1500, cfr. Adami vit. medicor. pag. 184.

*Basil.*, 1581. 8. min., ed. *G. Pictorius*, impr. per *Sebast. Henricpetri*. Char. lat. recto, 8 foll. et 208 pagg. Titulus: *De herbarum — expositione iam demum summa diligentia castigata et in lucem edita etc.* Textus, figurae, scholia eadem ut in priori editione; scribendi ratio aliquantulum emendata et synonyma nonnulla recens adiecta. Nova utique est impressio totius libri, non solum primi et ultimi folii; paginarum tituli: *Aemil. Macer — de herbar. viribus*, diversi igitur ab illis prioris editionis. Pictoriana utraque editio criticae auctoritatis perparum habet; additamenta vero et indices utilitate non carent.

*Hamburgi*, 1590. 8., ed. *Henr. Ranzovius*, excudebat *Jacob. Wolfius*. Haec editio, quae varias lectiones et additamenta nonnulla ex Pictorianis, nullas vero figuras, recepit, habet titulum: *Henr. Ranzovii editio duorum librorum Macri de virtutib. Herbar., de quibusdam animalium partibus, ac terrae speciebus, Itemque medicamentis totius corporis hu-*

mani. Iam recenter ex bibliotheca sua Bredenbergensis depromptorum, quorum prior antehac non tam emendate editit, posterior vero antea typis nunquam fuit expressus etc. Accessit incerti auctoris speculum Medicorum, etc. ex eadem Bibliotheca in lucem editum etc. Quod hic pro libro secundo Macri hucusque inedito habetur, est Sereni Samonici carmen, iam antea saepius impressum; Speculum medicorum prosa oratione conscriptum ad medii aevi medicinam pertinere videtur. Liber primus continet carmen Macri Floridi, 100 capitibus distinctum sequenti ordine: 1 artemis., 2 abrot., 3 absinth., 4 urt., 5 all., 6, 7 plant., 8 ruta, 9 apium, 10 sabin., 11 porr., 12 nepet., 13 puleg., 14 foenic., 15 lactuca, 16 rosa, 17 lil., 18 satur., 19 salv., 20 enula, 21 hyssop., 22 lapat., 23 lolium, 24 cicuta, 25 mentha, 26 cepa, 27 sinap., 28 pastin., 29 serpill., 30 cerefol., 31 coriandr., 32 papav., 33 viola, 34 centaur., 35 germandr., 36 aristol., 37 marrub., 38 althaea, 39 aneth., 40 beton., 41 chamom., 42 acidula, 43 portul., 44 ligust., 45 ostruc., 46 atripl., 47 buglossa, 48 caul., 49 organ., 50 iris, 51 vulgago, 52 cyper., 53 paeon., 54 borago, 55 senec., 56 chelid., 57 colubr., 58 isatis, 59, 60 helleb., 61 gentiana, 62 saliuuca, 63 agrimon., 64 sambuc., 65 nasturt., 66 verbena, 67 maurella, 68 iusquiam., 69 eruca, 70 malva, 71 piper etc., 82 aloë, 83 aaron, 84 bryonia, 85 alga palustr., 86 faba, 87 nux avellana, 88 batus, 89 mirica, 90 iuniper., 91 salix, 92 fel, 93 fimus, 94 caseus, 95 tela araneae, 96 cochleae, 97 cornu cervi, 98 acetum, 99 sulph. viv., 100 alumen. Quamvis ergo textus Macri multis capitibus spuriiis abundet in hac editione, attamen bonas lectiones continet e manuscripto codice desumtas. Integra haec editio recusa est: *Lipsiae, ap. haeredes Joann. Steinmanni*, 1590. 8.

Praeterea inest Macri Floridi carmen in collectione medica Aldina (Venet. 1547. fol., apud Aldi filios), et particula carminis in Nicol. Marscalci enchiridio poëtar. clarissimor., Erford., 1502. 4.

Versionem francogallicam tentavit Lud. Trembley sub titulo: *Les fleurs du livre des vertus des herbes par Macer Floride avec les commentaires de Guil. Gueroust*, cui libro figurae adiectae esse dicuntur.

Frid. Börner († 1761) scripsit programma, quo continetur *De Aemilio Macro eiusque rariore hodie opusculo de virtutibus herbarum diatribe*, Lips. 1754. 4.; recusum in Eiusd. Noctibus Guelphicis, Rostoch. et Wisnar., 1755. 8. pag. 110—134. Scriptiuncula minoris omnino momenti, in quo neque nova neque gravia leguntur, plura vero falsa et festinanter investigata; codices manuscripti, qui ab eo indicantur, sunt ii, qui in Eberti codd. Guelpherbyt. (Lips.

1827. 8.) numeros habent 544, 546, 548, in nostra Macri Floridi editione sigla  $\delta$ ,  $\gamma$ ,  $\vartheta$ .

Nostrae editionis finis primarius is est, ut Macri Floridi carmen, quantum per nos fieri posset, integrum et genuinum legatur, quare in conquirenda, eligenda et apponenda varietate lectionis summam curam et assiduitatem adhibuimus, maiorem forsitan et minutiolem, quam quae in edendo scriptore latinobarbaro exspectari vulgo solet. Sed vel omnino dimittenda erat haec edendi ratio, vel omni qua fieri potest ἀκριβείᾳ exequenda. Codices manuscriptos et editiones impressas, quibus usi sumus ad hanc editionem adornandam, literis graecis tanquam siglis insignivimus, ut varianti lectioni auctoritas non deesset et lectori optio idonea relinqueretur.

*Codices manuscripti*, in bibliotheca Guelferbitana, Paulina Lipsiensi et Dresdensi publica servati, quorum usus ad hanc editionem benevole concessus debetur *Eberto* bibliothecae Dresdensis custodi primario, *Gustavo Kunze*, professori medico Lipsiensi, et *Mansfeldio*, apud Brunsvicensis medico commendatissimo:

a.) *Notae manu Martyni-Lagunae ad marginem editionis Pictorianae prioris adscriptae, ex codice bibliothecae Zwiccaviensis desumptae, varietatem lectionis continentis.* Codex ipse, ex quo descriptae erant, igne consumtus esse videtur in incendio bibliothecae Lagunianae (1807), nam in bibliotheca publica Zwiccaviensi non amplius reperiri dicitur. Continebat autem LXXVII capita sequenti ordine disposita: 1 artemisia, 2 abrotanum, 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 plantago, 7 ruta, 8 apium, 9 sabina, 10 porrum, 11 nepeta, 12 pulegium, 13 foeniculum, 14 lactuca, 15 rosa, 16 lilia, 17 satureia, 18 salvia, 19 inula, 20 hyssopus, 21 paratella, 22 lolium, 23 cicuta, 24 mentha, 25 cepae, 26 sinapi, 27 pastinaca, 28 serpillum, 29 chaerefolium, 30 coriandrum, 32 violae, 33 centaurea, 34 gamandrea, 35 malva, 36 anethum, 37 betonica, 38 chamomilla, 39 acidula, 40 chelidonia, 41 colubrina, 42 gaisdo, 43 asarum, 44 cyperus, 45 paeonia, 46 borago, 47 senecion, 48 caulis, 49 origanum, 50 maurella, 51 iusquiamus, 52 malva, 53 verbena, 54 ligust., 55 ostrut., 56 nasturt., 57 eruca, 58 aristoloch., 59 marrubium, 60 iris, 61, 62 hellebor. alb. et niger, 63 portulaca, 64 atriplex, 65 buglossa, 66 piper etc., 77 aloë. Congruere non raro videtur cum editione Cornarii, ita ut hic forsitan eundem codicem suo tempore inspexerit. Editionem, cui adscripserat has notas Martyni-Laguna, possidet bibliotheca Kühnii, professoris

Lipsiensis meritissimi, qui earum mihi usum benevole concessit. Natus est Martyni-Laguna Zwiccaviae a. 1755, mortuus ibidem a. 1824.

β.) *Codex ms. Guelferbitanus* (60. 15. Ms. Aug. 8), *membranaceus*, 8., *saeculi XIII.*, *rescriptus*. Cfr. Ebert, zur Handschriftenkunde, 1. Bändchen, pag. 80; Eiusd. bibliothecae Guelferb. codd. gr. et lat. pag. 108, n. 545. A librario linguae reique pertractatae non admodum perito conscriptus, scriptura ceterum satis nitida, additis ab eadem manu notis marginalibus; titulus operis non adest, neque etiam Macri nomen ullibi legitur; singula capita habent inscriptiones rubras, adiectis plerumque germanicis herbarum denominationibus. Folia formae octavae vel etiam quartae minoris continet 28. Caputum series haec est: 1 artemisia, 2 abrotanum, 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 plantago maior, 7 plant. min., 8 ruta, 9 apium, 10 sabina, 11 porrum, 12 nepeta, 13 foeniculum, 14 lactuca, 15 rosa, 16 liliium, 17 satureia, 18 salvia, 19 enula, 20 acedula, 21 portulaca, 22 strucium, 23 atriplex, 24 nasturtium, 25 eruca, 26 buglossa, 27 origanum, 28 brassica, 29 aristoloch., 30 pastinaca, 31 althaea, 32 anethum, 33 asarum, 34 aloë, 35 betonica, 36 verbena, 37 acedula, 38 costum, 39 cyperus, 40 chamomilla, 41 ciminum, 42 cerefolium, 43 cinnamom., 44 coriandr., 45 cicuta, 46 gamandrea, 47 cepa, 48 centaurea, 49 chelidonia, 50 colubrina, 51 ellebor. alb., 52 ellebor. niger, 53 galanga, 54 gariofilus, 55 hyssopus, 56 iusquiamus, 57 iris, 58 paratella, 59 lolium, 60 ligustr., 61 marrub., 62 malva, 63 mentha, 64 violae, 65 sinapi, 66 papaver, 67 puleg., 68 serpill., 69 paeonia, 70 baroca, 71 senecion, 72 gaisdo, 73 maurella, 74 piper, 75 pyrethrum, 76 zinziber, 77 zedoar, 78 spica nardi, 79 spica celtica, 80 thus. Caput de acedula bis adest.

γ.) *Cod. ms. Guelf.* (*Extravag.* 268), *membran.*, 8., *saec. XIII.*; cfr. Ebert codd. Guelf. pag. 108, n. 546, et eiusd. Ueberlieferungen, 1. Band, 1. Heft, pag. 186. Bonas lectiones continet, quamvis sub fine minus accurate conscriptus sit, versus singulos et verba noununquam omittens, et capita de cerefolio et de baroco bis exhibens. Post caput de pyrethro deficiunt reliqua, foliis cultro abscissis; folia omnino adsunt 30. Inscriptiones capitum et literae initiales rubro colore sat eleganter scriptae sunt. Titulus operis non adfuit in vetere codice, recens manus adscripsit: *Aemylii Macri Carmen de virtutibus Herbarum*. Notae marginales adiectae sunt. Caputum series: 1 artemis., 2 abrot., 3 absinth., 4 allium, 5 apium, 6 althaea, 7

aneth., 8 chamomilla, 9 acidula, 10 atriplex, 11 aristol., 12 aloë, 13 beton., 14 barocus, 15 verbena, 16 cerefolium, 17 coriandr., 18 cepae, 19 caulis, 20 cyperus, 21 celidonia, 22 centaurea, 23 iusquiamus, 24 cicuta, 25 colubrina, 26 costus, 27 eruca, 28 enula, 29 elleb. alb., 30 elleb. nig., 31 urtica, 32 plantago, 33 ruta, 34 violae, 35 marrub., 36 hysop., 37 iris, 38 salvia, 39 sabina, 40 porrum, 41 nepeta, 42 puleg., 43 foenicul., 44 portulaca, 45 lactuca, 46 rosa, 47 lilia, 48 satureia, 49 ligustica, 50 ostrutium, 51 cerefol., 52 nasturt., 53 papaver, 54 buglossa, 55 sinapi, 56 pastinaca, 57 organ., 58 serpill., 59 germandrea, 60 asarum, 61 paeonia, 62 barocus, 63 senecio, 64 isatis, 65 morella, 66 malva, 67 lapatium, 68 mentha, 69 castoreum, 70 piper, 71 pyrethrum.

δ.) *Cod. ms. Guelf.* (55. 5. *MS. Aug.*), *membran.*, 8., *saec. XIV.* Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 544. Lectiones plerumque textui in editionibus veteribus recepto accedunt, sicut etiam ordo herbarum idem est ut in iis. Capitum inscriptiones desunt, distinguuntur capita per literas initiales rubras; neque etiam titulus legitur, sed fol. 1<sup>a</sup> habet in angulo dextro superiori verba minutis literis conscripta: *de virtutibus herbarum*, manu non multum recentiori. Continet folia 34, in fine legitur: *Explicit Macer domini alberti de aulica*, insequente adhuc praescriptione medica ad febrem quartanam.

ε.) *Codicis chartacei fragmentum duorum foliorum*, 8., *Guelferbitanum* (*Extravag.* 275, 2), *saeculi XV ineuntis.* Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 547. Incipit in capite de pyrethro, versu „Dicitur in solo succurrere etc.“ sequuntur capita de zinzibere, cimino, galanga, zedoar, gariofilo, spica, thure, cui capiti adiungitur inscriptio finalis *Explicit macer.* Vetustius adhuc fragmentum adiectum est, continens versus octo posteriores ex cap. de aloë: „Aut cicer — solutio fiet,“ cum inscriptione finali *Explicit macer de herbarum virtutibus.*

ζ.) *Folia chartacea decem* (*in codice miscellaneo Guelf. n. 576*), 8., *saec. XV.* Continet hoc fragmentum capp. 15 priora paulo negligentius conscripta, desinit in fine capitis de nepeta; loco tituli habet epigraphen rubris literis: *Herbarum vires mater tibi carmina dicunt*, inscriptio finalis abest. Ebertus non habet.

η.) *Cod. ms. Guelf.* (*Extravag.* 112. 1.), *chartae fol.*, *saec. XV.* Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 549. In fine mutilus est, ita ut caput de aloë desinat in versu „cum succo caulis formatas ut faba grossas.“ Ceterum



continet capita 21 priora ordine consueto, tunc sequuntur: viola, aristolochia, marrubium, hyssopus, enula, iris, lili-um, salvia, timbra, ligustica, ostrutium, cerefolium, atriplex, coriandrum, nasturtium, papaver, serpillum, asarum, eruca, mentha, cyperus, paeonia, melissophyllon, senecion, celidonia, centaurea, colubrina etc. aloë. Accedunt notae marginales et explicatio interlinearis; inscriptionibus capitum adduntur plerumque denominationes germanicae. Recentioris scripturae esse hunc codicem multa docent.

9.) *Cod. ms. Guelf. (58. 6. MS. Aug. fol.), chartac., fol.* Cfr. Ebert codd. Guelf. p. 108, n. 548. et Frid. Boerner noctes Guelf. p. 129—133. Habet inscriptionem finalem: *Finis. per Manus Simonis steyn Artium et philosophiae Magistri Albiorani Anno 1508 altera post Scholastic. virg.* Natus erat Simon Steyn ex oppido Penig, summos in arte medica honores accepit Vitebergae die 14 Junii 1509, cfr. huius codicis p. 104. Capita 1—47 consueto ordine disponuntur, tunc sequuntur: paeonia, borago, senecion, chelidonia, centaurea, colubrina, ellebor. alb. et nig., verbena, germandr., maurella, iusquiamus, lapatium, lolium, cyperus, malva, quinquefolium, agaricus, gentiana, proserpinata, liquiritia, lupinus, solsequium, saliuca, sarcocolla, sambucus, cicuta, sandix seu gaisdo, piper etc. aloë, et iterum gaisdo, ita ut adsint capita 88.

x.) *Cod. ms. Lipsiensis (biblioth. Paulin. MS. 112.), membran., fol. saec. XIII.* Scriptura nitida et satis accurata, compendiis scribendi rarioribus. In initio legitur: *Incipit macer de naturis herbarum*; inscriptiones rubrae singulis capitibus apponuntur, adiectis plerumque nominibus herbarum germanicis, paululum recentiori manu scriptis. Literae initiales rubrae in initio capitum. Ordo capitum est ille vulgo receptus, sed caput de rosa statim excipit caput de viola, inde a versu „Crapula discutitur bibitis etc.“ dein sequuntur capita aristolochia — iusquiamus, post haec lili-um — serpillum, malva — aloë et quatuor versus ex capite de maurella. Continet folia decem.

λ.) *Cod. ms. Lips. (bibl. Paulin. MS. n. 1219), membran., fol., saec. XIV.* Accurate conscriptus. Post indicem sequitur fol. 1<sup>a</sup> inscriptio rubra: *Incipit macer qui tractat de virtutibus herbarum*, in fine fol. 22<sup>a</sup>: *Explicit macer.* Singula capita inscriptionibus rubris distinguuntur et literis rubris initialibus. Ordo capitum hoc tantum a vulgari recedit, quod serpillum ponatur inter salviam et ligusticum, senecio inter centauream et colubrinam, et cicuta ultimum locum occupet pone caput de aloë.

μ.) *Cod. ms. Lips. (bibl. Paulin. MS. n. 1220.), membran., 4., saec. XV.* Bonas continet lectiones et saepe cum codd. α, η, ϑ, λ convenit. Fol. 1<sup>a</sup> habet inscriptionem rubram: *Macer de naturis aliquot specierum usitatarum*, et post hanc capita: piper, pyrethrum — aloë. Tunc nova eiusmodi sequitur inscriptio: *Incipit macer de viribus herbarum*, et hanc excipiunt reliqua capita hoc ordine disposita: artemisia, abrot., absinth., urtica, allium, plantago maior et minor, viola, ruta, apium, althaea, aneth., beton., savina, porrum, chamomilla, nepeta, puleg., foenic., acidula, portulaca, lactuca, rosa, lilium, satureia, salvia, ligustic., ostruc., cerefol., coriandr., nasturt., eruca, papav., cepa, lingua bovis, sinapi, caulis, pastinaca, organ., serpill., aristoloch., marrub., iris, enula, hyssopus, asarum, mentha, cyperus, paeonia, boracus, senecion., chelid., centaur., colubr., gaisdo, elleb. alb. et nig., verbena, germandr., maurella, iusquiam., malva. Hoc caput excipit inscriptio finalis literis rubris: *Explicit liber macri de viribus herbarum*, sed reperiuntur adhuc capita de papavere, de lapatio et de cicuta, quorum prius mancum est et perperam inscribitur „basilicon.“ *Explicit Macer fol. 42<sup>a</sup>*, et statim sequitur Serenus Samonicus, ab Ackermanno editore iam collatus (v. Seren. Samon. ed. Jo. Chr. Gli. Ackermann, praef. pag. XXVII, n. 13.)

π.) *Cod. ms. Dresdensis (bibl. publica, MS. D, 160), membran., 4., saec. XIV.* Nitide et accurate conscriptus, ita vero ut inter singula Macri capita interponantur manu coaeva conscripta capita 34 ex Plinii Valeriani libro quarto. Fol. 1<sup>a</sup> legitur index capitum, inscriptio vetusta abest, fol. 2<sup>a</sup> incipit carmen Macri, explicit fol. 37<sup>b</sup>, ubi legitur inscriptio finalis: *ODONIS MAGDVNENSIS opusculum de naturis herbarum Explicit.* Capita Macri literis initialibus rubris, Plinii lit. init. viridibus distinguuntur; inscriptiones rubrae utrisque apponuntur. Ordo capitum Macri: 1 artemisia, 2 abrot., 3 absinth., 4 urtica, 5 allium, 6 plantago, 7 ruta, 8 viola, 9 aristol., 10 marrub., 11 hyssop., 12 iris, 13 aneth., 14 beton., 15 savina, 16 porrum, 17 chamom., 18 nepeta, 19 puleg., 20 foenicul., 21 acidula, 22 portulaca, 23 lactuca, 24 rosa, 25 lilium, 26 satureia, 27 ligustica, 28 ostrutium, 29 cerefol., 30 atriplex, 31 coriandr., 32 nasturt., 33 eruca, 34 papav., 35 cepa, 36 buglossa, 37 sinapi, 38 caules, 39 pastinaca, 40 organ., 41 serpill., 42 asarum etc. aloë. Desunt itaque enula, apium, althaea, salvia, quorum tituli tamen in indice praeposito leguntur, quare forsam folia quaedam exciderunt inter nonum atque

decimum. Capita ex Plinio Valeriano haec sunt: beta, blitum, cucurbita, holosatron, armoracia, raphanus, asparago, cucumis, carduus, sorba, thimus, siliqua, pistacia, spomelides, melo, castanea, nux, ziziphus, napi, rapa, mespilus, cidonea, pira, mala punica, mala, cerasa, persicus, citrus, pinea, ficus, mixae, ocimum, avellanae, amigdala. Neque Macri neque Plinii nomen ullibi legitur antiquitus in hoc codice, manus recentissima primae paginae adscripsit: *Aemilius Macer de Virtutibus Herbarum, qui in fine dicitur Odo Magdunensis.*

*Editiones impressas ad hanc editionem adornandam a nobis adhibitas ita notavimus:*

aa.) S. l. e. a. 4., lineis 33.

bb.) Paris., 1511. 8.

cc.) Textus Macri, qui legitur in editione commentarii Gueroaldiani s. l. e. a. 8., et quidem in eo exemplo, quod prius in bibliothecis Fabricii et Comitum de Bünau erat, nunc vero habetur in bibliotheca publica Dresdensi. Quod moneo, quia textus non congruit in singulis illius commentarii editionibus.

dd.) Basil., 1527. 8. } Atrociani.

ee.) Friburg. Brig., 1530. 8. }

ff.) Francof. 1540. 8. Cornarii.

gg.) Basil. 1559. 8. } Pictorii.

hh.) Basil. 1581. 8. }

ii.) Hamburg., 1590. 8. Ranzovii.

G. Gueroaldus

De *orthographia* in edendo Macro Florido adhibenda dubitatio semper inde redundabit, quod antiquissimi codices e saeculo XI non ad manus sint, recta igitur et ab auctore carminis vere adhibita orthographia sciri non possit. Praesertim cum ratio scribendi maxime varia sit et instabilis apud scriptores aevi medi, diversa scilicet in diversis regionibus et temporibus. In hoc dubio rerum statu retinenda videbatur scribendi ratio vulgo in libris latinis recepta, exceptis iis nominibus et terminis technicis, in quibus vel metri ratio aliter suaderet, ut *Ipocras* (v. 173 et 1814), *Ippocras* (v. 508), *ysopum* (v. 1503), *ciliacus* (v. 1656), *stera* (v. 13), vel consuetudo quaedam generalis apud medicos aevi medi, ut *artetica* (arthritus), *scia* aut *sciasis* (ischias), *disnoicus* (dyspnoicus), *dragma*, *nefreticus* etc. etc.

# MACER FLORIDUS DE VIRIBUS HERBARUM.

## I. ARTEMISIA.

- 1 Herbarum quasdam dicturus carmine vires  
Herbarum matrem, dedit Artemisia nomen  
Cui graecus sermo, iustum puto ponere primo.  
Huius opem fertur prior invenisse Diana,
- 5 Artemis graece quae dicitur, indeque nomen  
Herba tenet, quia sic inventrix dicitur eius.  
Praecipue morbis muliebribus ista medetur:  
Menstrua deducit eius decoctio sumpta,  
Hocque facit, matrix si saepe fovetur eadem,
- 10 Vel si cruda mero sociata terendo bibatur,  
Aut si trita virens super alvum nocte ligetur;  
Pellit abortivum potu vel subdita tantum,  
Duritias solvit stericas pellitque tumores.  
Urinam potata ciet, lapidesque repellit,
- 15 Ictericosque iuvat cum vino saepius hausta.  
Hanc adipi iunctam strumis apponere laudat  
Plinius atque iubet cum vino sumere tritam.  
Haec, opium nimium si quemquam laeserit haustum,  
Subvenit eximie, si vino iuncta bibatur.

---

1 *Herbarum vires dicturus carmine quodam* α, δ; *herbarum varias dict. carm. vires* δδ, εε, ζζ, ηη. — 2 *Herbar. matr. iustum puto pon. primo Cui graec. serm. ded. Art. nom.* ζζ. *Artemisia „mater herbarum“ dicitur a scriptoribus medii aevi; cfr. Walafri di Strabon. hort. v. 181.* — 3 *Just. puto dicere primo* η. — 4 *Cuius opem* δ. *Prima invenisse* β; *prius invenisse* δ, θ, λ, μ. — 5 *Arthemis* codd. et vett. editt.; *Artemis a Graecis* ζζ. — 7 *Mulieribus* α, β, δ, αα, ββ, γγ, Γ; *muliebribus* κ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, κκ. *Ipsa* δδ, εε, ηη, θθ; *ista* κ, λ, μ, π, αα, ββ, γγ, ζζ, κκ. — 8 *Huiusque decoctio* β. — 10 *Aut si* γ. — 12 *Potu si subdita* κ. — 13 *Dur. ster. solv.* μ, π, αα, ββ; *duricias levat hystericas* ζζ. *Stera i. q. uterus apud medicos medii aevi, vox ἰστέρη mutilata, quare Cornarii enendatio huius versus neque necessaria, neque etiam ferenda videtur. Tumorem* αα, ββ; *tumores* κ et edd. recent. — 16 *Scrofis appon.* α, η. *Strumis opponere* ηη, θθ. — 17 *Hancque iubet* β. — 18 *Hausta* δδ.

- 20 Affirmant quidam, quisquis gustaverit illam,  
 Quod nullo valeat nocuo medicamine laedi,  
 Et quod eum morsu non appetat ulla ferarum.  
 Radix illius collo suspensa rubetis  
 Dicitur et cunctis nocuis obsistere ranis;
- 25 Succus ad hoc eius cum vino proderit haustus.  
 Si musto contrita recens servabitur herba,  
 Vinum praedictis reddit medicabile morbis,  
 Et sapor est et odor vino gratissimus illi,  
 Confortat stomachum, sanat praecordia sumptum,
- 30 Et multis aliis affirmant utile causis.

## II. A B R O T A N U M.

Tertius Abrotano legitur gradus esse caloris,  
 Et desiccandi semen ferventius herba est,  
 Unde iuvat nervos et causas pectoris omnes,  
 Illius elixi si sit decoctio sumpta.

- 35 Sic quoque dysnoicis prodest tussimque repellit  
 Et prodest lumbis, sic vulvarumque querelis.  
 Omnibus his crudum cum vino proderit haustum,  
 Urinam purgat sic et praecordia mundat,  
 Sic curat sciasim, sic sumptum menstrua purgat,
- 40 Serpentes nidore fugat, bibitumque venena  
 Illorum extinguit, sedat quoque frigora febris  
 Antea quam veniant si mixto sumitur amne,

---

20 Affirmant etiam δδ, εε, ηη, θθ. Gestaverit η, ηη, θθ. — 21 Nullo possit vacuo δ. Medicamen nocuum i. q. venenosum seu magicum. — 22 Quod eam ζ — 23 Rubetae ranae quae sub rubis habitant. — 24 Et cura nocuis β. Cunctis novis ηη, θθ. Nocuis subsistere ranis κ. — 26 Si mixto κ, αα, ββ, γγ; si musto α, β, γ, δ, ζ, η, λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ, Γ; si vino μ cum superscripta voce vel musto. — 27 Vino praedictis δ, κ. Reddet θ. Vinum praedictis parant ζ. — 31 Fertur gradus μ, π. — 35 Dysnoicis, dispnoicis, disnoicis etc. var. codd. et edd.; dismaticis θ. Qui dyspnoea laborant. — 36 Hunc versum omitt. ζ. Vulvarum querelae i. e. morbi uteri. — 38 Urin. mundat s. e. pr. purgat μ; urin. p. s. et pr. curat θ; ac praecord. sanat δ. — 39 Sic carnis sciasim αα, ββ; sic sciasim curat γ, δ, κ; sic curat sciam μ; sic curat sciasim δ, λ, π; ischiada et curat ζζ. Menstrua solvit ηη, θθ. Versum 39 omittit α. Sciasis s. scia malum ischiadicum dicebatur apud omnes medii aevi medicos, non igitur opus erat Cornarii praeposteri emendatione. — 40 Venenum γ. Versum 40 omitt. ζ. — 41 Illarum α, β, π. Sedatque frigora αα, ββ, γγ; fugat quoque μ. — 42 Antequam αα, ββ; primum quam γ. Amne i. q. aqua.

- Aut oleo quo decoquitur si membra perungas.  
 Lumbricos ventris hanc saepe bibendo necabis.
- 45 Huic panis micas et mala cidonia iungens  
 Insimul amne coquas, oculorum cocta dolori  
 Apponas vel fervori, curabit utrumque.  
 Stirpes infixas et spinas abstrahet ipsum  
 Appositum per se vel adeps si iungitur illi.
- 50 Haec etiam venerem pulvino subdita tantum  
 Incitat, et veneri nocuis potata resistit.

### III. ABSINTHIUM.

- In primo calor esse gradu, vis sicca secundo  
 Dicitur Absinthii; stomachum corroborat herba  
 Illius quocunque modo quis sumpserit illam,
- 55 Sed melius pluviae si sit decocta liquore,  
 Et sic sub divo prius infrigidata bibatur.  
 Sic poterit variis eius succurrere morbis,  
 Hocque modo pellit lumbricos, mollit et alvum,  
 Eius et immodicum sedat sic sumpta dolorem,
- 60 Urinam potu producit, menstrua solvit.  
 Illi si nardum, quam profert Gallia, iungas  
 Et coniuncta teras et mulsa trita resolvas,  
 Praecipue tali purgabis menstrua potu,  
 Hoc quoque praestabunt cum lana subdita molli.
- 65 Si siler et nardus et acetum iungitur illi

---

43 Oleo si  $\eta$ . — 45 Mali sidonii  $\alpha$ ; mala sindonia  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ; sydonica, cydonia, cytonia, citronia etc. Jungas  $\delta$ ,  $\zeta$ ,  $\vartheta$ ,  $\pi$ . — 46 Insuper amne  $\delta$ . Coquens  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ; coquiens  $\gamma\gamma$ . Cuncta dolori  $\lambda$ . — 47 Curabis  $\beta$ ,  $\delta$ ,  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ . — 48 Stipes  $\beta$ ,  $\zeta$ ,  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ . Abstrahit  $\zeta$ ,  $\kappa$ , attrahit  $\vartheta$ , extrahet  $\lambda$ . Educit spinas vulnerantes ex tumoribus et ulceribus. — 49 Et adeps  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ . — 50 Loco huius versus et proxime sequentis habent codd.  $\zeta$ ,  $\eta$ ,  $\lambda$  tres alios versus: Plinius ut scribit venerem movet illius herba Si fuerit tantum pulvino subdita nocte Et cunctis veneri nocuis potata resistit. Seriolem hanc esse mutationem per se patet, eam vero Gueroaldi temporibus iam factam docet eius commentarius; nostram lectionem tumentur  $\kappa$ ,  $\mu$  et edd. impr.; utramque lectionem, igitur quinque versus, habet  $\pi$ . — 51 Post hunc verum addit  $\vartheta$ : Quos incerta premit furtivae iniuria guttae Adiuvat et tot habet vires quot fila comarum. — 55 Melius iuvat si  $\eta$ . Aqua pluvialis. — 56 Prius ingelidata  $\lambda$ . — 57 Sic prodest variis eius decoctio morbis  $\delta$ . — 58 Hoc modo depellit  $\vartheta$ . — 59 Sic sedat sumpta  $\eta$ ; curat sic sumpta  $\vartheta$ . — 60 Urinam potu deducit  $\lambda$ ,  $\mu$ . — 61 Hunc versum cum tribus proxime sequentibus omitt.  $\alpha$ . — 64 Praestabit  $\mu$ ,  $\kappa\kappa$ .

Noxia deterges potu fastidia tali.

Gramina si rutae iungas huic salque piperque

Cumque mero tundens des haec decoctave potum,

Noxius et crudus stomachi purgabitur humor.

70 Iri coniuncta pectus mire iuvat hausta.

Acri cum vino trita se quilibet ungens

Non metuat culices, ustaeque fugantur odore.

Ictericiis crudam dabis hanc apio sociatam,

Curat hepar, sibi si iungatur gallica nardus,

75 Splenque sibi iuncto potata iuvabit aceto.

Sic quoque fungorum depellit sumpta venenum,

Obstat letiferae cum vino sumpta cicutae,

Sicque venenatis occurrit morsibus hausta,

Et claros oculos reddit cum melle peruncta.

80 Hocque modo sugillatis superaddita prodest,

Decoctaeque vapor obstrusas liberat aures,

Si manant sanie cum melle terens superadde.

Subvenit anginae melli nitroque iugata.

Vulneribus prodest contrita recentibus illa,

85 Si superaddatur capitis sic ulcera curat,

Pruritusque iuvat eius decoctio fotu.

Nausea non poterit quemquam vexare marina,

Antea commixtam vino qui sumpserit illam.

In lini panno si circumcincta geratur

---

67 *Germina* γγ, ζζ; veram lectionem esse *gramina* testantur fere omnes codd. et edd.: cfr. Seren. Samon. v. 979. in cap. de lethargia. *Gramina rutae* i. q. folia rutae. — 68 *Cumque nitro* x. *Tundens dabis haec* ζ, η. — 69 *Noxius en cunctus* ηη, θθ. *Depellitur humor* μ. — 71 *Vinum acre* i. q. acetum, uti hodie adhuc apud Francogallos vinaigre. — 72 *Pulices muscaeque* habent plures codd., male, nam Plinii verba: „Culices ex oleo perunctis abigit et fumo si uratur“ nostram lectionem tuentur. *Non metuet culices istoque* ηη, θθ. *Non metuit culices istoque* xx. — 74 *Si iung. sibi* δ, ζ, λ; *sibi iungatur si* αα, ββ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *hepar percurat si iuncta est gallica nardus* xx ex Cornarii correctione, quem offendebat correpta in voce *hepar* prima syllaba. — 76 *Depellet* β, θ. *Venera* δ. — 77 *Obstat pestiferae* μ, π. Versum 76 et 77 omitt. α. — 78 *Succurrit* ζ, η. — 79 *Reddit oculos* λ. *Perunctos* αα, ββ. — 80 *Haec sugillatis etiam superaddita prodest* δ. — 81 *Obstructas liberat* λ. — 82 *Recens superadde* μ. — 83 *Hunc versum omitt.* ζ. — 85 *Vulnera curat* β, ζ; *vulnera sanat* δ; *ulcera purgat* μ. — 86 *Decoctio potu* δ. — 87 *Hunc et sequentem versum habet Regim. Salern. v. 60, 61*, quamvis non de absinthio sermo sit, sed de salvia, vel de ruta, vel de rosa. — 88 *Vino si* ζ. — 89 *In lineo panno* μ. *Feratur* γ, ζ, η, θ.

- 90 Inguinis immodicum fertur cohibere tumorem.  
 Olfactu somnum capiti vel subdita praestat,  
 Hanc sibi supponi si non praesenserit aeger.  
 Denigrat crines cinis eius, si bene mixtus  
 Ceroto fuerit et eo sint saepe peruncti.
- 95 A tineis tutam reddit qua conditur arcam.  
 Sub lingua factum curat cum melle tumorem,  
 Livoremque nigrum, qui circa luminis orbem  
 Apparere solet, purgabit idem medicamen.  
 Auris depellit sonitum cum felle bovino.
- 100 Duritiam splenis eius cataplasma resolvit.  
 Coniuncto sibi melle sterae si subditur herba  
 Desiccabit eam, manareque menstrua coget;  
 Ex oleo fuerit viridis si cocta, iuvabit  
 Non modice stomachum, quot erit hoc unguine fotus.
- 105 Incaustum vino, quo sit macerata, resolve:  
 Si scribis chartam mus non teret amplius illam.  
 Plinius attollit magnis hanc laudibus herbam,  
 Romanosque refert sacris ex more diebus  
 Dum quadrigarum cursu certare solerent,
- 110 Absinthii succum solitos donare bibendum  
 In capitolina victori sede locato,  
 Credentes pretium prae cunctis reddere dignum.  
 Illi, quo firmam posset servare salutem,  
 Quae constat mundi pretio pretiosior omni.

91 *Olfactum* s. *olfatum* αα, ββ. *Subdita parat* π. — 94 *Sis saepe perunctus* ζζ; *sit* s. *perunctus* μ, π, αα, ββ, δδ, εε; *sic* s. *perunctus* δ, ηη, θθ; *si* s. *perunctus* ζ, κκ; nostram lectionem habent γ, λ. — 95 *Archam* β, κ, λ, μ, π. — 97 *Circum* β; *iuxta* α, θ. *Curat idem* μ. — 101 *Coniuncto* s. m. *utero si* ζζ, cfr. v. 13. — 102 *Hunc et antecedentem versum omittit* α. — 103 *Ex ol. vir. fuerit si* β, ζ, η, θ, λ. — 104 *Stomacho quod erit hoc unguine fotum*, hanc lectionem vulgarem et satis frequentem ipse tuetur Gueroaldus, monens tantum: „non tamen aliorum memini sub neutro genere invenisse stomachum“; *quotiens hoc unguine fotum* ζ, θ; *quod erit tali unguine fotum* γ; *qui sit hoc unguine fotus* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 105 *Incausto v. q. s. m. soluto* α, β, γ, κ, δδ, εε, ηη, θθ; *encausto v. q. s. m. soluto* ζζ, κκ; *incaastro v. q. s. m. sol.* μ; nostram lectionem habent αα, ββ, γγ et confirmat Gueroaldi commentarius. Vers. 105 usque ad 114 omitt. ζ. *Incaustum i. q. atramentum scriptorium*, τὸ μέλαν ᾧ γράφομεν Diosc. — 109 *Solebant* γ, δ, θ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 114 *Plinii verba sunt*: „siquidem Latinarum feriis quadrigae certant in Capitolio victorque absinthium bibit, credo sanitatem praemio dari honorifice arbitratis maioribus.“ XXVII. 7. Vers. 107 usque ad 114 omitt. α.



## IV. URTICA.

- 115 Dicimus Urticam, quam Graecus Acalyphe dicit,  
 Fervida non modice vis illi dicitur esse,  
 Unde nec immerito nomen sumpsisse videtur,  
 Tacta quod exurat digitos Urtica tenentis.  
 Haec solet ictericos cum vino sumpta iuvare,
- 120 Illius semen colicis cum melle medetur,  
 Et tussim veterem curat, si saepe bibatur.  
 Frigus pulmonis pellit ventrisque tumorem.  
 Omnibus his prodest pulvis cum melle iugatus,  
 Aut succus viridis cum vino saepius haustus.
- 125 Cum sale de foliis eius factum cataplasma  
 Ulceribus prodest et sordida vulnere purgat,  
 Et contra morsus valet hoc cataplasma caninos,  
 Et caneros et parotidas luxataque curat,  
 Hocque reformatur caro, quae discessit ab osse,
- 130 Et solet humores hoc desiccare nocentes.  
 Acri cum vino radix contrita tumorem  
 Compescit splenis, podagrae sic subvenit illa  
 Omnibus et morbis sic subvenit articulorum,  
 Omnibus his prodest superaddita, vel sibi iuncto
- 135 Si coquis hanc oleo foveasque hoc unguine membra.  
 Naribus impositus succus foliumve cruorem  
 Elicit; innati vis est sibi tanta caloris,  
 Quod si manantem cupias retinere cruorem,  
 Urticae succo frontem line, reprimit illum.
- 140 Si supponatur cum myrrha menstrua pellit,  
 Si claudit vulvam matrix humore gravata

---

115 *Diximus* αα, ββ. *Acalife* β, γ, ζ, λ; *acalyse* κ; *acaliphe* α, θ, μ, π; *acalipe* η; *acalafe* δ; *acalise* αα, ββ, γγ. *Quam Graeci acalife dicunt* β. *Graecus acalphen nos urticam vocitamus* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 116 *Modicum* ζ. — 117 *Non immerito* ζ. Hunc et sequentem versum omitt. α. — 118 *Tenentes* ζ. — 122 *Pulmonum* α, γ, ζ, η, θ, λ, μ, π; *pulmonis* edd. impr. Cfr. Regim. Salern. v. 202. — 123 *Pulvis prodest* γ, μ. — 126 *Vulnere sordida* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *sord. vuln. curat* δ, λ. — 131 *Vinum acre i. q. acetum uti* v. 71. — 133 Cfr. Regim. Salern. v. 203. — 136 Hunc versum et sequentem omitt. α. — 137 *Innata* αα, ββ; *innata est illi vis tanta* δδ, εε, ζζ, θθ, κκ; *in nari vis est sibi* γ, μ; nostram lectionem tuetur Gueroaldus et δ, ζ, η, θ, κ, λ, π, γγ. — 139 *Frontem line pellit eum mox* δ. — 140 *Menstrua tollit* ζ; *menstrua purgat* λ. Vers. 140 usque ad 145 omitt. α.

- Urticae foliis revocabitur illa fricata.  
 Cum vino bibitum venerem semen movet eius,  
 Et melius tritae si iungas melque piperque  
 145 Et si cum vino praedicto more bibatur.  
 Pleureticos, pectus, pulmones adiuvat eius  
 Semen, si sumptum fuerit cum melle iugatum,  
 Cum mulsa bibitum lotium producit abundans.  
 Herba recens eius olerum si more coquatur,  
 150 Detur et illius decoctio, molliet alvum.  
 Ore diu clausus succus si volvitur eius  
 Uvae non modicum poterit sedare tumorem.  
 Sudorem movet ex oleo decocta perunctis.  
 Si quadrupes quaecunque marem perferre recusat,  
 155 Urticae foliis illius vulva fricetur,  
 Sic naturalem calor excitat ille calorem.  
 Defluvium capitis, si succo seminis huius  
 Ungas saepe caput, reprimi dicit Galienus.  
 Illius semen collectum tempore messis  
 160 Et desiccatum multis erit utile causis.

## V. ALLIUM.

Scordeon argive sunt Allia dicta latine,  
 Huius vim medici calidam siccamque periti  
 In quarto posuere gradu. Mansum vel inunctum  
 Curat, quos serpens vel scorpius intulit, ictus;

142 Renovabitur ζ; reserabitur ηη, θθ, κκ. — 143 Sem. ven. mov. β, γ, μ, π. — 145 Et sic cum vino simul haec coniuncta bibantur γ, ζ, π; et si c. v. s. h. c. bibatur β; et sic c. v. praed. more bibatur θ, κ, ββ, ηη, θθ, κκ; et sic c. v. pr. m. bibantur δ, η, λ, δδ, εε, ζζ. — 146 Orthopnoicis, pleuriticis et peripneumonicis prodesse semen urticae et pectus purgare docet Diosc. Pleureticum λ. — 148 Abunde κ, λ. — 151 Diu clauso β, μ; diu tentus η, θ. — 154 Quadrup. quisquis αα, ββ. Hunc versum et duos sequentes omitt. α. — 155 Fol. revocabitur illa fricata γ, μ, π, e versu 142 huc assumptum. — 157 Seminis eius η, θ, λ, μ. — 158 Reprimit dicit αα, ββ; reprimit doctore Galeno δδ, εε, ζζ, ηη; reprimi dicit Galenus κκ; Galienus rectius legitur, uti hodie adhuc Galien apud Francogallos. — 160 Edd. δδ, εε, ηη, θθ, κκ repetunt post hunc versum v. 123 Omnibus—iugatus. — 161 Scordeon vel scordion habent omnes codd., quamvis vox graeca sit σκόροδον; Scorodon a Graecis sunt δδ, εε; scorodon argive sunt ζζ; scorodon argive sunt recepit ex Cornarii commentario κκ. Allea dicta β, δ, ζ, θ. — 162 Siccam calidamque δ, π.

- 165 Sanat et appositum morsus cum melle caninos  
 Et nocui vermes triti pelluntur odore.  
 In mulsa coctum commixtum cui sit acetum  
 Et bibitum vermes ventris tineasque repellit;  
 Ex oleo cum reste sua si decoquis illud
- 170 Morsus pestiferos reddes hoc unguine sanos,  
 Corpus et attritum cura sanabis eadem,  
 Unguine vesicae dolor et tumor hoc reprimuntur.  
 Ipse refert Ipocras educi posse secundas  
 Fumo combusti si vulva diu foveatur.
- 175 Pulmonis varias coctum cum lacte querelas  
 Potatumque iuvat vel crudum saepe comestum.  
 Cum centaurea Diocles dare praecipit illud  
 Hydropicis, sic humores desiccet aquosos,  
 Idem nefreticis elixum sumere iussit.
- 180 Praxagoras illo fuit usus cum coriandro  
 Et vino, causas sic curans ictericorum,  
 Et sic potatum dicit quod molliat alvum.  
 Cumque faba coctum capitis sedare dolorem  
 Dicitur, attrito si tempora perlinis illo.
- 185 Anseris huic adipem iungas tepidumque dolenti  
 Infundas auri, praeclare subvenit illi.  
 Elixum tussim iuvat et suspiria sedat,  
 Clarificat raucam crudum coctum quoque vocem,

---

166 Solo pelluntur αα, ββ, γγ; eius pelluntur η, θ, μ; nostram lectionem habent edd. reliquae et multi codices. Ordo versuum 165 et 166 saepe inversus est, ut 166 legatur ante 165. — 167 Et mulsa α. — 168 Ventris vermes μ, ηη, θθ. — 169 Cum reste α, γ, δ, η, θ, λ, π, ζζ; cum veste δδ, εε, ηη, θθ, κκ. Confirmatur nostra lectio partim verbis Plinii (XX, 6.): „ad serpentium ictus potum cum restibus suis efficacissime ex oleo illinitur“, partim Gueroaldi in hunc Macri locum commentario: „cum reste sua id est cum sua herba quae est instar funis seu restis protensa“. — 171 Hic versus saepe legitur post v. 172. — 173 Prodidit Hippocrates educi ζζ, κκ; Ypocras al.; cfr. Plin. XX, 6. — 174 Pulmonum α, β, θ, λ, μ, π. — 177 Diodes, dyodes, dyocles etc. — 178 Hydropisi η. Depellit aquosos λ. — 179 Nephreticis α, ζ, λ, μ, π, ββ; phreneticis δδ; nephreticis εε, ηη, θθ; nephriticis ζζ, κκ. — 180 Pitagoras β, γ, λ; Pittagoras δ; Pictagoras αα, ββ; Pythagoras δδ, εε, ηη, θθ; Praxagoras η; Paxagoras α; Plaxagoras μ, π; Praxagoras ζ, θ, κ, ζζ, κκ, quam lectionem tuetur Plinii l. c. — 181 Inferiorum α; praeteritorum β. — 184 Timpora habent plures codd., quare Gueroaldus iam monuit: „non dicas timpora quia barbarum est“. — 185 Iunge ηη, θθ; iungens μ, π. — 186 Illis αα, ββ; isti δ. — 187 Suspiria tollit α; susp. curat λ. — 188 Coct. crud. quoque λ. —

- Sed magis elixum iuvat illam saepe comestum,  
 190 Aduvat incoctum pulti sumptumque tenesmon.  
 Porcino iungens adipi si conteris ipsum  
 Non modicos reprimes superaddens saepe tumores.  
 Hunc ignotarum potus non laedit aquarum  
 Nec diversorum mutatio facta locorum,  
 195 Allia qui mane ieiuno sumpserit ore.

## V. PLANTAGO.

- Herbam, quae nostra lingua Plantago vocatur,  
 Hanc Arnoglossam Graecus vocat, est quia linguae  
 Agninae similis foliis. Plantaginis huius  
 Sunt geminae species, et maior prima vocatur,  
 200 Altera vero minor, quam vulgo lanceolatam  
 Dicunt, quod foliis (ut lancea) surgit acutis.  
 His infrigidandi desiccandique notatur  
 Tertius esse gradus, *maiori* vim tamen esse  
 Maiorem dicunt, nimis humida vulnera siccant,  
 205 Si superaddatur cum melle, et sordida purgat.  
 Cum sale sicut olus si iuncta coquatur aceto,  
 Ventrem restringit nimium sic mansa fluentem;  
 Si supradictis lens sit concocta iuvabit  
 Hic dysentericos melius cibus et ciliacos.  
 210 Stringit manantem superaddita trita cruorem,  
 Et nigris maculis fertur reparare colorem,  
 Ovi cum lacrymo mire medicatur adustos.

189 *Saepe voratum* β. — 190 *Tenasmon* β, ζ, θ, μ. — 193 *Potus non laedet* α, β, θ, λ; *non laedit potus* δ, π; *non laedet potus* γ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 196 *Herba* αα, ββ; *herbam* ζ, η, κ, λ, π, Γ, δδ, εε, ζζ, κκ. *Lingua nostra* ζ, η, λ, μ, π. *Plantago notatur* β. — 197 *Arnoglossam* αα, ββ, γγ; *arnoglosson* δδ, εε, ζζ. *Vocat quia* αα, ββ, γγ. — 198 *Foliis similis* β, ζ, η, θ. — 199 *Sed maior* δ. — 200 *Vulgus* ζ, η. *Lanceolatam* β, δ, κ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, κκ; *lanceol.* αα, ββ, γγ, Γ. — 201 *Surgat* β, ζ, η, θ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *surgit* αα, ββ, Γ. — 202 *Infrigidandi* β, δ, η; *frigidandi* ζ; *inflammandi* δδ, εε, ηη, θθ; *infrigidandi* α, γ, κ, λ, ζζ, pro *infrigidandi* quod habet μ, π, ββ, γγ. — 203 *Maiorem v. t. e. maiori* δδ, εε, ζζ. — 204 *Vuln. sanat* δ. — 205 *Sord. mundans a. Cum melleque sordida purgat* η, θ. — 207 *Sic cocta* ζ. — 208 *Sit decocta* αα, ββ, γγ, Γ; *concocta fere omnes codd. et edd. Si superapposita lens sit concocta* ζ. — 209 *Cibus idem coeliacosque* ζζ, ex Cornarii mente. — 210 *Saepe cruorem* δ, κ, δδ, εε, ηη, θθ. — 212 *Adustis* α, β, κ, π, δδ, εε, ζζ, κκ; *adusta* γ, ζ, λ, μ. *Medicabitur ustis* δ. *Ovi lacrymum est i. q. Albumen ovi, vid. Aegid. medic. compos. l. 4. v. 440, 1176, 1181. Omittit hunc et sequentem versum* ηη, θθ.

- Sola canis morsum curat sedatque tumorem,  
 Et scrophas spargit superaddita cum sale trita,  
 215 Hydropicis ut olus decocta comestaque prodest,  
 Sic iuvat asthmaticos, ferturque iuvare caducos.  
 Sordida purgabit bene vulnera quaelibet oris,  
 Ore diu tentus si succus volvitur eius.  
 Hic introfusus curat syringia succus,  
 220 Et dolor hoc auris sedabitur et sacer ignis.  
 Fert haemoptoicis hic opem, si saepe bibatur  
 Per se, fortior est si sit coniunctus aceto;  
 Sicque iuvat phthisicos, iniectus vero per anum  
 Stringit non modicum fluxum dysentericorum,  
 225 Pellitur ex oculis tumor hoc fervorque perunctis.  
 Saepius hanc ipsam si dentibus atteris herbam,  
 Gingivas reprimet tumidas et sanguine plenas,  
 Sicque solet dentis compescere saepe dolorem.  
 Succus cum lana matrici subditus eius  
 230 Stringit manantem nimium siccando cruorem.  
 Cunctis praedictis eius decoctio, causis  
 Prodest et potus cum vino seminis eius,  
 Vesicae renumque iuvat potata dolorem.  
 Dicunt non nasci scrophas gestantibus eius  
 235 Radicem collo suspensam, vis sibi tanta est.  
 Radices eius tres contere, iungito tritis  
 Vini tres cyathos et aquae fac sit modus idem,  
 Haec nondum tremulo potanda dabis febrienti,  
 Sic pelles febrem, cui dat lux tertia nomen,

213 Sedat curatque  $\gamma$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ . — 216 Fertur  $\kappa$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ . — 217 Sord. curabis  $\theta$ ; sord. curabit  $\lambda$ ,  $\pi$ . — 219 Hic intus fusus  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ ; sic intus fusus  $\zeta$ ,  $\eta$ ,  $\theta$ ,  $\lambda$ ; hic introfusus  $\delta$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . — 220 Sedatur ead. edd. — 221 Emophthisticis  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ; haemophthoicis  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ; haemorrhoidis  $\kappa\kappa$ ; emoptoicis codd. Is opem  $\lambda$ . — 222 Si coniungatur aceto  $\gamma$ ,  $\mu$ . — 223 Tisicos, thisticos, ptisicos codd. et edd. — 224 Stringit et immodicum  $\kappa$ . — 225 Tumor fervorque perunctus  $\beta$ ; tum. hoc ferv. perunctus  $\zeta$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ . — 227 Reprimit  $\zeta$ . — 232 Seminis huius  $\gamma$ ,  $\pi$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 233 Potando  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ . — 235 Vis ibi  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ; vis sibi codd. et  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ , G; sibi pro ei saepissime dicit latinitas medii aevi. — 236 Tres attere  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ . — 237 Ciatos, sciatos codd. Modus unus  $\kappa$ . Cyathum habere drachmas decem monet Gueroaldus. — 238 Dabis hanc potionem ante frigus febrile ad pellendam febrem tertianam et quartanam. — 239 Pellis  $\delta$ .

- 240 Bis binae quoque quartanis prodesse putantur  
 Cum totidem vini cyathis si dentur et amnis. —  
 Cuncta potest *Plantago minor* praedicta iuvare,  
 Quamvis non tantas vires videatur habere.  
 Praecipue succus curat *Plantaginis* huius,
- 245 Quod iuxta nares vel lumina nascitur, ulcus,  
 Si superaddatur cum lanis mollibus illi,  
 Perque novem cataplasma dies istud renovetur.  
 Eius si succo tepido venter foveatur  
 Acri depulso sanabitur ille dolore.
- 250 Lumbricos succus depellere dicitur eius.  
 Si porcina vetus axungia iungitur illi,  
 Sedabit duros istud cataplasma tumores,  
 Parotidas vulnusque recens hoc adiuvat unguen.  
 Ante duas horas quartanae quam tremor aegrum
- 255 Vexet si succum biberit *Plantaginis* huius,  
 Sentiet eximiam facili medicamine curam.  
 Eius potatum depellit sperma secundas.  
 Si via longa pedum movet, ut fit saepe, dolorem,  
 Acri cum vino superaddita trita iuvabit.
- 260 Cum passo succus bibitur si saepius eius  
 Vesicae variis fertur succurrere morbis.  
 In desiccando vis est *Plantaginis* ingens  
*Maioris*, queat ut veluti cauteria corpus  
 Appositum siccare, refert ut Plinius auctor.
- 265 Composuit librum Themison de viribus eius  
 In quo praeclaris celebravit laudibus illam.

240 Quaternis  $\pi$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ , G; quartanae  $\vartheta$ . — 241 Si detur  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ; solvantur et amnis  $\alpha$ . — 242 Proprium caput cum inscriptione: *De lunciola vel minori plantagine* exorditur  $\beta$ , sic etiam  $\kappa\kappa$  cum inscriptione: *De plantag. min.* — 244 Curat succus  $\zeta$ ,  $\eta$ . — 245 Circa nares  $\beta$ . — 246 Molliter  $\lambda$ . — 247 Illud  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\delta$ ,  $\eta$ ,  $\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ . Removetur  $\lambda$ ,  $\pi$ ,  $\beta\beta$ . — 249 Sedabitur  $\delta$ . — 252 Eius catapl.  $\mu$ ; illud catapl.  $\kappa\kappa$ . — 255 Vexat  $\delta$ . Bibit  $\eta$ . — 258 Pedis movet  $\vartheta$ . — 260 Seminis eius  $\gamma$ , margini adscripsit manus recentior: „rectius saepius“; seminis huius  $\lambda$ ,  $\mu$ . — 263 Veluti queat ut  $\vartheta$ . — 264 Plinii verba (XXV. 8) sunt: „Vis mira in siccando densandoque corpore cauterii vicem obtinens“. Impositum siccare  $\mu$ ,  $\pi$ . — 265 Temeson  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ; Themison  $\pi$ ,  $\eta\eta$ ; Temison  $\gamma$ ,  $\vartheta$ . Cfr. Plin. l. c. — 266 Ipsam  $\kappa$ . Hunc et praecedentem versum omittit  $\alpha$ .

## VII. R U T A.

- A medicis Rutae vis fervida dicitur esse  
 Siccaque, fertur in his gradus illi tertius esse.  
 Utilis est valde stomacho, si saepe bibatur,  
 270 Expellit partum potu veneremque coërcet,  
 Tussim si bibitur compescit, menstrua purgat.  
 Si coquis hanc in aqua, cui vinum iunxeris acre,  
 Compescit talis decoctio tormina ventris,  
 Pulmones iuvat et pectus, morboque medetur  
 275 Costarum, quem pleuresim vocat attica lingua,  
 Arteticos sciasimque iuvat, febrique medetur  
 Hausta vel in oleo viridem si coxeris illam  
 Et foveas tepido patientes ante tremorem.  
 Matrici prodest intestinique tumori  
 280 Hoc unguen vel clysterio si funditur intus,  
 Haustaque cum vino prodesse valebit utrique,  
 Lumbricos oleo decocta et pota repellit.  
 Cum caricis decocta diu vinique liquore  
 Proderit hydropicis, si sint superaddita nocte.  
 285 Cruda comesta recens oculos caligine curat,  
 Et melius marathri cum succo felleque galli  
 Melleque si succus ex aequo iungitur eius,  
 Indeque sint oculi patientis saepe peruncti.

---

267 *Vis caustica* γ, μ, π. — 269 *Stomacho valde* δ, ζ. — 270 *Potu partum* λ; *partus potu* δδ, εε, ζζ; *partus bibita* ηη, θθ. — 273 *Compescet* μ. — 274 *Pulmonem* λ. — 275 *Pleureticum* β; *pleuresim* κ; *pleuritim* ζζ; *pleurisin* κκ. *Arctica, artica, argica* codd. varii, *attica* α, β, κ, μ, π. — 276 *Arteticus* i. q. *Arthriticus*. *Arthriticos sciasimque* ζζ. *Febribusque* α, β, κ, λ, μ, π, δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *febrique* legit Gueroaldus. *Versum hunc et antecedentem* omitt. ζ. — 277 *Ex oleo* ζ, η, θ, λ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 278 *Tremores* κ, λ. *Versum hunc et tres proxime sequentes* omitt. ζ. — 279 *Matricis prod.* α, κ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. *Matrici pr. intestinoque tumentis* η, θ, λ; *matrici pr. intestinoque tumori* γγ. Gueroaldus haec habet: „Prodest matrici id est morbis matricis ex frigore aut ventositate profectis et prodest tumori id est inflationi intestini quod vocatur colon quae quidem inflatio passionem infert colicam“. — 280 *Clysteri* ζζ, κκ. — 281 *Utrumque* ηη, θθ. *Utrique* sc. morbo matricis et intestini. — 282 *Decoctaque pota* ζ, η, κ; *decocta potata* δ; *decocta et potata* β, μ. — 283 *Cum ficu decocta* κ. *Inter hunc versum et antecedentem* interponunt β, δ, κ: *Carica iungatur rutae vinoque coquatur*. — 284 *Si sit* κ, λ, μ, π, κκ; *si sunt* ηη, θθ. *Prosunt* α, β, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *prodest* κ, κκ. *Hydropico* β, δ. — 285 *Caligine purgat* α, δ, κ, λ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 286 *Marathrum* i. q. *feniculum*. — 288 *Patientes* β, ζ, θ, λ.

- Cum roseo miscens oleo nec non et aceto  
 290 Illius succum, capitis curare dolorem  
 Quemvis immodicum poteris, hoc saepe perungens.  
 Naribus expressus si succus funditur eius  
 Sistit manantem bene desiccando cruorem.  
 In corio mali granati si tepefactum  
 295 Auribus infundas, depelles inde dolorem,  
 Cerussae roseoque oleo miscens et aceto  
 Illius succum mirandum conficis unguen  
 Ad depellendum sacrum quem dicimus ignem,  
 Et scabiem derte, quae dicitur herpeta graece,  
 300 Et graece dictas achoras hoc unguine purgas:  
 Ulcera sunt capitis humore fluentia pingui.  
 Curat et hoc ozinas immissum naribus, haec sunt  
 Quae graviter foetent in naribus ulcera nata,  
 Obstat pota mero vel cruda comesta venenis  
 305 Hoc Metridates rex Ponti saepe probavit,  
 Qui Rutae foliis viginti cum sale paucio  
 Et magnis nucibus binis caricisque duabus  
 Ieiunus vesci consurgens mane solebat,  
 Armatusque cibo tali, quascunque veneno

---

289 *Cum oleo misc. roseo* ηη, θθ. *Vel aceto* αα, ββ. — 291 *Quamvis* edd. omn.; *quemvis* η, θ et Gueroaldus. *Si saepe perungas* θ. — 292 *Subditur* αα, ββ. — 293 *Sistet* γ; *siccatur* η; *stringit* θ. *Desicc. dolorem* αα, ββ. — 294 *Si sit tepefactum* αα, ββ, γγ. — 295 *Aurib. hanc fundes* α, *fundis* δ, *fundas* θ, μ. *Inde cruorem* ζζ. — 296 *Cer. miscens oleo nec non et aceto* γ, π. — 299 *Derte* αα, ββ, γγ, G et varii codd.; *dertae* α, δδ, εε, ηη, θθ; *certe* κ, λ, ζζ; *lego derte*, vox affinis gallicae herpetis denominationi *dartre*. Cornarius recepit: *Et scabiem certe quam dicunt herpeta Graeci*, et emendat versum ita: *Et certe scabiem quae Graecis dicitur herpes*. Editio κκ habet: *Et scabiem demit quae dicitur herpeta graece*. Vocem *herpeta* legit *erpeta* κ, *erbeta* ζ, *herbeta* β, *serpeta* γ, λ, *serpita* π. Nostram huius versus lectionem tuetur Gueroaldus. — 300 *Achoras* αα, ββ, γγ, δδ, εε, ηη, κκ, G et varii codd.; *purgas et dictos Graecis hoc unguine achoras* ζζ. — 301 *Achorum definitio*. — 302 *Ozimas* varii codd. et edd.; *osimas* λ, *ozinas* μ. *Curat et ozaenas* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 304 *Potata* αα. *Pota mero vel* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *pota nimis* G, ββ, et plur. codd.; forsitan legendum est *pota vinis*. — 305 *Istud Metr. κ; hoc Metridates* αα, *Mitridates* ββ; *haec Metridates* γγ; *Mithridates* edd. recent. *Metridates* pro *Mithridates* vulgo scribebant medici medii aevi. — 307 Post hunc versum habet αα, ββ, γγ alium: *Ficubus et binis geminaque iuglandi*, quem omittunt γ, ζ, η, λ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. Loco versus 307 habet κκ: *Ficubus et siccis binis geminaque iuglandi*.



- 310 Quilibet insidias sibi tenderet, haud metuebat.  
 Mustelaeque docent obsistere posse venenis  
 Mirifice Rutam, comedunt quae primitus illam,  
 Cum pugnaturae sunt cum serpentibus atris.  
 Cum butyro modicoque oleo decocta tumorem
- 315 Matricis subiecta tepens fugat illa colique  
 Et cunctis intus morbis sic subdita prodest.  
 Hac etiam testes poteris curare tumentes,  
 Cum foliis lauri bene tritam si superaddes.  
 Ex hac antidotum non paucis utile causis
- 320 Conficitur, medici dicunt Diapiganon illud,  
 Piganon in graeca lingua quia Ruta vocatur;  
 Illius antidoti confectio talis habetur:  
 Pondere iunge pari nitrum, piper atque cyminum,  
 De tribus his, quantum de Ruta, ponito tantum,
- 325 Sed prius ex acri vino macerare cyminum  
 Convenit, in ferro post assari calefacto,  
 Omnia deinde simul bene trita ex melle iugabis,  
 Pectoris et lateris, iecoris, renumque dolores  
 Hoc ex antidoto curantur saepe comesto,
- 330 Extenuat bilem, mollit sine tormine ventrem,  
 Confortat stomachum, facit ut bene digerat escam.

---

310 Quolibet ins. sibi tendi non met.  $\kappa$ ; quasilibet ins. sibi tendere non met.  $\eta$ . — 311 Must. probant  $\gamma$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ . Mustellaeque doc.  $\mu$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . — 314 Hunc versum et omnes reliquos in hoc capite omitt.  $\gamma$ . — 315 Matrici  $\theta$ . — 316 Haec subdita  $\zeta$ . — 318 Superaddas  $\alpha$ ,  $\theta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ ; superaddis  $\pi$ . — 320 Diapeganon  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ ; depiganon  $\alpha$ ; diapigemenon  $\beta$ ; diapiganon  $\theta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ . — 321 Peganon  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ ; pigamon  $\alpha$ ,  $\theta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ ; pigamenon  $\beta$ ;  $\pi\eta\gamma\alpha\nu\nu$ . — 323 Cuminum  $\eta$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ ; ciminum  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ , sic etiam v. 325. Compositionem diapegani vide ap. Plin. Valer. IV. 3. — 327 Ex melle ligabis  $\alpha$ ,  $\delta$ ,  $\zeta$ ,  $\eta$ ,  $\theta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ ; ligabis ex melle  $\beta$ ; cum melle iugabis  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\Gamma$ ; ex melle iugabis  $\gamma\gamma$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 328 Pectoris et iecoris lateris renumque  $\zeta$ ,  $\eta$ ,  $\theta$ . — 329 Ex hoc antidoto  $\lambda$ ,  $\pi$ . — 330 Extenuat bilem  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\delta$ ,  $\zeta$ ,  $\eta$ ,  $\theta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ; exten. febrem  $\kappa\kappa$ ; ext. pinguem  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ , quam lectionem tuetur Gueroaldus, qui ita eam interpretatur: „id est demacerat pinguem i. e. hominem plectoricum (plethor.)“. Plin. Valer. l. c. habet: „alvum mollit, biles extenuat“. — 331 Post hunc versum addit  $\pi$  tres versiculos, qui vulgo leguntur in Regimine Salernitano: *Utilis est ruta quia lumina reddit acuta, Auxilio rutae vir lippe videbis acute, Ruta facit castum, dat lumen et adiuvat astum.*

## VIII. APIUM.

- Est Apium dictum, quod apex hanc ferre solebat  
 Victoris, veterum fieret dum more triumphus.  
 Ipse sibi talem prior imposuisse coronam
- 335 Dicitur Alcides, morem tenuere sequentes.  
 Ast alii dictum credunt, quod apes vehementer  
 Illius soleant avide decerpere flores.  
 Hanc herbam Selinon solet attica dicere lingua,  
 Virtutis calidae siccae quoque dicitur esse,
- 340 Tertius a medicis datus est gradus huic in utroque.  
 Illius succo si candida mica terendo  
 Panis iungatur, oculi sedare tumorem  
 Dicitur emplastri noctu superaddita more,  
 Sicque ferunt mammis prodesse tumentibus illam.
- 345 Sedat fervorem stomachi, pellitque tumorem,  
 Et quicquid venti creat includitve nocivi  
 Desiccans poris assumpta repellit apertis.  
 Provocat urinas haec cruda comesta vel hausta,  
 Sed mage radicum facit hoc decoctio sumpta,
- 350 Hoc itidem semen operatur fortius haustum.  
 Tota venenatis occurrit morsibus herba,  
 Sed semen potius vel apozima proderit eius  
 Si bibitur, tussimque modo sedabit eodem.  
 Ventrem constringit, vomitum potata coërcet,
- 355 Lymphae commixtum sibi si iungatur acetum;  
 Aegris amissum fertur reparare colorem,  
 Cruda a ieiunis fuerit si saepe comesta.  
 Unaqueque die vexantem corpora febrem

332 Refert de apio Plinius (XIX. 8.): „honos ipsi in Achaia coronare victores sacri certaminis Nemeae“. — 333 *Victoris fieret veterum de more* z. — 335 *Alcides* β, δ, ζ, η. — 338 *Selmon*. plur. codd. et αα, ββ, γγ; *selinum* β, γ. *Solet attica lingua vocare β*. — 340 *Gradus est datus* α, β, z. — 342 *Oculis* αα, ββ. — 346 *Venter creat includitque nocivi* θ, z; *venter cr. includitque nocivum* δ; *ventus cr. includitque nocivum* β, γ; *ventus cr. includitque noxium* αα, ββ; nostram lectionem habent ζ, η, λ, μ, γγ, δδ, εε, ζζ, xx. *Et quicquid venti creat includiturque nocivi* ηη, θθ. — 347 *Medetur apertis* θ. — 348 *Haec cocta comesta* γ, λ. — 350 *Hoc idem* α, δ. *Saepius haustum* δ. — 351 *Morsibus hausta* αα, ββ, γγ. — 352 *Apozima* δδ, εε; *apozema* μ, ζζ; *apozima* αα, ββ, γγ, ηη, θθ; *apocima* β. — 353 *Sedabis* δδ, εε, ζζ. — 355 *Commixtum quoque si iungatur* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 357 *Crudaque β. Ieiuno* γ.

Cum lymphâ potatâ iuvat febris ante tremorem.

360 Hydropicos et splen tumidum iuvat illa, iecurque

Si cum feniculi succo contrita bibatur.

Hacque superposita turpis lentigo fugatur.

Illius succus farris cum polline mixtus

Atque ovi lacrymo vulnus bene purgat et ulcus,

365 Si superaddatur emplastri more frequenter.

### IX. ALTHAEA.

Althaeam malvae speciem nullus negat esse,

Althaeamque vocant illam, quod crescat in altum.

Hanc ipsam dicunt Eviscum, quod quasi visco

Illius radix contrita madere videtur,

370 Agrestisque solet a multis malva vocari.

In mulsa coctus flos eius vulnera purgat,

Vel si cum vino tritum florem superaddas,

Spargere sic scrophas, anumque iuvare dolentem

Dicitur, hocque modo conquassatis medicatur.

375 Elixata prius radix adipique terendo

Addita porcino terebinthinaeque tumores

Matricis curat, reliquosque iuvare dolores

Dicitur illius; nervos sic ipsa relaxat,

Rumpit vel spargit sic apostemata dura.

380 Omnes has causas elixatura iuvabit,

Si loca morborum foveantur saepe tepenti.

A dysentericis radicum coctio sumpta

359 Potata fugat δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 360 Hydropicos et spleneticos iuvat illa θ; hydropem et splenem tumidum iuvat illa κκ. — 363 Succus cum farris polline ζ, η, θ. — 364 Lachryma δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 366 Inscriptio huius capituli differt in quibusdam edd. et codd.; Malva sive Altea αα, ββ, γγ; Althaea ζζ; Altea κκ; Malva δδ, εε, ηη, θθ; Malvaviscus μ; Altea γ, λ, etc. Retinimus in ipso textu scriptionem Althaea, quae graeco nomini respondet, quamvis a medicis medii aevi vulgo scribatur Altea. — 367 Quod crescit δ, λ; quia crescit θ. Alteam dicunt medici quod crescat ζ. Veriorem nominis originem iam exhibuit Dioscorides. — 368 Viscus αα, ββ. Hibiscum, Hibiscum s. Eviscum (Eibisch) nomen Althaeae. — 369 Contacta α, β, γ, ζ, η, θ, κ, λ, μ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; contrita legit Gueroaldus, quod naturae quoque magis consentaneum est. Radix illius λ. — 370 A multisque solet agrestis malva λ. — 372 Superaddes αα, ββ, γγ. — 373 Anique iuvare dolorem α. — 374 Cumquassatis λ. — 376 Terebinthinaeque η, θ, κ, λ; terebinthinaeque μ; terebinthinaeque δ. — 377 Levare δδ, εε, ηη, θθ; iuvare tumores ζ. — 379 Vel frangit sic δ. — 380 Haec elixata iuvabit ζ.

- Cum vino fluxum stringens compescit eorum,  
 Et pellit tardas haec coctio sumpta secundas,  
 385 Et prodest haemoptoicis, lapidesque repellit,  
 Vesicaeque solet variis succurrere causis.  
 Acri cum vino contritum semen olivo  
 Iungito, deformes maculas hoc unguine pelles.  
 Cum pusca potata potest obstare venenis,  
 390 Elixata prius cum melleque trita replebit  
 Vulnere quae cava sunt, si sit superaddita saepe;  
 Sic quoque duricias mollit lenitque rigores;  
 Decoctis oleo foliis factum cataplasma  
 Quosvis pestiferos morsus combustaque curat.

## X. ANETHUM.

- 395 A medicis calidum siccumque refertur Anethum,  
 Et dicunt, quod sit gradus huic in utroque secundus.  
 Lac dat abundanter eius decoctio sumpta  
 Nutrici, stomachique solet depellere morbos,  
 Tres cyathos eius tepide si sumpserit aeger;  
 400 Indicio ructus est qui demonstrat apertum  
 Os stomachi ventumque per hoc exisse nocivum,  
 Atque gravis tali sedatur nausea potu;  
 Provocat urinas, obstantia quaeque repellens,  
 Matricemque iuvat, bene si foveatur eadem.  
 405 Cum tepida tritum patiens si potet Anethum,  
 Intestinorum curat ventrisque dolorem,  
 Hoc etiam potu digestio tarda iuvatur

---

383 *Fluxum sanguinis* αα, ββ, G. — 385 *Emophthisicis* δδ; *haemophthisicis* εε; *aemoptoicis* ζζ. — 386 *Succurrere morbis* α, ϑ, λ. — 387 *Commixtum semen olivo* δ; *contritum semen olivae* δδ, εε, ηη, ϑϑ, κκ. — 388 *Iuncto deformes* κ. *Pellit* β. — 390 *Replebis* ϑ; *repellit* αα, ββ. *Trita medetur* γ. — 395 *Anetum* habent codd. et antiquiores edd. in inscriptione et contextu. *Siccum calidumque* β; *calid. siccum quoque fertur* η. — 399 *Tepidae* δδ, εε, ηη, ϑϑ; *tepide* αα, ββ, γγ, ζζ, κκ, G et codd. — 400 *Quo demonstratur apertum* α. *Ructus sit qui* εε ex mera coniectura Atrociani, nam addit in notulis: „ut stet versus“; hunc secutae sunt ζζ, ηη, ϑϑ, κκ. *Exire nocivum* ζ, η, ϑ, λ, π. *Ructus movere anethum* Plinius (XX. 18.) affirmat. — 404 *Eodem* β, ζ, η, κ, λ, ηη, ϑϑ, κκ; *eadem* scil. decoctione. — 405 *Tepido tr. p. si potet aceto* δδ, εε, ηη, ϑϑ. *Potat Anetum* μ. — 407 *Cruda iuvatur* ζ.

- Unde minor fieri vis egestiva videtur.  
 Assidue bibitum visum nocet et genitale
- 410 Claudit iter siccans humorem seminis intus.  
 Uvaeque si nimio turgens humore gravetur,  
 Suspendit pulvis combusti seminis eius.  
 Appositus digitis, aut intus clystere fusus.  
 Acrior esse cinis radicum dicitur eius,
- 415 Rodit crescentes cinis hic in vulnere carnes,  
 Ulcera quae serpunt et sordida vulnera curat,  
 Ulcera praecipue membri curare virilis  
 Dicitur iste cinis infusus saepius illis.  
 Olfactu reprimat singultum semen Anethi
- 420 Assatum et fervens si saepius olfacit aeger.  
 Dicunt fervores oculorum tollere posse  
 Eius radices tritas prius appositaeque.  
 Apponas haemorrhoidis si semen Anethi  
 Ustum, curat eas et condylomata solvit.
- 425 Flos oleo si decoquitur, medicabile reddit  
 Illud, praecipue natis de frigore causis  
 Prodest et capitis compescit saepe dolorem,  
 Nervorum laxat tensuras, frigora pellit.

---

408 Ad hunc locum annotat Gueroaldus: „quanto enim digestio stomachi id est epatis validior est tanto plus nutrimenti in corporis substantiam convertitur sic excrementa minora et e contrario“. *Digestiva* ζ; *egestiva* putatur γ. *Unde magis fieri* λ. — 409 *Visui* ζ, ϑ; *laedit visum et κκ. Geniale* π. „Oculos et genituram hebetat“ Plin. l. c. — 411 *Si nimio (nimis) venter turg. hum. gravetur* αα, ββ; *vulvaeque s. n. turg. h. gravetur* γ; *vulvaeque s. n. t. h. gravatur* α, λ, ζζ, κκ; *uvam s. n. t. h. gravatur* δ, η, ϑ, λ; *uvaeque s. n. t. h. gravatur* ββ; *uvaeque s. n. t. h. gravatur* ζ, π, γγ, δδ, εε, ηη, ϑϑ. Plin. l. c.: „cinis eius uvam in faucibus levat“. — 412 *Succurrit pulvis* ζ. *Seminis huius* β, ϑ, λ, π. — 414 *Cinis radices* κ. — 416 *Sord. ulcera curat* αα, ββ; *vuln. curat* α, β, γ, ζ, κ, ϑ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ; *solida vuln. cur.* δ; *sord. vuln. purgat* η. — 418 *Saepius illi* γ, ζ, ζζ. — 419 *Olfatum* αα, ββ; *olfatu* μ; *olfactum* α, δ, κ, π, δδ, εε; *olfactu* γ, ϑ, λ, γγ, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ, G. *Singultus* γ. — 423 *Sic* αα, ββ, γγ. — 425 *Oleo si coctus erit* γ; *oleo si decoctus* κ; *oleo sic decoctus* δ. — 426 *Morbis de frigore natis* λ, αα, ββ, γγ, G; *nostram lectionem habent reliquae edd. et codd.* — 427 *Adest et* μ. *Depellit saepe* ϑ. *Dolores* ζ.

## XI. BETONICA.

Betonicam soliti sunt Cestron dicere Graeci.

- 430 Urinas potata ciet, lapidesque repellit,  
Fert haemoptoicis cum pusca sumpta iuvamen,  
Hydropicos siccat cum vino melleque sumpta.  
De foliis eius tritis factum cataplasma  
Non modicum prodest oculis, quos laeserit ictus.
- 435 Illius succus roseo commixtus olivo  
Auribus infusus varios fugat inde dolores.  
Betonicae pulvis cocto cum melle iugatus  
Empicos, tussimque iuvat, suspiria sedat,  
Et stomachi varios sumptus iuvat ille dolores,
- 440 Si febricit ex calida, cum vino si febris absit.  
Cum mulsa bibitus idem pulvis movet alvum.  
Cum sale contritis foliis cataplasmate facto  
Vulnera curabis, fuerint quae facta recenter,  
Tritaque fracturae capitis haec sola medetur.
- 445 De foliis eius elixis fit cataplasma  
Utile non modicum variis vitiis oculorum;  
Restringit lacrymas oculorum mansa vel hausta,  
Hac etiam caligo solet metuenda repelli,  
Aequo cum ruta fuerit si pondere iuncta
- 450 Et sic cum lymphā sumatur trita tepenti,

---

429 Plures codd. et edd. habent *Vetonica* s. *Vettonica* in inscript. et contextu. *Cestron*, *ceston* etc. codd. nonnulli. *Cestron betonicam soliti sunt dicere quidam* α, μ. *Cestron sunt dic. Graeci* γ. *Κέστρον* Diosc. — 430 *Urinam p. c. lapidemque* ζ. — 431 *Haemophthisicis* δδ, εε. *Saepe iuvamen* ζ. — 432 *Hydropicum* α; *hydropicos curat* ζ; *hydropicosque iuvat* δδ, εε, ηη, θθ. — 433 *Tritis eius* κ. — 434 *Laeserit ignis* α. — 438 *Embecos* δδ; *hemphecos* εε, ηη, θθ, κκ; *empyicos* ζζ; *empicos* π, αα, ββ, γγ; *empticos* μ; *epaticos* α; *empyemate laborantes sic dicebantur. Iuvat superaddita sedat* ζ. Pro *tussimque* legere mavult Cornarius *phthisimque*, bona forsā coniectura, nam *phthisis* a medicis medii aevi semper dicebatur *Tisis*, et ipse Diosc. habet: *ποιεῖ καὶ πρὸς φθιοικὸς, ἐμπυϊκὸς μετὰ μέλιτος*. — 440 *Si febris est calida* αα, ββ; *si febris ex cal.* γγ; nostram lectionem habent β, γ, δ, η, θ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. *Adsit* ηη, θθ; *assit* ζ, κ. *Hydropicos dari iubet Dioscorides febricitantibus cum hydromelle, non febricitantibus cum vino mellito*. — 441 *Multa bibitus* δ. — 442 *Contritus* αα, ββ. — 443 *Curabit* η, λ, π. — 444 *Capitis quoque sola* γ. *Sola i. e. sine sale*. — 447 *Sumpta vel hausta* γ. — 449 *Aequo cum rupta* αα, ββ; *si rutae fuerit cum pondere* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Pondere mixta* θ. — 450 *Et si cum* γ, δ, θ, κ.

- Sic oculis nocuus sanguis per subtiliora  
 Dicitur expelli, sic lumina libera reddi.  
 Sumpta hac cum tepida purgatur vomica dira,  
 Pectoris et morbi potu curantur eodem,  
 455 Splen iuvat illius decoctio sumpta iecurque.  
 Uncia Betonicae socianda quaterna vetusti  
 Cum vini cyathis tribus, his sint addita grana  
 Viginti septem piperis, simul haec bene trita  
 Haustaque purgabunt renes, pellentque dolores.  
 460 Uncia cum cyathis calidae potata duobus  
 Dicitur immodicum ventris sedare dolorem.  
 Haec tussim cum melle fugat, ventrem quoque mollit,  
 Unaquaque die febre si vexabitur aeger  
 Uncia iungatur plantaginis una duabus  
 465 Betonicae, sic cum tepida contrita bibantur,  
 Antea quam febris praenuncia frigora fiant.  
 Uncia Betonicae calidae cyatho resoluta  
 Prodest hydropicis, si sit potata frequenter.  
 Radicum pulvis cum mulsa tritus et haustus  
 470 Humores (velut elleborum) vomitu cito purgat,  
 Bis binas dragmas praecepit Plinius harum  
 Radicum dare cum passo mulsove bibendas,  
 Praecipue phlegma vomitu purgabitur isto.  
 Cum mulsa bibitus prodest pulvis foliorum

---

451 Sic sanguis nocuus oculis  $\vartheta$ . Subtiliora  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ; posteriora  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ ; subteriora  $\delta$ ,  $\zeta$ ,  $\eta$ ,  $\vartheta$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ . Gueroaldus tuetur nostram lectionem, explicat sanguinem nocuum per „rubedinem oculorum ex nocivo sanguine venulas et arterias oculorum opplente“, et expelli putat hunc sanguinem per diaphoresin: „per poros subtiles et insensibiles oculorum“. — 452 Reddit  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ; reddi  $\gamma$ ,  $\delta$ ,  $\eta$ ,  $\vartheta$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 453 Hac sumptu tepida  $\vartheta$ . — 455 Iecorque  $\beta$ . — 456 Sociata  $\zeta\zeta$ . — 457 Vini cum  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . Tribus est his addito  $\alpha$ ; trib. his est addita granis  $\zeta$ ; trib. est his addita grana  $\vartheta$ ,  $\mu$ ; trib. et bis addita  $\delta$ ; trib. atque his addito  $\pi$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\kappa\kappa$ ; trib. at his addito  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ; trib. et his addita  $\eta$ . — 462 Tusses  $\beta$ . Melle iuvat  $\lambda$ . Quoque pellit  $\beta$ ; quoq. solvit  $\lambda$ . — 465 Bibatur  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ; bibantur  $\alpha$ ,  $\eta$ ,  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ ,  $\kappa\kappa$ . — 466 Praesentia frig.  $\lambda$ . — 467 Ciato calidae  $\gamma$ ,  $\eta$ ,  $\vartheta$ ,  $\zeta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ . Inter hunc et praecedentem versum interponit  $\pi$ : Hanc illi celerem cernes conferre salutem. — 469 Radicis pulvis  $\eta$ . — 471 Cfr. Plin. XXVI. 7: „Faciles praestat vomitiones radix vettonicae ellebori modo quatuor drachmis in passo aut mulso“. — 472 Mulsave  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ; mulsoque  $\lambda$ . — 473 Fleuma codd. nonnulli. — 474 Pulvis prod.  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ .

- 475 Ruptis atque steras potus levat iste cadentes.  
 Cum vino sumptis obstat potata venenis,  
 Praecipue semen, quod si desit datur herba.  
 Uncia Betonicae cum vino sumpta tepenti  
 Ictericos curat; cum mulsa menstrua solvit;
- 480 Pondere vero fabae pulvis cum melle voratus  
 Post coenam stomachum iuvat, ut bene digerat escam.  
 Si de Betonica viridi sit facta corona  
 Circa serpentes, ut Plinius asserit auctor,  
 Audebunt nunquam positam transire coronam,
- 485 Sed morsu proprio pereunt et verbere caudae.  
 Omnibus antidotis Menemachus eam sociari  
 Praecipit, ut stomacho magis herbis omnibus aptam.  
 Plinius hanc, inquit, qui secum gesserit herbam,  
 A nullo poterit nocuo medicamine laedi,
- 490 Et dicunt, quod ea cum vino saepius hausta  
 Plumbeus abscedat color et melior revocetur.

## XII. SABINA.

- Bratheos est graece Sabina vocata latine,  
 Sicca calensque sibi vis est, et tertius illi  
 Est in utroque gradus. Vulnus cum melle vel ulcus
- 495 Fortiter exsiccat, et sordes purgat eorum;  
 Sic iuvat anthracas, bona quae plebs ulcera dicit.  
 Menstrua deducit, corruptos extrahit alvo  
 Conceptus, si cum vino sit sumpta frequenter,

---

475 *Atque uteros pot.* ζζ, κκ, cfr. v. 13. — 477 *Detur* αα, ββ. — 479 *Cum vino* α. *Menstrua purgat* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ, α; *menstr. solvit* αα, ββ, γγ, G. et codd. — 483 *Plin. XXV. 8.* „ut inclusae circulo eius (sc. vetonicae) serpentes ipsae sese interimant flagellando“. — 486 *Meneracus* γ; *Medeacus* δ; *Menemachus* α, η, κ, π, γγ; *Menemachus* β, ζ, μ, ζζ, κκ; *Meneniacus* θ; *Meneachus* λ; *Moniacus* ββ; *Meniacus* αα, δδ, εε, ηη, θθ, G. et codd. nonnulli. — 488 *Plin. XXV. 8.* „tantumque gloriae habet ut domus in qua sata sit tuta existimetur a piaculis omnibus“. — 489 *Nocuo poterit* α, θ. — 490 *Dicit* α, β. *Dicunt quidam cum* ζ, η. — 491 *Abscedit* β. *Renovetur* π. Hunc et antecedentem versum omittit μ. — 492 *Brateos* β, μ, αα, ββ, γγ, G; *bracteos* α, γ, λ, π, δδ; *bratheos* δ, εε, ηη, θθ; *Est brathy graece* ζζ, κκ. *Savina* β, γ, κ, λ, μ, π, αα, ββ, γγ, δδ; *savina* δ. — 493 *Sicca calens sibi vis gradus est* η; *sicca calensque eius vis est* δδ, εε, ζζ, κκ; *sicca calens eius vis est* ηη, θθ; nostram lectionem habent codd. — 495 *Exsiccat sordes quoque purgat* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 496 *Vulnera dicit* π. — 497 *Abstrahit alvo* γ, λ, μ. — 498 *Inter hunc versum et sequentem interponit* η: *Abortire facit abortumque repellit.*



Vel si trita prius matricis subditur ori.

- 500 Cerotis admixta cutem facit esse nitentem,  
 Omnibus et morbis prodest de frigore factis.  
 Illius in vino vel aqua decoctio curat,  
 Quos vertigo nocet, si lotum sit caput inde  
 Herbaque temporibus et fronti cocta ligetur.
- 505 Duplum Sabinæ si desunt cinnama poni  
 In medicamentis iubet Oribasius auctor.

### XIII. P O R R U M.

In multis causis usus medicamine Porri  
 Dicitur Ippocras, medicinae maximus auctor,  
 Istius succum solum dedit ille bibendum

- 510 Aegrotis, qui reiiciunt sputantve cruorem,  
 Quos haemoptoicos soliti sunt dicere Graeci;  
 Cum galla dant hunc alii thurisve farina,  
 Aut geminis dragmis Porrorum seminis unam  
 Apponunt myrrhae, vino quoque trita resolvunt,
- 515 Prae cunctis aliis dicunt haec sumpta iuvare;  
 Manantemque potes naris retinere cruorem,  
 Intus si nares ungas medicamine tali.  
 Contractas vulvas succo curabis eodem,  
 Reddit fecundas mansum persaepe puellas;
- 520 Ulcera cum melle tritum iuvat appositumque.  
 Humor capitis si destillatio fiat

501 Prodest morbis αα, ββ, γγ. — 504 Temporibus codd. nonnulli, vide v. 184. — 505 Desint δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; desunt αα, ββ, G. — 506 Uribasius γ, η, λ, μ, π; Uribasius αα, ββ; Auribasius κ; Ambrosius α; Orbasius ζ; Orisbasius δ, γγ; Oribasius θ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. Ceterum iam ante Oribasium idem affirmavit Plinius (XXIV. 11.): „in medicamentis vero duplicato pondere eosdem effectus habere quos cinnamum traditur.“ — 508 Hippocrates εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. Ypocras dicitur δ. — 509 Illius succum α. Dedit ipse α, λ; ded. iste γ, η, π. — 510 Spumantve β, γ, ζ, λ, π. Sput. tumorem ηη, θθ. — 511 Haemophthiicos δδ, εε; haemophthoicos ηη, θθ. — 512 Hunc sc. succum. — 514 Appon. myrrhae legunt cum Gueroaldo et codicibus antiquiores editiones, Cornarius restituit myrti quia Diosc. l. c. habet μετὰ μύρτων ἰσων. — 516 Manantesque p. n. r. cruores γ. — 517 Ungas si nar. intus δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 518 Contractas αα, ββ, γγ, G; π; sed videtur sermo esse de sterilitate ob clausum uteri orificium. Cfr. Plin. XX. 6. Curavit δ; curabit π. Hunc versum omittit α. — 519 Reddet ζ. Vid. Regim. Salern. v. 225. — 521 Humor si capitis distillat et inde gravatur κκ.

- Pulmones pectusque nocens vocemque canoram,  
 Indeque consurgat tussis praecordia laedens,  
 Cum ptisana succum Porri sorbere iuvabit;  
 525 Et per se solum prodest his omnibus ipsum.  
 Si Porri partes in lymphâ coxeris albas,  
 Sic ut aquam primam mutes, addasque secundam,  
 Utilis eius aquae duro fit potio ventri,  
 Dicitur haec eadem cum vino stringere ventrem.
- 530 Cum vino Porrum datur his quos laeserit anguis  
 Quodlibet aut animal fundens letale venenum;  
 Nec minus his prodest, si vulneribus superaddas  
 Sic velut emplastrum Porrum cum melle subactum.  
 Commixtus Porri succus lacti muliebri
- 535 Et bibitus tussim fertur sanare vetustam,  
 Et variis vitiis pulmonum subvenit idem.  
 Auris compescit cum caprae felle dolorem,  
 Praestat idem pariter cum mulsa mixtus et auri  
 Infusus tepidus; fungis si manditur obstat.
- 540 Eius iungatur succo pars tertia mellis,  
 Et sic per nares tepidum fundendo vel aures  
 Immensum poteris capitis sedare dolorem.  
 Cum vino bibat hunc, lumborum quem dolor angit.  
 Dicunt utilius tali nihil esse dolori.
- 545 Fracturas solidat cito, duritiasque relaxat  
 Appositum, vulnusque recens cito cum sale claudit.  
 Si crudum fuerit sumptum levat ebrietatem,  
 Sic venerem stimulat, sic duram mollit et alvum.

---

522 *Pectusque gravans* ϑ. — 523 *Consurgit* α, γ, ζ, π; *cum surgit* μ.  
 — 524 *Porri succum* αα, ββ, γγ. *Servare iuvabit* ζ. — 526 *Cum lymphâ*  
 ζζ. *In vino coxeris* αα, ββ, γγ et nonnulli codd. Cfr. Diosc. l. c. et Plinii  
 l. c.: „capita bis aqua mutata cocta alvum sistunt et fluxiones veteres“.  
 — 527 *Mittes* β, γ, δ, κ. — 529 *Solvere ventrem* β. — 530 *Potus*  
*datur* δδ, εε, ηη, ϑϑ; *porrum dabis his* ζ. *Laeserat* δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ. —  
 531 *Aut aliud fundens* γ, π. — 532 *Superaddes* δ. — 533 *Emplastrum* γ,  
 μ. — 534 *Mulieris* κκ. — 535 *Fertur tussim* δ. *Sedare vetustam* γ, ζ, λ, π.  
 — 538 *Mulso* γ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ; *Tritus et auri* αα, ββ, γγ. —  
 539 Plinius l. c.: „Estur vero et contra fungorum venena“. — 541 *Te-*  
*pide* λ, π; *tepidus* κκ. — 542 *Capitis poterit* γ, λ, π; *poterit capitis* ϑ;  
*capitis poteris* μ; *capitis poteris curare* β. Hunc versum cum quatuor proxime  
 antecedentibus omittit α. — 543 *Ex vino* α, δ, κ, λ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ,  
 κκ. — 544 *Dicitur* α, δ, δδ, εε, ηη, ϑϑ, κκ. — 547 *Sumptum fuerit* ϑ. —  
 548 *Et venerem* γ, λ, ζ. *Molliet* αα, γγ, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ, α, δ; *molliet* ββ. —

## XIV. CHAMOMILLA.

- Anthemim magnis commendat laudibus auctor
- 550 Asclepius, quam Chamaemelum nos vel Chamomillam  
Dicimus; haec multum redolens est et brevis herba,  
Herbae tam similis, quam iusto nomine vulgus  
Dicit amariscam, quod foeteat et sit amara,  
Ut collata sibi vix discernatur odore.
- 555 Auctores dicunt species tres illius esse,  
Quas solo florum distingui posse colore.  
Tradunt: est cunctis medius flos aureus illis,  
Sed variis foliis flos circumcingitur ille,  
Albi vel nigri sunt purpureive coloris.
- 560 Dicitur Anthemis proprie, cuius foliorum  
Purpureus color est, maiorque et fortior haec est;  
At Leucanthemum foliis deprehenditur albis,  
Melinis Chrysanthemum; vis omnibus illis  
Sicca calensque gradu primo conceditur esse.
- 565 Provocat urinam cum vino quaelibet hausta,  
Vesicae frangit lapides et menstrua purgat,  
Si foveatur aqua matrix qua cocta sit herba,  
Aut si cum vino potetur saepius illa;  
Tormina sic sedat, stomachique inflatio potu
- 570 Pelletur tali; squamas de vultibus aufert,  
Si tritam apponas solam mellive iugatam.  
Ictericis prodest eius decoctio sumpta  
Et mire prodest iecoris potata querelis,

---

549 *Anthemum* αα, ββ, γγ et plures codd.; *anthemium* δδ, εε, ηη, θθ; *anthemidem* ζζ, xx. — 550 *Asclepius* αα, ββ et codd. nonnulli; *Esclapius* η; Plin. l. c.: „anthemis magnis laudibus celebratur ab Asclepiade“. Ceterum hic versus quoad duo chamomillae nomina diversissime legitur in codd. et edd. — 553 Post hunc versum addit ζ: *Foetet amaristus redolet similis chamomilla*. *Amarisca* s. *Amarista* herba est *Anthemis Cotula*. — 557 *Dicunt est θ*. — 558 *Variis filis xx*. — 559 *Albi vel lutei ηη, θθ*. *Purpureive θ*. *Colores β*. — 560 *Anthemis, anthemion* etc. — 562 *Et var.* codd. et edd. *Leucanthemum* αα, ββ, γγ; *leucanthemion* δδ, εε, ηη, θθ; *leucanthemium* ζζ; *leucanthemon* xx. — 563 *Melinis* α, ζ, αα, ββ. *Crisantemum* αα, ββ, γγ; *chrysanthemon* δδ, xx; *chrysanthemion* εε, ζζ, ηη, θθ. *Est vis* αα, ββ, γγ. *Nigris crisantemon vis x*. — 564 *Contenditur x*. — 567 *Sit illa ζ*. — 568 Hunc versum omittit ζ. — 570 *Pelletur ex tali β, λ, π*; *pelluntur tali ζ*. *Squamas per „Lentigines“* explicat Gueroaldus. — 573 *Iecoris prodest potata* αα, ββ, γγ; *iecoris medicatur sumpta* η, θ, λ, μ, π, xx.

- Pellere cum vino potata refertur abortum.
- 576 Hac oleo cocto foveas si febricitantem  
Frigus depelles, febrem quoque saepe fugabis;  
Unguine purgantur hypochondria turgida tali.  
Pestiferos morsus serpentum pondere dragmae  
Cum vino prohibet Anthemis sumpta nocere;
- 580 Plinius affirmat hanc quadraginta diebus  
Unaquaque die bis sumptam pondere dragmae  
Cum geminis cyathis vini subtilis et albi  
Cum lotio sensim totum purgare lienem.  
Aegilopas curat, si quis commasticet illam
- 585 Et sic apponat; sic ulcera sordida purgat.  
Ebullire caput febris fervore gravatum  
Saepe solet, vel collectis humoribus in se  
Ulcera producit, vocat exanthimata Graecus,  
Haec decocta virens oleo Chamomilla repellit.
- 590 Quod si defuerit viridis maceretur aceto,  
Et caput inde lavet, nullum magis adiuvat unguen.

## XV. NEPETA.

- Herbam, quam Nepetam vulgari more vocamus,  
Hanc medici graeco Calamenti nomine dicunt,  
Sicca calensque sibi vis est et tertius illi
- 595 Est in utroque gradus. Cum mulsa sicca tepenti  
Sumpta solet totum sudore resolvere corpus;  
Ex oleo, quo sit decocta, perunge fricando  
Illum, venturae metuit qui frigora febris,

576 *Depellens* β. — 577 *Ypocondr.*, *ypocundr.* etc. — 578 *Serpentis* η, θ. — 579 *Prohibet herba isthac* ζζ. Hunc versum cum duobus sequentibus omittunt α, z. — 580 Plin. (XX. 15) de capparum haec habet: „Spleneticis prodest in vino potu radicis cortex duabus drachmis dempto balnearum usu, feruntque XXXV diebus per urinam et alvum totum lienem emitti“. — 586 *Emollire caput* αα; *emollire* ββ; et *mollire* β, π; Gueroaldus explicat per „alleviare“. *Ebullire* habent α, δ, ζ, η, z, μ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, ζζ et sensus poscere videtur. — 588 *Exanthimata* habent edd. recentiores. — 590 *Et si defuerit* β. *Maceratur* δ, ζ. — 591 *Laves* λ; *liniat* G. — 592 Inscriptio varia: *Nepeta*, *Nepita*, *Calamentum*. Icones huic capiti adiectae interdum Calamum exprimunt, errore ob Calamenti nomen commisso. — 593 *Graece* α, ηη, θθ. *Calaminthi* δδ, εε, ηη, θθ; *calaminthes* ζζ; *calamentum* γγ, ζζ. — 594 *Calensque illi vis e. e. t. item* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, ζζ. — 595 *Trita tepenti* δδ, εε, ηη, θθ; *saepe tep.* αα, ββ, γγ, G; *sicca tep.* α, γ, δ, ζ, η, μ, π, ζζ, ζζ. — 596 *Revolvere corpus* δδ, εε, ηη, θθ.

- Non frigus tantum sed febrem saepe repellit;  
 600 Illi, qui sciasim patitur, coxae superadde  
 Contritam viridem, fertur comburere pellem  
 Et sic humores siccando fugare dolores;  
 Appositu potuque suo cito menstrua purgat.  
 Est leprae species elephantiasisque vocatur,  
 605 Quae cunctis morbis maior sic esse videtur,  
 Ut maior cunctis elephas animalibus extat,  
 Hunc in principio morbum potus Calamenti  
 Cum vino curat humores extenuando;  
 Serpentum morsus superaddita trita nocere  
 610 Non sinit, et pellit cum vino sumpta venena.  
 Potus et iniectus lumbricos enecat eius  
 Succus et in membris vermes necat omnibus ipse,  
 Si mel iungatur huic cum sale plus operatur.  
 Si bibit hanc praegnans aut tritam subdit, abortit.  
 615 Purgat et ictericos, cum vino curat anhelos,  
 Asthmaticos medici quos graeco nomine dicunt,  
 Et iecoris morbos cum vino mitigat hausta,  
 Hocque modo veterem lateris iuvat illa dolorem,  
 Atque cicatrices nigras superaddita trita  
 620 Haec naturali reddit purgando colori;  
 Vino decoctae facit hoc melius cataplasma.  
 Compescit stomachi cum vino sumpta dolorem.  
 Fumus de domibus serpentes effugat eius,  
 Tollere singultum cum vino dicitur hausta  
 625 Hocque modo venerem prohibet potata frequenter.

---

599 Febres ζ, κ, π; febres inde λ. — 600 Ischiada ac si quis patitur ζζ, κκ; cfr. v. 39. — 602 Dolorem γ; dolentes ϑ. — 603 Apposita edd., Γ; apposita ast potuque ζζ; apposito ζ, η, π; appositu β, λ, μ. Apponere i. e. forma pessarii adhibere. — 604 Est morbi species ζ. Elefantia sicque α; elephantiasis vocitata ϑ. — 605 Quae cunctis maior lepris sic λ. — 606 Ut cunctis maior λ. Animalibus elephas ζ; elephas animantibus δδ, εε, ζζ, ηη, κκ; elephas animalibus αα, ββ, γγ, κκ. Elephans γ, π. — 607 Calamenti αα, ββ; calaminthi κκ; calaminthes δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ; calamenti α, β, η, ϑ, λ, γγ. — 608 „Extenuando id est subtiliando“ G. Humores satis extenuando κ. — 614 Bibat h. pr. a. tr. subdat αα, ββ. Vel tritam ζ, η. — 615 Purgat anhelos ϑ. — 616 Graeco med. quos ζ, η. — 621 Decocta facit haec αα, ββ. — 623 Effugat omnes ζ, η, ϑ. — 625 Cohibet α, γ, κ, ϑ, η, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ.

## XVI. PULEGIUM.

Fervida Pulegii vis siccaque dicitur esse.

Tertius a medicis datus est gradus huic in utroque.

Saepius hanc herbam si praegnans sumit, abortit;

Menstrua deducit cum vino sumpta tepenti,

630 Hocque modo tardas haec extrahit herba secundas.

(Hoc nomen, quod non notum reor esse quibusdam,

Exponam tali quid nomine significetur:

Ut nondum natus testa circumdatur ovi

Pullus, sic infans matris vestitur in alvo

635 Quadam pellicula matris de semine facta,

Quam nascens rumpit, quasi testam pullulus ovi,

Istas pelliculas medici dixere secundas,

Quod mox expositos naturae iure sequantur;

Hae si plus iusto vitio cogente morantur

640 Aut mors subsequitur, dolor aut qui vix toleratur;

Istas Pulegium praedicto more repellit.)

Cum sale contritam melli si iunxeris illam

Unguine contractis potes hoc succurrere membris.

Illius pulvis sumptus cum melle vel haustus

645 Pectoris humores viscosos extenuare

Et per sputa potest illos educere mire.

Nausea vel morsus stomachi curabitur illa

Cum pusca sumpta vel aceto quod sit aquosum;

Cum vino nigram choleram potata repellit,

650 Sicque venenatis serpentum morsibus obstat.

Si per vim febris nimiove fluore cruoris

---

626 *Pulegium* αα, ββ in inscriptione. In ipso versu plures edd. habent *Pulegium*, quod si metri causa factum est, non opus erat, nam syllaba prima iam per se protrahitur, v. Seren. c. 32. v. 599. — 628 *Sumat* αα, ββ, γγ. *Hanc praegnans herbam si α; hanc herb. pr. si β.* — 631 *Quoniam ignotum δ; quia non notum θ, β, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, ζζ.* Nomen sc. secundarum. — 633 *Circumdatur γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ.* — 638 *Quae mox θ, π.* *More sequantur η.* — 639 *Morentur αα, ββ, γγ.* — 641 Hunc versum cum decem antecedentibus omittit α. — 643 *Succurrere morbis δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; succ. membris αα, ββ, γγ, ζζ, G.* — 646 *Potest purgare salubriter illos λ, G, γγ; potest illos educere mere αα, ββ; pot. ill. educ. mire α, β, δ, η, θ, γ, ζ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, ζζ.* — 648 *Acetum aquosum i. e. aquae mixtum G.* — 649 *Coleram nigram αα, ββ, γγ; nigr. coler. reliqu. edd. et α, β, γ, δ, η, θ, ζ, λ, μ, π.* Cfr. Regim. Salern. v. 213. — 651 *Nimioque eadem edd.; nimio fervore cruoris ζ.*

- Aut aliquo casu subito defecerit aeger,  
 Quod solet a doctis medicis malefactio dici,  
 Pulegium valido tritum iungatur aceto,  
 655 Naribus aegroti sic apponatur, odore  
 Solo confestim dicunt relevare iacentem.  
 Gingivas sicci pulvis confirmat et usti.  
 Appositam viridem dicunt sedare podagram,  
 Et quosvis alios solet emendare tumores,  
 660 Si superaddatur tepidae permixta polentae;  
 Addita cerotis papulas de corpore tollit.  
 Spleneticis multum superaddita cum sale prodest;  
 Elixatura si quisquam saepe tepenti  
 Illius abluitur, pruritus non patietur,  
 665 Et sic matricis poteris curare tumorem;  
 Tussim compescit cum vino sumpta tepenti,  
 Et sic urinam compellit reddere largam,  
 Et magis ex vino si sit decoctio facta  
 Aut oleo mixto contritam si superaddas.  
 670 Si radix acri contrita iugatur aceto,  
 Sedabit quosvis superaddita saepe tumores;  
 Obstat serpentum cum vino sumpta venenis  
 Et sic assumptam venerem stimulare fatentur.  
 Sic quoque pulmonis prodest iecorisque querelis  
 675 Et sic nutrici sumptum lac praebet abundans.

---

653 *Malfactio* αα; *malefactio* η, θ, κ, μ, π, ββ, γγ, δδ, εε, ζζ, κκ; *malfatio* δ; *palfactio* α; *madefactio* ηη, θθ. *Malfactio* s. *malefactio* medicis (praesertim Gallis) medii aevi dicitur lipothymia, cfr. Aegid. Corbol. de medic. compos. l. 2. v. 142; et Reinesii var. lection. l. 3. c. 4. pag. 393. — 656 *Reparare vigorem* η. — 657 *Siccus p. c. et ustus* δ. — 658 *Appositum* α, ηη, θθ, κκ. *Appositam veterem dicunt* λ, π. Cfr. Regim. Salern. v. 214. — 659 *Emendare cruores* κ; *emundare tumores* α. — 660 *Tepida perm. polenta* κκ. „Polentae i. e. farinae in aqua dilutae“ G. — 661 *Cerotis* δδ, εε, ζζ, κκ; *ceratis* ηη, θθ. *Corp. pellit* η, θ, λ; *pellis* δ. — 662 *Splenet. eadem* λ, π. Inter hunc et sequentem versum interponit δ versus 912—927: *Hocque modo—mixt. muliebri*, ex cap. de Ostrutio. — 665 *Matr. proderit* λ; *matr. poterit* μ, π. *Poterit cur. dolorem* κ; *pot. sedare tumores* θ. — 667 Post hunc versum interponit decem alios versus huc non pertinentes μ. — 668 Hunc versum cum sequentibus huius capituli omittunt γ, η, λ, π. — 669 *Mixtam contritam* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *mixto contr.* αα, ββ, γγ et codd. — 670 *Haec contrita acri radix iungatur aceto* θ; *Si rad. acri trita iungatur* δδ, εε, ηη, θθ; *contr. iug.* δ, κ, ζζ; *rad. contr. acri iungatur* κκ. — 671 *Sedavit* ββ. — 673 *Assumptum* α, β, δ, θ, κ, μ et edd.; nostram lectionem habet G.

Herba virens curat morsus cum melle caninos,  
Si superaddatur et vino mixta bibatur.

## XVII. FENICULUM.

Feniculum medici calidum siccumque secundo  
Dicunt esse gradu, Marathrum Graecus vocat illud.

- 680 Cum vino cunctis obstat haec herba venenis,  
Hac mansa serpens oculos caligine purgat,  
Indeque compertum est humanis posse mederi  
Illam luminibus, atque experiendo probatum;  
Radicum succus oculis cum melle perunctis
- 685 Pulsa reddit eos omni caligine claros;  
Expressus Marathri viridi de semine succus  
Soleque siccatus magnum medicamen habetur  
Ad quoscunque voles oculorum pellere morbos.  
Auribus infusus vermes succus necat eius,
- 690 Renibus in ptisana radix decocta medetur,  
Cum vino fugat hydropicos potata tumores,  
Sicque venenatis obstat morsibus illa,  
Sic quoque pulmonis obstat iecorisque querelis,  
Et sic nutrici sumpta fit copia lactis.
- 695 Cum vino vel aqua radicum coctio sumpta  
Nefreticis et vesicae morbis medicatur,  
Urinas purgat et menstrua sumpta resolvit,

---

676 *Virens morsus curat cum* ϑ. — 677 Post hunc versum addit β, δ, \* quatuor versus ex capite de feniculo, scil. 681 cum tribus sequentibus. — 679 *Marathrum* codd. et edd. nonnullae. — 680 *Obstat potata venenis* β; *cunctis haec obviat herba* κκ; *Obstat cum vino cunctis h. h. venenis* ϑ, λ. Post hunc versum addit β, γ, λ, ζζ sequentem: *Et sic assumptum venerem stimulare videtur*, qui ex v. 673 capitis prioris huc tractus esse potest, nam η habet eundem versum, sed *fatetur pro videtur*. — 681 *Calig. curat* αα, ββ, G; *purgat* α, β, γ, η, ϑ, κ, λ, μ, π, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ. — 682 *Posse prodesse* γ. — 683 *Expediendo* αα, ββ et codd. nonnulli; *experiendo* δ, η, ϑ, μ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ, G. *Probatum* δδ, εε, ηη, ϑϑ; *probatum est* η, γγ. *Luminibus multisque probatum dicitur esse* γ, λ, π. — 684 *Radicis succus mixtus cum melle recenti* δδ, εε, ηη, ϑϑ; *radicum succ. mixt. c. melle rec. a; radicum succ. oculis c. m. perunctus* ζζ; nostr. lectionem habent αα, ββ, γγ, κκ, G, et codd. nonnulli. — 688 *A quisunque velis* δδ, εε, ηη, ϑϑ; *ad quoscunque valens* ϑ. *Tollere morbos* λ. — 691 *Vino curat* αα, ββ, γγ, G. — 692 *Obstat* αα, ββ, G; *obsistit* ζζ. — 694 *Hac sic nutrici* γ, ϑ, λ; *hac et nutr.* ζζ. — 695 *Radicis* δ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ. — 696 *Nefreticis* αα, ββ, γγ; *nephriticis* ζζ. *Morbo* λ.



- Vel si trita super pecten haec herba ligetur;  
 Nausea cum vino sumpta sedabitur illa,  
 700 Fervorem stomachi cum lymphâ mitigat hausta.  
 Radix illius vino decocta dolores  
 Fomento curat, patitur quos virga virilis,  
 Hoc quoque, si iungas oleum, facit, hocque perungas.  
 Ictu vel factos subito quoscunque tumores  
 705 Appositum tantum iuncto sedabit aceto.  
 Semen cum vino bibitum veneris movet actus,  
 Hocque modo lateris diros sedare dolores  
 Dicunt aut herbae si sit decoctio sumpta.  
 Tradunt auctores eius iuvenescere gustu  
 710 Serpentes et ob hoc senibus prodesse putatur.

## XVIII. ACIDULA.

- Dicimus Acidulam, quam Graecus dicit Aizon;  
 Sic dici credunt, sapor illi quod sit aceti.  
 Crescit arenosis in pratis et secus amnes,  
 Hanc avide quidam comedunt in tempore veris  
 715 Expertumque ferunt, sibi quod fastidia tollat;  
 Virtus est illi siccans et frigida valde  
 Tertius a medicis datus est gradus huic in utroque.  
 Hac fugit apposita sacer ignis et herpeta mordax,  
 Et tumor ex oculis tritae cataplasmate cedit.  
 720 Ulcera, quae serpunt, cohibet combustaque curat

698 *Pectus* αα, ββ, δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *pecten* (i. q. regio pubis) α, β, γ, δ, η, θ, λ, μ, π, ζζ. — 699 *Sedab. ista* δ. — 700 *Cum vino mitigat* δ. — 701 *Cum vino cocta* θ. — 703 *Oleo facit* α, γ, δ, η, θ, λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *oleum* Γ, αα, ββ, γγ. *Atque perungas* β, γ, λ, π. *Oleo faciemque perungas* κ. Sensus est: si radicem feniculi non ex aqua sed ex oleo decoquis et hoc oleo virgam perungis, idem praestat in doloribus virgae curandis. — 704 *Ictus* α, β, γ, δδ, εε, ηη, θθ, κκ. — 705 *Apponas tritam* γ, λ, π, δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *apponens tritam* α, β, δ, η, θ, κ, μ, γγ, ζζ; *appositum tantum* αα, ββ. *Mixto sedabis* γ, λ, π. Nostram lectionem tuetur Gueroaldi explicatio: feniculum solummodo cum aceto iunctum et appositum curare eiusmodi tumores. — 706 *Actum* δ. — 707 *Later. dicunt sedare* γ, η, θ, λ, π. — 708 *Diros aut* γ, θ, λ, π; *duros aut* η; *dicuntur aut* β. *Decoctio facta* δ. — 710 *Serp. cibus hic senib.* β; *serp. et ad hoc senib.* η. Post hunc versum addit α: *Oris foetorem depellit et ebrietatem*; et β: *Et stomacho potius non lota comesta medetur.* — 711 *Acedula, acidula. Aiozon, aizoun, aizoun, aizoon, aoxon, ozion* etc. Vario modo leguntur haec nomina in codd. et edd. antiquis. *Omnes acidulam* ζζ. *Vocat* μ. — 715 *Tollit* β, γ, μ. — 717 *Datur gradus* αα, ββ, γγ.

- Et multum calidae dicunt prodesse podagrae,  
 Si fuerit foliis illius operta virentis  
 Aut cataplasmetur mixta contrita polenta.  
 Eius cum roseo succus permixtus olivo
- 725 Dicitur antiquo capitis prodesse dolori,  
 Qui dolor est lingua dictus cephalargia graeca.  
 Omne genus fluxus ventris restringere mire  
 Cum vino potata solet vel mansa frequenter,  
 Hocque modo nimium manantia menstrua sistit,
- 730 Vel si matrici tritam viridem superaddas;  
 Sic quoque lumbricos pellit potata rotundos,  
 Taliter et cunctis prodest potata venenis.  
 Exhilarat visus succus illius inunctos  
 Cum vino variis obstat potata venenis.
- 735 Affirmant istam qui secum gesserit herbam  
 Quod non appetat hunc letali scorpius ictu.  
 Auribus expressus si succus funditur eius  
 Adiuvat auditum mire pellitque dolorem.  
 Altera vero *minor* species est istius herbae,
- 740 Quam Sempervivam dicunt, quoniam viret omni  
 Tempore, Barba Iovis vulgari more vocatur;  
 Esse refert similem praedictae Plinius istam,  
 Nec minus hanc cunctis praedictis posse iuvare;  
 Mane solent adeo palpebrae glutine quodam

---

723 Cataplasmate mixta αα, ββ; cataplasmentur mixta γγ; cataplasmata mixta δδ, εε, ηη, θθ; cataplasmatum mixta cum tr. α; nostr. lect. η, θ, κ, λ, μ, π, ζζ, κκ. — 724 Commixtus λ; perunctus αα, ββ, γγ. — 726 Et dolor αα, ββ. Qui dolor e. linguae dictus cephalalgia graecae κκ; qui dictus dol. e. lingua cephalargia δδ, εε, ηη, θθ. — 728 Solet et mansa η. — 729 Hunc et sequentem versum omitt. α. Menstrua purgat π. — 730 Viridem tritam δ, η, θ. Superaddis λ, μ, π. — 732 Prodest haec herba venenis α; obstat potata venenis π. — 733 Exclarat visus λ, π. Illius succus inunctos γ, η, λ; illius succus inunctus α, β, θ, κ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. Hunc et sequentem versum omitt. δ. — 734 Versus hic deest in ζζ, θ, forsitan recte, cum iam v. 732 idem dicatur; cum proxime antecedenti omittit eum δ. Cum vino varia pellit potata venena κ. — 735 Secum qui gesserit λ. — 736 Quod hunc non appetat β, ηη, θθ; quod non appetat hunc δδ, εε, ζζ; appetat hunc quod non κ. — 737 Succus si β, γ, δ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 739 Illius α, γ, θ, λ. — 741 Herba Iovis αα, ββ. Lingua franco-gallica hodie adhuc dicitur Joubarbe. — 743 Nec minus in cunctis praedicta κ; nec minus omnibus hanc praedictis α, γ, δ, η, θ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 744 Hunc versum et tres proxime sequentes omitt. γ, δ, π, alia non multo recentiori manu habet μ. Sane solent κκ.

- 745 Flegmatis astringi, valeant ut vix aperiri,  
Has mire succus herbae deglutinat huius,  
Illo si tactae fuerint digitove perunctae.

## XIX. PORTULACA.

Andrachne graece quae Portulaca latine  
Dicitur, haec vulgi Pes pulli more vocatur.

- 750 Humida vis eius et frigida dicitur esse,  
Tertius humoris, frigoris vero secundus  
Huic gradus est. Febrem, quam causon Graecia dicit,  
Inde iuvat, stomacho viridis superaddita trita,  
Praestat idem succus, si sumitur; herbaque mansa  
755 Aut ut olus accepta, solet lenire calorem.  
Mansa vel hausta potest nimium restringere fluxum  
Sanguinis et ventris nimium cohibere fluorem.  
Esse vetat dentes illis contrita stupentes,  
Et tumidis oculis prodest superaddita trita,  
760 Fervorem solis aestate comesta nocere  
Non sinit et ventrem cum vino et cum sale mollit,  
Vesicaeque solet sedare comesta dolores.

---

746 *Herbae succ. mire*  $\mu$ . *Deglut. eius*  $\eta$ . — 747 *Illo si tinctae*  $\mu$ ; *illo si sparsae* G. *Digitoque*  $\alpha$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ . — 748 *Andragnis*  $\vartheta$ ,  $\mu$ ; *andrachne*  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 750 Ab hoc versu incipit locus corruptissimus, quem ad Gueroaldi mentem restituere conatus sum incerto eventu, nam codd. non minus variant, quam editiones. Ex his habet  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ : *Tertius humoris frigoris vero secundus Huic gradus est; febrem quam causon grecia dicit Trita super stomachum viridis si ponitur herba Praestat idem* etc. Edd.  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$  habent: *Tertius humori stridori vero secundus Huic gradus est, utilis stomacho quoque habetur Trita super stom. viridis si pon. herba Praest. etc.* Ed.  $\zeta\zeta$  omitt. v. 751 et sequuntur statim post v. 750 haec: *Inde iuvat febrem quam dixit graecia causon Trita sup. stom. vir. si pon. herba Praest. etc.* Edd.  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$  habent post v. 750 haec: *Unde iuvat febrem quam dicit graecia causon Tertius humori stridori vero secundus Huic gradus est utilis stomacho quoque habetur Trita sup. stom. vir. si pon. herba Praestat etc.* Ed.  $\kappa\kappa$  habet: *Tert. humoris frigidioris vero sec. Huic gradus est nec non stomacho utilis esse putatur Unde iuvat febrem quam dicit graecia causon Trita sup. stom. vir. si pon. herba Praest. etc.* Versum 753 habent codd.  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\vartheta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ : *Non modicum sedat stomacho superaddita trita.* — 755 *Aut accepta ut olus solet hunc lenire calorem*  $\delta$ ,  $\vartheta$ ; *aut acc. solet ut olus lenire*  $\kappa$ ,  $\lambda$ . — 757 *Et nocuum ventris cohib.*  $\gamma$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ ; *et ventr. nocuum cohib.*  $\vartheta$ ,  $\mu$ . — 758 *Dentes quibus est contrita*  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\vartheta$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 759 *Et humidis oculis*  $\mu$ . — 762 *Comesta sedare*  $\eta$ . *Dolorem*  $\lambda$ . Post hunc versum addunt  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\delta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ : *Est haemoptoicis (alii haemophthisicis) haec saepe comesta salubris*, qui versus deest in antiquioribus editionibus et in Gueroaldi commentario.

Acidulae similes huic pene per omnia vires  
Effectusque pares testatur Plinius esse.

## XX. LACTUCA.

- 765 Frigida Lactucæ vis constat et humida valde,  
Unde potest nimios hæc mansa levare calores,  
Et præstabit idem superaddas si bene tritam;  
Utilis est stomacho, somnum dat, mollit et alvum,  
Omnibus his melius prodest decocta comesta,  
770 Et stomacho potius non lota comesta medetur.  
Lactucæ semen compescit somnia vana,  
Cum vino bibitum fluxum quoque reprimat alvi,  
Lac dat abundanter nutrici sumpta frequenter.  
Ut quidam dicunt oculis caligo creatur  
775 His, quibus assiduo fuerit cibus eius in usu.

## XXI. ROSA.

- Dici flos florum nobis Rosa iure videtur,  
Quod specie cunctos præcedat odoreque flores.  
Non tamen hæc specie tantum nec odore iuvare  
Nos valet, at variis nos adiuvat illa medelis,  
780 Eius sicca gradu vis est et frigida primo.  
Compescit sacrum, si trita apponitur, ignem,  
Sic quoque, si stomachus calet aut præcordia, sedat;  
Fluxum matricis cum vino stringit et alvi,  
Illius succum collyria plurima quaerunt,  
785 Et siccae pulvis morbis bene subvenit oris,  
Infriectus per se tantum cum melleve mixtus.

---

764 *Andrachnen agriam seu portulacam silvestrem aezoo minori similem esse Plinius XXV. 13 affirmat, non portulacam, de qua agitur in hoc capitulo, acidulae.* — 765 *Fervida lact. π.* — 766 *Levare dolores θ.* — 767 *Bene tritam si superaddas η.* Omitt. θ. — 768 *Emollit αα, ββ.* — 769 *Prodest melius α, β.* — 770 *Hunc versum omitt. αα, ββ, γγ, G;* post 775 ponit eum β. — 771 *Componit somnia γ, π.* — 772 *Reprimet δδ, εε; comprimit ζ, ζζ.* — 773 *Cum vino sumpta π.* — 774 *Curatur αα, ββ, γγ; ἀμβλωπίας εἶσι ποιητικῶν Diosc.* — 775 *Assidue α, γ, δ, θ, λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ.* — 777 *Cunctas species κ.* — 778 *Species tantum κ; tantum specie δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. Tantum vel odore δ.* — 779 *Ut var. η, θ; ac var. α; et var. ηη, θθ. Adjuvet η.* — 782 *Præcordia sanat η.* — 784 *Colleria αα, ββ.* — 786 *Iniectus θ. Persaepe tantum melleve μ. Melleve iunctus δ.*

- Omnes fervores superaddita trita coërcet  
 Ipsa recens, vel si mulsae commixta bibatur.  
 Ex hac conficitur oleum, roseumque vocatur,  
 790 Diversis morbis et multis utile causis:  
 Si bibitur ventrem mollit stomachique calorem  
 Extinguit nimium; bene si foveatur eodem  
 Et dolor et fervor capitis curabitur illo;  
 Permiscendo sibi si forte iugatur acetum  
 795 Expurgat sordens vulnus repletque profundum  
 Et combusturis praeclare convenit ignis;  
 Ore diu tentum dentis sedare dolorem  
 Dicitur et duras palpebras reddere molles;  
 Aufert suppositum pruritus interiorum  
 800 Et stericis variis solet hoc succurrere causis.  
 Hoc oleum quoniam variatur conficiendo,  
 Dicam Palladius quid scripserit inde peritus:  
 Quod rubeum fuerit foliorum sumito floris  
 Uncia sic purgatorum iungatur olivi  
 805 In libra, vitreo sic claudens omnia vase,  
 Sub Phoebos tantum septem suspende diebus,  
 Inde medelarum varios servetur ad usus.

## XXII. LILIIUM.

- Aurosas ut credo rosas argentea debent  
 Lilia iure sequi, quae nec specie nec odore  
 810 Cedere creduntur roseo collata decori,  
 Nec minus in multis hominum sunt apta medelis.

788 *Mulsae contrita* δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *cum mulsae trita* ζζ. — 791 *Stomachique dolorem* λ. — 794 *Permiscendo illi si* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Iungatur* β, η, λ, μ. *Nostram lectionem habent:* α, γ, δ, θ, κ, π, κκ. — 795 *Sordes* α, γ, δ, θ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *sordens* αα, ββ, γγ, G. *Vulneris expurgat sordes repletque profunda* π. — 796 *Subvenit* α, δ, η, θ, κ, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *convenit* αα, ββ, γγ, G. — 797 *Dolores* δ. — 799 *Appositum* α. — 800 *Variis valet hoc succ. causis* δ, θ, λ, μ, π; *var. valet h. succ. morbis* δδ, εε, ηη, θθ; *Hystericis variis valet et succ. morbis* ζζ; *Hystericis variis solet hoc succ. causis* κκ, cfr. v. 13. — 802 *Pallad. de re rustica VI. 15. Quod scrips.* κκ. *Ipse peritus* αα, ββ, γγ. — 803 *Rubrum* εε, ζζ, ηη, θθ; *rubeum* α, γ, αα, ββ, δδ, κκ, G. — 804 *Mergatur olivi* δ, η, κ, μ, π, κκ. *Olivae* η. — 806 *Septem tantum* γ, π. — 807 *In medelarum* ηη, θθ. *Servetur in* η. — 808 *Laurosas* δδ, εε, ηη, θθ; *aureolas* ζζ, κκ; *aurosas* (i. e. coloris aurei G.) α, β, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π, αα, ββ, γγ; cfr. Adelung glossar. manuale mediae et infim. latinitatis I, 487.

- Eius radice bulbus, quae Lilia profert,  
 Sub prunis tectus iuncto quoque tritus olivo  
 Prodest usturis mire superadditus ignis,  
 815 Et melius roseum sibi si iungatur olivum;  
 Duras matrices mollit, si subditur, idem.  
 Elixis eius foliis cataplasmate facto  
 Mollescunt nervi, combustaque membra iuvantur,  
 Sicque superpositis morsus curabitur anguis,  
 820 Aut si cum vino bulbus potabitur ille,  
 Sic quoque fungorum vetat ille venena nocere.  
 Hunc vino coctum tritumque pedum superadde  
 Clavis, nec solvas nisi cum lux tertia transit;  
 Pingui porcino decoctus idem vel olivo  
 825 Reddere posse pilos membris narratur adustis.  
 Cum vino potum nocuum purgare cruorem  
 Per ventrem dicunt et sic prodesse lieni,  
 Sicque iuvat vulvas, sic idem menstrua purgat,  
 Vel si cum vino veteri coctum superaddas.  
 830 Praecisis nervis tritus cum melle medetur  
 Expressus succus foliorum, mixtus aceto  
 Et melli coquitur sic, mellis sint et aceti  
 Ut geminae partes, praedicti quinque liquoris;  
 Ad desiccandas nihil est magis utile plagas,  
 835 Inque cicatricem ducit licet inveteratas  
 Elixus bulbus et cerotis bene mixtus;

812 Qui lilia profert  $\gamma$ ,  $\delta$ ,  $\eta$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ ,  $\kappa\kappa$ ; quem lilia praebent  $\alpha$ . — 813 Sub prunis coctus  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\gamma$ ,  $\eta$ ,  $\theta$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\zeta\zeta$ ; tectus  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ , G. Iuncto vel tritus  $\gamma$ . — 816 Durities stericas  $\gamma$ ,  $\pi$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ; cfr. v. 13. duras matrices  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ , G. Subditur illi  $\pi$ ; subditur illud  $\kappa\kappa$ . — 817 Cataplasmaque factum  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ; cataplasmaque factis  $\alpha$ ,  $\mu$ . — 819 Superposito  $\lambda$ ; superpositus  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ; superpositis  $\eta$ ,  $\theta$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$ ,  $\kappa\kappa$ , G; sic quoque suppositis  $\gamma\gamma$ . — 820 Potab. ipse  $\kappa$ ,  $\lambda$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ; eius  $\gamma\gamma$ ,  $\kappa\kappa$ . — 822 Pedis  $\eta$ . — 823 Lux cum  $\delta$ . — 824 Decoctus pingui porcino  $\beta$ ,  $\gamma$ ,  $\theta$ ,  $\pi$ ; Porcino si decoquis hunc vel  $\lambda$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 826 Nocuum potum  $\kappa$ . Purgare calorem  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ; curare cruorem  $\alpha$ . — 828 Iuvat vulnus  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ . — 829 Tritum superaddas  $\gamma$ ,  $\theta$ ; coctum superaddes  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ . — 832 Coctus sic  $\gamma$ ,  $\theta$ ; coctus sint  $\pi$ ; forsitan coquitus. Coquitur geminae miscentur aceti  $\alpha$ . — 833 Ut gramen  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ , quibus etiam Gueroaldi commentarius adstipulatur: „id est in eo pondere quantum erat gramen id est herba a qua fuit succus expressus“. Et mellis partes  $\alpha$ . — 835 Inque cicatrices  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ ; inde cicatrices  $\lambda$ ; atque cicatrices  $\pi$ ; indeque cicatricem ducit licet inveteratam  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ; nostram lectionem habet  $\eta$ ,  $\mu$ . — 836 Caeratis  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ .

- Rugas distentat vultus, maculas fugat omnes,  
 Lichenas purgat, faciem quoque furfure mundat.  
 Exprimitur succus de tritis floribus eius,  
 840 Qui mollit vulvas cum lana subditus illis;  
 Illitus asseritur sudorem posse movere;  
 Turgida maturat, pus concoquit et cito purgat.

## XXIII. SATUREIA.

- Thymbra solet graece dici, Satureia latine,  
 Illi sicca minus vis est, sed fervida valde.  
 845 Provocat urinam cum vino et menstrua sumpta,  
 Pellit abortivum, muliebria viscera purgat.  
 Illius pulvis cum cocto melle subactus  
 Et mansus (vel cum vino si sumitur idem)  
 Pectoris humorem pellit per sputa tenacem.  
 850 Cum vino tepido compescit tormina ventris  
 Si large bibitur, verum iam saepe probavi.  
 Est quidam morbus letargus nomine dictus,  
 Oppositum medici quem dicunt esse frenesi,  
 Quod vetat haec somnum, somno gravat hic nimis aegrum,  
 855 Hoc tam letali somno depressus aceto  
 Thymbram commiscens foveat caput inde frequenter,  
 Sic vitium pigri poterit depellere morbi.  
 Hanc herbam caveat mulier contingere praegnans,  
 Nam non mansa modo sed partum subdita pellit.  
 860 Nausea sedatur hac, si bene trita sumatur

837 *Distendit* α, β, δ, η, κ, λ, μ, π et plur. edd.; *deducit* γ; *detergit* ϑ; *distentat* αα, ββ, γγ, G. — 838 *Furf. mundat* α, β, γ, δ, η, κ, λ, μ, π et plur. edd.; *furf. purgat* αα, ββ, γγ, G. — 840 *Qui vulvas mollit* δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ; *emollit vulv. a.* — 842 *Maturat primo coquit et* δδ, εε, ηη, ϑϑ; *maturat post concoquit et* αα, ββ; *maturat post concoquit et* γγ; *mat. post decoquit et* κ; *mat. sordem coquit et* δ; *mat. pus cum coquit et* α; *mat. pus concoquit et* ζζ, κκ; *mat. pus exquoquit et cito mundat* γ. — 844 *Sicca nimis* γ, δ, η, ϑ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ; *sicca minus* κ, λ, π, G, γγ, κκ. *Est et* γ, δ, η, ϑ, λ, π. — 845 *Et* omitt. δδ, εε, ηη, ϑϑ. *Et menstrua purgat* α. — 846 *Hunc versum* omitt. α. — 848 *Vel si cum vino sum.* ϑ. — 849 *Humores p. p. sp. tenaces* γ, ϑ; *humorem pellit persumpta tenacem* β, δδ, εε, ηη, ϑϑ. — 851 *Vinum iam* ζζ. — 854 *Quod v. h. s. s. gravat ille sed aegrum ex Cornarii coniectura* ζζ, κκ. — 855 *Lethali morbo* ζζ, κκ. *Somno deprensus* γ, η, ϑ. — 857 *Poteris* γ. *Piger morbus i. e. letargia.* — 858 *Deprendere praegn. γ;* *apprendere pr.* ϑ. — 859 *Subdita tollit* α, π, δδ, εε, ηη, ϑϑ. — 860 *Trita bibatur* α, β, γ, ϑ, κ, λ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ. *Hunc versum* omitt. δ.

Cum modico vino, vel si sumatur in ovo;  
 Hocque modo mire venerem solet illa movere,  
 Si largo potu viridis vel sicca bibatur;  
 Quod si cum vino mel iungitur et piper illi,  
 865 Non modicum veneris succendere dicitur ignem.  
 Hinc est a Satyris merito Satureia vocata,  
 Quod sint in venerem nimis haec animalia prona.  
 Si desit thymus pro thymo ponere Thymbram  
 Praecipiant medici, quia vis est aequa duabus.

## XXIV. SALVIA.

870 Salvia, cui nomen Elelispachus est apud Argos,  
 Cum mulsa iecoris prodest potata querelis,  
 Pellit abortivum, lotiumque et menstrua purgat,  
 Trita venenatos curat superaddita morsus,  
 Crudis vulneribus (quae multo sanguine manant)  
 875 Apponas tritam, dicunt retinere cruorem.  
 Cum vino succus tepidus si sumitur eius,  
 Compescit veterem tussim laterisque dolorem.  
 Pruritus vulvae curat virgaeque virilis,  
 Si foveas vino fuerit quo Salvia cocta.  
 880 Illius succo crines nigrescere dicunt,  
 Si sint hoc uncti crebro sub sole calenti.

## XXV. LIGUSTICUM.

A Ligurum patria sumpsere Ligustica nomen,  
 Copia quod maior ibi nascitur illius herbae;  
 Tertius huic gradus est sicci calidique vigoris.

---

861 Sed si ηη, θθ. Hunc versum cum duobus sequentibus omitt. λ. —  
 862 Solet ista β. — 864 Hic versus et tres proxime sequentes aliis locis legun-  
 tur in η, θ, κκ; omittit eos α. — 865 Iynes β. — 866 Satyris mer. satyrea  
 δδ, εε, ζζ; satyrea ηη, θθ. — 868 Sumere thymbr. α, κ. — 869 Aequa duo-  
 bus δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; una duabus θ, μ. — 870 Elifagus, eliphagos, elisifa-  
 gus, elikifagus, elisifagus etc. — 873 Iuvat superaddita δδ; iuvat et sup. εε,  
 ζζ, ηη, θθ. — 875 Apponis β; appones γ; apponant μ. — 876 Tepidus si  
 sum. huius κ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; tepido si sum. huius β; tepido si sum.  
 eius γ, δ, θ. — 877 Ventrem δδ, εε, κ; venerem α, δ, ηη, θθ; tuss. veterem  
 γ, θ. — 878 Membrique virilis λ. — 880 Dicunt nigrescere crines γ, η, θ, λ.  
 — 881 Sunt hoc uncti δ; sint peruncti α; sint humecti κ. Sole tepenti γ, θ,  
 ζζ. — 882 Inscriptio Ligustica αα, ββ; Ligusticum γγ etc.; Levisticum κ; Li-  
 bisticum λ. — 884 Calidi siccique λ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ.



- 885 Maior radicis vis est et seminis eius  
 Et par est illis vis in medicamine quovis.  
 Inflato stomacho cum vino sumpta medetur  
 Et tali potu vis digestiva iuvatur,  
 Omnibus et morbis sic prodest interiorum,
- 890 Urinas sic sumpta movet et menstrua purgat.  
 Tota venenatis medicatur morsibus herba,  
 Si bibitur bene trita prius vinoque soluta,  
 Et pars contritae ponatur desuper herbae.  
 Non modicum colicis prodest haec mansa vel hausta,
- 895 Vel si radicis elixatura bibatur,  
 Nec solum colicis decoctio proderit ista,  
 Sed supradictis medicabitur omnibus hausta.  
 Digestibilibus semen bene iungitur eius  
 Omnibus antidotis, quod inest sibi peptica virtus.
- 900 Hanc oculis Strabus potuque et odore nocivam  
 Asserit, antidotis eius tantummodo semen  
 Misceri iussit, haec utrum dixerit a se  
 Aut a doctorum libris non est mihi notum;  
 Hoc scio, quod veteres non parvis laudibus istam
- 905 Attollunt herbam, nec me legisse recordor  
 Ullum, qui Strabi sermonibus astipuletur.

## XXVI. OSTRUT IUM.

- Struthion, Ostrutium quod vulgi more vocatur,  
 Vim calidam siccamque tenet. Radix fugat eius  
 Cum vino morbos iecoris, si trita bibatur,
- 910 Ictericos sic sumpta iuvat, splenisque tumorem

---

885 Radicum  $\alpha$ . — 887 Medentur  $\alpha, \mu$ . — 889 Prosunt  $\alpha, \beta, \gamma, \delta, \eta, \lambda, \mu, \pi$ . — 890 Movent et m. purgant  $\alpha, \gamma, \delta, \eta, \kappa, \lambda, \mu, \pi$ ; movet sic  $\vartheta$ . — 896 Non solum  $\lambda$ . Subvenit illa  $\beta$ ; subvenit ista  $\alpha, \gamma, \eta, \vartheta, \lambda, \mu$ ; subvenit hausta  $\kappa$ . — 898 Bene semen  $\vartheta$ ; semen bene subvenit  $\lambda$ . — 899 Pectica  $\eta, \alpha\alpha, \beta\beta, \gamma\gamma$ ; pontica  $\delta, \kappa$ ; pentica  $\lambda$ . — 900 Vide Walafridi Strabi hortulum v. 230 sq. — 902 Hoc verum  $\delta\delta, \varepsilon\varepsilon, \zeta\zeta, \eta\eta, \vartheta\vartheta$ . — 903 An a  $\alpha\alpha, \beta\beta$ . — 905 Extollunt  $\alpha, \beta, \gamma, \eta, \vartheta, \kappa, \lambda, \mu, \pi$ . — 906 Post hunc versum addit  $\lambda$ : Ut dixi Ligurum radix haec cedit in usum. — 907 Strucion  $\alpha, \gamma, \kappa, \lambda, \pi$ ; strution  $\vartheta$ ; struction  $\delta, \eta, \mu, \delta\delta$ ; strutium, strucium  $\beta, \beta\beta$ ; struthion  $\varepsilon\varepsilon, \zeta\zeta, \eta\eta, \vartheta\vartheta, \kappa\kappa$ . Astricium, astritium  $\lambda, \alpha$ ; ostritium  $\vartheta, \eta, \mu$ ; ostricium  $\kappa$ ; ostrutium  $\beta, \gamma, \delta, \delta\delta, \varepsilon\varepsilon, \zeta\zeta, \eta\eta, \vartheta\vartheta, \kappa\kappa$ ; ostrucium  $\pi$ .

Durum, quem Graeci sclirosim dixere, repellit.  
 Hocque modo lapides vesicae frangere dicunt,  
 Menstrua sic lotiumque movet tussique medetur,  
 Sic orthopnoicis prodest, si saepe bibatur.

- 915 Subdita matri depellere fertur abortum,  
 Et sic tarda nimis educere menstrua tradunt;  
 Acri cum vino si iungitur atque polenta  
 Illius succus, lepras emundat inunctas.  
 Hoc etiam succo, iuncto cum polline quod dant
- 920 Hordea, curatur (ut dicunt) pustula quaevis,  
 Si superaddideris emplastri more dolori.  
 Illius succus cum melle terendo iugatus  
 Humores capitis purgat si nare trahatur;  
 Sternutamentum per se pulvis movet eius,
- 925 Naribus iniectus veratro non segnius albo.  
 Ictericis succus mire medicabitur eius,  
 Hunc si nare trahant lacti mixtum muliebri.

## XXVII. CEREFOLIUM.

Est Cerefolio vis acris et ignea valde.

Appositum cancris tritum cum melle medetur;

- 930 Cum vino bibitum lateris sedare dolorem  
 Saepe solet, tritam si nectis desuper herbam.  
 Cum mulsa bibitum pituitae noxia solvit,  
 Ex oleo coctum frigus depellit inunctum,

---

911 *Durum* quem δδ, εε, ηη, θθ, κκ, α, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π; *morbum quem* αα, ββ, γγ. *Durum quem Graecis sclerosim dicere mos est* ζζ ex mente Cornarii. — 912 Hunc versum et omnes sequentes huius capitis habet δ in capite de Pulegio post v. 662. — 913 *Lotiumque iuvat* θ; *lot. nocet* δ. *Tussimque* β, γ, η, δδ, εε. — 914 *Emoptoicis* θ, κ; *haemoptoicis* κκ. — 916 *Seducere* *menstr.* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *depellere* *menstr.* α, μ. *Menstr. dicunt* γ, η, λ; *credunt* δ. — 918 *Emendat inunctas* ηη, θθ; *emundat inunctus* α, β, δ, κ, μ, κκ. — 919 *Quod dant* αα, ββ, Γ; *quem dant* plur. codd. et edd. — 920 *Hordea* κ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *ord. al.* — 923 *Curat si* η, θ. Hunc versum omitt. α. — 925 *Nitro non* λ. *Nec segnius* θ. — 926 *Hictericos* α; *ictericos* η. *Mire succus* γ, λ. *Medicabitur haustus* θ; *medicab. huius* α. — 927 *Mixt. lacti* γ, η, β. — 928 *Ceripholum, Cerosol., Caerifol., Chaerifol.*, retinuum denominationem medio aevo maxime solennem. — 929 Hunc versum cum proxime sequenti et v. 941 habet Regimen Salern. v. 207 sq.; recurrit etiam 1282 in cap. de Pastinaca. — 931 *Nectas* γ, θ, λ, μ. — 932 *Noxia tollit* η. Post hunc versum addit λ: *Humor viscosus pituita est conglomeratus.* — 933 *Oleo inunctum* α.

- Si tritum mixto violento solvis aceto
- 935 Lumbricos tali potu tineasque repellis,  
Cum vino ciet urinas et menstrua purgat.  
Virgine cum cera vetus huic axungia mixta  
Non modo parotidas verum quoscumque tumores  
Curat vel reprimat, si saepius hoc superaddas.
- 940 Intinctum valido si manducetur aceto  
Saepe solet vomitum ventremque tenere solutum;  
Si trito tegitur pecten succusque bibatur  
Urinae clausos reserat quoscumque meatus;  
Illius elixatura vertigo fugatur,
- 945 Si caput hac tepida patientis saepe lavetur  
Herbaque temporibus et fronti cocta ligetur.

## XXVIII. ATRIPLEX.

- Infrigidare gradu primo, humectare secundo  
Attriplicem dicunt. Eius mollit cibus alvum,  
Duricias solvit varias clavisque medetur,
- 950 Emplastrum crudae vel coctae si superaddas;  
Hocque superpositum scabros cito detrahit ungues,  
Ignibus et sacris dicunt sic posse mederi.  
Attriplicem tritam cum nitro, melle et aceto,  
Dicunt appositam calidam sedare podagram.
- 955 Ictericum dicit Galienus tollere morbum  
Illius semen cum vino saepius haustum.

---

934 *Mixtum* δ. *Violenti* α, δ, κ, μ. *Jungis aceto* ϑ. — 935 *Repellit* δδ; *repelles* α, γ, ϑ, κ, λ, μ, π. — 937 *Unguine cum cera* β, γ; *cera virgo est cera alba secundum Gueroaldi interpretationem. Cera* δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ. — 939 *Et reprimat* η. *Haec* δ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ. *Superaddis* γ, δ, κ. — 942 *Tegitur pectus* αα, ββ, δδ, εε, ηη, ϑϑ; *tegitur pecten* α, β, γ, δ, η, ϑ, κ, λ, μ, π, Γ, ζζ, κκ. — 943 *Reserat clausos* λ. — 946 *Saepe ligetur* κ. — 947 *Infrigidare* λ, π, κκ. — 948 *Atriplicem* αα, ββ, γγ, ηη, ϑϑ, κκ et plur. codd.; *attripl. metri causa habent* λ, δδ, εε, ζζ. — 950 *Coctae vel crudae* α, β, η, κ, λ, μ. *Superaddis* π. — 951 *Gueroaldus*: „scabros i. e. leprosos.“ *Detrahet* λ, κκ. — 952 *Dicitur* ηη, ϑϑ. *Dicunt bene posse* μ; *dicunt sic saepe* ϑ. — 953 *Atriplex*. *Attripl. uti v.* 948. *Cum mixto melle* λ. — 955 *Yctericon* αα, ββ, γγ, Γ. *Galenus* γγ. *Ictericis dicitque Galenus* δδ, εε, ηη, ϑϑ; *ictericum dicitque Galenus* ζζ, cfr. v. 158; *nostram lectionem habet* β, γ, δ, η, ϑ, κ, λ, μ, π, κκ. *Vide Galen. de simplic. temperam. et facult. l. 6. c. 73, ed. Kühn, tom. 11. p. 843.*

## XXIX. CORIANDRUM.

- Frigida vis herbae Coriandri dicitur esse,  
 Austeraeque simul quiddam virtutis habere  
 Hanc Galienus ait, per quam depellere ventre  
 960 Lumbricos tineasque solet, si trita bibatur  
 Cum vino vel si mixto sumatur aceto.  
 Uva cum passa Coriandrum melque iugatum  
 Sedabunt varios superaddita trita tumores,  
 Praecipue testes tumidos iuvat hoc medicamen.  
 965 Illius semen ventrem stipare solutum  
 Fertur, aquae iunctum fuerit si saepius haustum.  
 Argenti spumam cerussae contere mixtam  
 His tritis succum Coriandri iunge et acetum,  
 Quattuor his roseum miscendo iugabis olivum,  
 970 Ista terendo simul pretiosum conficis unguen,  
 Quo sacros ignes pellas calidosque tumores;  
 Si tibi difficilis confectio tanta videtur,  
 Succus cum solo prodest commixtus aceto;  
 Aut si frumenti panis mundissima mica  
 975 Iungitur huic succo sedat quemcunque calorem.  
 Huic succo si iuncta fabae sit sola farina  
 Et superaddatur scrôphis medicabitur illis  
 Et cedit fervens emplastro pustula tali.  
 A multis scriptum legitur: febris ante tremorem  
 980 Si tria grana voret Coriandri seminis aeger,  
 Evadet febrem cui dat lux tertia nomen;  
 Praestat idem lectum Coriandrum mane priusquam  
 Sol surgat cervicali si subditur aegri.

---

958 Scimus quiddam Guer. — 959 Hinc Galienus β; hancque Galenus δδ, εε, ηη, θθ, κκ; hancce Galenus ζζ. Vide Galen. de simplic. temp. et facult. l. 7. c. 43, ed. Kühn, tom. 12. p. 36. Ventris β, κ, λ, π; ventrem α. — 961 Mixto bibatur η; mixto vel si sumatur θ; vel si mixta sum. α, κ, δδ, εε, ηη, θθ; vel si mixto iungatur γγ. — 962 Melleque μ. Iugatur κκ. — 963 Sedabit α, γ, γγ, κκ. — 964 Testes crudos αα, ββ; testes humidus η. — 966 Aqua αα, ββ, γγ et plur. codd. — 969 Iugabis acetum αα, ββ, G. Hunc versum omitt. δ. — 971 Pelles α, κ. — 974 Et si δδ, εε, ηη, θθ; at si ζζ. — 975 Dolorem ζζ; tumorem θ. — 976 Sola fabae sit iuncta κ. Hunc versum omitt. δ. — 977 Ille η. — 978 Cedat β. — 980 Trita α, αα, ββ, γγ. — 981 Lux dat αα, ββ. — 983 Surgat pulvinari η.

Xenocrates scripsit totidem cessare diebus

- 985 Menstrua quot mulier Coriandri grana vorabit.  
Assiduum quidam condemnant illius usum,  
Nempe putant mortem quemvisve parare dolorem.

### XXX. NASTURTIUM.

Dicunt ferventes quod habent Nasturtia vires  
Et siccas; hac re venerem ceu ruta coërcent,

- 990 Siccando semen, fuerint si sumpta frequenter.  
Fermento commixta recens haec herba terendo  
Anthracas curat (bona quae plebs ulcera dicit)  
Si superaddatur; curaque furunculus ista  
Emittit saniem cum qua dolor ille recedit.
- 995 Illius succus crines retinere fluentes  
Illitus asseritur, dentisque levare dolorem  
De qua parte dolens dens est infusus in aurem.  
Fortius est herba semen: depellit abortum  
Haustum cum vino, ventrisque animalia pellit
- 1000 Et sic serpentis dicunt obstare venenis;  
Solus odor positi carbonibus effugat illas.  
Splen reprimit, mixto si saepe bibatur aceto,  
Herbam vel semen cum polline iunge et aceto,  
Haec contrita simul sciasis superadde dolori,
- 1005 Utile non modicum confirmant hoc medicamen.  
Lichenas succus purgat cum melle perunctus;

984 Senocrates αα, ββ, λ; Scenocr. η. Ut Soerates θ. Dixit totidem x. Hunc versum et sequentem omitt. α. — 985 Voraret δ, η, θ. — 986 Condemnunt x. — 987 Inferre dolorem π. Namque put. mort. magnumve par. dol. η, x. — 989 Acrem venerem π. Cum ruta αα, ββ, γγ. Cohercet αα, ββ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 990 Fuerit αα, ββ, γγ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; coërcent, fuerint postulat sensus, hab. G, xx. — 992 Bona quos θ. — 993 Illa α. — 994 Ipse α, γ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; iste δ. — 995 Illius et succ. αα, ββ, γγ. Cfr. Regim. Salern. v. 215. — 996 Dentemque levare videtur γ; dentisque l. dolores λ. — 997 Est dens γγ. — 998 Hac herba π; est herbae β, x, λ. — 999 Ventris animalia δ, x; ventrisque animalia curat η; animantia pell. ηη, θθ. — 1000 Sic et serp. dic. assare δ; sicque s. d. obstare μ; et sic serpentes π, et sic serpentum γ, η, θ, x. — 1001 Positis αα, ββ, γγ, G. Illos x, λ, ηη, θθ, xx; ipsos η, θ. — 1002 Splen sc. tumidum. Hunc versum post 1004 hab. λ. — 1003 Polline i. e. farina. — 1004 Schiasis δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, xx; cfr. v. 39. — 1005 Confirmat αα, ββ. — 1006 Curat cum melle γ, λ; purgabit melle δδ, εε, ηη, θθ.

- Si prurigo caput aut ulcera turpia foedant,  
 Anseris admiscens adipi nasturtia trita  
 Saepius ungue caput, vitium pelletur utrumque.
- 1010 Si coquis hanc herbam caprae cum lacte recenti  
 Illius aut semen, dolor angat pectora quisquis,  
 Assumpto tepido potu sedabitur isto.  
 Semen cum tepida contritum pondere dragmae  
 Et bibitum, dicunt quod duram molliat alvum;
- 1015 Tussim compescit semen cum melle voratum.

## XXXI. ERUCA.

- Erucam calidam dicunt mediocriter esse,  
 Siccam non adeo. Cibus eius digerit escas  
 Et valet urinas haec mansa vel hausta movere.  
 Manditur utiliter pueris, tussimque repellit,
- 1020 Emundare cutem maculis cum melle iugatam  
 Tradunt et mundos lentigine reddere vultus.  
 Elixata prius radix valideque subacta  
 Ossibus et fractis superaddita detrahit illa.  
 Cum vino tritum si semen sumitur eius
- 1025 Quosvis pestiferos ictus curare refertur.  
 Haec nigras maculas purgat cum felle bovino  
 Illita. Mira loquar, cum vino largius haustam  
 Indurare ferunt hanc contra verbera sensum.  
 Si condituris coquus hanc admisceat herbam

1007 *Porrigo*  $\mu$ ,  $\zeta\zeta$ ; rel. codd. et edd. et G. habent *prurigo*. — 1008 *Admisces*  $\mu$ . — 1009 *Utrumque*  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ . — 1010 *Cum caprae*  $\gamma$ ,  $\lambda$ . *Lacte tepenti*  $\eta$ . — 1011 *Angit*  $\pi$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 1012 *Sedab. illo*  $\alpha$ . — 1013 *Semen citrinum (cicerinum?) tepida cum pond.*  $\beta$ . — 1014 *Duram quod*  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ; *duram dicunt quod*  $\vartheta$ ; *quod duram molliet*  $\beta$ . — 1017 *Digerit escam*  $\delta$ ,  $\eta$ ,  $\vartheta$ ,  $\lambda$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . Post hunc versum addunt  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ : *Tertius erucae fertur gradus esse caloris*. — 1019 *Pulvis tussim cito pellit*  $\vartheta$ ; *nocuam tussimque rep.*  $\kappa$ . — 1020 *Et mundare*  $\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ ; *emendare*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . — 1021 *Tradunt et*  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\delta$ ,  $\eta$ ,  $\vartheta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ ; *dicunt et*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ , G. — 1022 *Valdeque*  $\kappa$ , G. — 1023 *Ossib. infractis*  $\vartheta$ . *Reiicit illa*  $\eta$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . *Radix decocta, trita et ossib. fractis superaddita detrahit illorum ossium fragmenta*. — 1025 *Curare videtur*  $\kappa$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . — 1026 *Hoc magis*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ; *hoc nigras*  $\gamma\gamma$ ; *haec nigr. omn. rel. edd. et codd. et G. Curat cum*  $\delta$ ; *pellit cum*  $\kappa\kappa$ . — 1027 *Loquor*  $\vartheta$ ,  $\kappa$ . *Hausta*  $\mu$ . — 1028 *Solet haec contra*  $\mu$ . *Sensus*  $\delta$ . — 1029 *Condimentis*  $\delta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ , G,  $\gamma\gamma$ ,  $\kappa\kappa$ ; *conditoris*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ; *condituris* rel. edd. et  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\gamma$ ,  $\eta$ ,  $\vartheta$ ,  $\mu$ . *Cocus*  $\beta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ .

- 1030 Aut semen, gratum dicunt praestare saporem,  
 Euzomonque solent hac causa dicere Graeci  
 Erucam, succus quod gustu sit bonus eius.  
 Non modice mansam venerem stimulare vel haustam  
 Confirmant pariter medici pluresque poëtae.
- 1035 Est cum lactucis haec herba comesta salubris,  
 Nanque calor dat temperiem cum frigore mixtus.

## XXXII. P A P A V E R.

- Dicunt vim gelidam siccamque Papaveris esse,  
 Tres illi tribuunt species: flos unius albus,  
 Alterius roseus, rubeus pallensque minoris
- 1040 Flos est, hanc vulgo dicunt agreste Papaver.  
 Cunctis nobilior est cui flos nascitur albus;  
 Ex huius teneris opium faciunt capitellis,  
 Incisa leviter summa cute, lacque quod inde  
 Defluit, excipiunt cochleis, siccumque reservant,
- 1045 Antidotis multis aptum variisque medelis.  
 Sunt, qui contundunt cum lacte suo capitella,  
 De quibus expressum siccant in sole liquorem;  
 Post primum succus vires habet iste secundas.  
 De specie vero, roseos quam gignere flores
- 1050 Dixi, conficiunt oleum de semine tunso

1030 Dicunt gratum π. Parare saporem η. — 1031 Euthimumque α, κ; eusimumque β; euzomumque γ; euchimumque δ; eurimumque η; euchimamque θ; eutimumque λ, π; euximumque μ; euchiniumque αα, ββ; euchimumque γγ; euzomomque κκ; euzomonque edd. rel.; G. habet: „euchimumque i. e. quia succus eius sit bonus“; εὐζωμον Diosc. — 1032 Quod sit gustu δ, θ, π; gustu quod succus η. Sit levis eius α. — 1033 Modicum α, θ. Stimulare videtur β. — 1034 Med. par. plur. edd. et aliquot codd.; par. med. plur. β, γ, η, κ, μ, π. — 1035 Haec c. lact. est herba γ, δ. — 1036 Quia eruca calidae, lactuca frigidae complexionis habentur. In codice κ leguntur post v. 1036 adhuc versus octo ex capite de nepeta, 618—625: Hocque modo veterem—potata frequenter. — 1037 Calidam siccamque π. — 1038 Spec. illi trib. η, θ; illi spec. trib. λ. Illius albus π. — 1039 Hunc versum et duos proxime sequentes omitt. α. Alter. rub. ros. π. Rubens pallensque β, η; pallensque rubensque ζζ. — 1040 Hanc dic. agr. vulgo αα, ββ. — 1041 Nobil. cunct. γ, λ, π. Innascitur μ, δδ, εε, ηη, θθ, κκ. Cunct. nob. flos est qui innascitur albus ζζ. — 1042 Ex eius ten. β, γ, η, θ; ex wis ten. μ. Faciunt opium δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1043 Leniter β. — 1044 Accipiunt αα, ββ, γγ, δδ, εε, ηη, θθ; excipiunt γ, η, κ, λ, μ, π, ζζ. Succumque β, γ, δ, λ, π, ηη, θθ. — 1045 Variisque querelis α, θ. — 1046 Conscindunt G. — 1048 Habet inde αα, ββ, γγ. — 1050 Tusso η; tonso αα, ββ, δδ, εε.

- Non modicum gustu iocundum somniferumque.  
 Tertia, cui flos est rubeus semenque nigellum,  
 Praestat, si bibitur, reliquarum more soporem.  
 Elixatura tepida cuiuslibet harum
- 1055 Aeger si foveat faciem, vel si bibat illam,  
 Optatum capiet, nisi sit mors proxima, somnum.  
 Sperma nigri bibitum cum vino stringere ventrem  
 Dicitur, hocque modo fluxus inhibet muliebres;  
 Somnum dat bibitum, tussim compescit iniquam.
- 1060 Pondere denarii debent haec semina sumi,  
 Nam plus letargum vel mortem saepius infert.  
 De foliis eius tritis factum cataplasma  
 Eximie fauces dicunt curare tumentes,  
 Quosque vocant sacros extinguere dicitur ignes;
- 1065 Frigore vel cantu, potuve, cibove, vel aestu  
 Aspera si fuerit vocalis reddita vena,  
 Apposito tali fiet medicamine lenis.  
 Candida Meconii species (sic nempe vocari  
 Graecorum lingua dicunt quodcunque Papaver)
- 1070 Longe nobilior est utiliorque duabus;  
 Tunc cum lacte fluunt capitella Papaveris huius  
 Lecta coquantur aqua, cui sit pars tertia mellis  
 Addita, cuncta coquas, donec decoctio spissa  
 Sit quasi mel, varios sic conservetur ad usus:
- 1075 Sumpta facit somnum, tussim fugat, abstinet alvum,  
 Vocalis venae bene rheumatismata siccant.  
 Eius de teneris opium factum capitellis,  
 Sicut iam docui, roseo miscebis olivo,  
 Unge caput mixtis, sedabitur his dolor omnis

---

1052 *Flos ipse rubens* ζζ. — 1053 *Praebet si* λ. — 1055 *Bibit* α, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1056 *Nisi mors sit* β, γ, η, θ et eadem edd. — 1058 *Fluxus cohibet* π. *Modo menses retinere valebit* ηη, θθ. — 1060 *Omnia sumi* η. — 1063 *Dicunt fauces* η, θ. — 1064 *Quos vocant* αα, ββ, γγ. — 1065 *Ciboque* θ. — 1068 *Miconii* β, δ, η, θ, π, κκ; *miconi* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Sic namque* β, γ, λ; *sic saepe* κ. — 1071 *Cum de lacte fluant* η. — 1072 *Lenta* κ. *Lecta i. e. munda* Γ. *Pars sit tertia* δ, η; *pars addita mellis* λ. — 1073 *Tertia cuncta* λ. *Coquis* δδ, εε, ζζ, ηη, Γ; *coques* β; *coquas* α, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π, γγ, κκ. — 1074 *In usus* λ. — 1075 *Abstinet* ββ. — 1076 *Reumat. sedat* η; *reum. curat* θ. — 1077 *Eiusdem ten.* α, δ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1079 *Hinc dolor* δ.



- 1080 Et solet hoc unguen somni praestare quietem.  
 Praedictis admisce croci redolentia fila,  
 Auris curabis haec infundendo dolorem;  
 Hoc quoque femineo cum lacte crocoque subacto  
 Ungendo calidam poteris sedare podagram;  
 1085 Ano suppositum solet hoc adducere somnum,  
 Istud idem solo praestare putatur odore.

## XXXIII. C E P A.

- De Cepis medici non consentire videntur:  
 Namque Dioscorides inflare caputque gravare  
 Atque sitim Cepas dicit succendere mansas,  
 1090 Fellitis non esse bonas inquit Galienus,  
 Flegmaticis vero multum putat esse salubres;  
 Non modicum sanas Asclepius asserit illas  
 Praesertim stomacho, pulchrumque creare colorem  
 Affirmat, quoties aliquis conspexerit illas;  
 1095 Et dicit: quisquis ieiunia solverit illis  
 Unaquaque die, quod vivet hic absque dolore.  
 Affirmant omnes mansas inferre soporem,  
 Et dicunt illas mollire salubriter alvum;  
 Appositas perhibent morsus curare caninos,  
 1100 Si tritae cum melle prius fuerint vel aceto;  
 Apponunt alii cum vino melleque coctas,  
 Transactisque tribus solvunt cataplasma diebus.  
 Sal, rutam Cepasque Dioscorides iubet anguis

---

1080 Somni parare η; somnum parare β, λ; somno praestare ϑ. —  
 1081 Miscendo croci η, ϑ. — 1086 Illud idem ζζ, ηη, ϑϑ. Videtur odore  
 ϑ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ. — 1087 Hunc versum et quinque alios huius capi-  
 tis, scil. v. 1090, 1091, 1093, 1120, 1121, habet Regim. Salern. v. 190 sq.  
 — 1089 Cepas dixit succ. mansis η, ϑ; cepas dixit γ, δ, ϑ, κ, π, δδ, εε,  
 ζζ, ηη, ϑϑ. — 1090 Fellitis i. e. cholericis. Dixit Galienus η, ϑ; dicit  
 Galien. δ, λ, κκ; ait ipse Galenus δδ, εε, ζζ. Vide Galen. alim. facult. l.  
 2. cap. 71, ed. Kühn, tom. 6. pag. 659. — 1092 Plinius (hist. nat. XX.  
 5.) haec habet de cepis: „Asclepiadis schola ad colorem quoque validum  
 profici hoc cibo, et si ieiuni quotidie edant firmitatem valetudinis custodiri,  
 stomacho utilia esse etc“. — 1093 Gratumque creare colorem μ. — 1094  
 Affirmant δ, ϑ. Aspexerit illas η; gustaverit illas κ. — 1095 Dicunt ϑ, κ.  
 Istis δ, κκ. — 1096 Die bis quod vivet absque κ. Vivat hic β, δ, η, ϑ, μ,  
 κκ. — 1097 Afferre saporem η; inf. sopores κκ. — 1100 Et aceto γ. —  
 1101 Melleque tritas δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ. — 1103 Sal tritum cepasque γ, λ,  
 π, δδ, εε, ηη, ϑϑ.

- Morsibus apponi, sic asserit ille iuvari.
- 1105 *Femineo lacti commixtus succus earum*  
 Pellit saepe graves infusus ab aure dolores;  
 Hic succus commixtus aquae bibitusque iuvabit  
 Illos, quos subitus facit obmutescere morbus.  
 Naribus attractus harum tantummodo succus
- 1110 *Humores nocuos capitis deponere cogit;*  
 Mansae vel potae tardantia menstrua purgant.  
 Triturasque pedum, soleae quas vel caligarum  
 Duriciae faciunt, succo sanabis eodem,  
 Cum gallinarum pingui si saepe perungas.
- 1115 *Mane sibi dentes qui succo perfricat isto,*  
 Dicunt hunc dentis nunquam sentire dolorem;  
 Ulcera compescunt oris cum pane comestae,  
 Intingens oleo coctas qui sumpserit illas,  
 Sedat quos intus dat dysenteria morsus.
- 1120 *Contritis Cepis loca denudata capillis*  
 Saepe fricans capitis poteris reparare decorem;  
 Oris foetori prosunt, fastidia tollunt,  
 Hasque iubent haemorrhoidis superaddere tritas.  
 Illarum succus caliginē lumina purgat
- 1125 *Admixtus melli, maculas quoque iunctus aceto*  
 Emundare solet, si sint hoc saepe fricatae.

## XXXIV. BUGLOSSA.

Lingua bovis graeco sermone Buglossa vocatur,  
 Haec choleram rubeam nimio fervore perustam  
 Purgat, cum vino fuerit si sumpta frequenter;

---

1106 *In aure*  $\alpha$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ ; *grav. natos in aure*  $\mu$ . — 1108 Cfr. Plin. XX. 5. — 1110 *Capitis noc. depellere*  $\eta$ ,  $\lambda$ ; *noc. cap. depell.*  $\vartheta$ . — 1111 Hunc versum inter 1108 et 1109 ponit  $\alpha$ ; loco omnino magis congruo, si ad Diosc. II. 180. spectas. — 1113 *Sanabis earum*  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\delta$ ,  $\gamma$  (in marg.); *sanabit earum*  $\kappa$ ; *curabis eodem*  $\eta$ ,  $\vartheta$ . — 1115 *Succo qui*  $\alpha$ ,  $\beta$ . — 1117 *Comesto*  $\kappa$ . — 1118 *Intinctas oleo*  $\lambda$ ; *intinguens*  $\pi$ . *Qui coctas*  $\vartheta$ . — 1119 *Sedant*  $\vartheta$ . *Dysent. morbos*  $\alpha$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . — 1120 *Cum tritis*  $\delta$ . — 1121 *Repar. colorem*  $\alpha$ ,  $\vartheta$ ; *repar. dolorem*  $\delta$ ,  $\eta$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . *Saepe fricans poteris vulso reparare capillos* G. — 1123 *Iubet Dioscorides superaddere*  $\lambda$ . — 1126 *Emundare* edd.; *emundare*  $\alpha$ ,  $\eta$ ,  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ , G. *Si sunt hoc*  $\kappa$ . — 1127 *Graio*  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 1128 *Nimio rubeam*  $\eta$ .

- 1130 Cardiacum, cholerae quem fecit copia nigrae,  
 Consimili potata modo curare valebit;  
 Humores nocuos pulmonis detrahit hausta.  
 Mixtus aquae tepidae si succus sumitur eius,  
 Illi, qui patitur sciasim, mire medicatur.
- 1135 Vim memorem cerebri dicunt servare periti  
 Vinum potatum, quo sit macerata Buglossa.  
 Laetos convivas decoctio dicitur eius  
 Reddere, si fuerit inter convivia sparsa.

## XXXV. SINAPI.

- Inter eas, quas Pythagoras laudaverat herbas,  
 1140 Asseritur primam laudem tribuisse Sinapi;  
 Quartus ei gradus est in vi sicca calidaque.  
 Extrahit humores viscosos extenuatque,  
 Comburitque cutem, vis est sibi tanta caloris,  
 Maior vis eius in semine dicitur esse.
- 1145 Sensus exacuit cibus eius, commovet alvum,  
 Confringit lapides, urinam et menstrua purgat.  
 Si tritum iungas tepidae versesque palato  
 Ad solem capitis purgabit flegma nocivum.  
 Sternutamentis hoc admiscere salubre est,
- 1150 Illo nam capitis strictura resolvitur omnis.  
 Mansum confortat stomachum, suspiria sedat;  
 Morsus serpentum, tritum si mergis aceto

---

1130 Cardiacam col. quam facit αα, ββ; cardiacam c. quam fecit γγ.  
 „Cardiaca i. e. morbus cardiacus seu tremor cordis“ G. Plurimi vero et  
 optimi codd. habent *cardiacum c. quem. Valebis* δ, η, δδ, εε, ηη, θθ. —  
 1132 *Pulmonum* β, γ, θ, μ. *Nocuos cum vino detr.* η. *Detrahet* x. — 1133  
*Succus si* α, β, η, θ, x, μ. *Aquae frigidae succus si* γ. — 1134 *Qui scia-*  
*sim pat.* γ, η, θ; *qui ischiadem pat.* ζζ; cfr. v. 39. — 1137 *Lentos* αα, ββ.  
 Cfr. v. 1880 et duos antecedentes. — 1139 *Pitagor.*, *Pictag.*, etc. codd. — 1140  
*Temisse sinapi* α. — 1141 *Gradus cum vi* x; *grad. est cum vi* η. — 1142  
*Attenuatque* η, θ. — 1143 *Comburit* α, ηη, θθ. *Vis est huic tanta* γγ; *vis*  
*illi est tanta* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, xx; *vis est sibi tota* β; reliqui codd. hab.  
 nostram lectionem, latinitati mediae aetatis apprime congruam. — 1147  
*Tritam* δδ, εε, ηη, θθ. — 1148 *Purgabis* η, θ, G. — 1149 *Immiscere* η.  
 — 1150 *Isto* ηη, θθ. — 1151 *Suspiria curat* λ. — 1152 *Morsus serpentis*  
 α; *morsum serpentis* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Tritum si iungas aceto* α; *trito si*  
*iungis aceto* δ, x; *si trito iungis acetum* η, θ; *trito si iungis acetum* β, γ,  
 λ, μ, π; *trito si iungas acetum* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *trito si iungis acetum*  
 xx; *si trito mergis aceto* αα, ββ, γγ; nostram lectionem secutus est G.

- Et superapponis, tali medicamine curas;  
 Mansum pestiferos vetat intima laedere fungos.
- 1155 Vi nimium fervente cutem comburere dixi,  
 Sed tamen haec multis est utilis ustio causis:  
 Hac oculis nocuus capitis siccabitur humor,  
 Et qui destillans pulmonum concava laedit,  
 Et stomachi morbosque creat, tussimque phthisimque;
- 1160 Hac per vesicas coxae dolor inveteratus  
 Elicitur, sciasim quod graeco nomine dicunt;  
 Hacque tumor splenis durus iecorisque fugatur  
 Et multum causis haec subvenit inveteratis.  
 Utile tot causis quoniam cataplasma Sinapis
- 1165 Saepius a medicis variatur conficiendo,  
 Dicam qualiter hoc fieri iubeat Menemachus:  
 In mortariolo tritum bene pone Sinapis  
 Semen, iungatur huic panis candida mica,  
 Sic ut tertia sit panis pars iuncta Sinapi,
- 1170 His ficus siccas et mel iungas et acetum,  
 Aetatis quantum vel morbi causa requirit,  
 Nam quo plus ficus siccae vel mellis habebit,  
 Ille sinapismus tanto solet acrior esse,  
 Debilior, quo plus panis mittes et aceti.
- 1175 Ne tibi sit vilis, moneo, confectio talis,  
 Effectum cuius in multis saepe probavi;  
 Non tamen hanc iubeo cunctis apponere morbis,

---

1153 *Atque superponas* γγ; *et superapponas* α, γ, δ, η, θ, μ, δδ, εε, ζζ, κκ; *si superapponas* κ. *Curas medicamine tali* γ, λ. — 1154 *Vetat intus* δδ, εε, ηη, θθ. — 1156 *Est multis haec* α, θ; *tam. mult. haec* β. — 1157 *Cap. sedabitur* γ, θ; *purgabitur* η. — 1159 *Morbos pellit* β; *morbos curat* κ, π, κκ; *morbosque necat* λ; *morbosque curat* ηη, θθ. *Ptisimque, tisimque* codd. — 1160 *Ac per* μ, κκ. — 1161 *Ischias elicitur sic graeco nomine dictus* ζζ; *cf. v. 39. Quem gr.* β, γ, η, κ, π, κκ; *quam* δ, θ, λ. — 1163 *Multis causis* β, η, κ, λ. — 1164 *Sinapi* αα, ββ. — 1166 *Hoc. dic. qual.* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *qual. h. f. iub. dic.* κκ; *iub. fieri* η, θ. *Menemiacus* αα, ββ, G; *Meniacus* γγ, δδ, εε, ηη, θθ; *Menemacchus* ζζ; *Menemacrus* γ, π, κκ; *Menemachus* α, δ, η, θ, κ, λ, μ; *Menemathus* β. — 1167 *Bene trit. pone* η. — 1168 *Panis huic* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1169 *Tertia pars sit panis* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *tert. pars pan. sit* δ, η, κκ; *sit pars panis* α. — 1171 *Morbi cura* π. *Requiret* μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. *Morbi vel causa requiret* α. — 1172 *Nam quanto* π. *Habebis* η. — 1173 *Illa sinapi vis* αα, ββ; *illa sinapis vis* π; *nostram lectionem hab. rel. codd. et G.* — 1174 *Misceas et* η, π; *micus et* ηη, θθ. — 1175 *Nec tibi* δ, λ, ζζ, κκ. — 1177 *Nec tamen* α, κκ. *Multis app. causis* η.

Sed raro, magnis et causis inveteratis.

Plinius in musto cum semine praecipit huius

1180 Radices mergi, sic, postquam sumpserit harum

Omnem vim, vinum multum putat esse salubre

Faucibus et stomacho potatum, luminibusque,

Pluribus et capitis dicit prodesse querelis.

Infuso faciunt oleum de semine quidam,

1185 Utile lumborum vitiis, stupidis quoque nervis.

Exprimitur succus tenero de caule Sinapis,

Quem siccum mandens dentis tormenta fugabis.

Vocales venas semen lenire Sinapis

Mansum confirmant: adipi tundendo vetusto

1190 Commixtum scrophas disperget, si superaddas;

Illius fumus multum prodesse caducis

Dicitur atque sterae causas siccando iuvare.

Cum ficu tritum capiti superaddere raso

His qui letargum patiuntur, magna medela est,

1195 Vel si saepe pedes unguendo fricabis eorum.

Semen contritum melli coniunge vel uncto

Istud alopeciis iuvat unguen saepe fricando;

Acri cum vino lepras emundat inunctum.

Hoc quoque curatur manso periodica febris,

1200 Antea quam diri veniat commotio morbi.

### XXXVI. CAULIS.

Caulis romana, Graecorum Brassica lingua

Dicitur; hic quamvis passim nascatur in hortis,

---

1178 *Raro magis* β. — 1179 *In vino cum* η. *Praec. eius* η. — 1180 *Rad. iungi* γ, λ. *Ceperit harum* γ; *senserit* δδ, εε, ηη, θθ; *suxerit* μ. *Horum et harum* habent codd. et edd. *Sumpserit omnem* δ, κκ. — 1181 *Harum vim* δ, κκ. — 1183 *Dicunt* α, γ, δ, η, δδ, εε, ηη, θθ. — 1184 *Oleo de semine* η. *Quidem* αα, ββ. — 1185 *Membror.* θ. — 1187 *Quod siccum* αα, ββ, γγ; *quem succum* β, η, ζζ; *quem mandens siccum* κκ. Hunc versum et sequentem omitt. π. — 1189 *Adipi miscendo* η; *adipique terendo* θ. Hunc vers. omitt. γ. — 1190 *Dispergit* β, γ, η, κ, λ, μ, π. *Alopias, alopitias* var. codd. — 1198 *Emendat* α. *Inunctas* η, λ. Inter hunc et sequentem versum habet κ: *Per triduum manso curabitur hoc quoque febris.* — 1200 *Diri fiat* β, γ, θ; *dixi fiat* λ. *Sumatur sinapi ante paroxysmum.* — 1202 *Is quamvis* λ, π, δδ, εε, ηη, θθ; *haec qu.* α, η, ζζ. *In ortis plur. codd.*

- Est tamen illius ad multa saluifer usus:  
 Annis sexcentis usos medicamine Caulis
- 1205 Romanos Cato testatur, medicina priusquam  
 A medicis Romae descripta fuisset in usu,  
 Tunc hortus escas illis dabat et medicinas.  
 Vulnere non tantum curare recentia Caulem  
 Ipsemet affirmat, sed quamvis inveterata,
- 1210 Et caneros etiam; loca sed prius amne lavari  
 Praecipit, aut vino tepido, sic denique crudum  
 Unaquaque die bis tritum apponere Caulem.  
 Hordea quam dederint Cauli miscere farinam  
 Idem praecepit, rutam quoque cum coriandro
- 1215 Et sale permodico, sic omnia mixta terendo  
 Apponi dirae docuit cataplasma podagrae.  
 Hoc etiam morbis medicabitur articulorum,  
 Hoc quoque syringas ait et luxata iuvare,  
 Atque superpositum varios sedare tumores.
- 1220 Illius urinam, fuerit qui Caulibus usus,  
 Causis nervorum calefactam censuit aptam;  
 Hac ex urina pueri si saepe laventur,  
 Asserit illorum multum conferre saluti.  
 Haec Caulis de laude Cato. Scripsisse libellum
- 1225 Chrisippum dicunt huius de viribus herbae.  
 Omnes confirmant caligine lumina tergi,  
 Eius, qui viridi vescetur Caule frequenter.  
 Auget lac mammis cibus eius, menstrua purgat,  
 Atque iuvat stomachum sumptas ut concoquat escas;

---

1204 *Ducentis* ϑ. — 1205 *Catho* var. codd. et edd. — 1206 *In usum* αα, ββ, γγ; *in usus* α. — 1207 *Hortus (ortus) tunc* α, η, ϑ, λ, μ, π; *tunc ill. ort. esc. γ; tunc esc. ort. dab. ill. et x. Dabat atque medelas* α, β, η, λ, μ, π; *dedit atque medelas* ϑ. — 1208 *Non solum* λ. — 1209 *Affirm. auctor sed invet.* αα, ββ, γγ; codd. habent nostr. lect. — 1210 *Cancroscosa loca etiam prius* η. — 1213 *Ordea* plur. codd. et edd. *Dederant* ϑ. — 1214 *Tritam quoque* x, π, δδ, εε; *tritum* ηη, ϑϑ. — 1216 *Dirae dicunt* η. — 1217 *Morbo* ζζ. — 1218 *Ait elixata* γ, δ. — 1219 *Fugare tum.* α; *curare tum.* λ; *sedare dolores* γ, δ. — 1222 *Lavantur* δ. — 1224 *Hoc de caule catho quendam scrips.* αα, ββ, γγ; *haec de caule cato qu. scrips.* π; *haec narrat de caule cato scrips.* δδ, εε, ηη, ϑϑ, xz; *haec de caule cato quondam scrips.* ζζ; *hunc de caulis laude cato scrips.* x; nostr. lect. hab. α, β, γ, δ, λ, μ. — 1225 *Crisipp.*, plur. codd.; *Crispimum* β. *Dicit huius* α, η, ϑ, x. — 1227 *Vescatur* ηη, ϑϑ. — 1229 *Decoquat* α, η; *excoquat* π. *Ut sumptas decoquat* ϑ; *sumptas sic ut coquat* x.

- 1230 Si multum coquitur, restringere dicitur alvum,  
 At semicrudus solet illam solvere sumptus.  
 Assumptus crudus, sic ut tingatur aceto,  
 Splen reprimit tumidum; semen depellit abortum.  
 Uncto cum veteri coctos bene contere Caules,
- 1235 His oleum roseum quantum res postulat addas,  
 Ardores nimios iuvat haec confectio febris,  
 Si superaddatur stomacho membrove calenti.  
 Acri non scissum si iungis alumen aceto  
 Et Caules, sic ut corpus redigantur in unum,
- 1240 Cuncta terendo diu potes his compescere lepras,  
 Et plures alias maculas his saepe perungens,  
 His etiam crines poteris retinere fluentes.  
 Dicitur et testes istud curare tumentes  
 Et varios morbos, genitalia quos patiuntur,
- 1245 Et melius si praedictis faba cocta iugatur.  
 Cum fenugraeco si tundas hunc et aceto,  
 Et super arteticos apponas ista dolores,  
 Multum subvenies illis, vitiisque podagrae  
 Non modicum poterit istud cataplasma mederi.
- 1250 Uncto cum veteri Caulis cineres bene triti  
 Prosunt ad veteres lateris coxaeque dolores,  
 Sit licet haec vilis, tamen est medicina salubris.  
 Si Caulis semen mixto potatur aceto  
 Pellere saepe solet animalia noxia ventris.
- 1255 Fit cinis ex siccis Caulis radicibus ustis,  
 Subditus hic uvam relevat siccando iacentem.  
 Dentibus attriti succum glutire virentis

---

1230 Hunc et sequentem versum habet post 1233 cod. π. — 1231 *Aut* αα, ββ; *at semen crudum s. ill. s. sumptum* μ. — 1232 *Ac sumptus* δδ, εε, ηη, θθ, κκ. *Ut iungatur* δ, κ, λ, π, ζζ; *si contingatur* β. — 1234 *Unctum i. e. axungia. Vino cum* κ, ηη, θθ, κκ. — 1235 *Addes* κκ. — 1237 *Supponatur* δ, γγ, κκ. *Membroque* η, θ, κ, π. — 1238 *Mergis* αα, ββ, γγ, G. — 1240 *Potes hoc* δδ, εε, ηη, θθ. *Lepram* α, δ, η, ζζ. — 1242 *Poteris crin. retin.* δ, η, θ. — 1243 *Illud cur.* β, δ, η, θ, λ. — 1244 *Et morbos varios* α, δ. — 1246 *Foenograeco* ζζ. *Tundis* δδ, εε, ηη, θθ; *iungas* κ, λ, π; *iungis* η. *Hunc versum omitt.* α. — 1247 *Arthreticos* δδ, εε; *et super articulorum apponas* ζζ. — 1248 *Subveniet* edd. — 1249 *Non multum* α. — 1250 *Vino cum* κ, ηη, θθ, κκ. — 1252 *Post hunc versum addit* β: *Multum subveniet his talibus impedimentis.* — 1253 *Potetur* β, γ, θ, κ. — 1255 *Caulis siccis* θ. — 1256 *Subditur* δ. — 1257 *Attriti scil. caulis virentis.*

- Affirmant raucae multum succurrere voci;  
 Naribus infusus succus purgat caput eius.  
 1260 Qui prius est Caules vix sentiet ebrietatem.  
 Evulsam Caulis radicem, postea terram  
 Quae non attigerit, collo Melicius inquit  
 Suspensam cunctos uvae depellere morbos.

## XXXVII. PASTINACA.

- Est Pastinacae virtus in semine tantum  
 1265 Et radice sua; mulsa si decoquis eius  
 Radices, multum decoctio proderit eius,  
 Si potanda datur, splenis icorisque querelis,  
 Lumborumque levat eadem potata dolorem.  
 Hanc si lacte coquas, decoctio sumpta iuvabit  
 1270 Asthmaticos quamvis veteres ventresque fluentes.  
 Radix illius collo suspensa tumores,  
 Ut quidam dicunt, compescit testiculorum;  
 Qui Pastinacam fert aut qui mandidit illam,  
 Dicitur a nullo serpentum posse noceri.  
 1275 Accendit venerem si large sumitur illa.  
 Si circumscalpis dentes radicibus eius,  
 Dicunt ingenti persaepe dolore levari,  
 Ex vino Pastinacae si sperma bibatur,  
 Compescit diros, quos scorpius intulit, ictus.  
 1280 Sic quoque feminei ventris curare tumorem  
 Dicunt, quo mulier quasi praegnans esse videtur.

---

1260 *Caulem* α, κ, λ, π. — 1261 *Postea tritam* αα, ββ, γγ; *prius ea terram* γ. *Radicem caulis innuit auctor*, quae post avulsionem terram non attigerit. — 1262 *Mellentius* β; *Mellicius* γ, μ; *Mellitius* ζζ; *Melitus* λ; *Melecius* η; *Melinus* δδ, εε, ηη, θθ; *Mellinus* αα, ββ; *Medicius* κ; *Milesius* φ. Plinius Valerianus IV. 29 habet *Melius* et *Meliteus*; nostram lectionem habent δ, π, γγ, κκ. — 1263 *Cunctos uvae* γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π; *varios mire* ζζ; *varios uvae* rel. edd. Hunc versum cum duobus antecedentibus omitt. α. — 1264 *Tanta* ηη, θθ, κκ. — 1265 *Radice simul* ζζ. — 1268 *Iuvat eadem* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1273 *Manderit* η, θ, λ, ζζ, κκ. — 1274 *Serpente* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *huic nullum serpentem posse nocere* κκ. — 1276 *Si circumscalpis* κκ. — 1277 *Dicunt a grandi* ζζ. *Iuari* δδ, εε, ηη, θθ. *Ingentem persaepe levare dolorem* η, θ. — 1278 *Spina bibatur* β; *saepe bib.* αα, ββ. — 1279 *Dirus quos* μ. *Scorpion* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1281 *Quod mulier* μ, δδ, εε, ηη, θθ.



Appositum cancris tritum cum mellè medetur.  
 Quod pastum tribuat est Pastinaca vocata,  
 Namque cibum nullae radices dant meliorem.

## XXXVIII. ORIGANUM.

- 1285 Origani vires calidae siccaeque leguntur,  
 Tertius huic in utroque gradus conceditur esse.  
 Illius in vino curat decoctio sumpta  
 Quosvis pestiferos morsus, si saepe bibatur;  
 Cum mulsa sumptum prodest aconita bibenti,
- 1290 Sic multis aliis dicunt obstare venenis.  
 Conquassata iuvat mansum vel saepius haustum,  
 Hydropicos reprimit bibitum siccaturque tumores.  
 Cum mulsa bibitum choleram deponere nigram  
 Dicunt, oxifali fuerit si pondere sumptum.
- 1295 Menstrua reducet bibitum vel si superaddas  
 Tritum, vel cocta mulier si se fovet herba.  
 Illius pulvis tussim cum melle repellit;  
 Pruritus, achoras maculasque cutis fugat omnes,  
 In quo decoquitur si saepius amne laventur;
- 1300 In lavacro iuvat ictericos haec coctio sumpta;  
 Succus praedictae viridis si sumitur herbae,  
 Uvas et fauces curat siccando tumentes;  
 Oris vulneribus medicabitur ore retentus;  
 Naribus infusus irino mixtus olivo
- 1305 Invisum capiti coget manare cruorem;

1282 Hunc versum, qui iam Cerefol. 929 legitur, omitt. *aa*, *ββ*, *γγ*.  
*Cancris totum* δδ, εε, ηη, θθ; *tritum cancris* κκ. — 1284 Omitt. *aa*, *ββ*,  
*γγ*. — 1285 *Sicc. calid.* γ, η, κ, λ, π. — 1288 Hunc versum cum sequenti  
 omitt. λ. — 1289 *Sumpta* *aa*, *ββ*, *γγ*, δδ, εε, ηη, θθ, κκ. *Mulsa bibitum*  
*κ*. — 1293 *Depellere* δ, θ. — 1294 *Dicitur* θ, π. *Oxifalum* π; *oxifali* η;  
*oxifalum* γ; *oxifabi* β, μ, δδ; *oxifabe* δ, θ; *cotifabum* λ; *oxibaphi* εε, ζζ,  
 ηη, θθ, κκ. Est nomen mensurae cuiusdam fluidorum, proprie acetabulum,  
 ὄξυβάριον seu ὄξυβαρον (Diosc. III. 29), quod latinitas mediæ aevi  
 dicit oxifalum. *Dicunt hoc sirupi* α. *Pondere tritum* κ, λ, π. — 1295 *De-*  
*ducet* γγ; *reducet* *aa*, *ββ*, Γ; *deducit* habent rel. edd. et codd. *Deducit*  
*sumptum* κ. — 1296 *Mulier se foveat* α; *mul. si saepe fovetur* η. — 1298  
*Pruritus et achoras et maculas fugat* ζζ. *Maculas acorasque* η. — 1299 *La-*  
*vatur* θ; *lavetur* *aa*, *ββ*, *γγ*. — 1300 *Ictericos decoctio* γ, η. — 1301 Omitt.  
 α. — 1303 *Ore receptus* β. — 1304 *Laurino mixtus* π. — 1305 *Infusum*  
*capiti* β, δδ, εε, ηη, θθ; *invis. capitis* η, κ. *Cogit* η, λ.

- Auribus infusus sedat cum lacte dolorem;  
 Hic succus mixtus cepis et rhô syriaco  
 Ponitur ad solem tunc quando Sirius ardet,  
 Sicque quaterdenis fervebit in aere diebus,  
 1310 Si supponatur lecto confectio talis,  
 Effugat (ut dicunt) animalia cuncta nociva.  
 His quibus ex aliquo vitio digestio tarda  
 Evenit, ex vino prodest si sumitur albo;  
 Cum calida morsus stomachi lenire probatum est.  
 1315 Illius succos oleo mixtos et aceto  
 Succida lana bibat, et sic superaddita membris  
 Luxatis et contusis multum iuvat illa.  
 Provocat urinam, lumbricos proiicit haustum,  
 Dente diu tritum solet inde fugare dolorem.  
 1320 Omnia potatus succus iuvat interiora;  
 Eius cum succo si carica trita bibatur,  
 Sudorem poris producere fertur apertis,  
 Appositus coxis succus cum polline farris  
 Harum saepe gravem pellit reprimitque dolorem.

## XXXIX. SERPILLUM.

- 1325 Serpillum veteres dixerunt, quod quasi serpat  
 Terrae vicinum; huic fervida siccaque vis est.

---

1306 *Naribus infusus* β. *Dolores* κ. — 1307 *Rosyriaco* α, δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *rosiriaco* η; *rossiriaco* λ, μ, π; *rossyriaco* ϑ; *rorisiacon* γ; *rosiriacus* κ; *rhus syriacus* ζζ; *ros et syriaco* δ; *roseriaco* αα, ββ, γγ, G, qui in commentariis perperam exponit: „id est oleo rosaceo“. Diosc. l. c. habet: καὶ ῥόδος τοῦ ἐπὶ τὰ ὄψα, quem rhoëm non differre putant a rhoë Syriaco (Cels. VI. 11); hodie botanici hanc plantam nominant *Rhus Coriaria*. — 1308 *Quando saepius* β; *qu. fortius* κ; *tunc cum ferventius* ϑ. — 1311 *Nocua cuncta* γ. — 1313 *Sumitur albo* ζζ. *Cum vino prodest, fertur, si sumitur albo* γ. — 1314 *Stomachi morsus* αα, ββ, γγ. *Lenire* β. *Probatum* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1315 *Vel aceto* ϑ. Hunc versum ante 1314 ponunt β, γ. — 1316 *Et si* γ; *et sit* η. — 1317 *Laxatis vel* ηη, θθ; *duratis vel* γ; *laxatis vel* α, β, π, δδ, εε, ζζ. *Vel contritis* ϑ. *Valet illa* η. — 1318 *Urinas* ϑ. *Haustu* δδ, εε; *hausta* ηη, θθ, κκ; *reicit hausta* α, γ; *reicit haustum* αα, ββ, γγ, ζζ; nostr. lect. hab. δ, η, ϑ. — 1319 *Diu tentum* αα, ββ, γγ, G; codd. et rel. edd. hab. nostr. lect. — 1321 *Caria tr. bibantur* β. — 1322 *Sudores* γ. — 1323 *Noxis succus* α. — 1324 *Reprimitque* δ, κ, λ; *reprimit pellitque* η, ϑ. — 1325 *Serpillum* in inscriptione αα, ββ; *serpyllum* ζζ. *Quasi serpat* β. — 1326 *Vicinans* ζζ. *Cui ferv.* γ.

- Acri cum vino coctum contundis olivo,  
 Cui rosa dat nomen, hoc unguine perline frontem  
 Aegroti, capitis solet hoc sedare dolorem.
- 1330 Nidor combasti serpentes effugat omnes  
 Et quodvis animal infundens ore venenum;  
 Hoc ideo miscere cibus messoribus est mos,  
 Ut si forte sopor fessos depresserit illos,  
 Vermibus a nocuis tuti requiescere possint;
- 1335 Pestiferos morsus bibitum iuvat appositumque.  
 Provocat urinas, compescit tormina ventris,  
 Splen iuvat, admixto si saepe bibatur aceto;  
 Si mel praedictis iungatur, sputa cruenta  
 lactantes mire potus solet ille iuvare;
- 1340 Haustum cum vino iecoris sedare dolorem  
 Dicitur, hicque solet producere menstrua potus.

## XL. VIOLAE.

- Nec roseus superare decor, nec lilia possunt  
 Fragrantes Violas specie, nec vi, nec odore.  
 Dicitur humida vis illis et frigida primo
- 1345 Esse gradu; species tres esse leguntur earum,  
 Noscere quas tantum diverso flore valemus:  
 Nam sunt purpurei flores albique nigrique,  
 Cunctis pene pares sunt in medicamine vires.  
 Inflammata iuvant loca, tritas si superaddas;
- 1350 Crapula discutitur bibitis, capitisque gravedo  
 Olfactu solo vel si caput inde coronas;  
 Anginis potae medicantur aqua resolutae.  
 Purpuream Violam dicunt curare caducos

1327 *Contundas* ββ. *Coctum si tundis* η, θ; *vino si tu contundis* α; *vino tritum si tundis* γ; *vino tritum contundis* π. Sensus est: si serpillum cum aceto coctum contundis cum oleo rosato. — 1328 *Perlue* ηη, θθ. — 1329 *Capitisque solet sedare* η; *capitis sol. hoc lenire* λ. — 1331 *Profundens* ζζ, κκ; *effundens* λ; *aliud infundens* γγ. — 1332 *Cibo* γ. — 1334 *Tuto* ηη, θθ. — 1335 *Bibitum morsus* θ; *morsus tritum* η. Hunc versum omitt. λ. — 1336 *Urinam* γ, η, κκ. — 1337 *Sumatur aceto* ηη, θθ. — 1338 *Iungatur praedictis* δ. — 1339 *Iactantem* δ, κκ. *Solet iste* αα, ββ, γγ. — 1341 *Educere* θ. — 1342 *Non roseus* θ. *Superare color* γ, λ, π. — 1345 *Dicuntur earum* β. — 1349 *Tritae* α, δ, δδ, εε, ηη, θθ; *trita* μ. — 1350 Cfr. Regim. Salern. v. 198. — 1351 *Corones* α. — 1352 *Gingivis potae* θ, κκ. — 1353 *Purpureas violas* π. Cfr. Reg. Salern. v. 199.

Praecipue pueros, si mixto sumitur amne.

- 1355 Radices Violae cum mirrha tunde crocoque,  
Hoc inflammatis oculis apponito nocte;  
Contritis foliis Violae cum melle perungens  
Ulceras sanabis capitis; si iungis acetum  
Et cataplasma facis cedet collectio quaevis.
- 1360 Illius curat elixatura tumorem  
Matricis, tepida si saepe fovebitur illa;  
Ani fissuras, quas appellant ragadias,  
Addita cerotis medicatur saepe perunctas;  
Pustula si fuerit, melli superadde iugatam,
- 1365 Illius semen cum vino menstrua purgat,  
Tritae commixto radices eius aceto  
Splen siccant bibitae vel spleni si superaddas;  
Hocque modo calidam dicunt sedare podagram.  
A stomacho cholera rubeam potata repellit
- 1370 Herba virens Violae vel flos siccusve recensve,  
Morbos de cholera rubea vel sanguine factos,  
Mollibus in costis aut in pulmonibus ipsis,  
Sedat si mixto potabitur amne recenti;  
Infantum tussim sic et suspiria sedat.
- 1375 Ex Violis oleum sicut de flore rosarum  
Conficiunt, multis quod dicunt utile causis,  
Auribus infusum sonitum fugat atque dolorem,  
Et capiti prodest, quocumque dolore laboret,  
Leniter infrigidans corpusque sopore resolvens,
- 1380 Lumbricos necat infusum bibitumve vel unctum,  
Et capitis furfur oleo depellitur isto.

---

1354 *Mixto si sumitur* γ, λ, π. — 1356 *Ac infl. φ.* Hunc versum omitt. δ, κ. — 1357 *Violae foliis* β, λ. — 1358 *Ulc. curabis* λ, π. — 1359 Hunc versum et sequentem omitt. π. Collectio i. e. apostema G. — 1361 *Fovebitur herba φ.* — 1362 *Scissuras* β, γ, η, θ, λ, π, κκ. — 1363 *Ceratis* δ, ηη, φφ. *Medicantur* γ; *medicabitur* φ. *Perunctis* edd., *peruncta* φ; *perunctas* δ, η, μ, π. — 1364 *Iugata* κ et edd. — 1365 Omitt. α. — 1366 *Cum mixto* δδ, εε, ζζ, ηη, φφ; *commixtae* β. — 1367 *Bibitae tepidae vel si sup. φ.* — 1369 *Rubeam coleram* γ, π. — 1370 *Succusve recentis* π. — 1372 *Coxis* λ. *Ac in pulm. η.* Molles costae sunt c. inferiores s. spuriae. — 1374 *Sicut* ββ. *Susp. curat* φ. — 1376 *Mult. sic* δ; *mult. quoque* η. — 1377 *Sonit. iuvat* δ. — 1378 *Calore laboret* η, λ, μ; *dol. laborat* α, ηη, φφ. — 1379 *Leviter* αα, ββ, γγ. — 1380 *Bibitum vel inunctum* α, β, δ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη, φφ; *bibitumque venenum* π.

- Os capitis ictu fuerit si forte plicatum  
 In tantum, ut linguae patiens amiserit usum,  
 Fac prius hanc Violam cum vino sumere tritam,  
 1385 Postea, si fuerit capitis pars dextera laesa,  
 Contritam plantae pedis hanc adnecte sinistri,  
 Atque e converso facias si laeva plicata est:  
 Os resilit, linguaeque die redit usus eadem,  
 Ut Iustus tradit medicus, qui talia scripsit.  
 1390 Altera vis Violae fertur mirabilis esse:  
 Albae si Violae radix teneatur in ore  
 Et transglutitus sit succus saepius eius,  
 Vulneris immodicum tradunt mox sistere fluxum,  
 Hanc liquiritiae tradit vim Plinius esse.

## XLI. ARISTOLOCHIA.

- 1395 Aristolochiae species tres dicimus esse,  
 Longa prior, radix est cuius longa, vocatur.  
 Dicta rotunda sequens, quod sit radice rotunda,  
 Tertia Clematis graeco sermone vocatur,  
 Viribus haec pene par dicitur esse rotundae.  
 1400 Omnes vim calidam siccamque leguntur habere,  
 In primo vis sicca gradu fervensque secundo.  
 Pestiferos morsus cum vino sumpta *rotunda*  
 Curat et assumptis prodest sic hausta venenis,  
 Hocque modo tardas educit sumpta secundas,

1382 Ictu capitis δ, λ; cap. fuerit ictu η, θ, κκ. — 1383 In omitt. δ.  
 — 1384 Hunc η, θ, κ, ζζ. — 1385 Pars vero fuerit capitis si θ; pars ma-  
 xima laesa κ. — 1386 Contr. parti pedis hunc α; contr. pl. pedis annecte η;  
 hanc annecte γ, δ, λ, μ, π; hanc innecte θ. Sinistrae β. — 1387 Atque  
 eadem dextrae facies si β. Est omitt. δ. — 1388 Eodem δ. — 1389 Pro-  
 vidus ut tradit η; Hippocras ut trad. θ; Ut iustus tradat α, ββ, γγ; Gue-  
 roaldus annotat: „ut medicus nomine iustus tradit qui scripsit talia dogmata  
 medicinalia“. Forsan Iustus ille quem citat Marcell. Empir. cap. 25. —  
 1392 Transglutitur si η; transglutitus succus sit δ, κκ; sic succus α, π, δδ,  
 εε, ηη, θθ; sit saepius succus ζζ. — 1393 Stringere fluxum η, θ. — 1394  
 Hunc vers. omitt. γ, κ, μ. Vim tradit η, θ; tradunt vim pulveris δ. Hanc  
 glycyrrhizae tradit ζζ. — 1395 Aristologia plerumque legitur apud medii  
 aevi medicos, quamvis herba nomen inde acceperit, quod ἄριστα βοηθεῖ  
 ταῖς λοχοῖς, optimum scilicet auxilium afferat puerperis. Legimus esse α,  
 μ, π; novimus β, κ. — 1396 Cuius est θ. — 1397 Dicta secunda teres η.  
 — 1399 Esse secundae θ. — 1401 Secundo est γ, κ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ,  
 κκ. — 1403 Sic sumpta η; sic prodest hausta κκ. — 1404 Abducit η; pro-  
 ducit λ.

- 1405 Cum pipere et mirrha putredine mundat ab omni  
 Post partum potata steras, vel subdita tantum,  
 Asthmaticis prodest et frigora sumpta repellit;  
 Pleureticos curat mixto si sumitur amne.  
 Quodlibet infixum superaddita trita repellit,
- 1410 Vulnera cum mellis purgatque repletque liquore;  
 Quod si praedictis irim coniungis et inde  
 Ungas gingivas, dentes putredine purgat.  
 Splenis duriciam solvit laterisque dolorem,  
 Si mixta potatur aqua; febresque malignas
- 1415 Hoc potata modo fertur compescere mire.  
 Sic etiam spasmsis super omnia subvenit hausta  
 Et sedat diram sic saepius hausta podagram,  
 Et morbum curare solet sic sumpta caducum,  
 Et ventris nimium sic mitigat illa dolorem,
- 1420 Et sic fit sumpta levior paralyticus illa.  
 Daemonium fumus depellere dicitur eius,  
 Infantes fumo tradunt hoc exhilarari.  
 Fistula curatur huius radicibus herbae,  
 Si bene purgatis eius loca concava farcis;
- 1425 Singultus sumpta sedari dicitur illa.  
 Omnia *longa* potest quae dixi posse rotundam,  
 Longa tamen vires habet illa debiliores,  
 Unde quidem si defuerit quandoque rotunda  
 Par pondus longae ponatur dimidiumque;
- 1430 Fomento longae prodest decoctio mire  
 Matricum morbis humores extenuando

---

1405 *Purgat ab omni* β. — 1406 *Potata uteros vel* ζζ, xx, cfr. v. 13. —  
 1408 *Pleureticosque* β. — 1409 *Quid libet* π. — 1410 *Mellis purgat replet-*  
*que liquore* α, ηη, θθ; *mellis purgatque repletque liquore* θ, λ, μ, π, δδ, εε,  
 ζζ, xx; *mellis purgatque repleta liquore* β; *melle purgatque repletque liquore*  
 γ, δ, η, κ; *melle purgat liquore repletque* αα, ββ, γγ. — 1412 *Ungis* δ.  
*Dentesque* αα, ββ. *Purgas* edd. plur.; *purgat* δ, η, κ, π, xx. — 1413 *Do-*  
*lorem* θ, xx. — 1414 *Potetur* α, θ, κ. — 1415 *Haec* α. — 1416 *Convenit*  
*hausta* λ. — 1417 *Duram* sic xx. — 1418 *Si sumpta* β; *morbos cur.* s. s.  
 s. *caducos* θ; *morbum sic sumpta solet curare caducum* δ, η. Omitt. hunc  
 vers. xx. — 1420 *Sic quoque fit* α, β, γ, δ, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Para-*  
*clitus* π. — 1421 *Daemonum* αα, ββ. *Dicitur huius* α. — 1422 *Infantem* θ.  
*Credunt hoc* μ; *dicunt* λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, xx. — 1424 *Sarcis* α. —  
 1425 *Singult.* herba *sedari* η, θ. *Sumpta sedare* αα, ββ, γγ. *Dicitur ista*  
 θ. — 1427 *Illas* αα, ββ, γγ. — 1431 *Matricis* α. *Hum. excutiendo* κ.

Pingues, et purgat eadem si sumitur illas.

Plinius hanc formare mares cum carne bovina

Appositam vulvae postquam conceperit inquit.

1435 Trita necat pisces, admixta calce, rotunda,

Hanc ideo quidam terrae dixere venenum.

## XLII. MARRUBIUM.

Marrubium nostri, dixerunt Prassion Argi;

Hanc herbam medici calidam siccamque secundo

Tradunt esse gradu; decoctio totius herbae

1440 Seminis aut eius phthisicos mire iuvat hausta,

Pectoris haec varios compescit potio morbos,

Et melius prodest, illi si iungitur iris;

Asthmaticos sic sumpta iuvat tussimque repellit.

Accelerat partus eadem pellitque secundas;

1445 Si mel Marrubio iungatur, vulnera purgat,

Hocque modo curat, quae rodunt ulcera carnem;

Dicitur hoc bibitum lateris sedare dolorem.

Omnibus his succus siccatus proderit eius;

Illius succus cum vino melleve mixtus

1450 Prodest luminibus caligine debilitatis;

Sic iuvat ictericos iniectus naribus idem,

Auriculaeque gravem dicunt curare dolorem,

Hunc mixtum roseo si fundas intus olivo.

Usum Marrubii dicunt non esse salubrem

1455 His, qui vesicae morbo renumque laborant.

---

1432 Eadem sublimer illas  $\alpha$ ; etiam si sumitur illa  $\vartheta$ ; etiam si sumitur illos  $\eta$ . — 1433 Formare mares  $\kappa$ . — 1435 Anmixta  $\alpha$ . Calce rotundum  $\delta$ ; caule rotunda  $\kappa$ . Cfr. Plin. hist. nat. XXV. 8. — 1437 Prasion  $\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ ; prassion  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\gamma$ ,  $\eta$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ ,  $\delta\delta$ . Argi i. q. Graeci. Dixere  $\alpha$ . Graeci  $\eta$ . — 1438 Siccam calidamque  $\lambda$ . — 1439 Dicunt  $\beta$ ,  $\delta$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . — 1440 Ptisicos, tisicos etc. plur. codd. et edd. — 1441 Et varios  $\vartheta$ . — 1442 Illi prodest  $\beta$ . — 1443 Asmaticos plur. codd. et edd. — 1444 Secundam  $\gamma$ . — 1445 Vuln. curat  $\delta$ . — 1446 Vuln. carnem  $\gamma$ ; ulc. carnes  $\alpha$ ,  $\delta$ . — 1447 Curare dol.  $\eta$ . — 1448 Omnib. his succus cum vino melleve iunctus Prodest luminibus  $\gamma$ . — 1449 Melleque  $\delta$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ ; melleque iunctus  $\lambda$ ,  $\pi$ ; melle vel unctus  $\eta$ ; melleve mixto  $\beta$ . — 1451 Iniectus  $\alpha$ . Hunc versum et duos sequentes omitt.  $\gamma$ ,  $\pi$ . — 1452 Sedare dol.  $\kappa$ . — 1453 Roseum olivum i. q. oleum rosatum. — 1454 Non dicunt  $\beta$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ .

## XLIII. IRIS.

- Iri dat florum nomen color ipse suorum:  
 Coelestis similes sunt nempe coloribus Iris.  
 Illyricam dicunt illam, quia plurima nasci  
 Fertur in Illyria. Vis eius sicca calensque
- 1460 Dicitur atque gradum dant huic in utroque secundum.  
 Maior vis huius est in radicibus herbae,  
 Has desiccandas, per frusta rotunda secatas,  
 Sic ut se partes non tangant insere filo,  
 Inque loco sicco fac suspendantur in umbra,
- 1465 Vix aliter totum poteris servare per annum.  
 Cum vino sedant tussim, praebentque soporem,  
 Si latitans intus sanies praecordia laedit,  
 Pellitur illarum cum vino pulvere sumpto;  
 Cum mulsa bibitus choleram depellit iniquam,
- 1470 Tormina commixto bibitus sedabit aceto,  
 Hocque modo sumptis dicunt prodesse venenis,  
 Spleneticis et contractis et frigore laesis  
 Cum vino bibitus pulvis medicabitur eius,  
 Hocque modo sumptus tardantia menstrua purgat.
- 1475 Duricias stericas radicum coctio mollit,  
 Si subtus tepida foveantur saepius illa;  
 Haec cum clysterio si sit subiecta per anum,  
 Non modicum sciasis dicunt prodesse dolori;

---

1456 *Yri, Hyri* codd. et edd. *Nomen florum*  $\mu$ . In codice  $\delta$  hoc caput de iride ita incipit: *Yris purpureum florem gerit, yreos album, Gladiolus croceum, sed spatula fetida nullum, Yri dat florum* etc. — 1457 *Namque color*  $\vartheta$ ; *nempe coloribus ipsum*  $\alpha$ . — 1458 *Illiricam, Ylliricam* plur. codd. et edd. — 1459 *Illiria, Illirica* etc. — 1461 *Huius est in rad. eius* plur. edd.; *eius est in rad. huius*  $\alpha$ ,  $\vartheta$ ; *eius est in rad. herbae*  $\gamma$ ; nostr. lect. hab.  $\beta$ ,  $\eta$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ ,  $\zeta\zeta$ . — 1462 *Des siccandas*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ; *des utendas*  $\gamma$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ . *Ad desiccandas*  $\vartheta$ . *Frustra roganda secandas*  $\mu$ . — 1464 *Inde loco*  $\eta$ . — 1465 *Servare per*  $\kappa\kappa$ ; omn. al. edd. et codd. habent *siccare*. — 1466 *Tussim sedant*  $\vartheta$ . — 1467 *Laedat*  $\eta$ ,  $\vartheta$ ; *foedat* G; *sedat*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . — 1469 *Depellet*  $\mu$ . — 1470 *Commixto*  $\gamma$ ,  $\delta$ ,  $\eta$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ ,  $\kappa\kappa$ ; *commixtus*  $\beta\beta$ ; *cum mixto*  $\alpha$ ,  $\vartheta$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . — 1472 *Spleni contractis et quovis frig.*  $\alpha$ ,  $\vartheta$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ ; *spleni et contractis et quovis frig.*  $\kappa$ ; *splenibus attractis et quovis frig.*  $\delta$ ; *spleneticis et contritis et frig.*  $\beta$ ; *spleneticis et contractis ex frig.*  $\eta$ ; nostr. lect. cum aliquot codd. hab.  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . — 1473 *Pulvis bibitus*  $\mu$ . Hunc vers. cum sequente omitt.  $\beta$ . — 1475 *Duricias uteri*  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ ; cfr. v. 13. *Radici coctio*  $\eta$ ; *radicum potio*  $\gamma$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ . — 1476 *Suptus*  $\pi$ . — 1477 *Clysteri*  $\gamma\gamma$ ; *clysterio* al. edd. et codd. — 1478 *Modicum ischiadis*  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ ; cfr. v. 39. *schiasi*  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ; *sciasi*  $\delta$ ,  $\kappa$ ,  $\pi$ ; *sciasim*  $\mu$ .



De radicibus his mixto collyria melle

- 1480 Fiunt, quae vulvae pellunt subiecta secundas,  
Inque locis haec fixa cavis syringia curant.  
Commixtus melli desiccat vulnera pulvis,  
Carneque nuda replet, si sit superadditus, ossa.  
Pulveris ellebori pars tertia iungitur albi
- 1485 Iris radicum tenui cum pulvere duplo,  
Pulvis uterque simul commixto melle ligatur,  
Hoc superappositum purgat lentigine vultum,  
Et papulas eius istud cataplasma repellit.

#### XLIV. ENULA.

Enula, quam Graecus Elnam vocat Eleniumque

- 1490 Dicitur a medicis, est forma cognita cunctis.  
Humida vis eius et fervida dicitur esse,  
Humor habere gradum primum, fervorque secundum  
Dicitur. Illius decoctio menstrua purgat  
Si bibitur, movet urinam, depellit abortum,
- 1495 Dicitur haec eadem stipatum solvere ventrem.  
Radix trita fugat sciasim superaddita coxae;  
Ex eius foliis cum vini nectare coctis  
Mire nefreticis renes involvere prodest.  
Eius radicum pulvis cum melle voratus
- 1500 Tussim compescit, orthopnoicisque medetur;

---

1479 *His de radicib. γ, ζ. Colliria, colleria etc. plur. edd. et codd. —*  
 1481 *Inque loco π. Inque locis haec fixa clavis λ; haec fixa cavis γ; locis*  
*cunctis haec fixa siringia curat β. Siring., ciring. etc. — 1483 Ossi θ. —*  
 1484 *Hellebori plur. codd. et edd. Illi γ, π, δδ, εε, ηη, θθ. — 1485 Yri*  
*radicis t. c. pondere η. — 1486 Ligatus edd.; ligatur γ, δ, θ, λ, π; ligetur*  
*ζ. Simul quae mixtio melle ligatur η; simul cum mixto melle ligatus π. —*  
 1487 *Suprapositum αα; superpos. ββ, γγ. Curat η. Caligine δ, αα, ββ, γγ,*  
*δδ, εε, ηη, θθ, ζζ; lentigine α, β, γ, η, θ, ζ, λ, μ, π, Γ, ζζ, quod etiam*  
*cum Dioscoridis textu (I. 1.) congruit. — 1488 Illud α, δ, η, θ. Resolvit*  
*γ, η, θ, λ, π. — 1489 Inula quam εε, ζζ, ηη, θθ. Quam vulgus η, θ,*  
*δδ, εε, ηη, θθ. Elnam vocat eleniumque δ; elnam voc. elleniumque θ; ele-*  
*nam vocat eleniumque ββ; elnam voc. eleniumque α, β, γ, λ, μ, αα; elnam*  
*voc. eliniumque δδ, εε, ηη, θθ; helenon vocat helleniumque ζζ; helenon voc.*  
*helliniumque ζζ. — 1490 Haec forma αα, ββ, γγ. Cognita multis γ. — 1496*  
*Iuvat sciasim δ. Ischiada ac radix sanat trita addita coxae ζζ; cfr. v. 39. —*  
 1497 *Vino αα, ββ, γγ. Vino nectere cunctis δ. — 1498 Neufreticis, neufra-*  
*ticis etc., i. q. nephriticis. Prodest involvere renes ζζ. — 1499 Radicis α,*  
*β, γ, η, ζζ. Hunc et sequentem versum omitt. λ. — 1500 Ortonoicisque*  
*var. codd.; emoptoicisque η, θ; haemoptoicisque ζζ.*

Cum succo rutae succus si sumitur eius,  
Affirmant ruptis quod prosit potio talis.

#### XLV. YSOPUM.

Est Ysopum siccum calidum quoque, tertius illi  
Est in utroque gradus. Eius decoctio facta

- 1505 Sic ut cocta simul sint mel, ficus quoque sicca,  
Prodest non modicum patientibus hausta catarrhum,  
Subvenit et voci raucae versata palato,  
Et prodest cunctis pulmonum sumpta querelis;  
Lumbricos ventris eadem potata repellit.
- 1510 In pectus capitis si destillatio fiat,  
Quod persaepe solet tussim phthisimque creare,  
Prodest haec eadem decoctio sumpta frequenter;  
Omnibus his prodest pulvis cum melle iugatus.  
Contrito viridi si iungitur oxymel illi,
- 1515 Sicque datur bibitum, stipatum molliet alvum,  
Cum vento nocuo viscosum flegma repellens;  
Cardama si iungas his, solves fortius alvum.  
Potio si viridis vël sicci saepe bibatur,  
Vultibus eximum fertur praestare colorem;
- 1520 Cum nitro et ficu sicca si conteris ipsum,

---

1501 Si succ. αα, ββ, γγ, κκ. Succus si iungitur η. Huius αα, ββ, γγ.  
— 1502 Sumentio talis κ. Post hunc versum addit λ: Cum butiro modicoque oleo decocta tumorem Matricis subiecta tepens fugat illa colique, Et cunctis intus morbis sic subdita prodest, Hac etiam testes poteris curare tumentes, Cum foliis lauri bene tritam si superaddas. Editio ζζ addit post v. 1502: Hac etiam poteris testes curare tumentes. Cfr. Regim. Salern. v. 211, 212.  
— 1503 Hyssopum est siccum ζζ. — 1504 Decoctio sumpta η, θ. — 1505 Simul sit η, γγ, G. — 1506 Modice δ, κκ; prodest immodicum η, θ. Tussim patientibus hausta γ, λ, π, γγ. — 1507 Hunc versum post 1508 habet γ, λ. — 1508 Pulmonis κκ. — 1510 Impetus et capitis ηη, θθ; et pectus δδ, εε. Distillatio plur. codd. et edd. — 1511 Quae θ, κ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. Tussimque ptisimque αα, ββ, γγ. — 1512 Decoctio facta δ. — 1513 Melle ligatus μ. — 1514 Cum trito αα, ββ, γγ. Viridis si iungatur α. Ille δ. — 1515 Stipatam δ, λ, π. — 1516 Vitiosum flegma δ. Repelles μ. In edd. Atroc. et Pictor. ordo versuum mutatus est, ita ut 1518, 1519, 1516, 1517 hoc modo se excipiant. — 1517 Carthama α; cartami β; cordune γγ; cardnia δδ, εε. Diosc. (III. 27) habet καρδάμου, nasturtii, in aliis edd. καρδαμώμου, cardamomi. Iunges π. Solvis η; solvere δ, κκ. — 1518 Siccacae δ; vel sua saepe η; vel si cui saepe κκ. — 1519 Cfr. Regim. Salern. v. 206. — 1520 Vitro siccaque ficu η; nitro et sicca ficu θ. Siccam s. c. ipsam λ. Coaxeris αα, ββ, γγ.

- Et superapponis spleni cataplasma tumentis  
 Hydropicisve, solet siccando repellere morbum;  
 Cum vino bibitum praecordia tensa relaxat,  
 Et quicumque nocet tumor interiora recedet.
- 1525 In quo decoquitur si dens foveatur aceto,  
 Fertur ab immodico cito saepe dolore levari.  
 Accensi fumo sonitus compescitur auris.  
 Elixum appositum livores limpidat omnes,  
 Sic iuvat ictericos iniectum naribus idem.
- 1530 Auriculae dicunt gravem curare dolorem,  
 Hoc mixtum roseo si fundis intus olivo.

## XLVI. ASARUM.

- Est Asarum graece dictum, Vulgago latine.  
 Haec calidae et siccae virtutis dicitur esse,  
 Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroque.
- 1535 Provocat urinam, potataque menstrua purgat,  
 Hocque modo iecoris medicatur sumpta dolori,  
 Hydropicosque iuvat, sciasim fugat hausta frequenter,  
 Et vulvae morbis decoctio subvenit eius.  
 Dicitur ictericum potata repellere morbum,
- 1540 Elleborique modo vomitu praecordia purgat,  
 Sed non est huius purgatio tam violenta,  
 Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa:

1521 *Superponas* ηη, θθ; *superapponas* rel. edd., *superapponis* γ, η, θ, κ, λ, μ, π. — 1522 *Ydropicisque* η, θ. *Pellere* κ. — 1523 *Laxa resolut* λ. — 1524 *Recedit* γ, λ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ; *repellit* β. — 1527 *Accensae* β, γ, η, λ, μ, π, γγ, δδ, εε. — 1528 *Humores limp.* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Livores i. e. maculae cutis* G. — 1529 *Iniectus* β, γ, λ, π. Hunc versum cum duobus sequentibus omitt. α, δ, η, μ; alia manu adscriptos habet θ. — 1530 *Auriculaeque gravem* β, γ, π, ζζ; *auriculae dic. grandem* κκ. Hunc versum et sequentem omitt. κ, λ. — 1531 *Si fundas* γ, π, ζζ. In fine huius capituli et quidem post versum 1528 habet θ: *Pectoris humores ysopei decoctio mundat Nosque fides mundat, mundaque corda facit.* — 1532 *Graece vulgago dicta* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *dictum graece* κ. Nomen *Vulgago* huic plantae impositum iam occurrit in Fulberti Carnotensis († 1029) epist. 46: „Vulgaginem etiam petitam vobis mittimus, quamvis aetatem vestram tali iam vomitu fatigari non suademus etc.“ — 1535 *Potata* αα, ββ; *potatum* γγ. — 1537 *Hydropicos iuvat ischiadem* ζζ; cfr. v. 39. — 1538 Hunc vers. omitt. α. — 1540 *Praecord. mundat* δ, η, λ. — 1541 *Eius purg.* β, γ, η, λ. — 1542 *Taliter ista* δ. Gueroaldus ad hunc locum affert duos versiculos, qui conditiones in exhibendis purgationibus observandas complectuntur: „Ars, aetas, regio, virtus, complexio, forma, Mors et symptoma, repletio, tempus et aër“.

- Aetatem et vires eius circumpice primum,  
 Quem purgare voles, et tempus quale sit anni,  
 1545 Et si sit regio fervens vel frigida valde,  
 Aut si temperiem mediam tenet inter utrumque;  
 Nam senibus puerisque parum donare licebit,  
 Aetatis mediae plus his iuvenesque requirunt,  
 Pinguibus et validis plus dandum quam macilentis  
 1550 Debilibusque viris, magis in gelida regione  
 Dandum quam calida, duris quocunque labore  
 Plus illis tribues, quos reddunt otia molles.  
 Haec circumpiciens et caetera talia tractans  
 Non solum tutus dabis hanc, sed quaslibet herbas  
 1555 Quae purgant vomitu stomachum, ventremve resolvunt.  
 Sed quia de cunctis dixi communiter herbis,  
 Quo sit danda modo proprie Vulgago docebo:  
 De foliis eius triginta recentia tollens,  
 Adde meri tantum quo possint cuncta recondi,  
 1560 Tota nocte mero facias macerentur in illo,  
 Mane terens vino, quo sunt macerata, resolve;  
 Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti  
 Porcina prius aegroto da sufficienter,  
 Et sumat vini quantum vult fortis et albi,  
 1565 Sic Asari succum colatum trade bibendum.  
 Fortibus et magnis est hic numerus foliorum  
 Sufficiens, reliquis (ut diximus) est minuendus,  
 Iuxta quod vires, aetas et tempora poscunt.

---

1543 *Primo* δ. — 1544 *Velis* et β, ϑ. *Temp. quodlibet* ϑ. — 1546 *Utramque* δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ, κκ. — 1549 *Validis dandum est plus quam* γ. — 1550 *Debilibusque parum magis* β. — 1552 *Plus tribuas minus his quos* η; *plus dabis hisque minus quos* γ, ϑ, ζζ, κκ. *Illis scriptum esse videtur pro quam illis, nisi forsitan ita legendum est, contra codicum auctoritatem.* — 1553 *Talia caetera* κ. — 1554 *Dabis sed* μ; *dabis has sed* κ. — 1555 *Ventremque* α, δ, ϑ, κ, λ, π, κκ; *ventremve* μ, Γ, ββ, γγ, ζζ; *quae purg. stomachum vomitu ventremque* γ, η; *quae purg. vomitu ventrem stomachumve* δδ, εε, ηη, ϑϑ. — 1556 *Communiter istis* μ. — 1558 *Fol. huius* β, γ, κ. — 1559 *Merum quantum sit opus quo cuncta recondi* γ. — 1560 *Facies* ϑ, κ, λ. — 1561 *Teres* κ, ηη, ϑϑ, κκ. *Quo sint* η, κ. *Hunc versum omitt.* λ. — 1564 *Quantum vini* ζζ; *vult quantum* δ, κ, δδ, εε. — 1565 *Collatum* η, π. — 1566 *Hic est* λ, κκ. — 1567 *Subiiciens* ηη, ϑϑ. — 1568 *Aestas* ηη, ϑϑ. *Vires eius et caetera* μ; *vires et aetas tempora* η; *vires, aetas et tempora* ϑ, κ, λ, π; *et caetera* rel. codd. et edd., sed confer v. 1821, ubi eadem fere recurrunt.

## XLVII. MENTHA.

Vim calidam siccamque gradu fert Mentha secundo.

- 1570 Illius potu vis digestiva iuvatur,  
 Confortat stomachum, vomitum quoque detinet hausta,  
 Lumbricosque modo depellere fertur eodem.  
 Diversis morbis occurrit testicularum,  
 Si foveantur aqua, qua Menthae cocta sit herba;
- 1575 Concretum solvit lac mammis addita trita,  
 Instillata fugat auris cum melle dolorem,  
 Asperitas linguae fugit illa saepe fricatae,  
 Haustaque cum sapa partum solet accelerare,  
 Trita canis morsum superaddita cum sale curat.
- 1580 Haec haemoptoicis mixto succurrit aceto;  
 Matrici succus si subditur illius, ante  
 Quam fiat coitus, mulier non concipit inde.  
 Caseolos succus putrescere non sinit eius  
 Admixtus vel si viridis superadditur herba.

## XLVIII. CYPERUS.

- 1585 Vim Cypero medici calidam siccamque secundo  
 Dicunt esse gradu. Potu depellitur eius  
 Calculus, urinae purgat laxatque meatus.  
 Dicit Apollodorus, quod pellere possit abortum,  
 Si mulier foveatur aqua, qua coxerit illum;
- 1590 Asserit hic idem consumere posse lienem  
 Illius fumus, si saepius ore trahatur;  
 Si se sanus homo fumo subfumiget illo,

---

1569 *Menta* plur. codd. et edd. — 1570 *Digestiva*  $\alpha$ . — 1573 *Succurrit*  $\vartheta$ ; *occurrere*  $\gamma$ . — 1575 *Mammis lac solv.*  $\alpha$ . *Lac solvit mammis si sit superaddita trita*  $\vartheta$ ,  $\mu$ . — 1577 *Fricata*  $\gamma$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . — 1578 *Cum cepa* (in margine notatur: al. sapa et melius)  $\vartheta$ . Sapa i. e. vinum coctum usque ad consumptionem duarum partium G.; apud scriptores Romanos antiquos sapa est mustum coctione ad dimidiam vel tertiam partem inspissatum. — 1579 *Morsus*  $\beta$ . — 1580 *Haemophthisticis*  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ; *emoptoicis* etc. var. codd. et edd. — 1583 *Sinit inde*  $\delta$ . — 1584 *Viridis vel si*  $\alpha$ . — 1585 *Cyperus* semper pro *cyp.* plur. codd.; *cirpus*  $\eta$ . *Calidam ciperi medici*  $\lambda$ . — 1586 *Depell.* huius  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\mu$ . — 1587 *Urinam*  $\vartheta$ . — 1588 *Apolodorus*  $\vartheta$ ,  $\mu$ ; *Apolloridus*  $\alpha$ ; *Apolloderus*  $\pi$ . — 1589 *Coxerit ipsum*  $\vartheta$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ ; *coxeris ipsum*  $\alpha$ ; *coxeris illum*  $\beta$ . — 1590 *Hic inde*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . *Consumi*  $\alpha$ ,  $\vartheta$ ,  $\mu$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\alpha\alpha$ . — 1591 *Fumo*  $\alpha$ ,  $\alpha$ ,  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\alpha\alpha$ . — 1592 *Suffumiget, suffumigat, subfumigat* var. codd. et edd. *Isto*  $\beta$ ,  $\eta$ .

- Dicit eum fieri firmum magis et leviozem.  
 Subvenit alarum vitiis admixtus olivo
- 1595 Succus, sic vitium fugat intertriginis unctum,  
 Humores nimios desiccatur saepius haustum.  
 Illius solus pulvis cum melle iugatus  
 Ulcera mirifice vel vulnera putrida purgatur,  
 Praecipue pulvis hic ulceribus valet oris.
- 1600 Si bibitur stomachum confortatur debilitatum,  
 Hydropicis multum succurrit saepius haustum,  
 Atque per urinas humores purgatur aquosos.  
 Contrito validum Cypero si iungis acetum  
 Ulcera, quae serpunt, cohibes medicamine tali.

## XLIX. P A E O N I A.

- 1605 Paeoniam medici calidam siccamque fatentur,  
 Hancque tenere gradum dicunt in utroque secundum.  
 Splen, iecur et renes cum mulsa sumpta iuvabit,  
 Si iungatur ei violenter amygdala trita,  
 Menstrua sic purgat et fluxum detinet alvi.
- 1610 Illius in vino decoctio saepius hausta  
 Vesicae duos sedat sic sumpta dolores,  
 Et scotosim sic illa iuvat stomachique dolorem,  
 Nefreticos eadem multum iuvat, ictericosque.  
 Calculus infantum potu depellitur eius;
- 1615 Pressuras, inferre solent quas somnia nocte,  
 Paeoniae semen, bibitur si saepius, arcet.

1593 Plin. XXI. 18. — 1594 *Illarum* ββ, ηη, θθ. — 1595 *In pruriginis* η. — 1596 *Nimios purgatur siccatur saepius* αα; *purgatur sicca* ββ; *purgatur sic* G, i. e. cum oleo; *depellit saepius* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Haustum* β, γ, η, edd. Atroc. Cornar. Pictor., κκ. — 1597 *Istius* ηη, θθ. *Mellive iugatus* α, θ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1598 *Viscera mirif.* γ. *Et vulnera* β. — 1599 Hunc versum omitt. αα, ββ, γγ, G; post 1600 habet η. — 1601 *Yctericos mult.* δ. *Hydropicis prodest multum bene saepius* λ. — 1602 *Urinam* β. — 1603 *Contr. calidum* π. — 1605 *Peonia, peionia* etc. *Siccatur calidamque* λ. — 1606 *Atque tenere* γ. — 1607 *Iecur* β. — 1608 *Iungantur* αα, ββ, γγ. *Amygdala plur.* codd. et edd. — 1610 *Huius cum vino* θ. — 1611 *Duos* α, μ, ζζ, κκ. *Sic sedat* δ; *siccatur sic* αα, ββ, γγ. — 1612 *Scotosim* μ; *sclerosim* ζζ; *sclerosim* κκ. *Sic sumpta iuvat* θ. — 1613 *Nefreticos, nephreticos* etc. In edd. Atroc. Cornar. et Pictorii versus 1614 ante 1613 ponitur. — 1614 *Depell. huius* α, λ; *depell. isto* β, γ; *deducitur eius* δ. — 1615 *Solent insomnia* ηη, θθ. Sermo est de ephialte s. incubo.

- Illius radix pueris suspensa caducis  
 Non modicum prodest, Galienus ut asserit auctor;  
 Quendam se puerum narrat vidisse caducum,
- 1620 Aetas cuius erat annorum circiter octo,  
 Paeoniae puer hic radicem ferre solebat  
 Appensam collo; quadam vice decedit illa,  
 Moxque puer cecidit, solito qua more ligata  
 Protinus evasit; Galienus vero probare
- 1625 Rem plene cupiens radicem denuo dempsit  
 De collo pueri, cecidit, viguitque resumpta;  
 Cognita vis herbae fuit huius sic manifeste.  
 Ipse Dioscorides cunctis ait esse caducis  
 Aptam, si bibitur vel si suspenditur illa.
- 1630 Seminis illius ter quinque rubentia grana  
 Cum vino fluxum matricis sumpta coërcent;  
 Nigra solent varios matricum pellere morbos,  
 Si totidem dantur cum vino nocte bibenda.  
 Huius sunt geminae species, mas dicitur una,
- 1635 Altera, quae minor est, species est femina dicta:  
 Radix maioris est palmis longa duabus  
 Grossaque ceu digitus; radix divisa minoris  
 Dicitur in plures radices, haec bene purgat  
 Post partum potata steras vino sociata,
- 1640 In cunctis reliquis similis vis dicitur illis.

---

1617 Pueris radix  $\vartheta$ . — 1618 Velut asserit ipse Galenus  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . Galen. de simplic. facult. lib. VI, cap. 3, sect. 10, *περὶ γλυκυσίου*, ed. Kühn, tom. 11. pag. 859. — 1622 Quadam die decedit  $\alpha$ ; vice concidit  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ; vice detulit illam  $\gamma$ . — 1623 Puer recidit  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . — 1624 Galienus nempe prob.  $\vartheta$ ; rem vero probare Galenus  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 1625 Hanc plene caed. edd.; tunc plene  $\delta$ ; rem cupiens plene  $\eta$ ,  $\kappa$ ,  $\pi$ . Denuo prensit  $\kappa$ ; pressit  $\alpha$ . — 1626 Morboque resumpta  $\kappa$ ; surgitque resumpta  $\beta$ . — 1627 Eius sic  $\beta$ ; huius tam  $\alpha$ ,  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ . — 1629 Illam  $\gamma$ ; superadditur illa  $\vartheta$ . — 1630 Virentia grana  $\eta$ ,  $\vartheta$ . — 1632 Matricis  $\beta$ ,  $\gamma$ . — 1633 Nocte bibendum  $\eta$ ; dantur si vino nocte bibantur  $\vartheta$ . — 1636 Palmis est  $\gamma$ . Duobus plur. codd. et edd. — 1637 Grossa  $\eta$ ,  $\vartheta$ ; crassaque  $\alpha$ ,  $\zeta\zeta$ . Seu digitus  $\gamma$ ,  $\delta$ ; sex digitis  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ , G. — 1639 Potata uteros  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ ; cfr. v. 13. — 1640 Similis sed  $\beta$ ; simulari dicitur illi  $\gamma$ , sed corrigitur: similis vis. Dicitur illi  $\kappa$ ; dic. esse  $\vartheta$ .

## L. BARROCUS.

- Herbam, quam Graeci dixerunt Mellisophyllon,  
 Barrocum nostri dicunt vulgariter; illa  
 Prae cunctis apibus gratissima dicitur herbis.  
 Nec gaudere magis ullius flore videntur;
- 1645 Contritis foliis apium si vasa perungas,  
 Non fugient, meliusque facis, si lac sibi iungas,  
 Unguine cultores retinent examina tali;  
 Auxilium praesens apium fert ictibus illa,  
 Ictus detrita tegitur si protinus herba,
- 1650 Hocque modo, quos vespa nocet vel aranea, curat.  
 Trita solet veteres compescere cum sale strumas,  
 Hocque modo vitii dicunt succurrere sedis,  
 Femina purgatur decocto cum sale succo,  
 Tali discutitur inflatio noxia potu;
- 1655 Eius si viridis decoctio saepe bibatur,  
 Antiquos dysentericos iuvat et ciliacos,  
 Asthmaticis eadem prodest orthopnoicisque,  
 Ulcera depurgat, morbos levat articularum.  
 Herba canis morsus superaddita cum sale curat
- 1660 Eius fomento; decoctio menstrua purgat,  
 Ore retenta solet dentis sedare dolorem,  
 Lumina purgari caligine Plinius inquit,  
 Eius si succo fuerint cum melle peruncta.

---

1641 *Melissophyllam* α; *melisophylos* β; *mellisophillos* κ; *mellisophyllon* λ; *melisophilos* μ, ββ; *melisophillos* π; *mellisophilos* αα, γγ; *melisophyllon* δδ, εε, ηη, θθ, κκ; *melisophilon* ζζ. — 1642 *Barrocum* α, γ, θ; *barrocam* β; *boracum* δ, η; *barrachum* κ; *baratum* μ; *baracum* π; *boragum* δδ, εε, ζζ; *boragam* ηη, κκ; *borragam* θθ. *Illam* α, β, γ, δ, η, κ, edd. *Atroc. Cornar. Pictor. et κκ.* — 1643 *Gravissima* αα, ββ. *Herba* γ, κ. — 1644 *Illius* β, θ. — 1645 *Contritae* α, δ, λ, μ, δδ, εε; *contusis* κ. *Floris* γ, δδ, εε; *floris foliis* δ; *floribus* β; *foliis et* γ. — 1646 *Fugiant* α, β. *Facit* αα, ββ, γγ. — 1649 *Si saepius* λ. — 1650 *Aramia* δ. — 1652 *Succurr. foedis* α, δ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1653 *Fem. curatur* γ, θ. *Decoctae* α, γ, μ, π. — 1656 *Dissent. var. codd. et edd. Et quiliacos* δ, μ, π; *ciliacus morbus i. q. coeliacus. Atque dysentericis prodest haec coeliacisque* ζζ, *ita scilicet mutante Cornario, ne contra metrum peccetur.* — 1657 *Asmat. plur. codd. et edd. Ortonoic. it.; emoptoicisque* θ. — 1658 *Iuvat articul.* θ, λ. — 1659 *Morsum* θ, κ. — 1661 *Oreque trita* α; *oreque tenta* λ. *Dolorem* αα, ββ, γγ. — 1662 *Plin. XXI. 20.*



## LI. SENECTION.

- Erigeron Graeci, nos Senecion vocitamus,  
 1665 Quod canis similis videatur flore capillis;  
 Nascitur in muris et in hortis et tegulatis.  
 Illius herbae vis frigida dicitur esse,  
 In medicinali radix non ponitur usu.  
 Flores cum foliis tundens infundito vini  
 1670 Permodicum dulcis, et sic tepefacta tumori  
 Haec simul apponas ani vel testiculorum;  
 Addito thus istis, nervos et vulnera quaevis  
 Curabis facile posito cataplasmate tali.  
 Haec eadem triti facient eius capitelli.  
 1675 Potari prohibent, quia suffocare bibentem  
 Quidam confirmant, at contra Plinius auctor  
 Ictericis quosdam potum donasse salubrem  
 Cum vino dicit, talique modo medicari  
 Morbis vesicae, plures ait ille probasse,  
 1680 Et cordis vitiis illam iecorisque dedisse,  
 Torminibus quoque cum passo, iuvisseque potu  
 Hoc varios morbos, praecordia quos patiuntur;  
 Et viridis facit hoc si tinctorum aceto,  
 Trita solet duras haec cum sale spargere strumas;  
 1685 Hanc circumscriptam si quis fodiat sine ferro

1664 Erigetum γ, corrigitur Irigeon; erigenon δ; erigonum η; origeron λ, π, αα, ββ, γγ; Senecion, senation, senition, senitium, etc. Erigeron Graecis nobis Senecio dictus ζζ, origeron Gr. nob. sen. dict. κκ. — 1665 Dioscor. IV. 95: διὰ τὸ ζυγὸς τὰ ἀνθῆ τριχοειδῶς πολιοῦσθαι. Videtur β, θ. — 1666 In oris et stabulatis β; ortis et stabulatis γ; ortis et tabulatis δ, θ; hortis et tabulatis κ, δδ, εε, ζζ, κκ; hortis et in tabulatis ηη, θθ; nascitur in ortis in muris et in tabulatis π; in muris et in ortis et tegulatis αα, ββ, γγ. Diosc. l. c. habet ἐπὶ θορυκοῖς καὶ περὶ τὰς πόλεις; Plin. XXV. 13: „nascitur et in tegulis et in muris“; etiam Gueroaldus loquitur de tegulis. — 1666 Illius valde vis herbae θ; herbae praedictae vis η; frigida vis herbae praedictae η. — 1669 Tundes μ. Vino κ. — 1670 Dulcis sic η. — 1673 Facile imposito ζζ, κκ. — 1674 Vel eadem α. Trita f. e. capitella γ, η, κ; faciunt eiusque capilli θ. Faciunt β, θ, κ, π. — 1676 Quidam affirmant α, β, η, κ. — 1677 Ict. huius αα, ββ, γγ; quondam β, δδ, εε, ηη, θθ; quodam δ; quisdam λ; quosdam α, γ, η, θ, κ, μ, π, ζζ. Potu δ; potum π. Saluti π; salutem αα, ββ, γγ, G. — 1678 Dixit γ. — 1679 Plures G et nonnulli codd.; pluribus β. Ille prodesse π. — 1680 At cordis γ. Viciis plur. codd. et edd. — 1681 Invasseque potu π; minuisseque potu γ; mulsae quoque potu θ; potuque iuvasse αα, ββ, γγ. — 1682 Haec α, δ, η. — 1683 Aut virid. γ. Si sumpta γ; si intincta μ. — 1684 Hoc κ. — 1685 Hunc versum cum quatuor sequentibus omitt. α.

Et tangat dentem vicibus tribus inde dolentem,  
 Unaquaque spuens vice, postque reponat eodem,  
 Quo fuit orta, loco, sic rursus vivat ut herba,  
 Plinius ut dicit, non amplius ille dolebit.

## LII. CHELIDONIA.

- 1690 Esse Chelidoniae species geminae referuntur  
 A medicis: species est maior prima vocata,  
 Altera vero minor; oculis medicatur utraque,  
 Coecatis pullis hac lumina mater hirundo,  
 Plinius ut scribit, quamvis sint eruta, reddit;
- 1695 Hanc nasci dicit avibus venientibus illis  
 Et desiccari, solito dum more recedunt,  
 Indequè nomen habet Chelidonia, namque chelidon  
 Dicitur haec volucris Graecorum more vocari.  
 Florentis succus cum melle coquatur in aere
- 1700 Igne levi, spumam donec proiecerit omnem  
 Et quasi crassitiem mellis decoctio sumat;  
 Utilius nullum dicunt oculis medicamen,  
 Quos caligo nocet, si sint hoc saepe peruncti.  
 Conteritur iuncto sibi radix eius anetho
- 1705 Et sic ictericis cum vino sumitur albo;  
 Dentis, ut affirmant, prohibet contrita dolorem.  
 De foliis eius contusis si cataplasma  
 Cum vino fiat, maculas abstergere dicunt.

---

1686 Tangit η. Dentes v. tr. inde dolentes δ. — 1687 Reponet η, θ; reponens δδ, εε, ζζ. — 1688 Rursus β; sursum αα, ββ, γγ. Ut vivat δ; vivet ut δδ, εε, ηη, θθ. — 1689 Dicit iam non dens ille θ, μ, π; dic. iam n. d. inde λ; dic. n. ampl. inde β. — 1690 Chelidoniae plur. codd. et edd. Geminae spec. α, λ, π. — 1691 Maior species est β, κ, λ. — 1692 Oculis herba utraque prodest κκ; medicantur utraeque π. — 1693 Hunc et sequentem versum habet Regim. Salern. v. 218, 219. Caecatis, cecatis; yruno. — 1694 Scripsit β, θ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 1695 Dicunt β, θ, π, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, κκ. — 1697 Celidon β, δ, η, θ, κ, μ, π. — 1698 Vocata α. — 1700 Leni δ?, θ. Proieceris ηη, θθ; deiecerit λ. — 1701 Donec grossitiem θ. Crassit. mollis λ. Sumit δ. — 1703 Queis κκ. Sint persaepe peruncti η. — 1704 Eius aceto β, δ, θ, ηη, θθ; σὶν ἀρλόω Diosc. II. 211, ita ut vel hic, vel Macer corrigendus sit. — 1705 Et sic ab η; sic et ab κ. — 1706 Dentibus illatum αα, ββ, γγ, Γ; illarum μ; nostram lectionem habent rel. edd. et β, γ, δ, η, θ, κ, λ, π. Cohibet γ. Dolores δ. — 1707 Contunsis γ; concussis μ.

## LIII. CENTAUREA.

- Sunt Centaureae species, maiorque minorque,  
 1710 Ut suprascriptis dixi de pluribus herbis,  
 Sed quia perpaucis species est cognita maior,  
 Hanc praetermittens vires narrabo minoris,  
 Quam notam cunctis credo vulgaribus ipsis.  
 Desiccativae virtutis dicitur esse,  
 1715 Non modicum plagas conglutinat inde recentes,  
 Inque cicatricem veteres superaddita ducit;  
 Illi, qui sciasim patitur, decoctio mire  
 Prodest, illius si sit subiecta per anum,  
 Sanguine detracto sedat mox illa dolorem,  
 1720 Fomento nervis eadem medicabitur aegris.  
 Illius succus deducit menstrua sumptus,  
 Pellit abortivum; medicamina cuncta maligna  
 Cum vino sumptum dicunt purgare per alvum;  
 Melle sibi iuncto caligine lumina purgat.  
 1725 Illius exprimitur autumnii tempore succus,  
 Quem desiccatum ferventi sole reponunt,  
 Ad rerum curam, quas diximus ante, salubrem.

## LIV. COLUBRINA.

- Herba, Dragonteam Graecorum quam vocat usus,  
 Haec eadem vulgi lingua Colubrina vocatur,  
 1730 Quod colubro similis maculoso cortice surgit,  
 Ex quibus antiquis expertum credimus esse,

1709 Sunt duae cent. a. — 1710 Supradictis γ, δ, λ, π, δδ, εε, ηη, θθ. Dixit ββ. — 1712 Maioris αα. Narrando minoris μ. — 1713 Cunctis not. cr. vulg. ipsa αα, ββ, γγ. Vulgarib. esse λ. — 1714 Creditur esse ηη, θθ. — 1715 Congl. ipsa α; illa θ. — 1716 Cicatrices αα, ββ, γγ, κκ; cicatricem rel. edd. et α, γ, η, κ. Veterem α, κ. Atque cicatrices veteres β. Superaddita dicunt δ. — 1717 Ischiada at si quis ζζ; cfr. v. 39. — 1718 Subducta γ. — 1719 Mox sedat γ. — 1720 Fomentis eadem multum δ. — 1722 Pellit abortum med. cuncta malignus β. — 1723 Per anum θ. — 1726 Desiccandum θ. — 1727 Ad tales curas ηη, θθ; ad renum curam η, θ, δδ, εε, ζζ, κκ; ad rerum curas λ. Quas dicimus ante αα, ββ, γγ; quam diximus ante δδ, εε, κκ; quam diximus esse κ; quas diximus esse ηη, θθ. — 1728 Inscriptioni additur in β Serpentina, in μ id est herba bixaria. Herbam nonnulli codd. et edd. Dragontheam γγ; dragunteam α, γ; draconteiam δδ, εε, ζζ; dracontiam ηη, θθ; draconteam η, λ, μ; dracontea β, δ, κκ. — 1729 Lingua vulgi θ, λ. Coluberna η. — 1730 Cortice surgat η, θ, κ, δδ, εε, ζζ, κκ; corpore surgat ηη, θθ. — 1731 Expertum hoc antiquis β. Compertum credimus α, θ, μ.

- Quod queat a simili colubrina venena fugare.  
 Quisquis se trita radice perunxerit eius,  
 Tutus ab incursu serpentum dicitur esse;
- 1735 Morsibus illarum cum vino sumpta medetur.  
 Si iungas oleum cum succo seminis eius  
 Auribus infundens poteris sedare dolorem;  
 Hoc succo lanam madidam si naribus addas,  
 Compesces morbum, qui polypus est vocitatus;
- 1740 Sic etiam cancris magnum solet esse iuvamen.  
 Succo radice eius caligo fugatur  
 Et varii morbi, quos lumina perpetiuntur,  
 Ex ipso puro si sint lita melleve mixto;  
 Et prodest oculis radix si manditur assa;
- 1745 Cum pusca granis ter denis seminis haustis  
 Lumina munda ferunt pulsa caligine reddi.  
 Si marcescentis illius floris odorem  
 Nare trahat praegnans, deponere fertur abortum,  
 Vel si sit radix matrici subdita trita.
- 1750 Pulvis radice eius cum melle iugatus  
 Tussim compescit sumptus, sedatque catarrhum  
 Et confert haemoptoicis; hoc saepe iuvamen  
 Pectoris humores exhaurit non redituros;  
 Omnibus his prodest radix si sumitur assa,
- 1755 Istud idem faciet eius decoctio sumpta.  
 Eius cum vino radix venerem movet hausta.  
 Provocat urinas, fagedaenica vulnera purgat,  
 Si sit ei tritae cum melle bryonia iuncta;  
 Vulneris haec mundat sordes, syringia curat,

---

1732 Coluberna η. — 1733 Si quis se δ. Perunxeris ζζ. — 1734 Ab  
 occurru γ; ingressu θ. — 1735 Illorum β, γ, η, θ, κ, λ, ηη, θθ, κκ. —  
 1736 Sem. huius β. — 1739 Compescet β, μ. Polypus var. codd. et edd. —  
 1740 Hic succus cancris α, λ, μ; hic cancris succus π. Levamen δ. — 1741  
 Et succo β. — 1743 Mixta κ, λ. — 1745 Posca κκ. Tridenis π. Hausta  
 δδ, εε, ηη, θθ. — 1746 Munda queunt θ. Diosc. II. 196 habet: ποθέντες  
 δὲ ὄσον λ κόκκοι μετὰ ὄξυκράτου ἐξαμβλώσκοιοι, abortum inferunt. — 1748  
 Trahit μ. Depellere fertur θ. — 1752 Et profert emopt. α. Haemophthisi-  
 cis δδ, εε. — 1755 Facit illius γ, η, κ. — 1757 Urinam δ, κκ. Flegedeni-  
 ca, fagedenica, fagedonica, fagetidica etc.; comedentia vulnera λ; ferventia  
 vulnera δδ, εε. Curat α, λ, π; sanat δδ, εε, ζζ, ηη. — 1758 Brionia, brio-  
 nica, brionea, bionica.

- 1760 Sola sibi iuncto maculas depellit aceto.  
 Esse pedum vitium dicunt, cui pernio nomen  
 Est a pernicio membri patientis id ipsum,  
 Plebs dicit mulam, solet hoc de frigore nasci,  
 Amne Dragonteae radices decoque tali,  
 1765 Pernio deletur, si saepius amne fovetur.

## LV. GAISDO.

- Isatis a Graecis est vulgo Gaisdo vocata,  
 Non modicum quaestum praebens tinctoribus herba.  
 De foliis eius tritis factum cataplasma,  
 Vulnera (magna licet) conglutinat atque cruorem.  
 1770 Illorum sistit, reprimit quoscunque tumores,  
 Si cum melle teris hanc, sordida vulnera purgat;  
 Emundat maculas et sacro subvenit igni,  
 Ovi si iungens albumen eam superaddas.

## LVI. ELLEBORUS ALBUS.

- Elleborum geminas species testantur habere,  
 1775 Album, quod sursum purgat, nigrumque deorsum;  
 Vim siccam calidamque tenent et tertius illis  
 Est in utroque gradus, nigro violentius album  
 Dicitur, unde prius dicam de viribus eius.  
 Suppositum quocunque modo depellit abortum,  
 1780 Naribus attractus sternutamenta movebit  
 Illius pulvis capitis pellentia morbos;  
 Miscetur confecturis, quae lumina purgant.

---

1761 *Pernia* β. — 1762 *A* perna vox pernio deducitur. *Ad* ipsum ββ.  
 — 1763 *Mulam* ββ; *mullam* μ; *molum* β; *dicit plebs illam solet haec* ϑ.  
*Mulam sol.* haec α γ, haec de αα, ββ, γγ, ζζ. Hunc versum omitt. α. —  
 1765 *Fricetur* μ; *lavetur* αα, ββ, γγ. — 1766 *Satis* α; *siatis* δ; *uatis* κ,  
 ββ; *usatis* αα, γγ; *isaris* λ; *ischas* δδ, εε, ηη, ϑϑ; *gatis* π. *Vulgo quae*  
*gaisdo vocatur* κ; *est vulgo gaisdon vocata* β; *gaisda vocata* γ, δδ, εε, ζζ;  
*gaisdo vocata* π, ζζ; *gaysta vocatus* η; *caisdo vocatur* λ; *caisdo vocatus* μ.  
 De huius nominis etymo vide proleg. ad Macr. pag. 11. — 1767 *Praebet* γ. —  
 1768 *Fiet catapl.* αα, ββ, γγ. — 1770 *Istorum* β, γ. *Reprimes* ϑ. *Quoque*  
*tunsa tumores* γγ. — 1771 *Teras* ζζ; *tritis* π. *Iunctum melle teris* β. — 1772  
*Et mundat* γ, μ; *emendat* δ, ϑ, κ. — 1773 *Iunges* η; *ungas* ϑ. *Ei* κ; *eas*  
 π. — 1774 *Helleborum plur.* edd. *Spec. gem.* ϑ. *Testatur* β, δδ, εε, ζζ,  
 ηη, ϑϑ. — 1775 *Qui* β; *quae* ϑ. — 1776 *Tenet* δδ, εε, ηη, ϑϑ. *Illi* κ. —  
 1778 *Inde prius* η, ϑ; *inde primis* π. *Viribus albi* ϑ. — 1780 *Adtractus*  
 λ; *adiunctus* μ. — 1781 *Repellere morbos* β.

- Et multum prodesse ferunt vitiis oculorum.  
 Pultibus admixtus mures pulvis necat eius,  
 1785 Et cum lacte datus est muscis perniciosus.  
 Dicunt per vomitum varios educere sumptum  
 Humores, veteresque ferunt sic pellere morbos,  
 Purgatur tali vomitu vertigo vetusta,  
 Insanis, melancholicis valet atque caducis,  
 1790 Saepeque curatur sumpto lymphaticus isto.  
 Hydropicis in principio mire medicatur,  
 Emundat lepram, tetanum fugat atque podagram,  
 Confirmat tremulos, redeuntia tormina curat,  
 Diversis vitiis stomachi sciasique medetur  
 1795 Et tussi veteri, febribus super omnia prodest  
 Quartanis, annis iam pluribus inveteratis.  
 Ingenti cura sumpturum Plinius ipsum  
 Admonet, ut septem se praeparet ante diebus,  
 Humectisque cibis corpus bene temperet omne,  
 1800 Nec sero coenet, qui debet sumere mane,  
 Et quando sumet, iubet explorare serenam  
 Et calidam claramque diem, ventisque carentem;  
 Observare quidem curam si spreverit istam,  
 Passurum nimios affirmat eum cruciatus,  
 1805 Elleborumque iubet in pultibus antea coctum  
 Aut in lente dari, sic dicit non nociturum;  
 Hocque dari prohibet senibus puerisque tenellis,  
 Mollibus et timidis, animique viris muliebris,  
 Et macris nimium dicit non accipiendum;  
 1810 In succo ptisanæ vel mulsa paneve coctum

1784 *Pulvis mures* η, θ. — 1785 *Muscis est* λ, ζζ, xx. — 1786 *Deducere* δ. — 1787 *Veteres referunt* δ; *vet. fertur* π. *Depellere* γγ. — 1788 *Purgari* δ. *E tali* γγ. — 1789 *Insanisque* ζζ, xx, *metri causa*. — 1790 *Duratur* μ. *Lunaticus isto* θ. — 1791 *Hydropicos* α. — 1792 *Et mundat* θ; *emendat* x. *Thenatum* α; *tesanum* β. — 1794 *Sciasimque* γ, μ; *ischiadique* ζζ; *efr. v. 39*. — 1795 *Febribusque per* δδ, εε, ηη, θθ. — 1797 *Cura qui sumit* θ. *Istum* αα, ββ, γγ; *istud* xx. — 1798 *Ammonet* β, μ. — 1801 *Quandoque* δ, η. *Serenum* π. — 1802 *Cal. siccamque diem* λ. — 1803 *Obs. iubet curam* α, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Spreverit illam* θ; *sumpserit istam* λ, π. — 1804 *Cruciatos* δ. — 1805 *Elleborum iubet* x. *Pultis* η. — 1806 *Hunc versum omitt.* π. *Aut omitt.* αα, ββ. *Intrepide dari* γγ, G. — 1807 *Hocque modo proh.* γ. *Puellisque* αα, ββ. — 1808 *Tumidis* β. — 1810 *Tisanæ plur. codd. et edd.*

Sumere praecipunt alii, sic utile dicunt.

Philo composito fertur scripsisse libello,

Qualiter Elleborum sit nobis accipiendum,

Inque suis Ipocras aphorismis istius herbae

1815 Solius meminit, quam noverat utiliorem.

Plures scripserunt huius de viribus herbae,

Et quo sit sumenda modo docuere quibusque;

Non tamen inveni, perplura volumina volvens,

Ullum, qui certum pondus donare iuberet

1820 Illius; dixisse satis se, credo, putabant,

Cum iuxta vires, aetates, tempora dandum

Iussissent, mihi vero satis non esse videtur

Tutum, rem, subitum quae confert saepe periculum,

Commendare dari cuiquam sine pondere certo.

1825 Plinius ut scribit, Themison donare solebat

Ellebori drachmas geminas, tribuisse sequentes

Bis binas etiam confirmat, non tamen ipse,

Pondere quo iubeat sumi, statuisset videtur;

Cum tamen Ellebori nigri iubeat dare drachmam,

1830 Quatuor aut scrupulos, mihi significare videtur,

Albi dimidium pondus tantummodo dandum,

Quod longe nigro violentius esse fatetur.

1812 *Philo* α, γ, λ, αα, ββ, ζζ, κκ; *Phylo* δδ, εε, ηη, θθ; *Phylon* β; *Philon* γγ; *Filo* κ; *Filon* η, θ. *Composite* β; *compositum* κ. *Libellum* β, κ. — 1813 *Elleborus s. n. accipiendus* β. — 1814 *Hipocras* θ, εε; *Hypocras* κκ; *Ypocras* αα, γγ. *Hippocratesque suis* ζζ; *Ypocrasque suis* β. *Aphorismis* α; *afforismis* π. *Illius herbae* θ. — 1815 Inter hunc et sequentem versum interponit versum 1829 et 30 cod. δ. — 1816 *De viribus istius* α, κ. Hunc versum et antecedentem omitt. μ. — 1817 *Quibusdam* θ. Quibusque i. e. et a quibus hominibus G. — 1818 *Quam plura volumina* αα, ββ; *complura* γγ; *perplura* rel. edd. et α, γ, δ, η, κ, λ; *perplurima scripta revolvens* β, θ. — 1819 *Illum qui* θ, π; *unum qui* λ. — 1823 *Tutam* θ, δδ, εε, ηη, θθ. *Subito* κκ; *subitam* λ. — 1824 *Commandare* ββ. — 1825 *Scripsit* α, β, λ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Themison* δ, λ, π; *temiphon* κκ. — 1826 *Drachmas* al. *Geminas drachmas* θ. — 1827 *Gingivas etiam* α; *bis etiam binas* δ; *bis binis etiam* μ. *Confirmant* λ. *Ipsa* α, κ. — 1829 *Drachmam* al.; *drachmas* θ. — 1830 *Quattuor* αα, γγ. *In scrupulo* α; *aut obolos* ζζ; *obulos* κκ, ad mentem Plinii XXV, 5: „ex aqua datur ad leniter molliendam alvum, plurimum drachma, modice quatuor obolis“. — 1832 *Esse fatentur* κ; *esse videtur* λ.

## LVII. ELLEBORUS NIGER.

- Elleborum nigrum non est adeo violentum,  
 Nec formidandum quantum quod diximus album;  
 1835 Hoc quoque praecipiant veteres in lente coquendum,  
 Aut in iuscellis; sic insanis medicari  
 Assumptum dicunt et sic prodesse podagrae.  
 Hydropicis mota febre dicitur auxiliari,  
 Miram sentit opem sumpto paralyticus illo,  
 1840 Et varios bibitum morbos levat articularum,  
 Educit choleras varias et flegma per alvum,  
 Elixaturae potu caligo fugatur,  
 Duricias suppuratas factum cataplasma  
 Concoquit et purgat; vacuat syringia callo  
 1845 Infixus modicus radicis surculus eius,  
 Postque dies geminos sit surculus ille remotus.  
 Hordea, quam dederint, contrito iunge farinam,  
 Hydropicus tumor appositis siccabitur istis;  
 Menstrua suppositum purgat, depellit abortum,  
 1850 Auditum reddit, si surdis auribus illud  
 Imponas et post biduum triduumve repellas.  
 Appositum tollit maculas eius cataplasma,  
 Emundat lepras, scabies quascunque repellit.  
 Ore diu tentum, quo coxeris illud, acetum  
 1855 Dentis non modicum dicunt sedare dolorem.

1833 *Helleb. al. Non esse*  $\mu$ . — 1834 *Vel formidandum*  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ . *Quant. modo diximus*  $\gamma$ ; *quant. nos dix.*  $\theta$ ; *sic quantum dix.*  $\zeta\zeta$ ; *tantum quam dix.*  $\pi$ . — 1835 *Quoque praecipue*  $\kappa\kappa$ . *Polenta coquendum*  $\beta$ . — 1836 *Viscellis, vissellis, vicellis, iussellis* var. codd. et edd.; *iuscellis*  $\alpha$ ,  $\gamma$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ , secund. Diosc. IV. 149: *οὐέψεται δὲ καὶ γὰρ καὶ ζωμοῖς*  $\kappa$ .  $\tau$ .  $\lambda$ , ita ut iuscellum dicatur pro iusculum. — 1837 *Sic et*  $\theta$ . — 1838 *Hydropicisque*  $\beta$ . *Hydropicis mota febrem datur*  $\eta$ . Hunc versum ante v. 1837 ponit  $\pi$ . — 1839 *Sumpta par. illa*  $\pi$ . *Isto*  $\kappa$ . — 1840 *Varios habitum*  $\delta$ . — 1841 *Eduxit*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ . *Choleras varias* i. e. bilem flavam et nigram. *Fleuma, phlegma* al. — 1842 *Potumque caligo*  $\alpha$ ; *potu caligoque*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . — 1843 *Suppuratas*  $\delta$ ; *subduratas*  $\eta$ ; *supparatas*  $\lambda$ . *Duricias stericas solvit fact.*  $\kappa$ . — 1844 *Decoquit et*  $\eta$ ; *concoquitur purgat*  $\theta$ . *Vacuo*  $\pi$ . *Siring. ciring.* al. *Collo* plur. codd. et edd. — 1845 *Modicum*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . *Infelix modicus*  $\lambda$ . — 1846 *Perque dies*  $\beta$ . *Circulus ille*  $\lambda$ . — 1847 *Ordea* plur. codd. et edd. *Contrita*  $\delta$ . — 1848 *Illis*  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ . *Hydropicis t. appositus* nonnullae edd. — 1850 *Illum*  $\delta$ ; *istud*  $\theta$ ,  $\pi$ ,  $\zeta\zeta$ . — 1851 *Apponas*  $\lambda$ ; *infundas*  $\delta$ . *Trituum biduumve*  $\eta$ ,  $\kappa$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ . *Repelles*  $\delta$ . — 1853 *Et mundat*  $\beta$ . *Leporam*  $\beta$ ,  $\theta$ . *Scabiem quascunque*  $\theta$ . *Repellis*  $\pi$ . — 1854 *Coxerit*  $\beta$ . — 1855 *Dentis inmodicum*  $\alpha$ ,  $\theta$ .



Ellebori nigri praecepit Plinius unam  
Donari dragmam, leviter sic promovet alvum,  
Plusquam bis binos obolos vetat accipiendum.

## LVIII. VERBENA.

Verbenam Ierobotanum Peristereonque

- 1860 Appellant Graeci; species haec fertur habere  
Binas, effectus est idem pene duabus.  
Cum vino iuvat ictericos, si saepe bibatur;  
Pestiferos morsus curat superaddita trita  
Cum vino (renovanda quidem per quatuor ista  
1865 Est medicina dies); oris bene vulnera purgat  
Illius succus tepidus si volvitur ore,  
Hoc quoque facta recens herbae decoctio praestat,  
Hac etiam quaevis putredo repellitur oris,  
Si tepefacta diu volvatur fauce sonora.  
1870 Glutinat herba recens vulnus superaddita trita,  
Occurrit cunctis cum vino sumpta venenis.  
Quae furit alternis febris accedendo diebus  
Pellitur hac, tribus assumptis radicibus eius  
Cum totidem foliis potetur aqua resoluta  
1875 Ista prius, patiens quam frigus sentiat ullum;  
Hocque modo febribus quartanis illa medetur,  
Bis binis foliis cum tot radicibus haustis.  
Illius in vino si sit decoctio facta,  
Convivas hilares inter convivia sparsa

1857 Drachm. al. Leviter  $\vartheta$ . Sic commovet  $\vartheta$ ,  $\lambda$ . — 1858 Bis senos  
 $\alpha$ . Obulos  $\eta$ ,  $\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 1859 Hierobotanum  $\alpha$ ; ierobotanumque  $\beta$ ; hierobo-  
tanem edd. Atroc. Cornar. Pictor.  $\kappa\kappa$ ; gerebotanum  $\vartheta$ ; gerobotanum  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  
 $\gamma\gamma$ ; ierobotanum  $\gamma$ ,  $\delta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ . Peristerionque  $\alpha$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ,  $\kappa\kappa$ ; peryste-  
rionque  $\eta$ ; pistereonque  $\lambda$ ; pestiferumque  $\beta\beta$ ; peristereonque  $\gamma$ ,  $\delta$ ,  $\vartheta$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$ ,  
 $\pi$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ . — 1862 Vino yctericos curat si  $\pi$ . — 1864 Removenda  
 $\beta\beta$ . Quattuor  $\alpha\alpha$ ,  $\gamma\gamma$ . — 1867 Haec quoque  $\alpha$ . — 1868 Putredo pellitur  $\eta$ ,  
 $\vartheta$ . — 1869 Si bene saepe diu  $\pi$ . Voce sonora  $\eta$ ; fauce soluta  $\mu$ . Id est, si  
gargarizetur. — 1872 Fluit alterius  $\alpha$ ; fuit alterius  $\beta$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ; fuit alternis  
 $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ; sinit alternis  $\pi$ . Accedenda  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ . — 1873 Pellitur ac tribus  $\gamma$ ;  
a tribus  $\vartheta$ . Sumptis  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . — 1874 Potantur  $\vartheta$ ; potentur  $\delta$ ,  $\eta$ ,  
 $\kappa$ ,  $\mu$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\kappa\kappa$ ; potenter  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . Aquis resoluta  $\delta$ ,  $\kappa\kappa$ ; aqua resolutis  $\vartheta$ .  
— 1875 Pavens  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . Senserit  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ; sentiat illud  $\alpha$ ; illum  
 $\beta$ ,  $\lambda$ ,  $\zeta\zeta$ . — 1877 Paulo aliter Diosc. (IV. 61):  $\delta\delta\delta\delta\tau\alpha\iota\delta\epsilon\tau\tau\epsilon\tau\alpha\tau\alpha\zeta\zeta\sigma\sigma\upsilon\iota$   
 $\tau\omicron\delta\tau\omicron\tau\omicron\tau\omicron\gamma\omicron\gamma\omicron\upsilon\upsilon\alpha\pi\omicron\delta\tau\omicron\varsigma\eta\varsigma\eta\varsigma\sigma\upsilon\upsilon\upsilon\alpha\pi\omicron\delta\tau\omicron\varsigma\eta\varsigma\eta\varsigma\sigma\upsilon\upsilon\upsilon\alpha\pi\omicron\delta\tau\omicron\varsigma\eta\varsigma\eta\varsigma\sigma\upsilon\upsilon\upsilon\alpha$   
 $\delta\epsilon\tau\tau\epsilon\tau\alpha\tau\alpha\zeta\zeta\sigma\sigma\upsilon\iota$ . — 1878 Decoctio sumpta  $\lambda$ . — 1879 Convivia facta  $\delta$ .

1880 Reddere narratur, ut iam praescripta buglossa.

Hanc herbam gestando manu si quaeris ab aegro:  
Dic, frater, quid agis? bene si responderit aeger,  
Vivet, si vero male, spes est nulla salutis.  
Ex hac compositam quidam iussere coronam

1885 Apponi capiti causa quacunq̄ dolenti,

Sic dicunt illam celerem conferre medelam.  
Plinius affirmat, hanc omnibus esse salubrem  
Visceribus, lateris morbis, iecorisque querelis,  
Pectoris et vitiis, et praecipue medicari

1890 Pulmonum causis hanc asserit ille pthisique.

Parotidas reprimat adipi commixta vetusto.  
Herbam cui nomen foliis de mille dedere  
Betonicamque pari Verbenae pondere iunge,  
Haec mixta potentur aqua, nullum medicamen

1895 Utilius credunt illis, quos calculus angit.

Non modicum laudare Magos hanc asserit herbam  
Plinius, hanc cunctis dicunt obsistere morbis,  
Et quod quisque petet hac impetrare perunctum:  
Sic et amicitias captari posse potentum

1900 Et pelli febres et plurima talia fingunt,

Quae, quamvis natura potens concedere posset,  
Vana tamen nobis et anilia iure videntur.

1880 *Narrabunt* δ. *Perscripta* αα, *praescripta* rel. edd., G et δ, η, κ, π; *descripta* α, β, θ, λ, μ. *Narratur veluti facit herba buglossa* γ. Cfr. v. 1137 et sequentem. — 1882 *Dic fertur* β; *dic supra* δ. *Narra quid fertur bene si* κ. *Quid agas* ηη, θθ. *Responderit ipse* γ, μ. — 1883 *Unique (utique) si vero* η. — 1884 *Ex hoc* ηη, θθ. *Oppositam* λ. — 1886 *Conferre salutem* δ, κ, π. — 1888 *Visceris et lateris* β; *ulceribus morbis lateris iecorisque* η; *visceribus morbis laterum iecorisque* λ; *visc. lat. iecoris morbisque* αα, ββ, γγ. — 1890 *Pulmonis* π. *Pthisique, tisique* al. *Asserit ille salubrem* θ. — 1891 *Deprimit* θ. — 1893 *Vetonicamque* γ, κ, μ, π. — 1894 *Et mixta* π. *Potenter* δ, ηη, θθ. — 1895 *Creditur utilius illis* θ; *utilius creditur* β. — 1897 *Dicit cunctis* λ; *cunctis dicit* κ. *Morbis obsistere dicunt* π. — 1898 *Quodcumque* π, αα, ββ. *Petit* η, π; *cupit* ηη, θθ. *Hanc* β, δ, κ, λ. — 1899 *Captare* π. — 1900 *Expellit* β; *expelli* η; *et pellit* π; *depelli* γγ. *Talia dicunt* β, π. — 1901 *Possit* θ, κ, λ. — 1902 *Vilia iure* β, η, θ; *vilia cuncta* θ; *inania iure* αα, ββ, γγ, G; *anilia* rel. edd. et α, δ, κ, λ, μ, π.

## LIX. CHAMAEDRYIS.

Chamaedryos graece, quae Gamandrea latine  
Dicitur; hanc herbam calidam siccamque fatentur,

- 1905 Tertius est in utroque gradus. Depellit abortum,  
Si mixta potetur aqua, tussique medetur,  
Conquassata iuvat; si mixta bibatur aceto,  
Splen siccat; purgat cum vino menstrua sumpta;  
Hydropicis in principio sic sumpta medetur,  
1910 Sic quoque pestiferis occurrit morsibus illa.  
Cunctis praedictis prodest superaddita trita;  
Sordens purgabit vulnus, licet inveteratum,  
Si cum melle teras et tritam desuper addas.  
Chamaedryos oculi succo cum melle peruncti  
1915 Dicuntur clari dempta caligine reddi;  
Si tritam misces oleo corpusque perungas,  
Pellet frigidorem, revocabit et ipsa calorem.

## LX. MAURELLA.

Herbam, quam Graeci Strignum dixere, Latini  
Maurellam dicunt; vis eius frigida valde est.

- 1920 Dicitur auriculae mire sedare dolorem  
Illius succus, si sensim funditur intus;  
Egilopis Strigni dicunt cataplasma mederi,

1903 Gametreos α; gamedreos β, ϑ, Γ, αα, ββ, γγ; camedreos γ, κ, δδ; gamidreos δ; gamandros η; camadreos λ; camitreos μ, π; chamaedrijs εε; chamaedryis ζζ, ηη, θθ, ζζ. Germandria α, η; germandrea β, π, δδ; geramandrea γ; gamandrea δ, κ, εε, ζζ; gaermandrea λ; iermandrela μ; gamandraea ηη, θθ, ζζ. — 1904 Siccam calidamque κ, λ. — 1906 Potatur η, ϑ. Tussimque plur. codd. et edd. — 1907 Conquassata scil. membra G. Concassata α. — 1909 Suscepta medetur ϑ. — 1910 Sicque pestiferis η. Decurrit μ. — 1912 Purgabis η, ϑ, μ, edd. Atroc. Cornar. Pictor., ζζ. — 1913 Trita, tritum var. codd. et edd. Si superaddas δ, ϑ, η. — 1914 Cfr. v. 1903. Oculi cum succo α, β, κ; cum succo et melle γ; oculi si sint cum melle δ. — 1916 Perungis λ. — 1917 Frigorem var. codd. et edd.; fridorem α; frigidorem γ, λ, π, quae vox est medio aevo propria. Frigus depellit revocabit ζζ; depellit frigus ζζ; pellit frigus κ; pellit frigorem δδ, εε, ηη, θθ; pellet frigorem δ, μ, αα, ββ, γγ. Revocabit vero δ. — 1918 Vocem strychnon varie deformarunt scriptores medii aevi, plurimi codices iique vetustiores habent strignum, ut β, γ, ϑ, κ, μ, π. — 1919 Maureolam α, μ; morellam γ. Cuius vis fr. v. est η; vis eius est frig. valde κ; vis est sibi frig. valde γ, ϑ; vis eius frig. valde α, λ, μ. — 1920 Dicunt α. — 1922 Aegilopi ζζ; aegilopis α, δδ, εε, ηη, θθ, ζζ; egilopas γ, η, αα, ββ, Γ, egilopis δ; egilopis β, ϑ, κ, λ, μ, π, γγ, quae lectio temporibus Macri magis congruere videtur, quam rector illa Cornarii. Datur (dicitur) catapl. β.

- Istud idem dicunt capitis prodesse dolori;  
 Una cum Strigno si sal panisque terantur,  
 1925 Parotidas reprimit cataplasmatis addita more;  
 Strigni prurigo depellitur illita succo;  
 Succus suppositus fluxum stringit muliebrem.  
 Contritis eius foliis coniunge polentam,  
 His superappositis sacer ignis et herpeta mordax  
 1930 Dicitur expelli; si vero iunxeris istis  
 Argenti spumam, cerussam, oleumque rosatum,  
 Fortius et melius praedictum fit medicamen.

## LXI. IUSQUIAMUS.

- Iusquiamum Graeci quam nostri Caniculatam  
 Dicunt, huic herbae virtus est frigida valde.  
 1935 Tres habet haec species, semen profert prior album,  
 Altera subrufum, producit tertia nigrum;  
 Nobilior reliquis est semen quae gerit album,  
 Pro quo si desit mos est apponere rufum,  
 Nigrum vero frequens medicorum respuit usus.  
 1940 Iusquiami foliis contritis adde polentam,  
 Haec adhibendo potes quosvis curare tumores,  
 Sic mire calidam potes infrigidare podagram,  
 Auribus infusus vermes succus necat eius,  
 Illarumque solet varios lenire dolores.  
 1945 Ore diu tepidum si contineatur acetum,  
 Quo sint decoctae radices illius herbae,

---

1923 Creditur istud idem cap. x; istud idem credunt γ; istud id. dic. cap. sedare dolorem δδ, εε, ηη, θθ. — 1924 Teratur β, γ, η, π; iungantur x. — 1925 Reprimet α, β, x, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ, xx; repriment G. Cataplasmatis α. — 1927 Suppositis ζζ. Mulierem β, γ. — 1928 Foliis eius β, γ, θ, x, π. — 1929 Erpeta β, γ, μ; herpeta δ; herbata η. — 1930 Si coniunxeris δ. — 1931 Caerussam δδ; caerussam εε, ζζ; cerussamque oleumque π. Rosarum ηη, θθ. — 1932 Dic medicamen δ; sit medic. π, ηη, θθ. Hunc versum omitt. η. — 1933 Calliculatam η; cauliculatam θ. — 1934 Appellant herbae λ. — 1935 Haec omitt. α. — 1936 Semen dat tertia λ. — 1937 Quod gerit edd. Atroc. et Pictor. — 1939 Sequens x. Respicit θ. — 1941 Hoc ηη, θθ. — 1942 Infrigidare λ, π, xx. Poteris curare pod. β; poteris sedare pod. ζζ. — 1943 Succus vermes x. Necat huius λ. — 1944 Illorum solet β. Levare dolores αα, ββ, γγ. Sedare tumores λ. — 1945 Continetur β. — 1946 Quo fuerint coctae x. Ipsius x.

- Dicitur immodicum dentis placare dolorem.  
 Expressus succus contriti seminis eius  
 Viscosum calidumque potest compescere rheuma,  
 1950 Si fuerint oculi patientis saepe peruncti.  
 Seminis illius obolus cum semine mixtus  
 Miconis pariter cum mulsa sumitur illis  
 Utiliter, fluxum matricis quae patiuntur,  
 Et dicunt haemoptoicis sic posse mederi,  
 1955 Vel quocunque modo sanguis iactetur ob ore,  
 Dicitur hic potus medicari saepius haustus.  
 Cum vino tritum semen cataplasmaque factum  
 Mammis et testes dicunt curare tumentes;  
 Emplastris multis apponitur antidotisque.  
 1960 Infert sicut olus haec herba comesta maniam,  
 Praestat idem succus in quovis vulnere fusus.

## LXII. MALVA.

- Dixerunt Malvam veteres quod molliat alvum,  
 Esse cacostomacham Sextus Niger asserit illam  
 Atque Dioscorides, tamen interioribus ambo  
 1965 Sumptam sicut olus multum prodesse fatentur,  
 Et sic vesicae dicunt illam medicari,  
 Sicque venenosis occurrere potibus illam.  
 Hi quoque confirmant, Malvae foliis salicisque  
 Ex aequo tritis citius meliusque cruentum

---

1947 Pacare  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ; paccare  $\gamma$ ,  $aa$ ; peccare  $\beta\beta$ ; sedare  $\pi$ ; placare  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\delta$ ,  $\eta$ ,  $\vartheta$ ,  $\kappa$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 1948 Sem. huius  $\beta$ ,  $\lambda$ . — 1949 Reuma plur. codd. et edd. — 1950 Patientes  $\eta$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ ,  $\kappa\kappa$ . Inde peruncti  $\alpha$ ,  $\kappa$ ,  $\lambda$ . — 1951 Obolus  $\delta$ ,  $\vartheta$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ ; obolum  $\gamma$ . — 1952 Miconis  $\delta\delta$ ; meconis  $\zeta\zeta$ ; miconii  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\eta$ ,  $\vartheta$ ; i. q. papaver. Illud  $\delta$ . — 1954 Haemophthisticis, emoptoicis al. — 1958 Cur. tumorem  $\beta$ . — 1959 Multis emplastris  $\kappa$ . Hunc versum omitt.  $\alpha$ . — 1960 Infert sic. ol. comestaque munera vitae  $aa$ ,  $\beta\beta$ ; aufert sic. ol. com. mun. vitae, i. e. mortem inducit G.; lac fert sicut olus haec herba comesta mamillis  $\pi$ ; lac praebet (sic-) ut olus h. herba com. mamillis  $\beta$ ; infert sic aliis h. herba comesta maniam  $\mu$ ; infert sic. ol. h. herba com. iuvamen  $\alpha$ ,  $\kappa$ . Cfr. Diosc. IV. 69. — 1962 Malvam quod valde molliat alvum  $\gamma$ ; malvam nostri quod  $\kappa\kappa$ . Cfr. Regim. Salern. v. 173. — 1963 Cacostomacham plur. codd. et edd.; catostomacans  $\alpha$ ; cacostomachans  $\mu$ . Festus magis  $\gamma$ , a recentiori manu emendatum in Sextus Niger; sextus magus  $\vartheta$ ; sextus magis  $\delta$ ,  $\kappa\kappa$ . Cfr. Plin. XX. 21. — 1964 Dioscor. plur. codd. et edd. sicut iam v. 1088, 1103, 1628. — 1967 Motibus illam  $\kappa$ . — 1968 Quoque affirmant  $aa$ ,  $\beta\beta$ . — 1969 Ex eo tritis  $\gamma$ .

- 1970 Sanari vulnus, emplastris quam pretiosis.  
 Addunt auctores ipsi, quod Malva potenter  
 Conquassata iuuet adipi commixta vetusto,  
 Unius caulis radix admota dolori  
 Dentis sedat eum; venerem stimulare refertur
- 1975 Haec eadem, femori si lino adnexa geratur.  
 In lana nigra tectam si gesserit illam  
 Femina, mammaram dicunt occurrere morbis;  
 Scripsit abortivam Thebana Olympias illam,  
 Si resolutus adeps miscebitur anseris illi
- 1980 Et sic subdatur, veluti pessaria, vulvae.  
 Contritit foliis illius cum sale pauco  
 Egilopas pelles, succoque medeberis eius  
 Puncturis apium; cui si coniungis olivum,  
 Corpus et inde linas, apium te nulla nocebit.
- 1985 Decoctam lotio capiti superaddito malvam,  
 Sic turpes achoras pelles furfurque nocivum;  
 Decoctis eius foliis si iungis olivum,  
 Extingues ignem sacrum cataplasmate tali.  
 Et combusturis illo bene subvenis ignis.
- 1990 Duricias stericas eius decoctio mollit,  
 Intestinorum causis matricis et ani  
 Haec eadem mire prodest, si subditur illis.

---

1971 *Malva potata* β. — 1972 *Iuvat* α, γ, ϑ, λ, edd. Atroc. Cornar. Pictor. — 1973 *Admixta doloris* λ; *adiuncta dolori* μ. — 1974 *Venerem stimulare feruntur* β; *ven. stimulasse refertur* δ, κ; *ven. stimulare fatentur* μ; *sedat tamen ven. stimulasse fiat* αα, ββ. — 1975 *Femori in lino* β. *Adnexa* al.; *adiuncta* μ; *admixta vel annexa* κ. *Feratur* δ, η, ϑ. — 1978 *Thebanis* ββ; *Thebanus* α, λ; *Tebanus* η; *Thebanam* μ. *Olympias* α; *Olympias* γ, κ, η; *Olympias* μ; *Olympias illa* β. *Thebana at Olympias* ζζ, κκ. — 1980 *Subdantur* ϑ, μ; *sedantur* α. — 1981 *Foliis eius cum sale paneque* μ. — 1982 *Aegylopas pellit* edd. Atroc. Cornar. Pictor. κκ. *Succo* π. *Medeb. isto* γ. — 1984 *Corp. inde linas* μ; *corp. et illinis* β; *corp. et illinas* γ; *corp. et inde bibas* δ. *Tibi nulla* κκ. — 1986 *Acoras* al. *Sic furfur pelles nocuum tristes et achoras* ζζ. *Acor. turp. pell.* κκ. — 1987 *Foliis eius* α, β, γ, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ. *Si iungas* α, β. — 1989 *Illud bene* γ, λ; *cunctis bene* η. *Subvenit ignis* β, γ, η, κ, λ, ηη, ϑϑ, κκ; *subvenis ignis* α, ϑ, μ, π, δδ, εε, ζζ; *subvenis igni* δ; *subvenis illis* αα, ββ, γγ. — 1990 *Duricias uteri ipsius* ζζ, κκ, cfr. v. 13. *Decoctio solvit* η. — 1992 *Etiam mire* α, δδ, εε, ζζ, ηη, ϑϑ; *eadem prodest mire* π, κκ. *Subditur illi* β, γ, δ.

## LXIII. PARATELLA.

Herba solet Lapathi vulgo Paratella vocari,

Illius species dicuntur quatuor esse,

1995 Par tamen est ferme vis omnibus in medicina,

Omnibus est illis fervens austeraque virtus,

Unde quidem stomachum confortat sumpta, soletque

In stomacho clausum per ructus pellere ventum,

Sumptaque sicut olus fertur restringere ventrem.

2000 Pruritus mordax scabiesque cutis laceratrix

Illius tepido cedunt apozimate fota;

In vino coctae radices et bene tritae

Appositae scrophas compescunt parotidasque.

Eius saepe tepens si coctio gargarizetur

2005 Uvas sedabit tumidas dentisque dolorem.

Haec dysentericos potu iuvat et ciliacos,

Pellitur hac tepida dolor auris si foveatur.

Decoctas valido radices eius aceto

Et tritas spleni superaddito saepe tumenti,

2010 Quamvis non modicum reprimet siccando tumorem.

Cum vino vel aqua radicum coctio facta

Menstrua restringit potu, lapidesque repellit;

Haec eadem iuvat ictericos, suspensaque collo

Illius radix scrophas nasci prohibebit.

---

1993 *Lapathi* δ, π; *lapatii* β, μ; *lapacii* γ; *laphati* λ; *laphiti* κ. *Paratella* κ; *paretella* μ; *pericella* αα, ββ, γγ; *parella*, *parelle* dicitur haec herba sermone vulgari Francogallico. — 1994 *Quattuor* αα, γγ. — 1995 *Est forme vis* κ; *est pene vis* δ. — 1996 *Amaraque virtus* η. — 1998 *Per-ruptus* β, γγ; *per ructum* δ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *per ictus* μ. *Solvere ventum* λ; *tollere ventum* η. Hunc versum omitt. α. — 1999 *Sumptum* δ; *sumpta* η. *Constringere* γ; *astringere* ββ. — 2001 *Tepida* κ, π, αα, ββ, γγ. *Apozimate* plur. codd. et edd.; *apozemate* ζζ. *Facto* δ, αα, ββ, γγ; *facta* π; *factae* κ; *fota* α, β, γ, η, θ, λ, μ et edd. *Atroc. Pictor. Cornar. xx.* — 2002 *Radicis* εε, ηη, θθ. — 2003 *Appositu* α; *apposito* θ; *appositum* κ, π. — 2004 *Gargarizetur* θ, ββ. — 2005 *Dent. tumorem* λ. — 2006 *Hoc* al.; et ηη, θθ. *Ciliacos* γ; *ciriacos* λ. *Atque dysentericis prodest haec coeliacisque* ζζ. *Ciliacus* est, qui morbo coeliaco laborat, cfr. v. 1656. — 2008 *Calido radices* β; *eius valido radices* μ. — 2009 *Attritas* κκ. *Superaddas* αα, ββ, γγ; *superaddita* β, π; *superaddite* κκ; *superaddito* α, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, edd. *Atroc. Pictor.* — 2010 *Quemvis* al.; *quamvis* γ, δ, θ, κ, λ, μ, γγ. *Immodicum* δ, θ, κκ. *Reprimunt, reprimunt* al.; *reprimet* α, γ, δ, κ, λ, μ, π, Γ, γγ. — 2012 *Restringit* α, β, γ, δ, η, θ, κ, λ, π, κκ; *restringet* rel. edd. *Repellet* μ, edd. *Atroc. Cornar.* — 2014 *Prohibetur* δ, η.

## LXIV. LOLIUM.

- 2015 Frumentis nocuam Lolium Graecus vocat herbam,  
 Quam nostri dicunt vulgari more Nigellam.  
 Cancros emundat, pascentia vulnera curat,  
 Cum raphano modicoque salis superaddita trita;  
 Zernas et lepras cura compescis eadem.
- 2020 Sulphure cum vivo purgamentisque columbae  
 Admisce Lolium, semen quod lilia praebent  
 His iungas, haec cocta mero superaddito scrophis,  
 Sic scrophas spargit, sic apostemata rumpit;  
 Duriciasque alias emolliet hoc cataplasma.
- 2025 Mulsa decoctum commixto thure crocoque  
 Apponas coxae, sciasis quam vexat iniqua.  
 Parturiens mulier si se subfumiget illa,  
 Asseritur citius ventris deponere pondus.

## LXV. CICUTA.

- Frigida letiferae vis est natura Cicutae,
- 2030 Unde necat gelidi potantes more veneni;  
 Qui perit hac herba cutis eius fit maculosa,  
 Unde genus mortis valet haec per signa probari;  
 Publica poena reis haec esse solebat Athenis,

2015 *Nocuum*  $\alpha, \eta\eta$ . *Graecus lolium*  $\eta, \theta, \kappa$ . *Vocat illam herbam*  $\alpha$ . —  
 2016 *Nomine*  $\alpha\alpha, \beta\beta$ . *Vox lolium* neque graeca est, neque nigellam deno-  
 tat, haec scilicet graece *μελάνθιον* dicitur, illud *αἶλα*. — 2017 *Emendat*  $\eta$ .  
*Nascentia* (corr. *pascentia*)  $\gamma$ ; *nascentia*  $\alpha\alpha, \beta\beta, \gamma\gamma$ ; *putrentia*  $\eta, \theta$ . —  
 2018 *Sale*  $\beta, \gamma, \kappa, \mu, \pi$ . — 2019 *Dertus et*  $\pi$ . *Zernae* i. e. *impetigines*,  $\lambda\epsilon\chi\eta\rho\epsilon\varsigma$   
*ἄγριοι* Diosc. *Compescit*  $\alpha, \beta, \gamma, \delta, \theta, \kappa, \lambda, \mu, \eta\eta, \theta\theta, \kappa\kappa$ . — 2020  
*Sulphur*  $\kappa\kappa$ . *Vino*  $\alpha, \beta, \gamma, \theta, \kappa, \lambda, \pi, \delta\delta, \epsilon\epsilon, \eta\eta, \theta\theta, \kappa\kappa$ ; *vivo*  $\mu, \zeta\zeta$ ; *cum*  
*mero*  $\delta$ . *Purgamenta columbae* i. q. *finus columbinus*. — 2021 *Admiscens*  
 $\beta, \theta, \mu$ . *Lolio*  $\mu, \kappa\kappa$ . *De seminibus lini*, non *lilii*, loquitur Dioscorides,  
 sicut omnia eius dicta hic pessime inter se commiscuntur. — 2022 *Super-*  
*addita* plur. codd. et edd.; *superaddito*  $\alpha, \gamma, \kappa, \gamma\gamma$ . — 2023 *Scrophas sic*  
*spargit sic apost. purgat*  $\kappa$ . — 2024 *Duriciasque*  $\beta$ . — 2025 *Mulso*  $\theta$ . *De-*  
*coctum*  $\alpha, \mu, \zeta\zeta, \kappa\kappa$ ; *decoctam*  $\delta, \eta, \theta, \kappa, \lambda, \pi$ . *Commixto*  $\alpha, \gamma, \delta, \theta, \kappa,$   
 $\lambda, \mu, \zeta\zeta, \kappa\kappa$ ; *cum mixto*  $\eta$ ; *commixta*  $\beta$ ; *cum vino* al. — 2026 *Coxae*  
*ischias hanc si vexat*  $\zeta\zeta$ ; cfr. v. 39. — 2028 *Post hunc versum addunt* edd.,  
 excepta  $\zeta\zeta$  et  $\kappa\kappa$ , versus tres ex cap. de *cicuta* 2051—53, sed omittunt  
 hos versus  $\alpha, \beta, \gamma, \delta, \eta, \theta, \kappa, \lambda, \mu, \pi$ ; Gueroaldi comm. bis eos habet,  
 scilicet in utroque capite. Cod.  $\beta$  et  $\mu$  loco horum versuum habent: *Nam-*  
*que (ianque) calor dat temperiem cum frigore mixtus*. — 2029 *Sicutae*  $\beta\beta$ .  
*Vis noscitur esse cicutae*  $\eta, \kappa, \delta\delta, \epsilon\epsilon, \eta\eta, \theta\theta$ ; *vis est immensa*  $\zeta\zeta$ . — 2032  
 Hunc vers. omitt.  $\kappa\kappa$ . *Hoc per* al. — 2033 *Hoc esse*  $\alpha$ . *Athenis esse sole-*  
*bat*  $\mu$ .



- Hac sumpta magnus Socrates fuit exanimatus;  
 2035 Qualiter hoc fiat non aestimo dicere nostrum,  
 Cum nil quod noceat, sed quod iuvat est referendum.  
 Hac sumpta si quis morti sit proximus herba  
 Forte merum tepidum bibat evadetque periculum.  
 Sed quamvis potu solet haec assumpta nocere,  
 2040 Magnifice tamen appositu solet illa iuvare;  
 Aestivas mire iuvat epiphoras oculorum,  
 Si frons contritis foliis sit operta virentis,  
 Vel si sint eius circumlita lumina succo;  
 Hac quoque pellentur sacer ignis et herpeta cura.  
 2045 Tradit Anaxilaus, si succo saepius eius  
 Virgo linat mammas, sibi cum turgescere primum  
 Incipient, modicas semper stantesque manere;  
 Lac contrita virens mammis superaddita siccatur;  
 Extinguit venerem, fluxum quoque seminis omnem  
 2050 Si pecten trita cataplasmes saepius illa.  
 Argenti spumae commiscens hanc adipique  
 Apponas calidae cataplasma salubre podagrae  
 Et per se tali multum prodesse probavi;  
 Singula cur memorem, nocuum quemcunque calorem  
 2055 Apposita trita poteris curare Cicuta.

---

2036 Iuvet esse ferendum  $\alpha$ . — 2037 Si quis sumpta  $\gamma, \delta, \eta, \kappa$ ; sumpta quisquis sit morti  $\alpha\alpha$ . — 2039 Assumpta necare  $\vartheta$ . — 2040 Appositu  $\alpha, \beta, \kappa, \mu, \pi, \zeta\zeta$ ; apposita al. — 2041 Estivas  $\beta$ ; esturas  $\gamma, \lambda$ ; ustivas  $\zeta\zeta, \alpha\alpha$ . — 2042 Attritis  $\beta$ ; contritus  $\alpha\alpha, \beta\beta$ . — 2043 Sunt eius circumdata  $\mu$ . — 2044 Pellentur  $\delta, \kappa, \lambda, \mu, \pi$ ; pelluntur edd. *Herp. cura*  $\alpha, \beta, \gamma, \delta, \eta, \lambda, \mu, \pi$ ; *herp. mordax* edd. — 2045 Anislaus  $\alpha$ ; Anisilayus  $\beta$ ; Anisilas  $\gamma$ ; Anasifilas  $\delta$ ; Anafilus  $\kappa$ ; Anasilas  $\eta, \lambda, \mu, \pi$ ; Anasillas  $\alpha\alpha, \beta\beta, \gamma\gamma, \delta\delta$ ; rel. edd. habent *Anaxilaus*, Plinium (XXV. 13.) secutae. — 2046 *Liyat*  $\delta$ . Cum crescere  $\alpha$ ; his cum turgescere  $\beta$ . — 2047 Incipiunt  $\gamma$ . Semper modicas  $\eta$ ; modice stantes semperque  $\alpha$ . — 2048 *Contrita furens*  $\delta$ . — 2049 *Extinguit tumorem fl. qu. foeminis omnem*  $\eta\eta, \vartheta\vartheta$ . — 2050 *Pecten* edd. *Atroc. et Pictor.*; pecten i. q. regio pubis. *Cataplasmas*  $\eta, \gamma\gamma$ . — 2051 *Spumas*  $\delta, \alpha\alpha$ . *Commiscet huic adipemque*  $\alpha\alpha$ . — 2052 Hunc et sequentem versum omitt.  $\alpha\alpha$ . — 2053 *Prod. putavi*  $\gamma$ . Hunc versum omitt.  $\delta$ . Versus 2051—53 in nonnullis edd. leguntur post v. 2028 in fine capitis de Lolio. — 2054 *Singula cum*  $\alpha$ ; *cur*  $\beta, \gamma, \delta, \eta, \mu, \pi, \alpha\alpha$ ; *quid* rel. edd. *Nocivum*  $\alpha\alpha, \beta\beta, \gamma\gamma$ . — 2055 *Opposita*  $\alpha\alpha, \beta\beta$ .

## LXVI. PIPER.

- Carmine iam dictis aliquot vulgaribus herbis  
 Nunc species illas, quas cunctis iam prope notas  
 Usus vendendi fecit, tentabo referre,  
 Atque prius Piperis (quod notius ipsa coquina  
 2060 Quam medicina facit) vires puto discutiendas.  
 Virtutis siccae Piper asseritur calidaeque,  
 Tertius esse gradus conceditur huic in utroque.  
 Tres sunt huic species: album, longumque nigrumque,  
 Sed quia sunt geminae medicis tantummodo notae,  
 2065 De specie nigra dicam quaedam mihi nota.  
 Crudum vel coctum sumptum, vel melle iugatum,  
 Vim digestivam stomachi iecorisque iuvabit.  
 Morsus pestiferos curat, fastidia tollit,  
 Occurrit variis thoracis saepe querelis,  
 2070 Quodque movere solet frigus periodica febris  
 Compescit, febris si sumitur ante tremorem.  
 Cum lauri baccis vel cum foliis bene tritis,  
 Cumque mero tepido potatum tormina sedat,  
 Et scrophas reprimit admixtum cum pice dura  
 2075 Et superappositum; recte quoque iungitur illis,  
 Quae purgare solent oculos caligine dira.  
 Admixtum nitro maculas cataplasmate delet,  
 Usti stercoris humani cum pulvere tritum  
 Ana iunge Piper et sic superaddito cancris,

2056 *Carm. descriptis paucis vulg.* δδ, εε, ηη, θθ; iam dictis paucis vulg. η. Incipiunt nunc sic dictae Species, seu aromata, seu plantae peregrinae et in hortis cultae. — 2057 *Iam saepe* αα, ββ, γγ. *Notatas* γγ. — 2058 *Usus medendi* edd., excepta ζζ et κκ. *Facit* α. *Tentando* αα, ββ; *temptabo* γ, δ, κ, π. — 2059 *Notius esse* η. — 2061 *Virt. siccae et calidae piper esse refertur* γ; *siccae calidaeque asseritur esse* μ. — 2062 *Deest hic* versus in αα, ββ, γγ; habent rel. edd. et α, β, γ, δ, η, θ, λ, μ, π. — 2063 *Album longum quoque nigrum* η, θ. — 2065 *De forma nigra* κ; *de specie dicam nigra* η; *de specie nigri* κκ. — 2066 *Coctum vel crudum* π. *Cum melle* μ, δδ, εε, ηη, θθ. *Vel melle ligatum* α. — 2068 *Fast. lenit* δ, η, λ, π. — 2069 *Pectoris occurrit variis persaepe querelis* μ. — 2070 *Quaeque* θ. *Mov. frig. solet* αα, ββ; *sol. mov. frig.* γγ. *Perihodica* al. — 2071 *Compescet* β, γ. *Febrem* β, γ, μ; *febres* κ. — 2072 *Baccis* λ; *bachis* δ. — 2074 *Reprimit scrophas* μ. — 2076 *Haec purg.* κ. *Oculis caligine dempta* μ; *oculos cal. nigra* ζζ; *cal. dira* αα, ββ, γγ. — 2077 *Nigras maculas* κ. — 2078 *Sterc. hum. combusti* γ; *sterc. h. exusti* μ; *st. h. exustum* β; *usti stercoricis* π. *Pulvere trito* γ, μ; *cum pulvere tritum* β. — 2079 *Ana* α, β, δ, η, θ, κ, λ, μ, π, ζζ; *una* rel. edd. *Et sic superaddita* β; *sic et superaddita* μ.

- 2080 *Experti nihil utilius hoc pulvere dicunt.*  
*Nemo potest omnes Piperis describere vires,*  
*Namque Piper ferme medicamina cuncta requirunt,*  
*Antidotisque solet pretiosis pluribus addi,*  
*Hinc puto tam paucas laudes de simplice dictas*
- 2085 *Quod sit in innumeris hoc dignum laude medelis.*

## LXVII. PYRETHRUM.

- Est Pyrethrum calidum siccumque, quartus in istis*  
*Est gradus; excruciat dentes si frigidus humor*  
*Masticet hoc patiens, teneatque diutius ore,*  
*Et iuvat admixto si gargarizetur aceto;*
- 2090 *Hocque modo tumidam reprimit de flegmate linguam,*  
*Sic uvam relevat humoris pondere pressam,*  
*Et multis aliis vitiis sic subvenit oris.*  
*Non modicum prodest sumptum cum melle caducis,*  
*Sicque levare solet morbum qui membra resolvit;*
- 2095 *Suspensum collo pueris prodesse caducis*  
*Creditur et solo succurrere fertur odore.*  
*Ex oleo quo decoquitur si corpus inungas*  
*Ante febris motum, minuet tolletque rigorem,*  
*Renum saepe gravem fugat unguen tale dolorem,*
- 2100 *Miram sentit opem paralyticus inde perunctus,*  
*Non leviter manibus fuerit si saepe fricatus;*  
*Unguine si totum corpus mulcebitur isto,*

2080 *Experti utilius nihil hoc* β, γ; *exp. nihil utilius quo* λ. — 2082 *Nempe piper* δ, ζζ. *Fere medic.* η. — 2084 *Paucis laudes et* αα, ββ, Γ; *paucas laudes de* α, β, γ, δ, η, θ, κ, λ, μ, π *et rel. edd. Gueroaldus explicat: „tam paucis et simplice stilo.“* — 2085 *Quod sit innumeris* α, γ, ζζ; *quodque sit innumeris* δ, μ, γγ; *quamquam sit innumeris* η; *quam sit in innumeris* π; *innumeris quod sit* δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. *Laude querelis* β, λ. *Sensus huius loci is esse videtur: de pipere tanquam simplice medicamine ideo tam paucas laudes dici, quia id in per plurimis medicamentis compositis laudem meretur et assequitur. Hunc ultimum versum omitt. κ. — 2086* *Pyrethrum, pirethrum etc. Siccum quoque* β, λ, μ, π, δδ, εε, ζζ, ζζ. — 2087 *Excuciat* μ, γγ. *Dentem* α; *dentis* αα, ββ, γγ. — 2090 *Reprimet* λ. *Flegmate, phlegmate al.* — 2091 *Uvam reprimit* β; *reprimet* η, μ. *Humido de pondere pressam* α. — 2092 *Vitiis aliis* μ. — 2093 *Ordo versuum sequens: 2093, 97, 98, 95, 96, 94, 99 in cod. μ servatur. — 2094 Sic relevare* θ. — 2096 *Dicitur et* ε, μ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ. — 2098 *Tollet minuetque* β, ε, et eadem edd.; *minuet tolletve* α, θ; *minuit tolletve* λ. *Vigorem* δ. — 2099 *Saepe dolorem* η. — 2100 *Saepe perunctus* κ. — 2101 *Leniter fuerit manibus al.* — 2102 *Sic totum* θ; *si corpus totum* λ, π. *Miscebitur isto* η.

- Largus per poros sudor procedet apertos;  
 Membrorum solet hoc quemvis curare stuporem,  
 2105 Et corpus servare potest a frigore tutum,  
 Et medicamento solvetur tetanus isto.  
 Tantundem prodest, si tritum solvis olivo  
 Sicque fricando locum quem vis medicare perungas.

## LXVIII. GINGIBER.

- Gingiber atque piper aequales in medicina  
 2110 Dicunt, hac causa taceo de viribus eius.

## LXIX. CYMINUM.

- Esse putant medici calidum siccumque Cuminum  
 Tertius est illi gradus in virtutibus istis.  
 Assumptum quocunque modo depellere tradunt  
 Viscera vexantem ventum stomachumque gravantem;  
 2115 Et digestivum stomachi iecorisque calorem  
 Excitat, et veneris credunt inhibere furorem,  
 Et fluxum ventris in aceto stringere coctum.  
 Hoc orthopnoicis miram praestare medelam  
 Experti dicunt cum pusca saepius haustum,  
 2120 Atque venenosis cum vino morsibus ipsum  
 Praebet opem, tritumque fabae cum polline iuncto  
 Melle tepente solet testes curare tumentes  
 Appositum; sistit cum pusca menstrua sumptum,  
 Dicunt pallentem dare mansum saepe colorem.

---

2103 *Largus per poros sudores ducit*  $\mu$ ; *largus p. p. sudor procedit*  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\eta$ ,  $\theta$ ,  $\kappa$ . — 2104 *Membrorumque solet*  $\theta$ . — 2106 *Tetanus*  $\alpha$ ; *thetanus*  $\pi$ . *Isto tetanus*  $\mu$ . — 2107 *Trita solvis*  $\pi$ ; *tritum sumis*  $\delta$ ,  $\mu$ . — 2108 *Fricando*  $\gamma\gamma$ . *Quemvis medicando perungas*  $\kappa$ ,  $\lambda$ ; *medicare valebas*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ; *valebis*  $\theta$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $G$ . — 2109 *Gingiber*  $\alpha$ ,  $\delta$ ,  $\theta$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ ; *gingeber*  $\kappa$ ; *gigimber*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ; *zingiber*  $\beta$ ,  $\varepsilon$ ,  $\eta$ ,  $\mu$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ ; *zingiber*  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ . *Aequales nam medicinae*  $\varepsilon$ ; *habebatur scilicet olim Zingiber pro radice piperis*. — 2110 *Dicunt quapropter taceo*  $\kappa$ . *Virib. huius*  $\varepsilon$ . — 2111 *Disputant medici*  $\beta$ . *Esse put. calidum medici siccumque*  $\delta$ ,  $\theta$ ,  $\lambda$ ,  $\kappa\kappa$ ; *esse putant med. siccum calidumque*  $\mu$ . *Cuminum*  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\delta$ ,  $\varepsilon$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ ; *cuminum*  $\eta$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\delta\delta$ ,  $\varepsilon\varepsilon$ . — 2113 *Depellere dicunt*  $\lambda$ . — 2116 *Veneri*  $\beta$ , *venis*  $\varepsilon$ . *Cohibere*  $\eta$ . *Hunc versum omitt.*  $\mu$ . — 2117 *Tingere*  $\varepsilon$ . — 2118 *Haemoptoicis*  $\beta$ ,  $\delta$ . *Parare medelam*  $\eta$ . — 2119 *Hunc versum post 2120 ponit*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ; *in codice*  $\lambda$  *deest v. 2120, et sese proxime insequuntur* 2118, 2119, 21. *Cum spica saepius*  $\varepsilon$ . — 2121 *Tritum fabae*  $\beta$ ,  $\beta\beta$ ; *tritum cum fabae poll.*  $\eta$ . — 2122 *Repente*  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\pi$ , *edd. Atroc. Cornar. Pictor.,*  $\kappa\kappa$ . *Solet illud curare tumores*  $\delta$ ; *solet testes (testis?) cur. tumorem*  $\beta$ . — 2124 *Dicunt paulatim*  $\varepsilon$ . *Mansum dare*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ .

## LXX. GALANGA.

- 2125 Flegmonem stomachi sumptum Galanga resolvit,  
 Et si flegmaticus fuerit corroborat illum,  
 Inclusum ventum sumptum fugat interiorum,  
 Vim digestivam iuvat hoc colicisque medetur,  
 Oris non modicum mansum commendat odorem,  
 2130 Augmentat sumptum veneris renumque calorem.

## LXXI. ZEDOAR.

- Adprime sumptis Zedoar obstare venenis  
 Affirmant, et reptilium morsus levat haustum.  
 Sumptum confortat stomachum ructusque salubres  
 Commovet, et crebro fastidia reprimit usu;  
 2135 Antiquum stomachi dicunt curare dolorem,  
 Illud si patiens ieiuno mastice ore,  
 Et sic infectam sensim voret ore salivam.  
 Lumbricos ventris depellere dicitur haustum;  
 Allia quem faciunt foetorem pellit ab ore  
 2140 Et nimium bibiti vini depellit odorem.

## LXXII. GARIOFILUS.

- Gariofilum dicunt calidum siccumque secundo  
 Esse gradu; iecur et stomachum corroborat haustum,  
 Et ferme cunctis valet interioribus ipsum.

2125 Phlegmonem al. Galenga  $\mu$ . — 2126 Phlegm. fleum. al. Fleumaticis  $\delta$ ; flegmaticis  $\mu$ . Ipsum  $\beta$ ,  $\epsilon$ ,  $\mu$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 2127 Interiorum  $\delta$ ,  $\kappa\kappa$ . — 2130 Ventris  $\delta$ . Renumque dolorem  $\kappa$ . — 2131 Adprime, ad primum al.; adprime sumptis  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\eta$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$ ,  $\pi$ ; inprime  $\epsilon$ . Sumptum  $\theta$ ,  $\epsilon$ ;  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ . Zedoar  $\beta$ ,  $\kappa$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ ; zeduar  $\delta$ ,  $\eta$ ,  $\delta\delta$ ; zedoara  $\mu$ ; zedoal  $\pi$ ; cedowar  $\lambda$ . — 2132 Morsus necat  $\delta$ . — 2133 Confirmat  $\beta$ ,  $\pi$ . Ruct. sonantes  $\alpha$ ; salubris  $\epsilon$ . — 2136 Istud si  $\beta$ ,  $\kappa$ . Ieiunus  $\pi$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . — 2137 Perfectam sensim movet ore  $\epsilon$ ; inf. sensum movet  $\eta$ ; inf. sensim movet  $\kappa\kappa$ . Ille salivam  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\theta$ ,  $\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ . — 2138 Haustu  $\pi$ . — 2139 Allea quem  $\theta$ ; illaque quem  $\delta$ . Pellit odore  $\kappa\kappa$ . — 2140 Post hunc versum addit  $\theta$ : Zedoar ante cibum morbum necat inveteratum, Postque cibum solvit nec non fastidia tollit. — 2141 Gariofilum dicunt  $\alpha$ ; gariofilum  $\delta$ ,  $\pi$ ; gariofilum  $\epsilon$ ,  $\theta$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ; gariophilum  $\eta\eta$ ,  $\theta\theta$ ,  $\kappa\kappa$ ; gariophyllum  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ . — 2142 Corrob. ipsum edd. Atroc. Cornar. Pictor. — 2143 Interiorib. haustum eadem edd. Post hunc versum addunt hae ipsae editiones et praeter eas  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\eta$ ,  $\kappa$ ,  $\kappa\kappa$ : Vim digestivam mire iuvat abstinet (obstruet  $\kappa$ ) album. Non habet G.

- Accendit venerem si dragmae pondere tritum  
 2145 Potatum fuerit cum vaccae lacte recenti;  
 Vim memorem cerebri confortat saepius haustum.

## LXXIII. CINNAMA.

- Cinnama tres species dicuntur habere, sed harum  
 Est pretiosa magis, quae plus subtilis habetur  
 Et quae plus mordet mixta dulcedine linguam.  
 2150 Humores stomachi siccant, corroborat ipsum,  
 Et facit acceptas ut digerat ocius escas;  
 Sumptum curat hepar lotiumque et menstrua purgat,  
 Humida tussis eo sedabitur atque catarrhus.  
 Hydropicis speciem, cui praebent tympana nomen,  
 2155 Sumptum non modicum reprimunt renumque dolorem;  
 Reptilium morsus curat; si iungitur illis,  
 Quae curant oculos, humores siccant aquosos;  
 Si bene contritum forti miscetur aceto  
 Liberat appositum tetra lentigine vultum,  
 2160 Sicque iuvat morbum qui ducit ab impete nomen.  
 Grossa magis species fluxus haemorrhoidarum  
 Stringit, aqua gelida bene si contrita bibatur,  
 Tempore quo nondum patiens ieiunia solvit.  
 De specie geminas haec quaerit potio dragmas.

## LXXIV. COSTUS.

- 2165 Costi sunt geminae species: gravis una rubensque  
 Est et amara nimis, haec indica dicitur esse;

---

2144 *Drachmae* al. — 2147 *Cinnama*  $\mu$ ; *cinnama*  $\eta$ . — 2151 *Acceptas non digerit*  $\delta$ . *Protinus escas*  $\vartheta$ ,  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ . Hunc versum ante v. 2150 habet  $\pi$ . — 2152 *Lotium et*  $\eta$ ,  $\gamma\gamma$ ; *lot. sic*  $\vartheta$ ; *lot. quoque menstrua*  $\delta$ ; *loculisque menstrua*  $\alpha\alpha$ ,  $\beta\beta$ . — 2153 *Curabitur atque*  $\pi$ . — 2154 *Hydropicis* al. *Praebet*  $\eta$ ,  $\vartheta$ . *Tympanitis* more veterum ad hydropes refertur. — 2156 *Iung. illud*  $\mu$ . — 2157 *Quae turbant*  $\delta$ ; *qui turbant*  $\kappa\kappa$ ; *quae cruciant*  $\eta$ ; *et curans*  $\vartheta$ . *Humectos siccant*  $\mu$ . — 2158 *Si bene contrita*  $\delta$ ; *atritum bene si*  $\mu$ . *Iungatur aceto*  $\kappa\kappa$ . — 2159 *Tetra caligine*  $\lambda$ . — 2160 *Ab epate*  $\mu$ ; *ab impetu*  $\pi$ . *Impetigo* nomen ducit ab impetu vel impetere, eadem ratione ut germanica huius morbi denominatio *Ansprung*. Cfr. *Seren. Samon. cap. 11. v. 160*. — 2161 *Crassa*  $\zeta\zeta$ ,  $\kappa\kappa$ . *Fluxum*  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . *Emorrhoidarum* al. — 2163 *Ieiunia fregit*  $\alpha$ ,  $\lambda$ ,  $\pi$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ ; *frangit*  $\vartheta$ ; *solvit*  $\delta$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$ ,  $G$ ,  $\beta\beta$ ,  $\gamma\gamma$ ,  $\kappa\kappa$ ; *solvitur*  $\alpha\alpha$ . — 2164 *Hac quaerit*  $\beta$ ,  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\zeta\zeta$ . *Drachmas* al. — 2165 *Costus indicus et costus arabicus*. — 2166 *Dicitur indica esse*  $\pi$ .

Altera vero levis, nec amara, colore subalba,  
Hanc Arabes mittunt, prior utilior medicinae.

Urinas purgant et eis obstantia pellunt,

2170 Splen curant et hepar, laterisque fugare dolorem

Dicunt, cum vino tepido si sumpserit aeger.

Menstrua purgabunt, si se subfumiget illis

Femina, sic etiam vulvae sedare dolorem

Dicunt, aut ex his sibi si pessaria subdat;

2175 Lumbricos pellunt, purgant lentigine vultum,

Si tritis cum melle linas, veneremque movere

Dicuntur, si sint cum mulsa sumpta tepenti.

Ex oleo Costum quo coxeris illine quemvis

Ante febris typum, reddes a frigore tutum;

2180 Subvenit hoc sciasi membrisque tumentibus unguen,

Antiquum vulnus cito curat pulvis eorum.

#### LXXV. SPICA.

Esse gradu primo calidam siccamque periti

Testantur Spicam, quae dicitur indica Nardus.

Confortat potata iecur, stomachique dolorem

2185 Mitigat, et renes illius apozima purgat,

Vesicam iuvat, urinas et menstrua pellit,

Ictericis prodest, nocuis humoribus obstat,

Quos caput ad pectus transmittit saepe per uvam;

Puncturas aufert et morsus interiorum,

2190 In stomacho clausum solet hausta repellere ventum;

Matricis nimium restringit subdita fluxum.

---

2167 Lenis β, δ, η. — 2168 Arabes norunt α. — 2169 Obstantia tollunt θ. Purgant eius obst. pell. μ. — 2170 Curant plene laterisque δδ, εε, ηη, θθ; splen et epar curant lateris curare μ. Laterisque levare dolorem λ. — 2172 Suffumiget al. — 2173 Vulvis G, vulnus αα, ββ. — 2174 Dicitur μ, π. Aut hiis sibi π. — 2176 Trito cum μ. Linis α. — 2177 Dicunt si fuerint μ. — 2178 Coctum quo η, ζ, ζζ. — 2179 Febris tepidum ζ, γγ. Reddas αα, ββ, γγ. Typus i. q. paroxysmus febris intermittens. — 2180 Subvenit ischiadi ζζ; cfr. v. 39. Membr. stupentibus α, β, ζ, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; membris stupentibus π. — 2181 Curat vulnus cito θ; cito purgat edd. Atroc. Cornar. Pictor. Earum δ. — 2182 Esse gradu primo calidum siccumque δ; esse gr. pr. calidamque secundo ε. — 2184 Dolores β, ζ, μ et edd. Atroc. Cornar. Pictor. — 2185 Apozema ζζ; apozima al. — 2186 Urinam et ζ. Menstr. purgat λ. Hunc versum omitt. δ, μ. — 2187 Nocuisque edd. nonnullae. — 2189 Et in oris interiorum δ. — 2190 Haustum pellere μ. — 2191 Restringit π.

- Cum gelida si detur aqua, sedare tremorem  
 Dicitur haec cordis, et nausea sistitur inde.  
 Excitat haec venerem cum sapae sumpta liquore,  
 2195 Duricias stericas elixatura resolvit  
 Eius fomento per partes inferiores.  
 Lumina si tepida foveantur saepius illa,  
 Affirmant acri prurigine libera reddi,  
 Palpebraeque pili bene confortantur eadem.  
 2200 Est Nardi species, quae *celtica Spica* vocatur,  
 Celtarum tantum quod nascitur in regione;  
 Omnia quae Nardus valet indica, dicitur ista  
 Posse, licet vires videatur habere minores.

## LXXVI. THUS.

- Thus calidum siccumque gradu dixere secundo.  
 2205 Lumina clarificat, lacrymo si solvitur ovi  
 Contritum vel femineo cum lacte tepenti.  
 Acri cum vino tritum pice lacteque mixtis  
 Vulnura praecipue curare recentia dicunt;  
 Pingui porcino mixtum medicabitur ustis,  
 2210 Admixtum melli panaritia decutit unguis.  
 Thus bene contritum vinoque tepente solutum  
 Affirmant auri multum prodesse dolenti,  
 Tritum cum creta cimolea sicque rosato  
 Permixture mammas dicunt curare tumentes.  
 2215 Nil credunt haemoptoicis magis auxiliari,

2192 Haec gelida  $\vartheta$ ; cum calida  $\epsilon$ . Datur  $\kappa$ . Sedare tumorem  $\kappa$ ,  $\lambda$ .  
 — 2194 Sape, sepe, cepe, saepe, sapa al. Cfr. v. 1578. Cum sumpto saepe liquore  $\kappa$ . — 2195 Duricias uteri ast elixatura  $\zeta$ ,  $\kappa$ ; cfr. v. 13. — 2196 Interiores  $\beta$ . Si foveantur decocto spicae partes inferiores. — 2198 Omni prurigine  $\pi$ . — 2199 Palpebrae pili  $\mu$ . — 2200 Novum caput incipit in  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\delta$ ,  $\mu$ ; agitur de spica celtica. — 2201 Celticarum  $\beta$ ; Cellorum  $\delta$ ; celtarum emend. celtorum  $\eta$ . Quae nasc. al.; quod crescit  $\kappa$ . — 2202 Dic. illa  $\delta$ . — 2205 Lacryma  $\delta$ . Volvitur  $\pi$ . — 2206 Cum tritum  $\epsilon$ . — 2207 Vino mixtum  $\kappa$ . Lacteque mixtis  $\kappa$ ; mixtus  $\alpha$ . — 2209 Medicab. istis  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\gamma$ ,  $\gamma$ , G. — 2210 At mixtum  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ,  $\eta\eta$ ,  $\vartheta\vartheta$ . Melle  $\delta$ . Panaria  $\mu$ ; plantaria  $\beta\beta$ ; planaritia  $\delta\delta$ ,  $\epsilon\epsilon$ ; paronychia  $\zeta$ ,  $\kappa$ . Hunc versum omitt.  $\epsilon$ . — 2212 Dolori  $\epsilon$ . — 2213 Thimolea, chimolea, chimolia, clymolea, cimolaea al. Sicque rosata  $\pi$ ; oleoque rosato  $\vartheta$ ; succoque rosato  $\alpha$ ,  $\beta$ ,  $\gamma$ ; atque rosato  $\zeta$ . Creta cum oleo sicque rosata  $\alpha$ ; creta oleo sic atque  $\eta$ . Nostram lectionem habent  $\delta$ ,  $\epsilon$ ,  $\kappa$ ,  $\mu$  et edd. reliquae; Diosc. (I. 81) habet  $\sigma\upsilon\nu$   $\kappa\iota\mu\omega\lambda\lambda\alpha$   $\kappa\alpha\iota$   $\rho\acute{o}\delta\iota\nu\varphi$ . Cod.  $\beta$  omitt. hunc versum. — 2214 Curare dolentes  $\delta$ . — 2215 Ne credunt  $\epsilon$ . Emoptoicis, haemophthisicis al.



Admixto vino si sumatur vel aceto;  
 Thus cum lacte terens muliebri si superaddas  
 Ulceribus, fieri quae saepe videntur in ano  
 Aut alio quocunque loco, medicabitur illis.

2220 Huic aloë iungens lacrymumque albuminis ovi,  
 Sic ut sit spissum, sectae superaddito venae,  
 Aut his vulneribus nimio quae sanguine manant,  
 Nec solvas nisi cum credas divisa coisse;  
 Si sit opus medicamen idem superadde priori,

2225 Donec firmari valeat solidata cicatrix,  
 Affirmant melius nil sistere posse cruorem.  
 Vim memorem cerebri proprio confortat odore,  
 Origano iunctum si quis commasticet ipsum,  
 Humores nocuos capitis per sputa repellit,

2230 Allevat ista gravem capitis purgatio linguam.  
 Anseris aut anatis mixta pinguedine Thuri  
 Fit cataplasma valens membris, quae laeserit ignis.

## LXXVII. ALOË.

Sunt Aloë species geminae, quae subrubet estque  
 Intus sicut hepar cum frangitur, haec epatite

2235 Dicitur et magnas habet in medicamine vires,  
 Utilior piceo quae fracta colore videtur.  
 Flegmate mundificat stomachum, caput articulosque,  
 Leniter humorem nocuum purgando per alvum;

2216 Admixtum π; aut mixto valido sibi si ε. — 2217 Superaddis ε.  
 — 2219 Medicab. istis π. — 2220 Aloën ζζ, ζζ. Iungas ε. Lacrymamque  
 plur. codd. et edd. Albuginis α, η, θ, ζ. — 2222 Ac his η. — 2223 Nec  
 solvas nisi comperias edd. Atroc. Cornar. Pictor., ζζ; nisi cum nosse α;  
 nisi concedas β; nisi cum credes ζ. Nec solves nisi cum credes αα, ββ, γγ.  
 — 2225 Solidaque η. — 2227 Confortavit η. — 2228 Organo αα, ββ, γγ.  
 Mixtum si α, ζ; iunctum si ηη, θθ. Cum mastice ipsum ε; comesticet  
 ipsum η. — 2229 Capitis nocuos edd. Atroc. Cornar. Pictor. — 2230 Alle-  
 vat illa λ. — 2231 Anseris anatis aut μ. Pinguedine thuris λ; pinguedine  
 pinjui η. — 2233 Aloës α, αα, ββ, γγ, ζζ. Geminae species α, δ, η, λ, ζζ.  
 Subrubet estque α, γ, π; est quae δ, γγ; et quae αα, ββ etc. — 2234 Epi-  
 tacum (omitt. haec) αα, ββ; hoc epitacum θ; haec epatea δδ, εε; haec he-  
 pataea ηη, ζζ; haec haepathaeta θθ; haec epatitis ζζ; hinc epatite γγ, Γ;  
 haec epatrite δ; haec epatice η, π; haec epatite α, γ, ζ, λ; sermo est de  
 aloë hepatica. — 2236 Utilior piceo plur. codd. et edd. Γ; vilior est piceo  
 β, π, edd. Atroc. Cornar. Pictor.; sed supplendum est illa, ut sensus sit:  
 Aloë hepatica utilior est, quam illa aloë, quae fracta piceum colorem  
 ostendit. — 2237 Phlegmate, flegmate al.; flegmata μ. — 2238 Leviter al.

- Ictericos purgat, iecoris iuvat interiora.
- 2240 Vulnus quodque recens putredine purgat ab omni  
Illius iniectus pulvis siccandoque sanat;  
Praecipue veretri dicunt et testiculorum  
Ulcerata curari vel vulnera pulvere tali.  
Si solvatur aqua, iuvat apostema labrorum
- 2245 Et naris superappositum, nec non oculorum  
Livoremque fugat, sic circa lumina factum;  
Acri cum vino miscens oleoque rosato  
Unge dolens caput et frontem, mireque iuvabit,  
Unguine pruritus sedabitur hoc oculorum.
- 2250 Cum vino bene contritum cataplasmaque factum  
Confortat retinetque pilos quoscunque cadentes;  
Linguae, gingivis, vitiis quoque subvenit oris,  
Si fricentur eo cum vino melleque trito.  
Hoc sumptum per se ventrem non solvit acute,
- 2255 Esse tamen stomacho putat Oribasius aptum,  
Cum laedant illum solventia caetera ventrem:  
Illius geminas cum mulsa sumere dragmas  
Idem praecepit, choleram sic flegmaque purgat,  
Unaquaque die post coenam sumere dixit
- 2260 Utile tres eius pilulas binasve virentis  
Cum succo caulis formatas, ut faba grossas  
Aut cicer, humores nocuos cum stercore purgat,

---

2240 *Putr. curat* αα, ββ, γγ. *Ab oris* ββ. — 2241 *Siccandaque* β; *siccando vulnera sanat* μ. — 2242 *Praecipue ventris* η; *ventris praec.* δδ, εε, ηη, θθ. — 2243 *Curari et* αα, ββ. *Vulnera curari vel ulcera* η. — 2244 *Hunc versum omitt.* αα, ββ. — 2245 *Et variis* αα, ββ; *at naris* λ; *et varis* ηη, θθ. *Superpositum* ββ. — 2246 *Qui circa lum. factus* α. — 2247 *Misce* θ. — 2248 *Caput dol. mire frontemque* αα, ββ; *dol. cap. frontem mireque* η. *Mire iuvabit* α; *mireque iuvabis* α. — 2250 *Cum bene contr. vino* α. *Hunc versum omitt.* μ. — 2251 *Quocunque* γγ. — 2252 *Ordo versuum ita:* 2246, 51, 50, 47, 48, 49, 52 *se habet in cod. δ.* — 2253 *Fricetur* δδ; *refricetur* εε, ηη, θθ; *refricentur* η; *tangatur* α, λ; *si bene fricentur cum vino* β. *Melleque mixto* δ. — 2254 *Hoc solum* λ. *Solvat* μ. — 2255 *Stomachi* ηη, θθ. — 2255 *Uribasius* δ, η, α, λ, μ, π; *Urbasius* α; *Horibasius* β; *Orbasius* αα, ββ; *cf. v. 506 in quo idem auctor laudatur.* — 2256 *Illum nimium solventia ventrem* β. *Cum laedant ipsum* η. — 2257 *Binas cum mulsa* δ, αα. *Semine* αα, ββ. *Drachmas* αλ. — 2258 *Praecipit* αα, ββ. *Ideo praecipit* α. *Phlegmaque, fleumaque* αλ; *fleuma* π. — 2259 *Sum. iussit* α. — 2260 *Recentis* α, αα; *recentes* αα, ββ, γγ; *virentis* α, β, π *et rel. edd.* — 2261 *Cauli formitati ut faba* μ. *Faba grossa* α. — 2262 *Aut citius* αα, ββ. *Nocuo* ββ. *Sterc. curat* γ.

Non corrumpendo stomachum neque vim faciendo  
Purgatus pilulis fuerit qui saepius istis,  
2265 Vix unquam capitis vexabitur ille dolore,  
Et nihil est oculis, mihi crede, salubrius istis;  
Si vero duram vis solvere largius alvum  
Partibus est geminis pars admiscenda terendo  
Una diagridii, sic apta solutio fiet.

---

2263 *Nec vim* β, δ, ε, δδ, εε, ζζ, ηη, θθ; *vel vim* λ; *neque inde* μ.  
In hoc versu explicit cod. η. — 2264 *Fuerit pilulis* al. *Saep. illis* β. —  
2265 *Vix nunquam* β; *vir nunquam* μ. *Ipse dolore* edd. Atroc. Cornar.  
Pictor. — 2266 *Et nil* γγ. *Salubrius illis* α. — 2268 *Partib. haec gem. est*  
*adm.* ε. — 2269 *Diagridii i. e. scammonii praeparati.* Sequuntur in cod.  
\* versus 1928 ad 1932 ex cap. de maurella.

*Explicit Macer Floridus*

d e v i r i b u s h e r b a r u m .

## SPURIA MACRI.

Hos spurios versus alius esse auctoris, quam illius qui Macri Floridi carmen composuit, per se patet, cum argumentum tractandi modus et versificandi ratio in utroque carmine plane diversa sint. Extant hi versus in Cornarii et Ranzovii editionibus, et imitatio videntur esse genuino carmine recentior, cum antiquiores codices et editiones non habeant. Sunt autem capita viginti.

### 1. AARON.

- 1 Est Aaron nostra, Syrorum Castica lingua.  
Huic similes forma frondes sunt cum viperina,  
Sed tamen huic tantae non sunt quantae viperinae,  
Virgae palmarum fit magnitudo duarum,
- 5 Ipsaque purpurea, croceum profert quoque semen,  
Radix ast alba est veluti viperina rotunda,  
Quae mandi vel cruda potest, vel cocta, ubi virtus  
Viscida non nimis est eius iuncto sale sumptae,  
Sed nec dissimilis in cunctis partibus est vis.
- 10 Eius cum fimo bubulo cataplasmate facto  
Imposito et podagrae medicari posse putatur.  
Extenuat pingues humores in mediocri,  
Unde fit ut vacuet thoracem sputa movendo.  
Herbae totius est projectoria virtus,

---

1 Cornar. fol. 77<sup>b</sup>; Ranzow. pag. 94; Diosc. II. 197. — 2 Viperina i. q. Colubrina s. Dracontea Macri. — 8 *Iuncta* C., R. — 12 In med. i. e. modice.

15 Non tamen ut tantus fortassis sit calor illi.

Radix illius debet collecta recondi,

Ut solet abscondi cyclaminis et viperinae.

## 2. AGRIMONIA.

Omnibus est herba haec nobis Agrimonia nota,

Acris inest illi nimis et diuretica virtus,

20 Succus radicum pellit nebulas oculorum,

Possunt anthracas folia in potu dare sanos.

Morsus serpentis pariter rabidique latrantis,

Atque venena fugant, ventrisque bibendo dolorem;

Sed tribus adiungi cyathis vini duo debent

25 Pondera drachmarum radicibus e memoratis.

Apposituque suo cancrumata vulnera sanant,

Luxata et, si sit tritis axungia mixta,

Et percussuras ferro vel fustibus actas,

Verrucasque simul si coniungantur aceto.

30 Splen quoque consumunt sumptae, pelluntque dolorem.

Cum vino coctae curant paralytica potae.

Apperiunt tritae quae sunt contrita valentque

Appositae si sint eadem cito reddere sana.

## 3. SAMBUCUS ET EBULUS.

Duplex Sambuci dicunt genus esse periti.

35 Sunt diaphoreticae mediocriter, utraque siccae et

Virtutis, verum et vis styptica dicitur esse.

Maior habet nomen Actes, minor at Chamaeactes,

Est Ebulus formam cui conscribunt brevior.

Elixis ut olus cum lymphâ frondibus huius

40 Venter mollescit; choleramque et phlegmata purgant.

Haec eadem tenerae possunt sic ipsius hastae,

Cum foliis haustae vinoque terendo iugatae,

Vesicae fractos reddunt potando lapillos.

Sumpta cibo ponunt humorem ventris aquosum,

45 Esse cacostomacha at vescentibus herba putatur.

Eximium radix confert elixa iuvamen

18 Corn. f. 78b; Ranz. p. 76; Diosc. II. 208. — 34 Corn. f. 79a; Ranz. p. 77; Diosc. IV. 171, 172. — 35 siccae est R.

- Hydropicis, viperæ succurrit morsibus ipsa,  
 Si super emplastri ponatur more vel hausta.  
 Addita fomento matricum dura resolvit,  
 50 Et multis vitiis muliebribus apta putatur.  
 Potaque cum vino de semine potio facta,  
 Quæ supra scripsi per se depellere novit.  
 Uncto caesaries mixto nigrescit olivo.  
 Frondes appositæ possunt auferre tumorem,  
 55 Usta iuvant mixta tritæ impositæque polenta,  
 Vulneribus carnem replendo sanant saniosis,  
 Et pro posse illis cogunt paracollesin esse.

## 4. BRYONIA.

- Ampelos est leuceque et dicta Bryonia graece,  
 Dicitur a nobis Latinis candida Vitis.  
 60 Hastas et frondes habet hæc nostram assimilantes,  
 Sed nostræ laeves, illi sunt asperiores,  
 Nostræ maiores, illi paulo breviores,  
 Semen consimile est, minus etsi dicitur esse,  
 Capreoli similes multa se parte plicantes.  
 65 Qui si cum vino sunt elixi, bibituro  
 Ventrem cum lotio dicuntur posse movere.  
 Hastis et foliis radici et viscida virtus  
 Est, ex quo caneros cataplasmate dant medicatos,  
 Quæque Chironia sunt, vel quæ phagedaenica, sanant,  
 70 Vulnera, vel tibiis, ea tollunt cum sale trita.  
 Corporibus gratum radix fert uncta colorem,  
 Lentigines pellit, tendit rugas faciei.  
 Atque cicatricem loca si teneant inimicam,  
 Ad proprium morem reparat collata colorem,  
 75 Tritaque cum vino, veluti cataplasmate facto,  
 Duritias spergit, simul apostemata curans.

---

57 *Paracellosin* R., sed falso; nam de agglutinatione (*παρακόλλησις*) sermo est, quæ contingit vulneribus saniosis ex usu ebuli. — 58 Corn. 80a; Ranz. p. 94; Diosc. IV. 181. — 60 *Assimilantes* R. Nostram scilicet vitem, vitem vulgarem seu viniferam. — 69 Ulcera maligna et rodentia. — 70 Diosc. habet (*ἐπὶ τῶν σαπροκνήμων ἑλκῶν*), ulcera quæ tibias putredine depascuntur. — 72 *Lentigenes* R. — 76 *Spargit* R. Spargere pro spargere non ita raro occurrit apud scriptores mediæ ævi.

Extrahit ossa etiam, si sint in corpore fixa.  
 Hanc medicamentis quae septica sunt sociabis,  
 Coniunxisse quibus nimis esse necesse probatur.

- 80 Unica cum vino potandum praebita drachma  
 Annum per totum fertur sanare caducum;  
 Qui furtim laedit et sic apoplexia caedit,  
 Cedit, et obtenebrat oculos quod saepe scotoma.  
 Et si praedictum pondus fuerit geminatum,
- 85 Tunc potius causis occurrit praememoratis,  
 Morsusque illatos sic curat tabe repletos;  
 Ne faciat mulier praegnans, hanc vitet, abortum,  
 Provocat urinam potu, pellitque secundas.  
 Dyspnoicosque iuvat coniuncta melle vorata,
- 90 Et conquassatos artus altoque cadentes.  
 Tussim placatam reddit laterisque dolorem,  
 Huius si pondus oboli coniungis aceto;  
 Triginta spacio splen siccatur sumpta dierum.  
 Omnia cum caricis praedicta valet cataplasma,
- 95 Fomento ast uteros lymphae decoctio facta  
 Purgat et infantes ponit nondum glomeratos.  
 Temporibus veris exsuccari solet herba  
 Et radix, cuius succus mulsae sociatus,  
 Phlegmata deponit datus, et iuvat omnia scripta.
- 100 Insuper et mammae lac contribuit muliebri,  
 Cum ptisanae succo si sit sociata coquendo;  
 Succus praestat idem, baccarum succus eidem  
 Urinamque movet intinctu, sed mediocri.  
 Sperma fugat lepram tritum scabiemque perunctum.
- 105 Consimiles vires habet huic Bryonia nigra  
 Appellata, tamen in cunctis inferiores.

## 5. ALGA PALUSTRIS SIVE NYMPHAEA.

Alga palustris habet diversa vocabula, quorum  
 Cacabus est Veneris, Nymphaeaeque, sive Papaver,

---

83 Morbus apoplecticus et vertigo caliginosa cedit huic medicamini.  
 — 86 Morsus venenatos. — 96 Nondum in utero formatos. — 98 Sociatur  
 R. — 105 Diosc. IV. 182. — 107 Corn. f. 81 a; Ranz. p. 96; Diosc. III.  
 138.

- Cui locus in causa est cognomen habere Palustre,  
 110 Crescit enim stagnis ea, sive locis in aquosis.  
 Frondibus oblongum caput ostendit super undas,  
 Quod de radice sola prodit sociatum,  
 Multis flos eius similis quos lilia produnt,  
 Pallidior tamen est, nec tam niveus color eius.
- 115 Semen habet croceum medio de flore locatum;  
 Sed quum floruerit, formam capit inde rotundam,  
 Sicut meconis nigri faciunt capitella,  
 Aut sicut mala haec, quae dicuntur Matiana,  
 Semen in his spissum latumque magis reperitur,
- 120 Hoc argilloso gustu datur esse saporis.  
 Hasta parum crassa subnigraque, laevis, et aequae  
 Aspera radix est eius, nodosa, melaena;  
 Tempore quae autumnus debet siccata recondi,  
 Eius enim pulvis multum fert utilitatis.
- 125 Sumpta mero spleni prodest sic coeliacisque,  
 Vesicaeque potest sic sumpta levare dolorem,  
 Si quis et est stomacho, posito cataplasmate cedit,  
 Sic et alopecias emendat et in cute mendas,  
 Quosque tumor laedit testes lenire notatur.
- 130 Seminis assidui potus haec omnia possunt,  
 Humanumque fluens plus iusto sperma retardant.  
 Radicem quae fert Nymphaea ast candidiorem,  
 Est melior virtute sua, debet quoque sumi  
 Cum vino nigro, quia partim styptica virtus
- 135 Est eius, partim quoque proiectoria, sic quod  
 Infusam dicant hanc alvum reddere sanam,  
 Et quod alopecias pice cum liquida iuvet ipsas.

## 6. F A B A.

- Frigoris in medio Faba vim tenet atque caloris,  
 Styptica quo partim fit, proiectoria partim,  
 140 Exterius quare poterit siccare modeste.

---

109 *Cacabus Veneris*, *Nymphaea*, *Papaver palustre* sunt cognomina *Algae palustris*. — 117 *Meconis* i. e. *papaveris*. — 120 *Diosc.* habet *γενομένην γλισχροδός*. — 132 *Diosc.* III. 139. — 138 *Corn. f.* 82 b; *Ranz.* p. 97; *Diosc.* II. 127. — 140 *Modeste* i. e. *modice*.



- Mitigat arthritim cum lymp̄ha cocta dolorem.  
 Anseris adiuncta huic pinguedo recens vel ovilla  
 Si fuerit, podagrae quoque subvenit hac ratione.  
 Cocta farina fabae, iunctum sit ut oxymel illi,
- 145 Sanat contractos posito cataplasmate nervos,  
 Sic et testiculos et mammas optime curat,  
 Haec etenim poterit loca reddere frigida, si sint  
 Inflammata nimis, virtute sua mediocri.  
 Prandia sumpta fabae non digestiva probantur,
- 150 Inflat enim, nisi sit aqua bis mutata coquendo.  
 Praecipue viridis stomacho non commoda mansa est,  
 Somnia nigra facit, sed tussis initia pellit.  
 Succum corporibusque etiam pinguedinis addit.  
 Integra si forti coniuncta coquatur aceto
- 155 Estque dysentericis medicans ventrique seluto,  
 Sic valet et stomacho suffragia ferre vomenti.  
 Iuncta farina fabae cataplasmatibus medicatur  
 Ictibus attritis tumidis, comitante polenta,  
 Sola tamen nequit hoc ipsum, ut dicunt, operari.
- 160 Lac nimium mammis cataplasmate stringit abundans.  
 Coniuncta at melli foeni graecique farinae  
 Parotidas curat, livores corporis aufert.  
 Floribus at roseis et thure et ovo comitante  
 Imposita ex oculis tumor et staphylomata cedunt;
- 165 Percussos etiam curat fusosque cruore.  
 Dentibus attrita ast frontique ligamine iuncta  
 Rheumata luminibus suspendere fertur opima.  
 Cum vino testes curat cataplasma tumentes,  
 Et propendentes sinit haud fieri pueriles.
- 170 Eius folliculus bene tritus et attribulatus  
 Emendat maculas emplastris additus albas.

---

141 *Arteticum* legi debere puto more scriptorum medii aevi; *arthritim* ex ingenio posuisse videtur Cornarius, quem Ranzoviana editio presso pede secuta est. — 148 *Mediocri* i. e. virtute inter frigidam et calidam naturam media, quae fabae tribuitur. — 152 *Δυσόρευτος* Diosc. — 166 *Attrita* est C. R.

## 7. NUX AVELLANA.

- Nucibus ex minimis nulli datur esca salubris,  
 Cogunt cervicem mandentis ferre dolorem,  
 Inflando stomachum distendunt, dantque solum
- 175 Pectus, pulmonem corrumpunt tusse nocendo;  
 Indicat effectus, quod eis sit et humida virtus.  
 Si tamen in testa luteo sint vase perustae,  
 Ut nil virtutis possint retinere prioris,  
 Nil plus stillantes iuvat in placando fluores.
- 180 Si bene contritae dentur mulsa resolutae,  
 Compescunt veterem tussim, licet inveteratam.  
 Cum passo tritas quidam tribuere bibendas,  
 Ad iecoris morbos et pulmonis removendos.  
 Multi cum pipere tritas vinoque dedere,
- 185 Atque ad pellendum sensere valere catarrhum,  
 Et destillantibus lotii tormenta ventris.  
 Ursi pinguedo nucleis coniuncta terendo  
 Reddit alopecii de raptis damna capillis.

## 8. BATUS SIVE RUBUS.

- Omnibus est nota ipse Batus, virtusque probata
- 190 Ipsius a multis, et dicunt styptica quod sit  
 Et xerantica. Caesariem decoctio lotam  
 Ipsius infectam reddit, ventremque fluentem  
 Abstinet, et fluxum nimium stringit muliebrem.  
 Presteris morsus eadem iuvat atque venena,
- 195 Reddit gingivas et de putredine tutas  
 Quique nocent saevos compescit in ore tumores.  
 Commasticatae frondes vinoque subactae  
 Acri, cervicis zernas pellunt et achoras,  
 Quodque solet fieri percurant ulcus in ore,
- 200 Et plagas solae possunt sic consolidare,  
 Turgentes oculos et condylomata solvunt,  
 Cardiacosque iuvant sic et stomachum patientem.

---

172 Corn. f. 84 b; Ranz. p. 99; Diosc. I. 179. — 189 Corn. f. 85 a; Ranz. p. 99; Diosc. IV. 37. — 191 Xerantica virtus i. q. exsiccans. — 194 Prester est anguim genus, alias Dipsas dictum, systematico nomine Coluber prester. — 198 Zernae i. e. impetigines, hoc loco *ῥοπηται* Diosc.

- Suppositae vitium sanant haemorrhoidarum.  
 Hastarum succus, foliorum et, sole calente  
 205 Siccatu melius faciet praescripta potenter.  
 Maturo succus eius de semine tractus,  
 Saepius utiliter causis est oris adaptus,  
 Sed non maturum prandentis detinet alvum.  
 Flosque dysentericis et prodest coeliacisque,  
 210 Idem contritus lippis cum melle medetur,  
 Si illitus est oculis, ignem quoque sic iuvat atrum;  
 Sunt igitur flores eius frondesque virentes,  
 Moraque virtutis leviter stringentis, ad uvam  
 Et fauces quare proprie prodesse videntur.  
 215 Quum sint matura ex iusto sed tempore mora,  
 Dicunt fervoris vim quod teneant mediocris.

## 9. MYRICA.

- Artibus in medicis fertur vis magna Myricis,  
 Hisque Tamaricum nomen, quarum foliorum  
 Elixatura ex vino potata tumorem  
 220 Splenis emendat, dentisque levare dolorem  
 Creditur; humores eadem stringit cohibendo  
 Addita pessariis matricis, sicque necando  
 Effugat et lendes, alios et corpore vermes.  
 Et cinis ustarum stringit fluxum muliebrem,  
 225 Utilis est potus etiam de calice sumptus,  
 Harum de ligno vel de radicibus acto.

## 10. JUNIPERUS.

- Juniperi virtus est incensivaque et acris.  
 Imposita in prunas serpentes pellit odore  
 Fumigii, fructusque rotundus habetur, odorque  
 230 Illius est summus, si detineatur in ore.  
 Utilis est stomacho, sic thoraci medicando,  
 Et tussim nimiam sedat, licet inveteratam.

---

211 Ignis ater s. sacer. — 217 Corn. f. 86a; Ranz. p. 101; Diosc. I. 116. — 225 Calix e ligno vel radice tamaricis fabricatus. — 227 Corn. f. 86b; Ranz. p. 101; Diosc. I. 103.

- Auxilium contra potis est conferre venena,  
 Spasmata sic contra valet, et sic rhegmata contra.
- 235 Atque uteri vitium et morbum, qui strangulat, aufert.  
 Eius quos succus sanat dat vipera morsus.  
 Qui si combustus fuerit lymphaeque iugatus,  
 Uctas propellit turpi de corpore lepras.  
 Eius pota interficit elimatio ligni
- 240 Ipsius lachrymis tussim sedare bibendo  
 Dicitur antiquam, vitium quoque parotidarum.  
 Huius cum drachma baccarum drachma draganti,  
 Absinthii drachma et praedictis associata,  
 Myrti tres nigrae, gallae quoque tres Asianae
- 245 Illis iungantur, coniunctaque cuncta terantur;  
 Si tribus atque tribus oleo commixta diebus  
 Vase recludantur vitreo, dum conficiantur,  
 Vim simul atque oleum contraxerit a speciebus,  
 Servetur, quoniam multis valet unguine rebus.
- 250 Si caput ungatur, capiti prodesse probatur;  
 Caesariem capiti dicunt servare periti,  
 Reddit et absentem ferturque tenere cadentem,  
 Quod minus est fidei prodest quoque calvitiei,  
 Dando capillosum caput antea ridiculosum;
- 255 Fortius examen ustum facit hoc medicamen,  
 Si pare mensura fuerit coniungere cura  
 Eius praedictis cinerem, quia vis perhibetur  
 Esse sibi tanta, quod solus posse probatur  
 Cuncta relata prius, oleo si conficiatur.
- 260 Creditur exustae pulvis vim ferre nigellae  
 Huic medicamento; de solo nanque puellae  
 Lymphae coniuncto loca nuda terunt ciliorum,  
 Expertae damnum, quod reddere possit earum.

---

234 *Rheumata* R., sed falso, cum ipse Diosc. *ρήγματα* habeat. — 236 Hic versus et quinque sequentes pro supposititiis haberi possunt. — 239 Elimatio i. q. rasura, nisi forsan rectius legas *elixatio* i. q. decoctum. — 242 Dragantum dicitur scriptoribus medii aevi gummi tragacanthae. — 245 De hac compositione cfr. Galen. de compos. med. sec. locos l. I. cap. 2, ed. Kühn, tom. 12, pag. 432. — 255 Examen apum ustum hic indicari putat Cornarius.

Haec nec sola pilis dicunt vestire potentem  
265 Sed quamcunque cutem libet ista veste carentem.

## 11. SALIX.

- Esse sui partes desiccativa per omnes  
In virtute Salix, modicum quoque styptica fertur.  
Vulnus habent eius frondes solidare cruentum,  
Conceptus prohibent in aqua potae muliebres,  
270 Corticis exusti cinis acri iunctus aceto,  
Callos a pedibus tollit positus vel inunctus,  
Et mundat pariter verrucas hac ratione.  
Arboris incisae manat de corpore succus  
Tempore quo rami multo sunt flore gravati,  
275 Qui tum mammarum valet et morbis oculorum,  
Tum cunctis quae sunt medicaminibus tenuanda.  
Huius flos sumptus in aqua frigescere cogit  
Instinctus veneris cunctos acres stimulantes,  
Et sic desiccat, ut nulla creatio fiat.  
280 Nomen halosanthos flos obtinet arboris huius,  
Qui si sit iunctus aequali pondere myrrhae,  
Inde terendo cinis factus, permixtus et undae,  
Deductus liquor ut mellis speciem sibi sumat,  
Spissatus pariter donec videatur in unum,  
285 Et teneat facto velut ex albumine filo,  
Hinc lita caesaries tibi stet velamine tecta  
Vel mitra, noctem totam cum sole lucente,  
Et si plus steterit, melior tinctura manebit,  
Postea cum calida cervicem colluat unda,  
290 Mirari flavos poterit roseosque capillos.  
Sunt quibus est crudos mos associare lupinos,  
Namque valent soli cum lymphâ reddere triti  
Loto et consimilem capiti conferre colorem.

---

264 Non solum loca pilis tegi solita curat hoc medicamen, sed eas quoque cutis partes, quae pilis carere solent. — 266 Corn. f. 87b; Ranz. p. 103; Diosc. I. 135. — 279 Creatio i. e. conceptio. — 280 Halosanthum (*ἅλως ἄρθος*) seu florem salis cum flore salicis hic perperam confundi facile patet; cfr. Diosc. V. 128, ubi de flore salis sermo est. — 291 Cfr. Gal. de comp. med. sec. locos I. I. c. 3., ed. Kühn, tom. 12. p. 445, ex Archigene.

- Nec minus argenti prodest spumam sociare,  
 295 Bis binas drachmas istis et iungere quinque  
 Asuesti, lympha simul haec duo namque soluta  
 Mellis ad effigiem, capiti possunt dare sola,  
 Quae paulo supra perscripsi cetera posse,  
 Si sint adiuncta et post haec velamina mitrae,  
 300 Sed caput ablutum reddat decoctio bletae.

## 12. FEL.

- Non est spernendum Fel, sit licet illud amarum,  
 Vilius et multis non de virtute peritis  
 Eius, ac iniuste, quoniam quit multa iuvare.  
 Virtus est omni thermantica viscida Felli,  
 305 Sed magis est aliis, aliis minus esse probatur.  
 Fella gerunt ergo perdices atque pavones,  
 Capreolique simul nemoris, niveique capones,  
 Quae sunt unius virtutis dando iuvamen;  
 Suffusos oculos haec et caligine plenos  
 310 Curant palpebrasque iuvant aspredine plenas.  
 Hircus, ovis, porcusque, ursus, taurusque secundam  
 Vim retinent Fellis, ventrem quoniam puerorum  
 Solvit, eo tincta est tomentum et succida lana,  
 Vel collyriolum si subponatur in anum.  
 315 Curat taurinum coniuncto mellé synanchen,  
 Atque cicatrices sanas et vulnera reddit.  
 Lacte sed admixto dolor auris ei muliebri  
 Infusum cedit, sed lac debet superare.  
 Porri cum succo taurino Felle iugato  
 320 Asseritur tali medicamine fistula pelli;  
 Traumaticis medicaminibus, quae vulnera curant,  
 Iungitur illa quidem, quia sanat et absque tumore,  
 Quae mala sunt, etiam non incurata relinquit.  
 Testes et veretrum sanat cum melle dolentes,  
 325 Optime leprosos curat et furfura purgat,

296 De asvesto s. asbesto cfr. Diosc. V. 132, est calx viva. — 301 Corn. f. 89b; Ranz. p. 104; Diosc. II. 96. — 304 Thermantica virtus i. e. calefaciens. — 320 Diosc. habet πρὸς δὲ σουργμοῖς, quod est tinnitus aurium, non fistula; legit vero vetus quidam interpres Dioscoridis σουργμοῖς, quem noster secutus est.

Ungvine si nitrum facto fuerit sociatum.

Omnibus his fel ovis, ursi quoque ferre salutem

Creditur, ursini pulvis cum melle iugatus

Sumentis prodest, epilepticus inde iuvatur.

330 Nyctalopas capreum Fel longe pellit inunctum,

Hirci palpebras sedabit ab unguine crassas,

Et deturpatis valet hoc succurrere strumis.

Ergo reponendum Fel sic est atque parandum:

Horae per spatium filo coquat unda ligatum,

335 Umbra siccata post haec servetur ad usum.

### 13. FIMUS.

Sunt qui non credunt Fimos conferre medelam,

Ultima res inter quod sint, sed decipiuntur.

Fimus ovillus enim, si sit coniunctus aceto,

Nigras emendat maculas cataplasmate facto,

340 Nascentes clavi fugiunt sic et sacer ignis,

Sic sanat fracta et cum quassis carnibus ossa;

Cum cera atque oleo ambustis igni medicatur.

Fimi pascentis vaccae cataplasma recentis

In foliis positum, carbonibus excaefactum,

345 Turgida fomento compescit vulnera lento.

Ischiadem curat vel certe idem moderatur

Impositus parti, si iungis acerrima vina;

Et cataplasmatibus solitis laxare iugatus,

Duritias solvit, struma huic et pustula cedit.

350 Sed maiora bovis praestant medicamina mascli,

Prociduos curans uteros fumo muliebres,

Idem suffitus culices foetore fugabit.

Utile non modicum dat avis ciconia Fimum,

Curat enim sumptus in aqua potando caducos.

355 Fimus apri siccus vinoque terendo iugatus

Aut lymphae, vomitum sanat potando cruentum,

Et lateris veteres sanat solitosque dolores.

Illo nil melius, si sit coniunctus aceto,

Ossaque consolidat, quassata iuvans ut ovillus,

- 360 Prodest luxatis cera roseoque iugatus.  
 Fimus adustus equi, vel crudus Fimus aselli,  
 Si velut emplastrum fiat comitatus acetum,  
 Vulnere manantem fertur retinere cruorem,  
 Fimus, quem caprae faciunt tritus nemorosae,
- 365 Solo cum vini cyatho bibitus comitati,  
 In tribus ictericum fertur sanare diebus.  
 Menstrua cum folio, spica, nardoque bibendo  
 Purgat, at olibani succus cum pulvere tritus  
 Appositus vulvis fluxum sistit muliebrem.
- 370 Ustus alopeciam commixto sanat aceto,  
 Uncto cum veteri fertur podagrae medicari,  
 Atque venenatos percurat coctus aceto  
 Morsus aut vino, vulnusque quod herpeta graece  
 Dicitur, impositus, morbum quoque parotidarum.
- 375 Si veluti cauter de sicco fiat eodem,  
 Ponaturque super scapulam, qua parte dolebit  
 Coxa, sinatque diu scapulam dum sentiat ustam,  
 Non tamen eripiat morbus dum cedat ab illa.

#### 14. CASEUS.

- Caseus insulsus stomacho bonus esse probatur,  
 380 Escis illius quia venter mollificatur,  
 Corporibus macris et pinguedo reparatur.  
 Constringendo minus ventrem, plus nutrit ovillus,  
 Plus aliis quoniam fertur quod pinguior extet.  
 Assus et elixus ventrem constringere noscit.
- 385 Sicque tumens oculus illum medicamine poscit,  
 Et sic livores oculos tollit maculantes.  
 Praevalet ast omnes bubulus sedando tumores.  
 Omnis caprinus stringit vetus et bubulinus,  
 Nec prodest, potius maciei dando nocivus.
- 390 Lac liquidum pingues sumptum fertur dare carnes.

360 *Iugatis* Corn. — 371 Uncto i. e. axungia. — 379 Corn. f. 93 a;  
 Ranz. p. 107; Diosc. II. 79.



## 15. ARANEA E TELA.

- Telae adstringentes sunt, quam dat aranea, vires,  
 Quare depellit febres, admixta quibusdam  
 Unguentis foveas si tempora febricitantis.  
 Sanguinis appositu solet et retinere fluorem,  
 395 Et fieri prohibet saniem, quae concava non sunt,  
 Vulneribus, servans ea ne tumor irruat illis.  
 Auris cum roseo compescit cocta dolorem,  
 Candida quae magis est, magis est virtute probanda  
 Ut sunt, quas agitat ventus post tempora messis.  
 400 Quartanas iunctas corio suspensaque collo,  
 Pellere confirmant proprio medicamine docti.

## 16. COCHLEAE.

- Non admirandae Cochlearum sunt medicinae,  
 Quum medicinalis subeant vim stercora iuris.  
 Harum terrenae quaedam quaedamque marinae,  
 405 Non virtute pares, quia terrenae meliores,  
 Ast utrisque tamen vis est eadem, licet impar.  
 Eustomachas dicunt terrenas, quod movet alvum  
 Pulvis obustarum fervoribus ignis earum.  
 Esse coërcentis virtutis tam perhibetur  
 410 Et constrictivae, quibus ut cruor exit ab ore  
 Per sputum, iuvat assumptus, reprimit quoque fluxum.

## 17. CORNU CERVI.

- Cervi strictivae Cornu virtutis habetur,  
 Omni profluvio quare astringendo medetur,  
 Sed prius exuri sic ignibus illud oportet:  
 415 Partes ad minimas Cornu frangendo redactum  
 In cacabo poni debet crudo atque recenti,  
 Argilla intectoque et mox fornace incluso  
 Ardeat, ut candens fiat niveique coloris.

---

391 Corn. f. 93 b; Ranz. p. 108; Diosc. II. 68. Aliqua hic telae adscribuntur, quae Dioscorides de ipso animali praedicat. — 402 Corn. f. 94 a; Ranz. p. 108; Diosc. II. 11. Sensus est: non mireris cochleas habere vires medicas, cum ipsa adeo stercora (v. 336 sq.) vires in arte medica habeant. — 412 Corn. 94 a; Ranz. p. 109; Diosc. II. 63.

- Quod simul est ustum, veluti quoque ~~cad~~ mia lotum,  
 420 Utile subscriptis potu et medicamine notum est:  
 Coeliacis, haemoptoicisque, dysentericisque,  
 Ictericis, fluxum pariter tenet et muliebrem,  
 His ad purgandum cochlear detur geminatum,  
 Vesicaeque dolor fugit ammixto tragacantho.
- 425 Collyriis etiam miscetur pulvere facto,  
 Rheumata quae sistunt, ulcusque iuvant oculorum.  
 Si dentifriciis mixtum sit, plus operantur.  
 Quis cinis exusti valeat dixi medicari,  
 Restat aqua coctum quantum possit referendum.
- 430 Quisquis habet dentes morbo graviore dolentes,  
 Sectum cum lima Cornu crudum coquat unda,  
 Vas sit humo factum, quo ferveat, inde retractum  
 Mox assumatur, os ut tepido foveatur;  
 Hoc medicamentum donec sit in ore retentum
- 435 Sanansque adstringens dentes, fugit hinc dolor ingens,  
 Sic etenim fugiet, quo sanus perpete fiet.  
 Haec limatura at fuerit si dedita cruda  
 Cum vino vel aqua, lumbricos enecat ipsa,  
 Serpentesque suo quit adusta expellere fumo.

## 18. ACETUM.

- 440 In desiccando vis frigida constat Aceto.  
 Hinc stomacho dicunt, quod sit fastidia tollens,  
 Sistit manantem impositum potumque cruorem,  
 Et ventris fluxum, si sit coctus cibus inde.  
 Vulneribus cunctis, fuerint quae facta recenter,
- 445 Subvenit intincta, si desit spongia, lana  
 Succida fomento, fieri nec turgida possunt.  
 Taliter admotum propendentem iuvat anum.  
 Lepras emendat sic atque ignem fugat atrum,  
 Zernas et maculas, et morsus pellit arachnes,
- 450 Siccat fomento podagras cum sulphure vivo,  
 Melleque livores iuncto reddit meliores,

---

431 Cornu cervi limatum coquatur ex aqua in vase fictili etc. — 440  
 Corn. f. 95 a; Ranz. p. 110; Diosc. V. 21. — 446 *Nec talia R.*

Cum roseo mixtum caput a fervoribus unctum  
Atque locos alios, si detur succida fotu.

## 19. SULPHUR VIVUM.

- Sulphur splendentis vivum niveique coloris,  
455 Asseritur multam multis dare posse medelam;  
Virtus est eius, ut dicunt, extenuatrix,  
Et diaphoretica, ac simul attractoria, calda,  
Empyicis atque asthmaticis, tussique medetur;  
Pulvis et ictericis cum mensura cochlearis,  
460 Et fluxum sanat nares cerebrumque prementem,  
Molli si sumptum sit in ovo. Sed dat abortum  
Suffitum fieri, surdis atque esse medela  
Taliter asseritur; lethargus sic quoque cedit.  
Lepras et zernas curat, mixtaque resina  
465 Scorpio quos ictus fecit, maris atque dracones.  
Hoc quoque prurigo, sed cum nitro, prohibetur,  
Et sparso restat fluxus sudoris abundans.  
Reddit aquae sanam mixtum nitroque podagram.  
Unguens coniuncto leprosos Sulphur aceto  
470 Et terebinthina pariter corrodere fertur;  
(Cum vino sumptis obstat potata venenis)  
Trita simul nitrum, pariter mel, Sulphur, acetum,  
Cum succo lanis inducta calentia lumbis  
Praestant auxilium forte medicamine divum,  
475 Nec minus hoc solum prodest adipi sociatum.

## 20. ALUMEN.

Diversae species dicuntur Aluminis esse,  
Quartus eis gradus est, virtus quoque sicca calensque,  
Styptica, mundificans, obscuris visibus apta.  
Palpebras tenuat, carnisque superflua rodit

---

453 Diosc. habet: *ὄν ῥοδίω καὶ οἰσπηροῖς ἐρτοῖς.* — 454 Corn. f. 95b; Ranz. p. 110; Diosc. V. 123. — 458 Empyicis i. e. empyemate laborantibus. — 460 Diosc.: *καὶ πρὸς κόρυζαν δὲ καὶ κατάγγον ποιῆι.* — 471 Dubitare licet, an versus huc pertineat, an non potius ex alio plane capite hic insertus sit. — 476 Corn. f. 96b; Ranz. p. 111; Diosc. V. 122.

- 480 Illarum, vel quum fuerit caro mortua circa.  
 Ulcera desiccant mala, restringit quoque farsam  
 Admixtum gallae, vini que feci simul acris.  
 Dentibus infirmis gingivarumque tumori  
 Prodest cum melle vinum si iungitur acre.
- 485 Restringit fluxum manantis ab ore cruoris.  
 Pustula vel scabies illo fit sana fricata,  
 Lotave de lympha, cum qua fuerit resolutum.

---

481 Farsa est ulcus malum seu phagedaenicum.

## PROLEGOMENA AD STRABONEM.

*Walafridus Strabo* natus est anno DCCCVI vel DCCCVII, studia prima fecit in monasterio Sangallensi, seriora in monasterio Fuldensi, praeceptore praecipuo usus Rhabano Mauro, tunc temporis celeberrimo. Anno DCCCXLII factus est Walafridus Abbas coenobii Reichenau (Angia dives) in dioecesi Constantiensi, mortuus est in Gallia ut perhibent anno DCCCXLIX. Multa scripsit theologici praesertim argumenti, de quibus vide Polycarpi Leyseri histor. poëtar. et poëmat. medii aevi pag. 235, Fabricii biblioth. lat. med. et infimae aetat., ed. I. tom. VI. p. 864, Canisii thesaur. monumentor. ecclesiasticor. s. lectiones antiqu., ed. Iac. Basnage, tom. II. part. 2. pag. 176 sq. et alibi.

Carmen eius, quod inscribitur *Hortulus*, dedicatum est Grimaldo seu Grimoaldo, qui Abbas Sangallensis factus est anno DCCCXLI vel DCCCXLII, mortuus DCCCLXXII. Recudi curavimus, quia non ignobile rei poëticae et herbariae monumentum sit e saeculo nono ad nostra usque tempora servatum. Adhibuimus editiones duas Atrociani (anni 1527 et 1530), impressionem in Canisii et Basnagii iam dicta collectione (II. 1. p. 265), et Casp. Barthii annotationes in eiusd. Adversarior. libr. IV. c. 24. pag. 203.

Prodiit vero Strabonis *Hortulus* seorsim:

*Norimb.*, 1512. 4., *in offic. Io. Weyssenburgeri*, sub titulo: „Strabi Fuldensis monachi Hortulus apud Helvetios in S. Galli monasterio repertus, carminis elegantia tam delectabilis, quam doctrinae cognoscendarum quarundam herbarum varietate utilis.“ (Vid. Rivini biblioth. n. 6394.)

Praeterea prodiit cura Io. Atrociani ad calcem Macri 1527 cum parvo commentario, et 1530 sine commentario. Inscriptionem in utraque editione habet „*Strabi Galli poëtae et theologi doctissimi ad Grimaldum coenobii S. Galli abbatem Hortulus*“, ubi igitur et nomen et patria Walafridi falso indicatur, nam neque Gallicae est originis, neque, ut ex versu 429 patet, Strabus dicitur. — Alia im-

pressio adnexa est Eobani Hessi carminibus Francof. 1564, 1571. 8. et inserta collectioni medicae Aldinae (Venet. 1547. fol.), bibliothecis Patrum Ecclesiae nonnullis et thesauro Canisii et Basnagii.

## WALAFRIDI STRABONIS

AD GRIMALDUM COENOBII S. GALLI ABBATEM

### HORTULUS.

#### I. PRAEFATIO.

- 1 Plurima tranquillae cum sint insignia vitae,  
Non minimum est, si quis Paestanae deditus arti  
Noverit obscoeni curas tractare Priapi.  
Ruris enim quaecunque datur possessio, seu sit
- 5 Putris harenoso qua torpet glarea tractu,  
Seu pingui molita graves uligine foetus,  
Collibus erectis alte sita, sive iacenti  
Planicie facilis clivo, seu vallibus horrens,  
Non negat ingenuos olerum progignere fructus,
- 10 Si modo non tua cura gravi compressa veterno  
Multiplices olitoris opes contemnere stultis  
Ausibus assuescit, callosasque aere diurno  
Detrectat fuscare manus et stercore plenis  
Vitat in arenti disponere pulvere quallis.
- 15 Haec non sola mihi patefecit opinio famae  
Vulgaris, quaesita libris nec lectio priscis,  
Sed labor et studium, quibus ocia longa dierum  
Postposui, expertum rebus docuere probatis.

#### II. CULTURAE INITIUM.

Bruma senectutis vernacula, totius anni

- 20 Venter et ampliflui consumptrix saeva laboris,

8 An legendum sit *vallibus haerens*?

- Veris ubi adventu terrarum pulsa sub imas  
 Delicuit latebras, vestigiaque horrida avarae  
 Ver hyemis reduci rerum delere pararet  
 Stemmata et antiquo languentia rura nitore
- 25 Reddere, ver orbis primum caput et decus anni,  
 Purior aura diem cum iam reserare serenum  
 Inciperet zephyrosque, herbae floresque sequuti  
 Tenuia porrigerent radicis acumina, caeco  
 Tecta diu gremio canasque exosa pruinas.
- 30 Cum sylvae foliis montes quoque gramine pingui  
 Prataque conspicuis vernarent laeta virectis,  
 Atriolum, quod pro foribus mihi parva patenti  
 Area vestibulo solis convertit ad ortum,  
 Urticae implerunt campique per aequora parvi
- 35 Illita ferventi creverunt tela veneno.  
 Quid facerem? tam spissus erat radicibus infra  
 Ordo catenatis, virides ut texere lentis  
 Viminibus crates stabuli solet arte magister,  
 Ungula cornipedum si (quando humore nocetur
- 40 Collecto) putres imitatur marcida fungos.  
 Ergo moras rumpens Saturni dente latentes  
 Aggredior glebas, torpentiaque arva, revulsis  
 Sponte renascentum complexibus urticarum,  
 Erigo et umbricolis habitata cubilia talpis
- 45 Diruo, lumbricos revocans in luminis oras.  
 Inde Noti coquitur flabris solisque calore  
 Areola et lignis, ne diffluat, obsita quadris  
 Altius a plano modicum resupina levatur,  
 Tota minutatim rastris contunditur uncis
- 50 Et pinguis fermenta fimi super insinuantur.  
 Seminibus quaedam tentamus oluscula, quaedam  
 Stirpibus antiquis priscae revocare iuventae.  
 Denique vernali interdum conspergitur imbre

22 *Dilituit* habent Atrocianus et Basnage, dedi *Delicuit* cum Barthio, quanquam aliis legendum videatur *Delituit*. — 23 *Pararit* Barth. — 24 *Stemma* i. q. corona. — 27 *Zephyroque* Basn., *zephyrosque* Atroc. — 31 *Virectum* scriptoribus medii aevi pro *Viretum*. — 35 *Urtica* telo venenato comparatur. — 41 Saturni dente i. e. falce. — 44 *Umbriculis* Atroc. Basn. — 50 *Insinuat* Atroc. Basn.

- Parva seges, tenuesque fovet praeblanda vicissim  
 55 Luna comas, rursus si quando sicca negabant  
 Tempora roris opem, culturae impulsus amore  
 (Quippe siti metuens graciles torpescere fibras)  
 Flumina pura cadis inferre capacibus acri  
 Curavi studio, et propriis infundere palmis  
 60 Guttatim, ne forte velocior impetus undas  
 Ingereret nimias et semina iacta moveret.  
 Nec mora, germinibus vestitur tota tenellis  
 Areola, et quanquam illius pars ista sub alto  
 Arescat tecto, pluviarum et muneris experts  
 65 Squalleat aërei: pars illa perennibus umbris  
 Diffugiat solem: pars haec, quia celsior, ignei  
 Sideris accessum lateris neget obice duri:  
 Non tamen ulla, sibi fuerant quae credita pridem,  
 Spe sine crementi pigro sub cespite clausit.  
 70 Quin potius, quae sicca fere translata subactis  
 Suscepit scrobibus, redivivo plena virore  
 Restituit reparans numeroso semina fructu.  
 Nunc opus ingeniis, docili nunc pectore et ore,  
 Nomina quo possim viresque attingere tantae  
 75 Messis, ut ingenii res parvae orientur honore.

### III. SALVIA.

- Lilifagus prima praeferet honore locorum,  
 Dulcis odore, gravis virtute, atque utilis haustu  
 Pluribus haec hominum morbis prodesse reperta  
 Perpetuo viridi meruit gaudere iuventa.  
 80 Sed tolerat civile malum, nam saeva parentem  
 Progenies florum, fuerit ni dempta, perurit,  
 Et facit antiquos defungier invida ramos.

### IV. RUTA.

Hoc nemus umbriferum pingit viridissima Rutae  
 Sylvula caeruleae, foliis quae praedita parvis

60 Fors pro forte putat Barth. ob syllabam longam proxime sequentem. — 66 Defugiat aut refugiat Barth. — 67 Negat Atroc., neget Basn. — 70 Feret Atroc., fere Basn. — 76 Elelifagus Atroc. Basn. — 80 Mala conditio civitatis, quod parentes a progenie sua interficiantur.



- 85 Umbellas iaculata breves, spiramina venti  
Et radios Phoebi, caules transmittit ad imos,  
Attactuque graves leni dispergit odores.  
Haec cum multiplici vigeat virtute medelae,  
Dicitur occultis adprime obstare venenis,  
90 Toxicaque invasis incommoda pellere fibris.

V. ABROTANUM.

- Nec minus Abrotani promptum est mirarier alte  
Pubentis frutices, et quas inspiciat aristas  
Ramorum ubertas, tenues imitata capillos.  
Huius odoratum lento cum vimine crinem  
95 Paeoniis carptum prodest miscere medelis.  
Febribus obstat enim, telum fugat, adiuvat artus,  
Quos incerta premit furtivae iniuria guttae,  
Praeterea tot habet vires, quot fila comarum.

VI. CUCURBITA.

- Haud secus altipetax semente Cucurbita vili  
100 Assurgens parmis foliorum suscitatur umbras  
Ingentes, crebrisque iacit retinacula ramis:  
Ac velut ulmum hedera implicuit cum frondibus altam  
Ruris ab usque sinu tota sua brachia circum  
Laxa dedit ligno summumque secuta cacumen  
105 Corticis occuluit viridi tutamine rugas:  
Aut arbustivum vitis genus arbore cum se  
Explicuit quavis, ramorumque alta corymbis  
Vestiit et propria sursum se sponte levavit,  
Visitur ergo rubens aliena in sede racemus  
110 Dependere, premit tabulata virentia Bacchus,  
Pampinus et frondes discernit latior altas.  
Sic mea sic fragili de stirpe Cucurbita surgens  
Diligit appositas sua sustentacula furcas,  
Atque amplexa suas uncis tenet unguibus alnos,  
115 Ne vero insano divelli turbine possit,  
Quot generat nodos tot iam retinacula trudit,

---

91 *Abrotonum* habet Atrociani editio altera et Basn. — 96 Telum extrahit, cfr. Macer v. 48.

- Et quoniam duplicem producunt singula funem,  
Undique fulturam dextra laevaue prehendant.  
Et velut in fusum nentes cum pensa puellae
- 120 Mollia traiciunt, spirisque ingentibus omnem  
Filorum seriem pulchros metantur in orbes:  
Sic vaga tortilibus stringunt amenta catenis  
Scalarum teretes involvuntque illico virgas,  
Viribus et discutunt alienis tecta cavarum
- 125 Ardua porticuum volucris superare natatu.  
Iam quis poma queat ramis pendentia passim  
Mirari digne? quae non minus undique certis  
Sunt formata viis, quam si tornatile lignum  
Inspicias medio rasum quod mymphure constat.
- 130 Illa quidem gracili primum demissa flagello  
Oblongo, tenuique ferunt ingentia collo  
Corpora, tum vastum laxatur in ilia pondus,  
Totum venter habet, totum alvus et intus aluntur  
Multa cavernoso seiunctim carcere grana,
- 135 Quae tibi consimilem possunt promittere messem.  
Ipsis quin etiam teneri sub tempore fructus,  
Ante humor quam clausa latens per viscera sero  
Autumni adventu rareseat et arida circum  
Restiterit cutis, inter opes transire ciborum
- 140 Saepe videmus et ardenti sartagine pinguem  
Combibere arvinam et placidum segmenta saporem  
Ebria multoties mensis praestare secundis.  
Si vero aestivi sinitur spiramina solis  
Cum genitrice pati et matura falce recidi,
- 145 Idem foetus in assiduos formarier usus  
Vasorum poterit, vasto dum viscera ventre  
Egerimus, facili radentes ilia torno.  
Nonnunquam hac ingens sextarius abditur alvo,  
Clauditur aut potior mensurae portio plenae.

---

125 *Meatu* glossa apud Basn. — 129 Atrocianus: „Mymphure, ligno quod loro circumvolutum circumagunt fabri in operibus tornandis“. — 136 Ipsis cucurbitarum plantis fructus sunt, quos vel immaturos et molles edere, vel maturos duosque vario modo formare licet. Barthii coniectura *Ipsa quin* commodum sensum non offert.

- 150 Amphora, quae piceo linitur dum glutine, servat  
Incorrupta diu generosi dona Lyaei.

## VII. PEPONES.

- Hoc simul in spatio, campi quo figitur imis  
Haec tam laeta seges, vili quam carmine pinxi,  
Visitur alterius vitis genus acre, per aequor  
155 Serpere pulvureum et fructus nutrire rotundos  
Pomorum. Haec species terrae super arida vulgo  
Tecta iacens crementa capit pulcherrima, donec  
Solibus aestivis flavos intincta colores  
Messoris calathos matura fruge replet.  
160 Tum videas aliis oblongo stemmate ventrem  
Demissum, nucis aut ovi versatilis instar,  
Vel qualis manibus quondam suspensa supinis  
Lucet agens circum lomenti bulla salivam,  
Ante recens maceratur aquis quam spuma refusis,  
165 Dum lentescit adhuc digitis luctantibus et se  
Alternis vicibus studioque fricantibus uno  
Inter utranque manum, parvo fit parvus hiatus  
Exitus: huc stricto lenis meat ore Noti vis  
Distenditque cavum vitrea sub imagine pondus  
170 Et centrum medio confingit labile fundo  
Undique conveniat cameri quo inflexio tecti.  
Ergo calybs huius penetrat dum viscera pomi  
Elicit humoris largos cum semine rivos  
Multiplici: tum deinde cavum per plurima tergus  
175 Frusta manu spargens hortorum laetus opimas  
Delicias conviva capit, candorque saporque  
Oblectant fauces: nec duros illa molares  
Esca stupere facit, facili sed mansa voratu  
Vi naturali frigis per viscera nutrit.

## VIII. ABSINTHIUM.

- 180 Proximus Absinthî frutices locus erigit acris,  
Herbarum matrem simulantes vimine lento.

162 Sicut inter manus lavandas nonnunquam oritur bulla saponacea, quum lomenti spuma assidue manibus teritur aqua recenti non affusa. —  
181 Herbarum mater est Artemisia, v. Macer v. 2.

- In foliis color est alius, ramisque odor alter  
 Puberibus, longeq̄ue saporis amarior haustus.  
 Ferventem domuisse sitim, depellere febres  
 185 Hoc solet auxilium clara virtute probatum.  
 Si tibi praeterea caput acri forte dolore  
 Pulsetur subito, vel si vertigo fatiget,  
 Huius opem rimare coquens frondentis amaram  
 Absinthî sylvam, tum iura lebete capaci  
 190 Effunde et capitis perfunde cacumina summi.  
 Quo postquam ablueris graciles humore capillos,  
 Devinctas frondes, superimposuisse memento,  
 Tum mollis fotos constringat fascia crines,  
 Et post non multas elapsi temporis horas  
 195 Hoc inter reliquas eius mirabere vires.

## IX. MARRUBIUM.

- Quid referam iuxta positi, nimiumque potentis  
 Marrubii non vile genus, licet acrius ora  
 Mordeat et longe gustum disiungat odore.  
 Dulce enim olet, non dulce sapit, sed pectoris aegros  
 200 Comprimit angores, tristi dum sumitur haustu,  
 Praecipue talis caleat si potus ab igni  
 Et coenam cyathis cogatur claudere crebris.  
 Si quando infensae quaesita venena novercae  
 Potibus immiscent dapibusve aconita dolosis  
 205 Tristia confundunt, extemplo sumpta salubris  
 Potio Marrubii suspecta pericula pressat.

## X. FENICULUM.

- Nec Marathri taceatur honor, quod stipite forti  
 Tollitur et late ramorum brachia tendit.  
 Dulce satis gustu, dulcem satis addit odorem,  
 210 Hoc oculis, quos umbra premit, prodesse loquuntur.  
 Huius item semen foetae cum lacte capellae  
 Absumptum ventris fertur mollire tumorem  
 Cunctantisque moras dissolvere protinus alvi.

Praeterea radix Marathri commixta liquori

215 Lenaeo tussim percepta repellit anhelam.

XI. GLADIOLA.

Te neque transierim latiae cui libera linguae

Nomine Digladii nomen facundia finxit.

Tu mihi purpurei progignis floris honorem

Prima aestate gerens violae iucunda nigellae

220 Munera, vel qualis mensa sub Apollinis alta

Investis pueri pro morte recens hyacinthus

Exiit et regis signavit vertice nomen.

Radicis ramenta tuae siccata fluenti

Diluimus contusa mero, saevumque dolorem

225 Vesicae premimus tali, non secius, arte.

Pignore fullo tuo lini candentia texta

Efficat, ut rigeant dulcesque imitentur odores.

XII. LIBYSTICUM.

Inter odoratam memorare Libystica sylvam

Fortia suadet amor parvi diffusior horti.

230 Hoc germen succo quamvis et odore gemellis.

Orbibus officere et tenebras inferre putetur,

Semina saepe tamen quaesitis addere curis

Parva solent, famamque aliena laude mereri.

XIII. CEREFOLIUM.

Quae tot bellorum, tot famosissima rerum

235 Magnarum monumenta sacro pia conficis ore,

Exiles Erato non dedignare meorum

Divitias olerum versu perstringere mecum.

Infirmis divisa licet Macedonia ramis

Spargitur et crebris ignobile semen aristis

240 Sufficit, illa tamen toto reparabilis anno

Pauperiem largo solatur munere plebis

---

214 Feniculi radix cum vino tussim solvit. — 226 Barthius legit: *candentia fila Efficat ut vigeant* i. e. ut non corrumpantur. Neque necessaria neque satis apta coniectura. — 228 Libysticum alias dicitur Ligusticum et Levisticum. — 230 Cfr. Macer v. 900.

Indiguae, nec non restringere sanguinis undas  
Corpore diffusas, facili solet obvia gustu.

Illa quoque infesto venter dum forte dolore

- 245 Turbatur, fomenta super non irrita ducit,  
Puleium sibimet frondesque papaveris addens.

#### XIV. LILIIUM.

Lilia quo versu candentia, carmine quove  
leiunae macies satis efferat arida Musae?

Quorum candor habet nivei simulachra nitoris,

- 250 Dulcis odor, sylvas imitatur flore sabaeas,  
Non parius candore lapis, non nardus odore  
Lilia nostra premit; nec non, si perfidus anguis  
Ingenitis collecta dolis serit ore venena  
Pestifero caecum per vulnus ad intima mortem

- 255 Corde feram mittens, pistillo Lilia praestat  
Commacerare gravi, succosque haurire Falerno.  
Si quod contusum est summo liventis in ore  
Ponatur punctim, tum iam dinoscere vires  
Magnificas huiusce datur medicaminis ultro.

- 260 Haec et iam laxis prodest contusio membris.

#### XV. PAPAVER.

Et Cereale quidem nugarum in parte Papaver

Hac memorare placet, quod raptae moesta puellae

Mater, ut immensis optata oblivia mentem

Exuerent curis, fertur Latona vorasse.

- 265 Hoc simul auxilio carbunculus ater, ab imo  
Pectore qui ructus nimium convolvit amaros  
Oris ad usque fores, reprimi persaepe videtur.  
Huius ad alta caput granorum semine foetum  
Protento fragilique solet se tollere collo,

- 270 Inque modum mali, regio cui punica nomen  
Indidit, unius patulo sub pellis amictu

---

242 *Indiguae* Atroc. Basn., nos Barthii coniecturam secuti *indiguae* legimus. — 260 Haec contusio, scil. Liliorum flores in mortario contusi, uti v. 255, 257. — 261 Cfr. Virg. georg. I. 212. — 270 Malo punico comparatur caput papaveris.

Grana celebrandae virtutis plurima claudit,  
Deque sono mandentis habet formabile nomen.

## XVI. SCLAREA.

Hic umbrosa novos inter Sclarea viros

- 275 Stipite praevalido assurgens, ramosque comasque  
Altius extollit, quae quamvis rarius ulli  
Quaesita auxilio, medicorum pene putetur  
Effugisse manus, dulci tamen indita caldae  
Et vires et odorati fermenta saporis
- 280 Praestat, eam iuxta hortensis non extima costi  
Sylva latet, stomachique moras ventremque salubri  
Provocat auxilio, radice munere coctae.

## XVII. MENTHA.

Nec mihi defuerit vulgaris copia Menthae  
Multa per et genera et species diversa coloresque

- 285 Et vires: huius quoddam genus utile vocem  
Raucisonam claro rursus redhibere canori  
Posse putant, eius succos si fauce vorarit  
Ieiuna, quem crebra premens raucedo fatigat.  
Est aliud praepingue genus huiusce fructecti,
- 290 Quod iam non parvi diffundat germinis umbras.  
Celsa ebuli sed more petens, a stipite forti  
Undique maiores foliorum prorogat alas,  
Quis odor alter inest pauloque immitior haustus.  
Sed si qui vires, species et nomina Menthae
- 295 Ad plenum memorare potest, sciat ille, necesse est,  
Aut quot Erythreo volitent in gurgite pisces,  
Lemnius aut altum quot in aëra Mulciber ire  
Scintillas vastis videat fornacibus Aetnae.

## XVIII. PULEIUM.

Non patitur cunctas angustia carminis huius

- 300 Pulei virtutes celeri comprehendere versu.

---

273 Papaver dictum esse a *papare* seu *pappare* i. q. edere. Papare puerorum est sed manducare virorum. — 289 Costus hortensis est Balsa-  
mita vulgaris. — 292 *Porrigat alas* Basn.

- Hoc apud Indorum tanti constare peritos  
 Fertur, apud Gallos quanti valet indica nigri  
 Congeries piperis. Quis iam dubitare sinetur  
 Hac herba plures leniri posse labores,  
 305 Quam pretiis inhianter emit ditissima tantis  
 Gens hebenoque auroque fluens et mira volenti  
 Quaeque ferens mundo. O magni laudanda Tonantis  
 Virtus et ratio, nullis quae munera terris  
 Larga suae non pandit opis: quae rara sub isto  
 310 Axe videre soles, aliis in partibus horum  
 Copia tanta iacet, quantam vilissima tecum  
 Efficiunt: rursus quaedam quae spreta videntur  
 Forte tibi, magno mercantur ditia regna,  
 Altera ut alterius potiatur foenore tellus,  
 315 Orbis et in toto per partes una domus sit.  
 Puleium quam decoctum curabit amice  
 Et potu et fotu stomachum (mihî crede) morantem.  
 Dum canimus, quae certa gravi ratione tenemus,  
 Quaedam audita et iam vero miscere cothurno  
 320 Fas ususque sinit: ramum coniungito Pulei  
 Auriculae, ne forte caput turbaverit aestus  
 Solis, in aërio si te perflarit aperto.  
 Quod nisi me currens deponere vela Thalia  
 Cogeret ac tandem portus intrare moneret,  
 325 Hinc tibi multiplices poteram decerpere flores.

## XIX. APIUM.

- Quamvis in nostris Apium vilesceret hortis,  
 Et solito id multi prodesse sapore notarent,  
 Plura tamen propriis medicamina viribus acri  
 Exhibet auxilio, cuius si trita capessas  
 330 Semina, torquentes urinae frangere tricas  
 Dicitur, ipsum etiam tenero cum germine mansum  
 Concoquit errantes stomachi penetralibus escas.  
 Corporis hunc regem turbans si nausea vexet,  
 Mox Apium lympha tristisque bibatur aceto,  
 335 Passio tum celeri cedet devicta medelae.



## XX. BETONICA.

- Montibus et sylvis, pratis et vallibus imis  
Bettonicae pretiosa licet collectio cunctis  
Pene locis superet passim, tamen hanc quoque noster  
Hortus habet cultaque docet mansuescere terra.
- 340 Haec tantum meruit generali nomine laudis,  
Ut si quid mea Musa velit superaddere, tandem  
Mole operis devicta sui iam sentiat, illa  
Utilitate minus quicquid deprompserit esse.  
Hanc viridem si forte tuos coneris in usus
- 345 Carpere, siccataeve hyemi deponere pigrae,  
Turbida sive tuas oblectant pocula fauces,  
Seu potius longo tibi defecata labore  
Dona placent, huius virtus mirabilis herbae  
Omnia sufficiet, quam quosdam pendere tanti
- 350 Novimus ut contra, totum si iniuria corpus  
Impetit interius, muniri viribus eius  
Sese posse rati, soleant haurire diebus  
Continuis hoc acre genus medicaminis almi.  
Praeterea caput infesto si vulnere fractum
- 355 Tabuerit, tum crebra terens imposito sacrae  
Tegmina Bettonicae, statim mirabere vires  
Illius, in solidum fuerit dum clausa cicatrix.

## XXI. AGRIMONIA.

- Hic quoque Sarcocolam, campos quae plurima passim  
Vestit et effoetis sylvarum inventa sub umbris
- 360 Nascitur, ordinibus facile est discernere pulchris.  
Haec praeter varium latae virtutis honorem,  
Trita domat ventris praedirum et pota dolorem.  
Si quae forte calybs infensus vulnura membris  
Indiderit nostris, huius tentare iubemur
- 365 Auxilium partique imponere tonsa patenti  
Germina, maturum nacturi hac arte vigorem,  
Si tamen addatur mordens cataplasmati acetum.

## XXII. AMBROSIA.

- Haud procul Ambrosiam vulgo quam dicere mos est  
 Erigitur, laudata quidem, sed an ista sit illa  
 370 Cuius in antiquis creberrima mentio libris  
 Fit, dubium est multis. Medici tamen arte suapte  
 Hanc utcunque colunt, tantumque haec sanguinis hausta  
 Absumit, quantum potus ingesserit alvo.

## XXIII. NEPETA.

- Herbarum in numero, quas hortulus ille recenti  
 375 Semper prole creat, Nepetae non segnior exit  
 Surculus, urticam foliis simulantibus, alto  
 Vertice pergratum late largitus odorem.  
 Haec variis olim morborum accommoda curis  
 Non extrema alias inter decernitur herbas.  
 380 Huius enim succus, roseo commixtus olivo,  
 Efficit unguentum, laesae quod vulnera carnis  
 Atque cicatricum deformia signa novarum  
 Posse abolere aiunt, prisco reparare nitori,  
 Et revocare pilos plagae quos forte recentis  
 385 Pestis hiulca tulit, sanie taboque perosos.

## XXIV. RAPHANUS.

- Hinc Raphanum radice potens, latoque comarum  
 Tegmine sublatum, extremus facit ordo videri.  
 Cuius amara satis quatienti viscera tussim  
 Mansa premit radix, triti quoque seminis haustus  
 390 Eiusdem vitio pestis persaepe medetur.

## XXV. ROSA.

- Iam nisi me fessum via longior indupediret,  
 Scrupeus atque novi tereretur carminis ordo,  
 Debueram viburna Rosae pretiosa metallo  
 Pactoli et niveis Arabum circundare gemmis.  
 395 Haec, quia non tyrio Germania tingitur ostro,  
 Lata nec ardenti se Gallia murice iactat,  
 Lutea purpureis reparat crementa quotannis,

---

372 *Tantumve sanguinis* Atroc., nostram lectionem habet Basn.

- Uber tum floris tantum, qui protinus omnes  
Herbarum vicisse comas, virtute et odore  
400 Dicitur, ut merito florum flos esse feratur.  
Inficit hic oleum proprio de nomine dictum,  
Quod quam saepe fiat mortalibus utile curis,  
Nec meminisse potest hominum nec dicere quisquam.  
Huic famosa suos opponunt lilia flores,  
405 Longius horum et iam spirans odor imbuit auras;  
Sed si quis nivei candentia germina fructus  
Triverit, aspersi mirabitur illicet omnem  
Nectaris ille fidem celeri periisse meatu.  
Hoc quia virginitas fama subnixa beata  
410 Flore nitet, quam si nullus labor exagitarit  
Sordis et illiciti non fregerit ardor amoris,  
Flagrat odore suo. Porro si gloria pessum  
Integritatis eat, fateor, mutabit odorem.  
Haec duo nanque probabilium genera inclyta florum  
415 Ecclesiae summas signant per secula palmas:  
Sanguine martyrii carpunt quae dona rosarum,  
Liliaque in fidei gestant candore nitentis.  
O mater virgo, foecundo germine mater,  
Virga fide intacta, sponsi de nomine sponsa,  
420 Sponsa, columba, domus, regina, fidelis amica,  
Bello carpe Rosas, laeta arripe lilia pace.  
Flos tibi sceptrigero venit generamine Iesse,  
Unicus antiquae reparator stirpis et auctor,  
Lilia qui verbis vitaeque dicavit amoena,  
425 Morte Rosas tingens, pacemque et praelia membris  
Liquit in orbe suis, virtutem amplexus utranque,  
Praemiaque ambobus servans aeterna triumphis.

## XXVI. DICATIO OPUSCULI.

- Haec Tibi servitii munuscula vilia parvi  
Strabo tuus, Grimalde pater doctissime, servus  
430 Pectore devoto nullius ponderis offert,

---

419 *Virgo Atroc.*, *virga* Basn. — 429 *Pater sanctissime* Barth. ex coniectura. Patet praeterea ex hoc ipso versu auctorem se *Strabonem* dicere non Strabum.

- Ut cum conseptu viridis consederis horti,  
 Super opacatas frondenti germine malos  
 Persicus imparibus crines ubi dividit umbris,  
 Dum Tibi cana legunt tenera lanugine poma  
 435 Ludentes pueri, schola laetabunda tuorum,  
 Atque volis ingentia mala capacibus indunt,  
 Grandia conantes includere corpora palmis:  
 Quo moneare habeas nostri, Pater alme, laboris,  
 Dum relegis, quae dedo volens, interque legendum  
 440 Ut vitiosa seces, deposco, placentia firmes.  
 Te Deus aeterna faciat virtute virentem  
 Immarcescibilis palmam contingere vitae,  
 Hoc Pater, hoc Natus, hoc Spiritus annuat almus.

---

432 *Subter* Barth. item. — 434 *Lanugine mala* Barth.

*Explicit Strabonis Hortulus.*

## PROLEGOMENA AD OTHONEM CREMONENSEM.

Sub nomine Othonis, seu Othonis Cremonensis, extant in nonnullis Regiminis Salernitani editionibus (Francofurti apud Egenolph. 1551, 53, 56, 57, 59 et Parisiensibus quibusdam) versus memoriales CXIV, qui de medicamentorum simplicium cognitione agunt. Hos versus multo rectius conscriptos, ad numerum CXXXVIII auctos et prooemio prosa oratione scripto instructos continet Codex bibliothecae academicae seu Paulinae Lipsiensis membraneus (N. 1213. fol. min. Catal. Felleri pag. 280. n. 40) seculo XIV ineunte scriptus simul cum aliis forsitan eiusdem auctoris versibus CCXLI qui de medicamentis compositis agunt in Nicolai Praepositi dispensatorio contentis. Deditus igitur ex hoc codice hos illosque versus simul, ita ut numerus eorum sit CCCLXXIX; contulimus accurate cum editionibus Regiminis Salernitani 1557 et 1559, ex qua collatione facile apparet, horum versuum minimam tantum partem eamque pessime corruptam typis hucusque excusam fuisse. Ubi varia lectio indicanda fuit, designavimus lectionem Codicis manuscripti per  $\mu$ , lectionem in editionibus 1557 et 59 impressam per  $\sigma$ , et ubi hae impressiones ipsae inter se differrent, quod perraro accidit, indicavimus alteram (1559) per  $\tau$ . Desunt vero in editionibus impressis non solum omnia medicamenta composita, sed e simplicibus quoque XIII sequentes: Classa, Cassia fistula, Cinnamonum, Cyperus, Muscus, Nux muscata, Opium, Pix, Pyrethrum, Scamonea, Spica nardi, Storax calamita, Sanguis draconis.

De Othone Cremonensi videatur Paschalis *Galli* bibliotheca medica (Basil. 1590. 8.) pag. 247, Israel. *Spachii* nomenclator scriptorum medicorum (Francof. 1591. 8.) p. 152, Io. Antonid. *van der Linden* de scriptis medicis (edit. 3. Amstelod. 1662. 8.) p. 505, Georg. Abrah. *Mercklin* Lindenius renovatus (Norimb. 1686. 4.) p. 861, Chr. Guil.

*Kestner* medic. Gelehrtenlexicon (Jen. 1740. 4.) p. 607,  
 Chr. Gottl. *Jöcher* Gelehrtenlexicon III. pag. 1136, Alb.  
*Haller* biblioth. botan. I. p. 216, biblioth. medic. pract. I.  
 pag. 428.

**O T H O   C R E M O N E N S I S**  
 DE ELECTIONE ET VIRIBUS MEDICAMENTORUM  
 SIMPLICIUM ET COMPOSITORUM.

**P R O O E M I U M .**

Quoniam firmiter memoriae commendantur, quae me-  
 trice scripta sunt, et hoc duplici de causa, quarum alia est  
 quod pedalis consonancia delectationem ingerens in animo  
 auditoris et maxime addiscentis constanter reponitur. Sic  
 quoque oblivionem elimat et expellit. Ideo attentius consi-  
 derans non ad laudem, sed auditorum commodum in arte  
 medicinae studentium signa et cognitiones bonitatis et ma-  
 litiae specierum, deinde laudes omnium opiatarum, elec-  
 tuariorum et unguentorum antidotarii scribere proposui  
 metro mediante. In quo non quaeratis splendorem carmi-  
 nis, sed ad utilitatem sufficiant rudi et inculto stilo con-  
 texta. Finito prooemio sequitur principale.

**P A R S   P R I M A .**

**LIGNUM ALOËS.**

- 1 Res aloës lignum pretiosa, sit hoc tibi signum:  
 Quod nigredo parum maculat, fragrans, subamarum,  
 Si grave, nodosum, subdurum, sit pretiosum.

**ALOË HEPATICUM.**

- Subrufum, clarum, fragile, paulisper amarum  
 5 Est aloë carum, rerum res una bonarum.

---

1 Est aloës lignum melius sit  $\sigma$ ; inscriptio *De ligno aloës*  $\mu$ , *Aloë*  $\sigma$ . —  
 2 Quod nigredo parum dat fragile subamarum  $\sigma$ . — 3 Sit grave  $\sigma$ . — 4 Est  
 aloë carum simplex res una bonarum Subrufum, clarum, frangibile, parum  
 amarum  $\sigma$ .

**AGARICUS S. FUNGUS ABIETIS.**

Res frangi praesto pretiosus agaricus esto,  
Candidus et splendens, onus in libra leve pendens.

**ALUMEN.**

Si dirimens lumen albedine lucet alumen,  
Et partes oris salsi punctura saporis  
10 Mordicat, aut sputum super hoc reddatur acutum,  
Huic laus debetur, si veneat, aera meretur.

**ASA FOETIDA.**

Quo mage foetorem facit asa, scias meliorem.

**AMMONIACUM.**

Est pretium pandens ammoniacum bene candens,  
Quo magis est purum pretii plus promeriturum.

**ANTIMONIUM.**

15 Multum splendoris antimonii melioris  
Est signum; stagni si splendet imagine, magni  
Nominis est, teritur hoc, illud fusile scitur.

**AMBRA.**

Laudes ambra merens levis est et dentibus haerens,  
Dives odore, foris grisei sunt signa coloris.

**AMIDUM.**

20 Laus est albens amidi foecunda recentis,  
Ex antiquato virus prodire putato.

**ANACARDI.**

Forma maiores anacardi sunt meliores.

**ANETHUM.**

Haud tibi sit spretum, si linguam pungit anethum.

---

7 Splendens, libramine leveque pendens σ. Inscr. Agaricus σ. — 8 Si petis lumen σ. — 9 Et fit pars oris salsi compuncta σ. — 10 Ac sputum praeterea reddit acutum σ. — 11 Laus huic detur (debetur), praestantius illa medetur σ. — 12 Assa tu dic meliorem σ. — 13 Pendens ammoniacum (sic etiam in inscr.) σ. — 14 Plus est valiturum σ. — 15 Multi spl. antimonium est melioris σ. — 16 Et signum σ. — 17 Et manibus teritur sic (si) illud fragile fertur σ. — 19 Odore foris gypsi sunt σ. — 21 Antiquato reliquum prodire σ. — 22 Fama maiores σ. — 23 Non tibi σ.

## ANISUM.

Copia dulcoris dos est anisi melioris.

## AMMI ET APIUM.

- 25 Ut sibi laus detur ameos apiumque meretur,  
Si degustatum pungit mordetque palatum.

## ASPHALTUM.

Grandi foetore, levitate, nigroque colore  
Haec per signa potes asphalti noscere dotes.

## ALCANNA.

- Quisquis ea gaudes alcannae collige laudes,  
30 Quam color offuscat subrufus laude coruscat,  
Laus augmentetur huic si levitas societur.

## ACETUM.

In terram fusum si spumat, cedat in usum,  
Gestans completum cumulum bonitatis acetum.

## BOLUS.

- De bonitate boli spem tu tibi ponere noli,  
35 Qui frangi nescit, qui parce vixque rubescit,  
Quo non viscatur dens si cum dente teratur.

## BALSAMUM.

- Laudari digna si sint tibi balsama, signa  
Quis fructus citri color est, lux splendida vitri,  
Quae mox ut lingas capitis turbare miringas  
40 Sentis, et infundas lactis si stantis in undas

---

24 Mos est  $\sigma$ ; dulcoris anisi sit mel.  $\tau$ . Versus legitur quoque in Regim. Salern., c. 50, v. 152. — 25 Ameos aurumque rectius  $\sigma$ ; inscr. habet Anmi ameos  $\sigma$ ; De ameos et apio  $\mu$ . — 26 Si tibi gustatum mordet pungitque  $\sigma$ . — 27 Nigro colore  $\sigma$ . Inscr. De aspalto  $\mu$ , Asphaltum  $\sigma$ . — 28 Discere dotes  $\sigma$ . — 31 Augmentatur levitas si consociatur  $\sigma$ . — 32 In terra f. s. sp. c. ad usum  $\sigma$ . — 33 Gestans impletum annulum  $\sigma$ . — 35 Partim vixque  $\sigma$ . — 37 Sic sint tibi balsami  $\sigma$ . — 38 Cui fructus  $\sigma$ . — 39 Cui mos ut lingas c. t. miringas  $\sigma$ . Miringae (pro Meninges) dicuntur cerebri involucra membranacea apud scriptores medii aevi. — 40 De hac balsami ope lactis facta probatione vide Dioscor. et Platearium. Deest v. 40 in  $\sigma$ , et leguntur illius loco: Quod lingua tactum penetrat fervore palatum, quod si ponatur in aqua non submergatur.



Vasis in extrema media vel parte suprema  
Si dimittantur, illic immota morantur.

**BORAX.**

Si tibi veracem mens est novisse boracem,  
Elige candentem, duram, sine sorde nitentem.

**CARDAMOMUM.**

45 In morsu dentis si linguam pungere sentis,  
Non sine dulcore, rufo rutilante colore,  
Sit cardamomi pretium, tibi collige promi.

**CLASSA.**

Spes tibi sit cassa, iubaris si nescia classa  
Vergit in obscuram caligine plena figuram.

**CAMPHORA.**

50 Camphora candore nivis aemula, suavis odore,  
Lucida frangenti, candens, haec sit tibi menti.

**CASSIA FISTULA.**

Rufa, gravis, clara, sit cassia fistula cara;  
Nigra, minus mota resonans, gravitate remota  
Si venundetur, quasi res sine re reprobetur.

**CASSIA LIGNEA.**

55 Rufa, iuvans gustum, de qua vix fractio frustum  
Tollit, venalis sit cassia lignea talis.

**COLOQUINTIDA.**

Non resonans mota, per pulpam candida tota,  
Si pulpis haeret semen, si firma cohaeret  
Seminibus pulpa; colocointida sit sine culpa.

**CINNAMOMUM.**

60 Subtile, alichimum cinnamomum sibi primum

---

42 Si dimittatur il. im. moratur Quod multum clarum citrinum sit tibi charum  $\sigma$ . — 47 Sic card. pr. t. c. pomi, ita legit hunc versum  $\sigma$  et ante v. 45. — 48 Classa est resina iuniperi. — 50 Nimis aemula  $\mu$ ,  $\sigma$ , lego nivis. — 51 Fulgenti candens sit haec tibi  $\sigma$ . — 55 Tolle venalis si cassia lignea talis Rufa iuvans gustum dat quaevis fractio frustum  $\sigma$ . — 57 Seminibus pulpa colocointida sit sine culpa Non residens mota per plurima candida tota  $\sigma$ .

Laude locum merito legit, id laudabile scito  
 Quod cum dulcore diffundit acumen in ore.

#### CASTOREUM.

Nigrum, nervosum, novitate recens, glutinosum,  
 Gustibus exosum, grave, castoreum pretiosum.

#### CUBEBAE.

65 His laudem praebe, quae fragrant leve cubebae,  
 De pretio tutus sis cum sapor assit acutus.

#### COSTUS.

Costum gustate, si sit cum ponticitate,  
 Et si lingua parum gustum denoscat amarum,  
 Si confringatur, nec pulvis fiat, ematur,  
 70 Spem mage confirma, si sit substantia firma.

#### CORALLI.

Forma corallorum sic sit tibi nota bonorum:  
 Si solidi, plani, spe non laudantur inani,  
 Si grossi, clari, digni sunt laude notari.

#### CIPERUS.

Munda sit et pura ciperi substantia dura  
 75 Intus sive foris citrini plena coloris.

#### CALAMUS AROMATICUS.

Si iuvat olfactus, nec abundat pulvere fractus,  
 Parceque candescit calamus, sic laus sua crescit.

#### CAPARUS.

Laudatur caparus solidus rubeus subamarus.

#### DRAGANTUM.

Commendat tantum splendor, viror, omne dragantum.

63 *Gustibus exosum grave castoreum preciosum Nigr. nerv. simul atque recens glut.* σ. — 65 *Quae spirant lene cub.* σ. — 68 *Gustu dignoscit* σ. — 69 *Nec fiat pulvis* σ. — 70 *Deest in* σ. Pro *substantia* habet Cod. μ *sub-rubra*, sed iam Platearius (de simpl. medic.) monet, eligendum esse *costum* „qui cum frangitur non facile pulverizatur, nec intus habet minuta foramina“. — 76 *Parte candescit c. s. l. s. cr. Si iuv. o. n. a. p. fr.* σ. — 78 *Sit tibi capparum sol.* σ. — 79 *Dragantum* est vitriolum, *dragagantum* est gummi tragacantha. *Commend. tantum vivax splendor esse dragantum* σ.

## DRAGAGANTUM.

- 80 Promit laudanti splendor pretium dragaganti,  
 Quo minus obscurum laudis magis est habiturum.  
 Album frigidoris fomes, rufumque calor.

## GALBANUM.

Haec tua sint cura quae candent galbana dura.

## GARIOFILUS.

Laude quis insignis gariofilus his cape signis:

- 85 Quem si pertundat unguis liquor intus abundat,  
 Si tumor assit ei coniunctus grossitiei,  
 Qui cum mordetur bene mordicat, aera meretur.

## GALANGA.

Huic laudem pange, quae sit subrufa galange,  
 Si sit acuta, gravis, in odoris munere suavis.

## GUMMI ARABICUM.

- 90 Quod mittunt Arabes inquinat insita labes,  
 Gummi si splendet, quia laus ex hoc sibi pendet.

## HERMODACTYLUS.

Laus tibi de iure datur hermodactyle dure,  
 Integer absque poris, albi cui signa coloris.

## LIQUIRITIA.

Sit tibi contempta liquiritia pulverulenta,

- 95 Et collaudetur si rufa croco simuletur.

## LADANUM.

Molle malaxari, leve, nigrum, non grave nari  
 Ex pretii merito ladanum laudabile scito.

80 Draganti et dragaganti caput in unum coniungit et versum „Promit etc.“ omitt. σ. — 81 *Laudem magis* σ. — 82 *Alb. frigoris fomes ruffique coloris* σ, sed minus recte, quod ex Platearii verbis patet: „nota quod album (dragagantum) in frigidis medicinis, subrutum et citrinum in calidis debet poni.“ — 83 *Haec tibi sit cura quia splendent g. pura* σ. — 84 *Garyophila laudantur et per haec signa probantur* σ. — 85 *Quae si* σ. — 87 *Quod cum* σ. — 88 *Laudes* σ. — 89 *Gravis odoratus minime suavis* σ. — 90 *Gummi si sp. q. l. e. h. s. p. Quod m. A. non culpatur insita labes* σ. — 92 *Laus detur iure tibi herm.* σ. — 93 *Poris tibi sit albique coloris* σ. — 94 *Sit tibi probata liqu. pulverisata* σ. — 95 *Et si tundatur sit rufa croco simulatur* σ. — 96 *Ex pr. m. ladanum l. sc. Molle laudari leve nigr. neque gravari* σ.

**MUMIA.**

Si venumdetur nigra mumia clara probetur.

**MASTIX.**

Mastix labe caret, si candens lumine claret.

**MYROBALANI.**

100 Qui gravitate manum gravat elige myrobalanum,  
Intus splendentem gummosa luce nitentem.

**MUSCUS.**

Subrufus, fragrans, cerebri loca summa peragrans  
Ascensu celeri, muscus solet aera mereri,  
Qui magis est carus in acumine sit subamarus.

**MACES.**

105 Haud pretio sordet si macis acumine mordet  
Ut quem legas dignum rufedo sit tibi signum.

**MYRRHA.**

Myrrham laudate si grossa caret gravitate,  
Quae potius praestat iubar in rubedine gestat.

**MANNA.**

Damnatur sanna, nisi dulcis, candida manna.

**NUX MUSCATA.**

110 Pulverulenta, levis, non pungens os, neque lenis,  
Nux est muscata vilis, quasi res reprobata.

**SAL NITRI.**

Nitri summa salis laus est albedo nivalis.

**OPOPANAX.**

Opopanax clarum subrufum sit tibi carum.

**OPIUM THEBAICUM.**

Quod venit a Thebis, opio laudem perhibebis,  
115 Naribus horrendum, rufum laus dictat emendum.

---

98 *Nigra vendetur si mum. cl. pr. σ.* — 100 *Quod gr. m. premit eligo m. Intus splendorem g. l. nitorem Qui magis est clarus in acumine sit subamarus, qui versus non huc sed ad caput de musco pertinet.* — 105 *Est pretio sacer si mordet acumine macer Utque scias dignum rubedo sit tibi signum σ.* — 109 *Sunt vilia grana nisi σ.*

PIX.

Quae labem nescit pix lucens graeca nigrescit.

PYRETHRUM.

Praetendit iura pyrethri substantia dura,  
Integra, confracta putrido sine pulvere, tacta  
Aspera, gingivis hoc sit laudabile cuivis.

PIONIA.

120 Pulveris ignara, nigra, dura, pionia cara.

RHEUBARBARUM.

Passim contusi candor, rubor atque reclusi  
Visibus extrorsum, gravitas missura deorsum  
Libram, commendant si qui rheubarbara vendant.

SCAMONEA.

In gustu grata, frangi levis, albificata,  
125 Sputo clarescens, sit scamonea nigrescens.

SPICA NARDI.

Rufa, sapore parum peracuto si quid amarum  
Intersit, spica redolens, medicis sit amica.

STORAX CALAMITA.

Exigit aes a te: rutilans cum ponticitate  
Prona malaxari glutinosa storax bona nari.

SANGUIS DRACONIS.

130 Res socianda bonis pretio vel laude draconis  
Sanguis, si mundus, clarus, si subrubicundus.

SARCOCOLLA.

Albam, gummosam, sarcocollam pretiosam  
Collige, maiorem pretio multo meliorem.

---

116 Pix graeca i. q. colophonium. — 120 Pionia i. q. paeonia. —  
121 Libram ostendat si quis reubarbara vendat Rufa sapore parum suba-  
cuto si quid amarum  $\sigma$ . Albedo cum rubore in frustulis conspicua et pon-  
dus sunt signi melioris rheubarbari. — 124 Sub voce Diagridion habet  $\sigma$ :  
Sputo clarescens scamonea fitque nigrescens In gustu etc. — 132 Alb. spu-  
mosam s. pr. Coll. mai. pr. m. mel. Mixtus candori modicus viror in me-  
liori  $\sigma$ , qui versus ad caput de spodio pertinet, ubi deest.

## SPODIUM.

Mixtus candori modicus nigror in meliori

135 Est spodio, nota laus est gravitate remota.

## SQUINANTUS.

Candor squinanti signum est insigne probanti.

## THAMARINDUS.

Mollis, nigrescens bonus est thamarindus arescens.

## THUS.

Thus quod clarescit candens contagia nescit.

## P A R S S E C U N D A.

## PROOEMIUM.

Post complementum doctrinae cognitionis specierum magis necessariarum et difficiliorum ad cognoscendum: dicenda est et docenda commendatio et laus antidotorum et aliorum in antidotario subsequantium.

## AUREA ALEXANDRINA.

Renes et rheuma, lapis et caput, algida matrix,

140 Vis apoplexiae, disuria tetaneusque,

Haec si quem laedunt tibi funditus, aurea, cedunt.

## ADRIANUM.

Offensae lucis caligo, dolor capitalis,

Delictum stomachi, capitis, hieranoxia, tumoris

Causa melancolia, renum pressura, dolores

145 Stranguriae, splenis tumor algescens hepatisque

Si laedunt, sanum faciens est hoc adrianum.

---

135 *E spodio nota*  $\sigma$ . — 137 *Tamariscus*  $\sigma$ , aperte falsum. — 138 Hunc versum priori perperam adiecit  $\sigma$ , et sequuntur adhuc quatuor versus, qui in cod.  $\mu$  desunt et ad Othonis opus non pertinent, scilicet:

*Panis habens oculos, non monstrans caseus ullos,*

*Et pulli stulti, piscesque senes et adulti*

*Et saliens vinum, lentum piper atque cuminum*

*Talis pastura non est sanis nocitura.*

— 139 Vid. Aegidii carm. de laudibus et virtutibus compositorum medicaminum l. 1. v. 168. — 142 Aegid. l. 1. v. 431. — 143 Hieranoxia, hieranoxia, hieranosos est morbus epilepticus.

**ACHARISTUM.**

Fluxus haemoptoicus, artus dolor, asthma, catarrhus,  
Frigore constrictum pectus fugiunt acharistum.

**DIAOLIBANUM.**

Constringit fluxum diaolibanum lacrimarum  
150 Et capitis vitium depellitur eius ad usum.

**ESDRA.**

Accelerat partum, falsum fugat esdra timorem,  
Diminuit virus ex quovis vulnere morsus,  
Latrantis rabidi depellit iura nocendo.

**FILONIUM.**

Pleuresis, iliaca, nefresis, colicus dolor, error  
155 Algentis stomachi, peripleumonia, tumores  
Splenis, vesicae vitium, vestigia sputi  
Sanguinei, per filonium sunt apta fugari.

**HYGIA.**

Hygia gingivae depellit rheuma, dolores  
Ventris diminuit, oculorum nubila solvit.

**HIDROCOPION.**

160 Oppresso triteo valet hidrocopion aegro,  
Frigora quartanae fugat et mala cotidianae.

**METRIDATUM.**

Metridatum capitis vitium quod provocat algor  
Extinguit, confert timidis et sata medetur  
Causa melancholicis, oculis lacrimantibus, auris  
165 Succurrit vitio, malae mala mitigat, aegram  
Evellit dentis causam, mortale venenum  
Dissolvit, quartana replet et frigore laxum  
Ventrem constipat, quae cocta balaustia firmat.

---

147 Aegid. l. 1. v. 686. — 149 Aegid. l. 2. v. 648. — 151 Aegid. l. 3. v. 44. — 154 Filonium seu Philonium est electuarium acre sedativum a Nicolao Praeposito descriptum. — 160 Hidrocopion seu Idrocopion olympiacum est electuarium aromaticum a Nicolao Praeposito descriptum, quasi sudorem abscindat. — 162 Aegid. l. 3. v. 866. — 163 *Tumidis et sana* hab. cod.  $\mu$ .

## MUSA AENEAE.

- Si tibi quartana nocet, hanc fugat aenea musa,  
 170 Cotidiana ruit, redit interrupta facultas  
 Mingendi, sudor vitam praenunciat aegri.

## OPOPYRA.

Defectum malae, manuum, linguae, pedis, oris,  
 Opopyrae virtus fugat et confert tremulosis.

## SOTIRA.

- Turbo melancholicus, oculi, dentis, dolor auris,  
 175 Passio longaeva tussis, violenta podagra,  
 Impetus arteticae, peripleumonia, frenesis,  
 Poena sciae, stomachi vomitus, vitium hieranoxae,  
 Sputum sanguineum, virus letale, solutus  
 Venter, quartana, dolor asthmaticus, violenta  
 180 Disnia, conturbans capitis dolor, ictericorum  
 Munda cutis sotirae valescunt munere magnae.

## TIRIACA MAGNA.

- Vis apoplexiae, scotosis, cephalaea, venenum,  
 Humida raucedo, pressuraque pectoris arcti,  
 Asthmatis insultus, peripleumonia, dolores  
 185 Iliacae, dolor arteticus, nefresis, lapis, algens  
 Hydropicus, colicae violentia, menstrua, foetus  
 Mortuus, ictericae labes, contagia leprae,  
 Frigiditas stomachi, hieranoxae passio, cordis  
 Defectus, cerebri vitium, compressio splenis,  
 190 Poena febris typicae, magnae cedunt tiriacae.

## DIASATYRION.

Argentem febrem, matricis frigiditatem,  
 Latrantis morsum canis attractumque venenum,  
 Reptilium pellit virus diasatyrii usus.

---

169 Aegid. l. 3. v. 1031, rectius *Musa ennea*. — 171 Aegid. l. 3. v. 1100. — 174 Aegid. l. 4. v. 541. — 176 Artetica i. q. arthritis. — 177 Poena sciae i. q. malum ischiadicum. — 180 Disnia i. q. dyspnoea. — 182 Aegid. l. 4. v. 605. — 183 *Pectoris ara* habet cod.  $\mu$ , lego *arti* seu *arcti* ut infra v. 308. — 185 Iliacae passionis dolores, dolor arthriticus, hydrops ex causa frigida. — 190 Febris typica seu intermittens. — 191 Aegid. l. 2. v. 218.



**TRIFERA MAGNA.**

Trifera magna iuvat conceptum, menstrua promit,  
195 Matricem mundat, somnum surgentibus affert,  
Corrigit errorem stomachi, confert mulieri.

**ANTIMORON.**

Antimoron delicta sciae, nefresim, cephalaeam,  
Offensam stomachi, matricis damna, podagram  
Destruit, emendat errantes ore colores.

**RUBEA TROCISCATA.**

200 Enervat flegmaticam rubeae vis cotidianam,  
In triteo confert, descensum rheumatis aufert.

**REQUIES.**

Dat requiem requies quartanis, cotidianis,  
Tertia quae revocat lux febris noxia quassat.

**ATHANASIA.**

Fluxum constringit ventris, muliebria sistit,  
205 Sanguinei sputi causas abstergit et undas,  
Fortiter exsiccat athanasia sanguine nares.

**MICLETA.**

Sistit haemorrhoidas, torturam mitigat omnem,  
Compescit fluxum ventris micleta per usum.

**BENEDICTA.**

Gutta pedum, vesica dolens, dolor articularis,  
210 Regnans in rene gravitas, cedunt benedictae.

**BLANCA.**

Hydropisim, tyriam, colicam, splenem, cephalaeam,  
Nervi defectum, nigros oculos, hieranoxam,  
Haec sanat blanca iusto moderamine sumta.

---

194 Aegid. l. 4. v. 783. — 197 Electuarium purgans a Nicolao Prae-  
posito descriptum. — 199 Discoloratis prodesse dicitur. — 200 Aegid. l.  
4. v. 352. — 202 Aegid. l. 4. v. 429. — 204 Aegid. l. 1. v. 518. — 207  
Aegid. l. 3. v. 967. — 209 Aegid. l. 1. v. 829. — 211 Aegid. l. 1. v. 756.  
Tyria sc. lepra. — 212 Medetur paralysi, oculorum morbis, epilepsiae.

**POTIO PAULI.**

Febri quartanae confert tua potio, Paule,  
215 Confortat nervos, enervat vim hieranoxae.

**PAULINUM.**

Quam dat descensus humorum destruit usus  
Tussim Paulini, thoracis frigora tollit,  
Quos chimus offendit, oculis sua iura rependit.

**PILULAE AUREAE.**

Lumina clarificat, caput aurea pilula purgat,  
220 Turbo ventosus stomachi ruit eius ad usus.

**PILULAE SINE QUIBUS ESSE NOLO.**

Commendant usus, quibus est nomen „sine quibus“,  
Auribus, iliacae, ventri, prosunt cephalae.

**POTIO MUSCATA.**

Potio muscata confortat debilitata  
Corda, iuvat stomachum, scotosim solvens oculorum.

**PICRA GALENI.**

225 Frigiditas capitis, matricis, nausea ventris,  
Errores stomachi fugiunt picram Galieni.

**PILULAE DIACASTOREAE.**

Stranguriae solvit vitium ciliique dolorem,  
Arida membra iuvat, paralytica lumina mundat.

**EMPERISTON.**

Menstrua, rheuma, color nothus, asthma, podagra, tumores  
230 Falsi, poena sciae, ptisis, lethargicus error,  
Artheticae torpor, oculi, cerebri dolor, algor  
Splenis, vertigo capitis, raucedo, nociva  
Frigiditas stomachi, peripleumonia, screatus  
Sanguinis, ut cessent emperiston tibi parat.

---

214 Aegid. l. 4. v. 70. — 216 Aegid. l. 4. v. 85. — 219 Aegid. l. 4. v. 108. — 221 Aegid. l. 4. v. 141. — 223 Syrupus ex aromatibus et moscho, cuius compositionem exhibet Nicol. Praepos. — 225 Aegid. l. 4. v. 76. — 227 Aegid. l. 4. v. 160. — 229 Theodoricon emperiston, v. Aegid. l. 4. v. 956.

## ANACARDINUM.

- 235 Lethargia stupens, vertigo, frigida matrix,  
Nervi debilitas, haec si sint noxia cuivis  
Ex anacardino procedit causa salubris.

## MEMPHITUM YERALOGODION.

- Memphito cedunt, quae linguam noxia laedunt,  
Phlegma, melancholicus humor, hieranoxa, dolores  
240 Argentis stomachi, vertigo, dolor capitalis.

## HIERA RUFINI.

Serpigo, scabies, ex salso phlegmate labes  
Leprae quae prodit, nomen capit ex elephante,  
Morphea, quae maculat faciem, quae corpora foedat,  
Hae sunt, Rufine, quâs das nocumenta ruinae.

## HIERA GALENI.

- 245 (Cervic)ibus, capiti, matrici, renibus, auri,  
Vesicae, spleni, hiera parat opem Galieni.

## HIERA CONSTANTINI.

Quam Constantinus promisit hiera visus.

## HIERA ABBATIS DE CURIA.

- Nomine laetitia tibi dat hieracuria, guttam  
Diluit et choleram purgat cum phlegmate nigram,  
250 Destruit argentem nervorum debilitatem.

## DIACASTOREUM.

Nervi defectus, cephalaea nocens, hieranoxa,  
Emfraxis splenis hepatisque, repletio renum,  
Vertigo capitis, somnusque lethargicus, haec sunt  
Quae diacastoreum depellens liberat aegrum.

## DIAPRUNIS.

- 255 Causonicis, sinocis et caumatibus peracutis  
Utilis est usus infrigidans hos diaprunis.

235 Theodoricon anacardinum v. Aegid. l. 4. v. 1027. — 238 Yeralogodion Memphitum, rectius *Hiera Logadii*, v. Aegid. l. 4. v. 1326. — 241 Aegid. l. 4. v. 1523. — 245 Aegid. l. 4. v. 1387. — 247 Aegid. l. 4. v. 1410. Versus hic deesse videtur. — 248 Electuarium drasticum a Nicolao Praeposito descriptum, bene distinguendum a Diarrhodon Abbatis, quod plane alia est compositio. — 251 Aegid. l. 2. v. 598. — 255 Aegid. l. 2. v. 859. Causon et synochus, febris ardens et continua.

**SUCCUS ROSARUM.**

Antidotum succi symptomata noxia salsi  
Phlegmatis extinguit, ferventis caumata pellit,  
Arteticae truci placida est medicina rigori.

**CONFECTIO COPHONIS.**

260 Lenimen triteo tua dat confectio, Copho,  
Expellit choleram, constrictum solvere ventrem.

**PSILLITICUM.**

Cocta satis tute febris succurrit acutae  
Psilliticum, choleram purgat, castigat acutas.

**KATHARTICUM IMPERIALE.**

Pesti ventosae stomachi valet imperiale,  
265 Iliacae vires enervat et absque dolore  
Consuevit pingues et strictos solvere ventres.

**OXY SIMPLEX.**

Causonis et sinochi vim simplex mitigat oxy.

**OXY LAXATIVUM.**

Qui ventrem laxat, tritei discrimina cessat.

**TRIFERA SARACENICA.**

Ictericæ labes, hepatis calor et cephalæa  
270 Ex cholera, triplicis, duplicis vel simplicis ardor,  
Luminis offensa cholerae quam gignit acumen,  
Si quenquam laedunt tibi Sarracena cedunt.

**DIAMARGARITON.**

Laetificat, cor confortat, stomachum iuvat, occat  
Cardiacam, (vires) cui margarita ministrat.

**DIANTHOS.**

275 Tristes, cardiacos, macilentos, debilitatos  
Ex cronico morbo reparat sanatque dianthos.

---

260 Tritæus i. q. febris tertiana. — 262 Aegid. l. 3. v. 312. — 264 Aegid. l. 3. v. 752. — 267 Aegid. l. 3. v. 1224. — 269 Aegid. l. 4. v. 845. — 273 Aegid. l. 2. v. 46. Occare i. q. destruere sicut arator glebas. — 275 Aegid. l. 2. v. 182.

## DIACIMINUM.

Rheuma, ptisim, veteris quartanae frigora febris,  
 Pectoris algorem, stomachi delicta relegat,  
 Cui nomen proprium confert ex parte ciminum.

## DIACOSTUM.

280 Algens hydropisis, inflati passio splenis,  
 Si noceant aegro cedunt penitus diacosto.

## DIADRAGAGANTUM.

Exstirpat tussim, ptisim hepatisque calores,  
 Pulmonis vitium, cui nomen dat dragagantum.

## DIASENE.

Tristem, maniacum, fantasma melancholicorum,  
 285 Splenis, cardiacae vitium sanat diasene.

## DIAIRIS.

Effugiunt una diairi tussis et asthma,  
 Et simul cedit si disnia frigida laedit.

## DIACALAMINTUM.

Pectoris algori confert tussique senili,  
 Sanat quartanam cui nomen dat calamintum,  
 290 Abstergit vomitum, digestivam iuvat, aufert  
 Rheuma, ptisim, proprium restaurat in ore colorem.

## DIACITONITEN.

Constipat ventrem, cui praestant coctana nomen.

## DIACAMERON.

Quod cameron nomen denominat, asthma, dolorem  
 Arteticae, ptisim, tussim, stomachique relegat  
 295 Errorem, renum proscribit debilitatem.

## DIASATYRION.

Lascivos motus veneris perducit in usus,

---

277 Aegid. l. 2. v. 420. — 280 Aegid. l. 2. v. 725. — 282 Aegid. l. 2. v. 626. — 284 Aegid. l. 2. v. 592. — 286 Aegid. l. 2. v. 822. — 288 Aegid. l. 2. v. 442. — 292 Aegid. l. 2. v. 569. Coctana s. cottana s. cottona sunt mala cydonia. — 293 Diacameron rectius dicitur Diathamaron, ob dactylorum fructus, quos habet. — 296 Aegid. l. 2. v. 218.

Lumborum motus eligmatis adiuvat usus,  
 Quod satyris aptum nomen redolet satyrorum.

**PLIRIS.**

Exacuit sensus pliris, oblivia tollit,  
 300 Tristitiae curas adimit, cor debile firmat,  
 Confortat cerebrum, hieranoxa liberat aegrum.

**ELECTUARIUM DUCIS.**

Electum ducis antidotum si cedit ad usum  
 Calculus extrahitur, cedit violentia fumi  
 Ventosi, digestivae proscibitur error  
 305 Virtutis, gravis iliaca vis desinit esse.

**PHILOANTHROPUS.**

Stranguriam, lapidem, nefresim, lapidisque dolorem,  
 Splenis duritiem philoanthropos sedat ad unguem.

**GARIOPHILLATA.**

Proscibit ructus acidos et pectoris arcti  
 Stricturas aperit, digestivam reparando  
 310 Ventris virtutem, cui das, gariophile, nomen.

**IUSTINUM.**

Si mingis muscas, si corrumpat tibi lumbos  
 Calculus, iliaca si plectaris gravitate,  
 Utere iustino, quod prodest strangurioso.

**LITHONTRIPON.**

Pertundit lapidem lithontripon et fugat omnem  
 315 Iliacae causam, renum portans medicinam.

**MEL ROSACEUM.**

Cum calida stomachus mundatur melle rosato,  
 Frigida si fuerit aqua confert debilitato.

---

297 Eligma s. eclegma est electuarium. — 299 Aegid. l. 3. v. 235. —  
 302 Aegid. l. 3. v. 253. — 306 Philoanthropos est medicamentum compo-  
 situm diureticum a Nicolao Praep. descriptum. — 311 Iustinum est medi-  
 camentum compositum diureticum a Nicolao Praep. descriptum. — 314 Li-  
 thotripton medicamentum, compositio a Nicolao Praep. descripta. — 316  
 Aegid. l. 4. v. 509.

**STOMATICON CALIDUM.**

Si fuerit calidum, stomachum mundat, ilia solvit,

Si medicina movet modicum fluxum magis auget.

**ZINZIBER CONDITUM.**

320 Algorem stomacho, thoraci, renibus aufert,

His dum conditum sorbicia zinziber affert.

**DIARRHODON.**

Ictericis, ethicis, hepatis fervore perustis,

Cardiacis, calidis diarrhodon convenit istis.

**DIAPENIDION.**

Pulmonis vitium, raucedo sicca, maligna

325 Si cui tussis obest, diapenidion sibi prodest.

**ROSATA NOVELLA.**

Luxuriam sitis extinguit, vomitum fugat, aufert

Sudores grata mala post diuturna rosata.

**ZUCARA ROSATA.**

Cardiacam, ventris fluxum, stomachique calorem

Vis pellit zucarae confortativa rosatae.

**ZUCARA VIOLATA.**

330 Pectoris ariditas, ethicae consumptio, tussis

Pleuretici, peripleumonia, pressura, negatum

Ventris opus, zucarae violatae cedit ad usus.

**STOMATICON.**

Quod capit a stomacho nomen, succurrit acutis,

Fervorem reprimat, sitis incrementa repellit,

335 Si vis confectis dominetur frigiditatis.

**SYRUPUS ROSACEUS.**

Ventrem constipat, castigat caumata febris,

Confortat, pellitque sitim, fugat ariditatem

Syrupi virtus, rosa quem producit ad usus.

---

318 Aegid. l. 4. v. 571. — 319 Stomaticon laxativum adiuvat medicaminum non satis purgantium efficaciam. — 322 Aegid. l. 2. v. 478. Ethicus i. q. hecticus. — 324 Aegid. l. 2. v. 544. — 326 Aegid. l. 4. v. 321. — 328 Rhodozaccara v. Aegid. l. 4. v. 493. — 333 Quatuor genera Stomatici vide ap. Aegid. l. 4. v. 576.

**SYRUPUS VIOLACEUS.**

Humectat siccas febres, ventrisque reducit

340 Offensam, affectus sitis extinguit violatus.

**TRIA SANDALI.**

Ictericis, ptisicis stomachi capitisque dolorem

Ex cholera pellit, cui nomen sandalus addit.

**DIAMORON.**

Rheumaticae labis diamoron sublevat uvam,

Desiccans humidum graviter iuvat atque palatum.

**APOSTOLICON.**

345 — hus apostolicon ferrum trahit et mala renum

Mitigat, innatum fugat ex humore dolorem

Vulneris, et gracilis ex hoc fit grossa cicatrix.

**CERONIUM.**

Invadens spatulas pectus dolor algidus atque

Splenis durities innata, calore remisso

350 Algens hydropicus, torpescens frigore matrix

Cedunt ceronio, si membro imponitur aegro.

**OXYROCROCEUM.**

Oxyrocroceo vis fracto subvenit ossi,

Mitigat ingentes humore fluente dolores,

Solvit apostaseos mala duritiamque remollit.

**SAL SACERDOTIS.**

355 Sale sacerdotis capitis dolor et malus oris

Cedit odor, caligo cadit tenebras oculorum

Abducens, tusses fugiunt et anhelitus altus.

**OLEA FRAGRANTIA.**

Myrti, mandragorae, violarum iusquamique

Et fragrans oleum, quod fit de flore rosarum,

360 Arthetis, calidis hepatis confert et acutis,

Si sit inuncta manus, pes, nares, tempora, pulsus.

---

341 Aegid. 1. 4. v. 945. — 343 Aegid. 1. 2. v. 207. — 345 Emplastrum apostolicon v. Aegid. 1. 3. v. 648. — 348 Emplastrum ceroneum a Nicol. Praep. descriptum, habet Aegid. 1. 3. v. 741. — 352 Emplastrum oxyroceum Nicol. Praep. v. ap. Aegid. 1. 3. v. 742.



**UNGUENTUM AUREUM.**

Gutta pedum, vis stranguriae, defectio nervi,  
 Calculus, hydropisis et frigida passio quaevis  
 Cedunt unguento, quod nomen sumit ab auro.

**UNGUENTUM MARCIATON.**

365 Thoracis, capitis, stomachi dolor, algor, acumen  
 Iliacae, dolor arteticus, scia laesa, podagra,  
 Splen durum, sclirosis hepatis, renum mala, nervus  
 Deficiens, haec sunt, quae marciaton iuvat usus.

**UNGUENTUM ARROGON.**

Tetrateum, tetanum, spasnum, arteticam, mala renum,  
 370 Iliacam, tormenta sciae, capitisque dolorem  
 Arrogon ista fugat, loca frigida si quis inungat.

**UNGUENTUM AGRIPPA.**

Indignans nervus, quivis tumor et dolor omnis  
 Corporis, absque mora fervens tibi cedit agrippa.

**UNGUENTUM FUSCUM.**

Fuscum dum siccatur, siccando vulnera sanat.

**UNGUENTUM CITRINUM.**

375 Lentigo, leprae labes, inculta cicatrix,  
 Pustula, quam salsi producit phlegmatis ardor,  
 Vi cadit unguenti decocti tegmine (?) citri.

**UNGUENTUM POPULEON.**

Populeon fugat ardores et laxat acutas,  
 Inducit somnos, manibus, pede, tempore tactis.

---

362 Unguentum a Nicolao Praep. descriptum ob virtutis excellentiam  
*aureum* dictum, v. Aegid. l. 4. v. 1185. — 365 Aegid. l. 4. v. 1235. —  
 367 Sclirosis i. q. induratio. — 369 Aegid. l. 4. v. 1290. — 372 Aegid. l.  
 4. v. 1306. — 374 Aegid. l. 4. v. 1322. — 375 Aegid. l. 4. v. 1166. —  
 378 Aegid. l. 4. v. 1191.

*E x p l i c i t.*

## PROLEGOMENA AD IOANNEM FOLCZ.

**O**pusculum *Ioannis Folcz*, tonsoris Norimbergensis, qui circa MCCCCLXXX in urbe patria poëta scenicus sat celebris extitit, ideo recudendum videbatur, quia medicinae et poëseos aut potius artis versificatoriae illius temporis et simul linguae Germanicae vetustioris monumentum sit haud spernendum. Duas adhibuimus impressiones, quarum utraque in bibliotheca Guelpherbitana asservatur. Non parum inter se differunt, cuius rei causa ab ipso Folczio (v. 287 sq.) sat aperte indicatur. Scilicet in scio auctore facta est iam anno MCCCCLXXXV impressio mendosa, cui paulo post ipse substituit aliam genuinam. Genuina est illa, quam literis maioribus in ipsa pagina exprimentam curavimus, spuriam illam antiquiorem literis minoribus inclinatis excusam vides in calce paginae. Restat ut utramque impressionem describam, uti se habet in exemplis Guelpherbitanis.

Genuina ideoque recentior impressio constat foliis octo chartaceis forma octava minori, pagina plena habet 22 lineas caractere gothico, desunt paginarum foliorumve numeri, signaturae, custodes, deest locus et annus impressionis; titulus (fol. 1<sup>a</sup>) est: *Vitas patrum vel liber collationum — Zu teutsch Confect Puch* et icon pyxidis aromatariae duodecim loculis distinctae ligno incisa.

Spuria et vetustior illa impressio constat foliis octo membraneis forma fol. min., pagina plena habet 24 lineas caractere gothico, literis paulo maioribus et distinctioribus, desunt paginarum foliorumve numeri, signaturae et custodes, annus impressionis (1485) bis indicatur, scilicet fol. 4<sup>b</sup>, 8<sup>a</sup>, locus impressionis deest; folium primum omni scriptura caret, fol. 2<sup>a</sup> textus ipse incipit cum inscriptione: *Liber collationum. Ypocrat. Abstinencia est summa medicina. Gula est multarum infirmitatum causativa. Hec Galienus*; inscriptiones omnes rubro colore insigniuntur. Ceterum haec impressio iuncta est pyxidi aromatariae

lignae in forma libri confectae cum nota anni 1555 et signo bibliothecario 82. 5. *Mss.*

De auctore ipso eiusque scriptis cfr. Ludwig *Wachler* Handbuch der Geschichte und Litteratur (Frankft. 1823. 8.) II. pag. 190; eiusdem Lehrbuch der Litteraturgeschichte (Leipz. 1827. 8.) p. 231, F. Ad. *Ebert* bibliographisches Lexikon, num. 7715, Lud. *Hain* repertorium bibliographicum, num. 7205—7224, et G. Wolfg. *Panzer* Annalen der ältern deutschen Literatur locis pluribus.

---

## H A N S F O L C Z

### CONFECTBUCH ODER LIBER COLLATIONUM AUCH VITASPATRUM GENANNT.

---

- 1 Sol ich künden des puches titel  
So mus ich anfang end vnn mittel  
Alls gründen auff die überschrifft  
Das nit allein allt leüt andriff
- 5 Wie wol do stet vitas patrum  
Wan der nam ist geben darvm  
Das auss der allten weisen art  
Das puch von erst gedichtet wart  
Wie enis kümel coriander
- 10 Pey zwölferley speczrey alsander  
So liplich würden conficirt

- 
- 1 Zu kunden dises puchs tittel  
So ist anfang end vnn das mittel.  
Zu grunden auff dy vberschrifft  
Das allein alt leut antrifft.
  - 5 wie wol do stet der veter leben  
wan diser nam ist darumb gegeben.  
Das aus der alten weissen art.  
Dises puch von ersten getichtet wart.  
wie Enes. kumel. vnd Coriander
  - 10 Vnd ander specerey mitteinander  
So lieplich wurden conficirt.

- Wo scherff seür oder pitrin yrt  
 Wie man mit süs das vnter kem  
 Vnn es der menscheit mecht gezem  
 15 Zu kosten smecken richen nissen  
 Darob man sünst möcht han verdrissen  
     Worüm es heiss der veter leben  
 Mag ich durch sechs ding zeügnus geben  
 Zum ersten so der mensch er allt  
 20 Vnn in sein krefften ist erkallt  
 Das er mit etwar werd gestept  
 Dar in die krafft am meisten klept  
 Yedoch mit mischung süsser ding  
 Auff das es lust der zungen pring  
 25 Zum andern so der allten glider  
 Hin reisen vnd auch sincken nider  
 Das diser ding suptilikeit  
 In all gelider sich ausspreit  
     Zum dritten mit werm zu erwittern  
 30 Wo hercz vnn hirn von kellt erzittern  
 Alls oft in allten mag gescheen  
 Dieselben wider zu versehen

- 
- woe scherpff. seuren vnd pitteren irt.  
 wie man mit suess das vntterkem  
 Vnd es der menscheit wol getzen*  
 15 *Zu kosten. schmecken. richen vnd nyssen  
 Darob man sust mocht han verdrissen.  
 Dan es nun heist der veter leben  
 Mag ich durch sechs ding tzeugnuss geben.  
 Zu dem ersten so der mensch er alt*  
 20 *Vnd ym sein krefften gantz erkalt.  
 Das er mit etwar wer gestept  
 Darin die krafft am meysten clept.  
 Ydoch mit myschung suesser ding  
 Auff das es lust dem gummen pring.*  
 25 *Zum anderen so der alten glider  
 Hynreissen vnd auch sincken nyder.  
 Das diser ding subtilikeit  
 In alle glider sich ausspreit.  
 Vnd sie rechtfertig vnd aufricht*  
 30 *Do grobe speys sust schuffe nicht.  
 Zum dritten mit wirm tzu erwittern  
 woe hertz und hirn vor kelt ertzittern.  
 Als vil in alten mag geschehen.  
 Dieselben wider tzu versehen.*

- So ist erdacht dis conficirung  
 Mit hübscher moss vnn temperirung  
 35 Wo graw zu ander speis wer sust  
 So pringt doch dis der zungen lust  
 Mit seinem süssen linden piczeln  
 Dar zu das fein vnn kraus ergliczeln  
 Es lüstig machet dem gesicht  
 40 Alls oft geschicht krancken persan  
 So sie ein speis neür sehen an  
 Oder versuchen in dem mund  
 Ist lust vnn smack do hin zu stund  
 Deshalb ertracht sein dis confect  
 45 Das doch der kranck en wenck dran leckt  
 Zum firden mol muss es gescheen  
 Seit yder mensch süst wirt gesehen  
 Im lesten allter gleich den kinden  
 So mercklich sich an yn dut finden  
 50 Swech der vernunfft glid vnn der sin  
 Weiss vnn wenge des hars an in  
 Gepruch der wort manglung der zen.  
 So dan die ding im mund zergen

- 
- 35 So ist erdicht disse Conficirung  
 Mit hübscher mass vnd temperirung.  
 wo graw tzu ander speyss wer sust  
 So pringet dyss der tzungen lust.  
 Mit seinen sussen linden pitzeln  
 40 Dartzu das fein vnd kraus erglitzeln.  
 Es lustig macht dein gesicht  
 Das man es geren verschmehet nicht.  
 Als oft geschicht krancken person  
 So sie ein speys newr sechen an.  
 45 Oder versuchen in dem mundt  
 Ist lust vnd smack dohyn tzu stundt.  
 Desshalb ertracht sein dyss confect  
 Das ye der kranck ein wenig daran leck.  
 Zum virden mal muss es geschehen  
 50 Seyd yder mensch fast wirtt gesehen.  
 Im letzten alter gleicht er den kinden  
 So mercklich an in sich thut finden.  
 Schweiger der vernunfft. glid vnd der syn  
 weis vnd wenig des harss an in.  
 55 Gepruch der wort manglung der tzen.  
 So nun die ding im mundt tzugen.

- Vnn nicht dan schlindes dörffen me  
 55 Deshalb ich iung vnn allt verste  
 Gleich mit einander concordirn  
 Alls ich eüch pas mein zu probirn  
 Man sicht zum fünfften vnn ist war  
 Die kinder sweigen offenbar  
 60 Von süs des zuckers vnn der wort  
 Wo grimigs wirt von in gehort  
 Do sweigt die süs des zuckers me  
 Dan aller meid schmeichen vnn fle  
 Nun möcht mich einr zum sechsten fragen  
 65 Was von den miteln wer zu sagen  
 Alls schlekhafft meidlein gneschig knaben  
 Die sich auch nit das minsteil haben  
 In gewanheit der süssen ding  
 Von welchen ich ein sülchs für pring  
 70 Die meidlein verslagen vnn steln  
 Des die knaben vorauss nit feln  
 Kapen vnn gürtel sie verseczen  
 Das sie sich mit genesch ergeczen  
 Alls zucker lekuchen vnd met  
 75 Hie mit sey eigentlich bestet

---

*Vnd nit des schlindes dorffen mee  
 Deshalb ich iung vnd alt verstee.  
 Gleich mit einander concordirn*

- 60 *Als ich euch pas mein tzu probiren.  
 Man sicht tzum funfften vnd ist war  
 Der kinder schweigen offenwar.  
 Von suess des tzuckers vnd der wort  
 wo grymigs wirt von im gehort.*
- 65 *Do schweigt die suess des tzuckers mee  
 wan aller meid schmeichelen vnd fle  
 Nun mocht mich einer tzum sechsten fragen  
 was von dem mittelen wer tzu sagen.  
 Als schleckhaft meidlein. geneschig knaben*
- 70 *Die sich auch nit das minsteil haben.  
 In gewonheit der sussen ding  
 Von den ein sulchs ich furpring.  
 Die meidlein lernen verschlahen vnn stelen  
 Des gleich die knaben auch nit feln.*
- 75 *Ir gurttel. cappen. taschen versetzen  
 Das sie sich mit genesch erietzen.  
 Als tzucker. feigen. leckuchen. meth  
 Hye mit sey eigentlich besteth*

- Der ein titel vnn überschrifft  
 Seits iung mittel vnn allt andriff  
 Alls ich die drey stent hab bewert  
 Das aber ir vort wert gelert
- 80 Wie dar noch dises puch darvm  
 Heis liber colacionum  
 Das hot besünder sachen vil  
 Die erst wer morgen vasten wil  
 Sterkt des obencz magen vnn hirn
- 85 Mit praten kütten regel pirn  
 In dis confect geduncket vor  
 Des morges hat er auch sein spor  
 Sicht er ein nebel oder regen  
 So lest er gar hart vnterwegen
- 90 Er keüt der arbeis etlich ee  
 Das nicht der nebel in yn ge  
 Vnn in ler finde an der stras  
 Dan dünckt in er fast vil des pas  
 Des nachts dut er ein collacian
- 95 Vnn sicht aber dis püchlein an  
 Do er der speczrey fint die meng  
 Pis er dan idz versücht en weng

- 
- Diss buchs titel vnd vberschrifft*
- 80 *Do es iungs mittel vnd alt antrifft.  
 Als ich die drey stent hab gewert  
 Das aber ir vor wert gelert.  
 wie darnach diss puch darvmb  
 Heyst liber collationum.*
- 85 *Das hat besunder sachen vil  
 Das erst wer morgen fasten wil.  
 Der sterck des obendes magen vnd hirn  
 Mit praten kuten vnd regelpirn.  
 In dise confect gedunckt vor*
- 90 *Des morgens hat auch sein spor.  
 Sicht er ein regen oder nebel  
 So lest er gar hart vntterwegen.  
 Er kewt der erbeys ein hant vol ee  
 Das nicht der nebel in yn gee.*
- 95 *Vnd in ler vindt an der strass  
 Darnach so vast er vil despäss.  
 Des nachtes that er ein collaciomm  
 Vnd sicht aber das puchlen an.  
 Do fint er ir ein gutte menig*
- 100 *Pys er dan ytz versucht ein wenig.*

- So ist der hunger fast gestillt  
 Das er nit ser herwider pillt  
 100 Was aber er nit fint im puch  
 Das selb man in der aschen such  
 Von kesten kütten oder pirn  
 Wer kan in püchern alls studirn  
 So lachs vorhen vnn stokfisch swencz  
 105 Eim auch peweisen reverencz  
 Oder gut schniten rein gepet  
 Gestept mit einem drisenet  
 Die gar mit einem süssen wein  
 Vor fier mol übergossen sein  
 110 Wer kan sich kleiner schrift betragen  
 Die grossen text die fuln den magen  
 Was aber die capitel sein  
 Dis puchs thu ich zulest hie schein  
 Der zwelffe sint alls ich eüch vort  
 115 Ercleren wil von wort zu wort  
 Ich mein von zwelfferley speczrey  
 Do ich ir crafft auch melde pey  
 Wie dan die lerer zu vor an  
 Ir eigenschafft beschriben han.

- 
- Do ist der hunger fast gestillt  
 Das er nit mer herwider pillt.  
 was aber man nit fint im puch  
 Das selb man aber in der aschen such.  
 105 Von kesten. kütten oder piren  
 wer kan in puchern stet studiren.  
 So lachss forhen vnd stockfisch schwentz.  
 Eim auch wol thun ein reverentz.  
 Oder gut schmiden rein gepet  
 110 Gestypt mit einem tryseneth.  
 Die gar mit einem sussen wein  
 Vor viermal vbergossen sein.  
 wer kan sich kleiner schrift betragen  
 Die grossen text fullen den magen.  
 115 was aber die capittel sein  
 Dyss puchs thu ich am letzten schein.  
 Der tzwelffe sindt als ich euch vort  
 Ercleren thu von wort tzu wort  
 Ich mein von tzwelfferley spetzerey  
 120 Do ich ir kreffft auch melde pey.  
 wie dan die lerer tzuuoran  
 Ir eigenschafft geschriben han. 1485.*



## ENIS.

- 120 Von erst man enis conficirt  
 Der sülche eigenschafft gepirt  
 Zu vor auss pringt er milch den weiben  
 Vnd dut im leib die wind vertreiben  
 Vnn stillt vil inwendiger smerczen
- 125 Vnn macht gern mit den frawen scherczen  
 Reinigt die muter alls ich spür  
 Fordert den sweiss vnd harm herfür  
 Gelege den weissen fluss der weib  
 Wermt derret vnn dut auff im leib
- 130 Des milcz verstopffung leber vnn nirn  
 Das allt fiber swindel des hirn  
 Er mit seinr eigenschafft erczneit  
 Dis sey vom enis eüch geseyt

## K Ü M E L.

- Vort folgt des kümels eigenschafft
- 135 Dem enis nohet gleich in krafft  
 Mit wermen derren vnn aussdreiben  
 Behelt das menstruum den weiben

## E N E S.

- Von erst man Enes conficirt  
 Der solche eigenschafft gepirt.*
- 125 *Zu voraus pringt er milch den weiben  
 Vnd thut im leib die windt vertreiben.  
 Vnd stillt die inwendigen schmerzen  
 Vnd macht gern mit den frawen scherczun.  
 Reynigt die muter als ich spur*
- 130 *Fordert den schweiss vnd harm herfür.  
 Gelegt den weysen fluss der weibe  
 wermt dert vnd thut auff im leibe.  
 Des miltz verstopffung leber vnd niren  
 Das alt fiber. schwindel des hiren.*
- 135 *Er mit seiner eigenschafft ertzeneit  
 Dis sey vom Enes euch geseit.*

## K U M E L.

- Fort volgt des kumels eigenschafft  
 Dem Enes nachet gleich in kraft.  
 Mit wermen truckenen vnd austreiben*
- 140 *Behelt das menstruum den weiben.*

Des gleich den harn vnn sterckt den magen  
Vnd dut dar mit die würm aussia gen.

## C O R I A N D E R.

- 140 Der coriander alls ich meld  
Hat nit das minst lob in der weld  
Den pauchflüssigen ist er gut  
Verstellt von inwendig das plut  
Omacht vnd vnenpfintlikeit
- 145 Pringt er wer in fil pey im dreit  
Die geil der menschen er geleckt  
Wer sein zu vil nützt oder smeckt  
Ydoch zimlich genossen glaupft  
Wert er die dünst auf gen ins haupt
- 150 Vnd ist den hin fallenden gut  
Den dünst das hirn besweren dut  
Er heillt die plotern in dem mund  
Vnn küllt das hiczig hercz zu stund  
Mert den schloff vnn krenckt das gsicht
- 155 Von im ein sunder auctor spricht  
Der coriander klein zu stossen  
Mit essig noch der speis gnossen  
Vnn einem pissen prots von stund  
So schliss er zu des magen mund

---

*Desgleich den harm vnd sterckt den magen  
Vnd thut darmit dy wurm aussia gen.*

## C O R I A N D E R.

- Auch ich den Coriander meldt  
Hat nit das minst lob in der weldt.*
- 145 *Den pauchflussigen ist er gut  
Verstelt von inwendig das plut.  
Amacht vnd vnenlichkeit  
Pringt er wer in vil pey im treyt,  
Die geil der menschen er gelegt*
- 150 *wer sein tzwil nützt oder schmeckt.  
Idoch zymlich genossen glaubft  
weret er die dunst auff geen ins haubt.  
Vnd ist den hynfallenden gut  
Dem dunst das hiren beschweren thut.*
- 155 *Vnd heillt die plateren in dem mundt  
Vnd kult das hitzig hertz tzustundt.  
Mert den schlaff vnd krenckt dy gesicht  
Hie mit sein lob auch sey bericht.*

- 160 Vnd wem die dünst betauben ser  
 Sein hirn das selb für kumet er  
 Vnd pringt begird wider zu essen  
 Hie mit sein lob sey auss gemessen.

## N E G E L E I N.

- Negelein sint truckner natur  
 165 Machen die augen clar vnn pur  
 Vnn sint nütz hercz lebern vnn magen  
 Weern vndeüung wer das dut clagen  
 Deüen die speis stopfen den pauch  
 Pringen dem mund ein guten rauch  
 170 Nemen hinweg vnlust vnn grawen  
 Dis ist den praunen zu getrawen  
 Vnn die do hant ein gute swer  
 Die leichten sint crafftlos vnd ler.

## Z Y M E T R I N D E N.

- Noch zymet rinden sol man fregen  
 175 Die nicht zu allt sein noch verlegen  
 Die piczlend scharff nit swer noch feücht  
 Wan nessen in ir crafft auss zeücht  
 Sie sint heiss vnd flux harmend machen  
 Vnn dinstper in weiplichen sachen  
 180 Schleüst auss ir pürd pringt in ir plumen  
 Vnd tunt dem magen wol bekumen  
 Die strauch vnn husten sie erczneit

## N E G E L L E I N.

- Negellein sein truckener natur*  
 160 *Machen die augen clar vnd pur.*  
*Vnd sind nutz hertz. leberen. vnd magen*  
*weren undeung wer das thut clagen.*  
*Deuen die speis: stopfen den pauch*  
*Pringen dem mundt gutten rauch.*  
 165 *Nemen hynweck vnlust vnd grawen.*

## Z Y M E N T R I N D E N.

- Zymentrinden sindt sere harmen machen*  
*Vnd dinstpar in weiplichen sachen.*  
*Sleust aus die purdt: pringt in ir plumen*  
*Vnd thut den magen wol bekomen.*  
 170 *Die strauchen vnd husten sie ertzneit*

- Der kallten leber sie hiez geit  
 Der wassersüchtig spar ir nicht  
 185 Wan die verstopfung sie ansicht (aufsicht?)  
 Verzert des haupts vnn magen feücht  
 Die sich in all gelid sünst zeücht  
 Vnn ist das höchst alls die schrift seit  
 Mit zibung vnd suptilikeit  
 190 Die feüln zu wern mit ir öffnung  
 Vnd zustörter rechtfertigung.

## KUBEBEN.

- Vort ich von den kubeben sprich  
 Sie sint den frawen dinstperlich  
 Pringt in ir plü zu rechter zeit  
 195 Den harn yn follelichen geit  
 Vnn prichet schir der plosen stein  
 Vnd dient für die gelsucht gemein  
 Vnn dun der nirn verstopffung auff  
 Vnd wo der stein in eim sich hauff  
 200 Den flössen sie langsam hinweg  
 Sint in der kelen billff nit dreg  
 Zwingen den pauch stercken das hirn

- 
- Der kalten lebern sie hitz geit.  
 Der wassersüchtig spart ir nicht  
 wan die verstopfung sie ansicht.  
 Vertzert des haubtz vnd magen feucht  
 175 Die sy in alle glider sunst zeucht.  
 Vnd ist das hochst als die schrift seyt  
 In zutzihung vnd subtilikeyt.  
 In wern die fewlen vnd öffnung  
 Vnd zustorter creft rechtuertigung.*

## CUBEBEN.

- 180 Fort ich von den Cubeben sprich  
 Die sindt den frawen dinsperlich.  
 Pringt in ir plue tzu rechter tzeit  
 Den harn in vlliglichen geit.  
 Vnd prengen schir der plosen stein  
 185 Vnd dinen fur die gelsucht gemein.  
 Vnd thun der nyren verstopfung auff  
 Vnd wo der stein in ein sich hauff.  
 Den flussen sie langsam hinweg  
 Sindt in der kelen hilf nit treg.  
 190 Zwingen den pauch stercken das hirn

Die kallten flüss darin sie irn  
 Reüma genant von der so wist  
 205 Das sie vil krantheit muter ist.

## MANDELN.

Nun sint der mandeln zweierley  
 Süß vnn piter doch merckt do pey  
 Die süssen swecher dan die pitern  
 Die crafft der süssen zu erwitern  
 210 So stillen sie des pauches smerczen  
 Mit fürdern auf dem stul zu scherczen  
 Zu schloffen machen sie bereyt  
 Vnn wern darmit die trunkenheit  
 Vnd noch ir rechten ordinancz  
 215 So stercken sie des hirns substancz.

## INGBER.

So ist des ingbers eigenschafft  
 Mit hicziung feüchtender crafft  
 Stercken den magen vnn behent  
 Eins sagt man wen der soden prent  
 220 Der ess mit salcz ein ingber zehe  
 Vnn trinck alls pald darauff nit me

---

*Vnd thun dy kalten fluss dyrn.  
 Reuma genant von der so wist  
 Das vil kranckheit muter ist.*

## MANDEL.

*Nun sindt der mandel tzweierley  
 195 Süß vnd pitter do merck da pey.  
 Die sussen schwecher dan die pittern  
 Die krafft der sussen tzu erwitern.  
 So stillen sie des pauchs schmerzzen  
 Mit furderung auff dem stul tzu schertzen.  
 200 Zu schlaffen wachen sie bereit  
 Vnd wern do mit dy truckenheit.  
 Vnd aus ir rechten ordinantz  
 So sterckt sie des hirns substantz.*

## INGWER.

*So ist des ingwers eigenschafft  
 205 Mit hitzigung feuchten der crafft.  
 Sterckt wol den magen vnd behendt  
 Eins mercket welchen der soden prendt.  
 Der es mit saltz ein tzeihn ingwer  
 Vnd trinck als paldt dar auff nit mer.*

- Vnd wem der turst vil leides thu  
 Der keü dem ingber süssholecz zu  
 Ingber zu fischen sint gesunt
- 225 Dem sie mit kelt sünst schaden dunt  
 Wer ingber kocht in süssem wein  
 Dürn feigen vnn clein weinperlein  
 Vnn drincket das warm spat vnn fru  
 Gewint vor kallter husten ru
- 230 Die lung vnd leber hirn vnn herczen  
 Sünst vngestömi precht vnn smerczen  
 Vnn when die amacht vil beswert  
 Wirt auch von disem trank ernert  
 Überzogen vnn conficirt
- 235 Er die vnn ander hilff gepirt.

## P F E F F E R.

- Die eigenschafft der pfeffer peid  
 Ist gar ein zimlich vnterscheid  
 Doch hat der lang von feüchten me  
 Den pesten zu erweln verste
- 240 Das ist der gancz der vol der swer  
 Der löchret leicht crafftloss vnn ler

- 210 *Vnd wem der durst vil leides thu  
 Der kew den ingwer vnd suss holtz tzu.  
 Ingwer tzu fischen ist gesundt  
 wan sie mit kelt sunst schaden thundt.  
 wer ingwer kocht mit sussem wein*
- 215 *Dar in veigen vnd klein weinperlein.  
 Vnd trinckt das warm spadt vnd frue  
 Der gewint vor kalter husten rue  
 Die lungen leber hirm vnd hertzen  
 Sust vngestumer mecht vnd schmerzen.*
- 220 *Vnd wen dy amacht vil beschwert  
 Der wirt auch mit disem tranck ernert.  
 Doch ubertzogen vnd conficirt  
 Er die vnd ander nutz gepirt.*

## P F E F F E R.

- Die eigenschafft der pfeffer pede*
- 225 *Ist gar ein tzimlich vntterschede.  
 Doch hat der lang von feuchten me  
 Den pesten tzuerwelen verste.  
 Das ist der gantz der schwer  
 Der leicht kraflos lochert vnd ler.*

- Hiezt fast zeücht zu dut auff verzert  
 Das sperma vnn flegma er dert  
 Pringt lust zu essen sterckt die deüung  
 245 Vnn gipt der swachen prust erfreüung  
 Feüchten husten vnn grobe wind  
 Stillt er vnd hellt den pauch mit lind.

## PFIRSING VNN WEISCHEL KERN.

- Die pfirsing oder weischelkern  
 Find ich vast einer krafft bewern  
 250 Das griss vnd auch den harm zu treiben  
 Sunst merk ich nicht besonders schreiben  
 Dan so man sie auch überzeücht  
 Hat mich ir meldung gut bedeücht  
 Vnn sunder darpey zu veriehen  
 255 Hab ich von pfirsingkern gesehen  
 Gschelt zumischt gsoten in wein  
 Vnd eim verwunten geben ein  
 Versert mit eim giftigen waffen  
 Der weder ruen mocht noch slaffen  
 260 V tag vnd nacht vor grossem smerczen  
 Vnn drang die giffit im zu dem herczen

- 
- 230 *Hitz fast tzeucht tzuthut auch vertzert  
 Flegma vnd das sperma erdert.  
 Pringt lust tzu essen. sterckt die dewung  
 Vnd gibt der schwachen prust erfrewung  
 Den feuchten husten vnd grob windt*  
 235 *Stilt er vnd helt den pauch doch lindt.*

## PFIRSING VND WEICHSELKERN.

- Dy pfirsing oder weichselkern  
 Findt ich fast einer kraft beweren.  
 Das gris vnd auch den harm tzu treiben  
 Sunst merck ich nicht besonders schreiben.*  
 240 *Doch so man sie auch obertzeucht  
 Hat mich ir meldung gut bedeucht.  
 Vnd sunder dobey tzuueriehen  
 Hab ich von pfirsingkeren gesehen.  
 Geschelt tzumischt gesoten in wein*  
 245 *Und eim verwunnten geben ein.  
 Versert mit einem vergiften waffen  
 Der weder ruen mocht noch schlaffen.  
 Funff tag vnd nacht vor grossem smertzen  
 Vnd trang die giffit im tzu dem herczen.*

- Vnn so schir er das dranck enpfing  
 Die giffit im prunen von im ging  
 Den mererteil vnn durch den sweiss  
 265 Warm zugedeckt gedruncken heiss  
 Vnn dranck auch drey tag anders nicht  
 Merkts wer weiss wo ess not geschicht.

## FENCHEL SAMEN.

- Fenchel samen der drücket ser (drücknet?)  
 Die milch vnn menstruum mert er  
 270 Scherfft die gesicht vnn pricht den stein  
 Dut die verstopfung auff gemein  
 Darvm er für die gelsucht zimpt  
 Die er durch sülich öfning hin nimpt.

## MUSCAT PLÜ.

- So hot sülich krafft die muscat plü  
 275 When die plutspeyung zu ser mü  
 Vnn wer ein grimen pauch flus hab  
 Also das er die derm im schab  
 Das alles erczeneiet er  
 Vnn heillt inwendige geswer

- 250 Vnd so schir er das tranck entpfing  
 Die giffit im prunen von im ging.  
 Den meren teil vnd auch im schweyß  
 warm tzugedeckt getruncken heiss.  
 Vnd tranck auch drei tag anders nicht  
 255 Merckt wer wais wo es not geschicht.

## FENCHELL.

- Fenchelsamen trucket sere  
 Das menstruum vnd die milch furdert ere.  
 Scherppft dy gesicht vnd pricht den stein  
 Thut dy verstopfung auff gemein  
 260 Darumb er für die gelsucht tzympt  
 Die er durch solche öfning hinnympt.

## MUSCHKATPLUE.

- So hat solche craft dy muschkatplue  
 wan die plutspeyung tzu sere mue.  
 Oder ein scharffen pauchflus hab  
 265 Also das er die derm im schab.  
 Das alles ertzeneiet er  
 Vnd heilt dye ywendigen geschwer



- 280 Er küllt das hercz erfrischt das plut  
Hiemit pit ich eüch hapt fürgut  
    Hinfür ich weiter mein zu graben  
Was retich kren vnn senff krafft haben  
Zwifel knoblach aschlach salat
- 285 Die man pey ander speis gern hat  
Vnn mancherley obs in der sum  
    Wie ich an dis confect puch kum  
Ist drum es wart mir tragen ab  
Wers aber vor getrücket hab
- 290 Weiss ich nit dan fast falsch es was  
Zu kurecz zu lang vnn über das  
An gar vil reymen vngerecht  
Auch das es nimant irrung precht  
Übt es mich das zu trücken ser
- 295 Also spricht hans folcz barwirer.

---

*Erkuekt das hertz. erfrischt das plut  
Hiemit pit ich euch habt vergut.*

- 270 *Vnd ein news selichs iar dartzu  
Mit willigen dinsten spat vnd fru.  
Nicht weiter ich die dinge erkler  
Spricht hans foltz tzu nurnberg barbierer.*

1485.

*E x p l i c i t.*



*ANONYMOS HEPI BOTANON.*

---

**ANONYMI CARMEN GRAECUM**

**DE HERBIS**

**E CODICE VINDOBONENSI AUXIT**

**CUM GODOFREDI HERMANNI SUIQUE EMENDATIONIBUS**

**E D I D I T**

**ET**

**SCHOLIA ANTIQUA ADJECIT**

**JULIUS SILLIG**

*A. M.*

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PH.D. THESIS

BY

ROBERT H. COOPER

1963

11

PHYSICS DEPARTMENT

CHICAGO, ILLINOIS

1963

## LUDOVICO CHOULANT

MEDICINAE DOCTORI ET PROFESSORI

S. D.

JULIUS SILLIG.

Quum abhinc annos fere tres, Vir Praestantissime, de Macro a Te edendo aliisque carminibus minoribus huic adjiciendis sermonem mecum institueres, simul petebas, ut si forte haberem, quae ad carmen poetae Graeci de virtutibus herbarum vel emendandum vel illustrandum conferrent, ea Tecum communicarem, ut illis in editione hujus carminis paranda uti posses. Legi igitur carmen quod mihi antea nonnisi ex Hermanni Viri Summi dissertatione de Orphei Argonauticis Tuoque ipsius libello de bibliographia medicorum veterum p. 81 innotuerat, ac multis magnisque difficultatibus impeditum sensi. Mirae enim corruptelae, quibus librariorum negligentia et inscitia illud deturpavit, quamquam per se satis molestae ab eo tractando facile detertere poterant, molestiores etiam evaserunt, quod ad has mala correctorum sedulitas accessit et ipsum carmen in eorum numerum referendum est, quorum, ut Hermanni verbis (Opusc. IV. p. 208) utar, „emendatio est „difficilis propter genus dicendi inflatum et abundantiam „inutilium verborum, in qua si quid corruptum est, fere „quae potuerint scribi, permulta occurrunt critico, latet „autem, pari iure omnium, quid debuerit“. Neque magis invitabat ipsa materia et argumentum carminis non tam medici quam mystici et ab homine perquam superstitioso conscripti, ut qui Rufo Ephesio id adscripserunt, vel paucos hujus viri doctissimi hexametros a Galeno T. XII. p. 425 ed. Kühn. servatos legisse non videantur. Hinc natae dubitationes, anxietas, tergiversatio. Tu tamen colloquiis nostris familiaribus mentem meam semper ad illud revocabas, animum erigebas, periculum facere iubebas, ut non amplius habens qui me excusarem tandem Tibi cederem

et rem aggrederer. Licet enim illo tempore variarum occupationum moles paene me obrueret, quippe cui carmina Virgilio vulgo tributa absolvenda et Plinii mei editio minor nuper inchoata strenue curanda esset, nolui tamen parum officiosus erga Te videri. Scis, Choulanti optime, quanto pere ab illo inde tempore, quo nos alter alteri innotuimus, Te amaverim, cujus amoris, si non magnum, saltem aliquod documentum Tibi dare dudum optabam. Usus sum igitur occasione ultro mihi oblata, provinciam a Te datam accepi et apparatu critico qui tum perexiguus fuit, collecto verbis poëtae emendandis me accinxi. Processit opus et iam quae meditando extuderam, traditurus Tibi eram, quum Carolus Weigelius, medicus apud nos gratiosissimus (meministi autem, cui haec verba accepta referam!), quem ineptus dicar, si laudibus extollere velim, mihi de carmine Graeco, in quo tum totus eram, cum eo confabulanti varias lectiones ex notissimo Codice Constantinopolitano-Vindobonensi a se excerptas ultro offerret. Quae insignis Viri Eximii benevolentia quanto gaudio me perfuderit, non est quod Tibi in memoriam revocem, quem de optimo illo munere certiore facere haud cunctabar. Quum enim reputarem, hunc esse illum ipsum codicem, quo Sprengelius nuperrime in Dioscoride edendo usus est (v. hujus praefat. T. 1. p. XVIII.), praevidebam, quantus fructus in carmen nostrum inde redundaturus esset, quam spem, simulatque ipsam collationem a Weigelio accepi, non modo impletam sed multum superatam vidi. Quamquam enim codex Vindobonensis, literis quidem uncialibus, negligentissime est exaratus et praeterea ex verissimo Hermanni judicio multis in locis non melior est editione Aldina, imo ambo libri aequae sunt corrupti, aequae interpretamentis pleni, aequae correctorem experti, quapropter ex se invicem supplendi emendandique fuerunt, tamen haud exiguum locorum numerum partim restituit, partim viam qua restitui possint monstrat, lacunas quoque in editione Aldina haud paucas explet (vss. 69 sqq., 131 sqq., 160. 189) et duo integra capita (vss. 191—215) cum scholiis ad tertium deperditum primus adjicit, unde factum est, ut carmen nostrum aliquanto emendatius et auctius quam ferebatur, legi possit. At sic etiam plurimis in locis genuina manus poëtae desideraretur, nisi singulari fortuna contigisset ut ab eo viro restitueretur, quem spiritum Graecum totum imbibisse omnes consentiunt, Godofredo Hermanno, qui, cum ei nuper repertum illud coram exponerem, non reticens quam multa etiamnum superessent emendanda,

quae propter ingenii infirmitatem intacta relinquere coactus sim, ea qua est liberalitate statim operam suam ad persananda carminis verba mihi obtulit et paullo post fasciculum emendationum ingeniosissimarum misit, quas una aut altera excepta, ubi ipse certi quid statuere dubitaverat, omnes in textum recepi. Ita demum res confecta, et Hermanno unice lectores hujus carminis debent, si iam illud intelligere possunt, quod hucusque non ita facile fuit. *Μεγάλη χάρις αὐτῷ!* — Fundum autem meae editionis exemplum Aldinum (A.) ita esse volui, ut ubi nulla ex eo varietas lectionis enotata invenitur, idem in mea quod in Aldina editione exstet; de codice Vindobonensi (B.) tum demum iudicium ferre licet, ubi nominatim laudatur; hoc tamen scias velim, Weigelium in lectionibus excerptis editione Rectorfio-Fabriciana usum fuisse. Adjeci porro omnes Rectorfii conjecturas, quae plerumque in emendandis erroribus typographicis ab Aldo commissis versantur, et scholia sive potius paraphrasin pariter auctam atque emendatam, quam rei criticae aliquoties utilem cognoveram. De carminis auctore dicere si vellem, acta agerem, cum Tu ipse, Vir amicissime, in libello supra laudato hanc materiam cum ea, qua omnia facere soles cura et doctrina pertractaveris. Hoc tantummodo memoratu dignum videtur, poetam nostrum dialectum sibi finxisse, quae Ionicae est similior quam ei Ionismo quo ceteri poetae uti solent.

Haec ipsi editioni praemittenda videbantur, quae ut tersior prodeat, Hermannii opus est. Huic igitur, si ea Tibi arridet, gratiae sunt agenda, meque certe ut interpretem illius voluntatis amare perge. Vale. Scribebam Dresdae Prid. Kal. Februarias MDCCLXXXII.

---

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΠΕΡΙ ΒΟΤΑΝΩΝ.

[α'. Χαμαίμηλον.]

\* \* \*

- 1 Τοῦς δὲ πυρέσσοντας τὸ χαμαίμηλον θεραπεύει  
 Σὺν ῥοδίνῳ λεῖον τετριμμένον, ὠφέλιμον δὲ  
 Τοῖς μετριάζουσιν τὸ φυτόν, φέεται δ' ἐπὶ θιναῖς  
 Τὸ βραχὺ καὶ κάλλιστον, ὃ βαστάζουσιν ἰητροὶ  
 5 Ἀρχομένου θέρους, μέγας ἥλιος ἤνιχ' ὀδεύη,  
 Ἐβδομον ἰπεύσας τετράζυγον ἄντυγα πῶλων.

[β'] Ῥάμνος.

- Ῥάμνον ἔχειν πανάκειαν ἐν οἴκοισιν πανάριστον  
 Φυομένην φραγμοῖσιν ἄκανθαν λευκοπέτηλον.  
 Ὄρου δ' ἐστὶ φυτόν· τὸ δὲ σύμφορον ἐστὶ βροτοῖσιν,  
 10 Βαστάζειν τότε ῥάμνον, ὅταν φθίνουσα σελήνη  
 Δέρκηται πάντεσσι βροτοῖς κατὰ μακρὸν Ὀλυμπον.  
 Κρημαμένη δύναται γὰρ ἀποτρέψαι κακότητας

1—6 Hi versus exstant etiam inter notha ap. Dioscor. Sarac. p. 476. Nihil de iis enotatum est ex B.

1 δὲ addidi ex coniectura. Post *θεραπεύει* erat comma; sed v. Dioscor. III. 144. — 3 *μετριάζουσιν* explicuit Rentorfius per locum Menandri ap. Phrynich. p. 425. (Meineke fragm. inc. 448. p. 297.) — *θιναῖς* Sarracenus. *θινοῖς*, A. Hesychius p. 1719. *θινά*, ψάμμοι καὶ ὑψηλοὶ τόποι. Dioscor. I. 1. *φέεται ἐν τόποις τραχέσι καὶ παρὰ τὰς ὁδοὺς*. — 4 *βαστάζουσιν*, v. Plin. N. H. XXII. 21. laudante Rentorfio. — 7 *ἔχειν*, Herm. Orph. p. 750. *ἔχει*, vulgo. — *πανάκειαν*, Hermannus. *πανάκεια* vulgo. — *οἴκοισιν*, Rentorfius; vulgo *οἴκοισι*. — *πανάριστον*, Hermannus. *παναρίστην*, A. — 8 *λευκοπέτηλον*, Hermannus. *εὐπετάλειαν*, A. *ακανθα* *αν* *πεταλιαν*, B. „Enumerabantur variae appellationes rhamni, in quibus est *λευκάκανθα* ap. Dioscor. I. 119. *Εὐπετάλεια*, vox per se suspecta, non alibi invenitur. Nam praeter hunc locum si in nova ed. Thesauri Stephiani Vossius ad Barnabae epistolam c. 7. memorari videris, parce operae inspiciendi libri: affert enim Vossius hos ipsos versus“. Hermannus, qui praeterea hunc versum e duobus conflatum putat, ut verba *φυομ. φραγμ.* ad priorem et *ἀκ. λευκ.* ad posteriorem pertinerent. — 9. *ὄρου*, v. Meineke ad Euphor. p. 126. — *τὸ δὲ*, Hermannus, „*quod autem utile hominibus, hoc est, tum colligere rhamnum*“. — *σύμφορον*, B. *σύμπορον*, A. — 10 *στα*, B. — 12 *Κρημαμένη*, in foribus. Ita Rentorfius. — *ἀποτρέψαι*, Hermannus. *ἀποστρέψαι*, A.



- Φαρμακίδων τε κακῶν καὶ βάσκανα φῦλ' ἀνθρώπων.  
 Πρώτη γὰρ μακάρων ἐχρήσατο τῆδε φυτεία  
 15 Πάλλας Ἀθηναίη κούρη Διὸς αἰγιόχοιο,  
 Πάλλαντα κτείνασα μάχαις κρατερῆφι βίηφι  
 Τῆμος ὄτ' ἀθάνατοί τε θεοὶ θνητοὶ τε Γίγαντες  
 Σύμβalon εἰς ἔριδα κρατερὴν κάρτιστοι ἕοντες.  
 Πανδερχῆς δ' ἄρ' ἔπειτα θεὰ Νέμεσις πολύμορφος  
 20 Καὶ νηοὺς ἐκάθηρε θεῶν καὶ ἀγάλματα ῥάμνω.  
 Θρέμματα γοῦν νέποδάς τε καλὸν φυτὸν ἔστι φορῆσαι  
 Πρὸς τε πόνον κεφαλῆς καὶ δαίμονας ἡδ' ἐπιπομπάς.  
 Πάντα γὰρ ἴησαιτο βροτοφθόρα φάρμακα λυγρά.

[γ'] Ἀρτεμισία μονόκλωνος.

- Ἀρτέμιδος βοτάνην δὲ συνώνυμον αἰῶ, ἐπιφώσκειν  
 25 Ἡελίου μέλλοντος ἐπὶ χθόνα φέγγος ἐρουθρόν,  
 Ἦντινα τοξότιν ἄνδρες ἐφήμισαν ἢ βοτρυῖτιν,  
 Πασιθέην δ' ἕτεροι χαρίτων στέργηθρον ἔχουσαν.  
 Οἱ δ' ἕτεροι λυκόφρον φιλοπάννυχον ἀγροιοῦται  
 Ἀθανάτης καλέουσι, φυτὸν μέγα δῶρον ἔχοντες.  
 30 Ἀύει γὰρ κόπον ἀνδρὸς ὀδοιπόρου, ὅς κ' ἐνὶ χέρσιν

13 κακῶν, B. κακοῦν, Rentorfius. — φῦλ', e coniectura. φύλλ', A. B. — 14 μακάρων B. Rentorfius. μακάρων, A. — χρήσατο, B. γ' ἐχρήσατο, A. — 17 θνητοί γε, Rentorfius. — 18 κρατερῆν, B. κάρτιστοι, Rentorfius. κρατιστοι, B. κράτιστον, A. — 19 πανδερχῆς, Rentorfius. θεὰ, A. B. θεός, Rentorfius. — 21 νέποδας dedi ex coniectura; v. Kiessling. ad Theocr. Id. 17, 25. legebatur νῆας, ex vs. 20. corruptum. De rebus animatis sermonem esse, docere videntur priora verba versus sequentis. *Convenit hanc herbam ferre pecudes et liberos, i. e. appendi iis fascini instar.* „Ineptum est γοῦν, omninoque male conclusa ratio ex praecedentibus, nisi ante hunc versum nonnulla exciderunt. Tum autem legendum esset *θρέμματα τοῦτο δ' ἔκαστα.* Sed quum ante fores suspendi consueverit, verisimilius est scribendum esse, *δῶματά τ' οὖν νῆας τε*“. Hermannus. — φορῆσαι, Rentorfius. φορῆναι A. B. — 23 ἴησαιτο, Hermannus. ἰάσατο, A. ἰήσατο, Rentorfius. ἰάσαιτο, Spitznerus de versu heroico p. 41. coll. vs. 127. — *Μονόκλωνος ἀρτεμιδος τοξίτις κρη βοτρυειτης*, B. — 24 δὲ, e coniectura. τε A. Ceterum quid sibi velit Rentorfii coniectura Ἀρτέμιδος, nescio. — 26 Ἦντινα, e coniectura; ἦν τινα, A. — τοξότιν, Hermannus. τοξίτιν, A. — βοτρυῖτιν, Rentorfius. — 27 Πασιθέην, e coniectura. Πασσιθέλην, A. — 28 λυκόφρον, Hermannus. λυσικόπον ἢ, A. Cfr. Dioscor. III. 117. Ego coniecram *λυσικόπον τήνδ' ἢ* propter vs. 30. — 29 Ἀθανάτης, B. quod de Diana recte interpretatur Hermannus. Ἀθανάτην, A. — 30 οδοιποροῦντος εἰν χέρσιν, B. unde nostrum restitui. *ὀδοιπόρου ἦν ἐν χεῖρῆσσι*, A. Ἀύει, Rentorfius, omittens praeterea ἐν.

Τὴν μονόκλωνον ἔχη· περὶ δ' αὖ ποσὶν ἔρπεται πάντα  
 Φεύγει, ἣν τις ἔχη ἐν ὕδω, καὶ φάσματα δεινά.  
 Αἷμα δ' ἐπισκιρῶθ' ἐπὴν ἄρθροισιν ἐλάσση  
 Κλῶνας ἐλὼν μῖξον ῥοδίνω, ζέσσας ἐνὶ χύθρῳ.

- 35 Χρῆτε δὲ τὸν κάμνοντα τόπον μέλλοντος ὑπνώσσειν,  
 Κεῦθ' ἀπαλλάξεις ἀλγήματος ἐκ μέγαλοιο.  
 Ὑστερικαῖς τε γυναξὶν ἄγαν σωτήριον ἐστίν,  
 Στραγγουροῦντά τε πᾶντι ὀπισθοτόνοιό τε ῥῆγμα  
 Πάντα δ' αἰὲ νοσοεργὰ πάθη στέλλονσα διώκει.

[δ'] Πενταδάκτυλος.

- 40 Αὐτίκα δ' Ἐρμείαιο τὸ δάκτυλον αἶρε χλοανθῆς  
 Πενταπετέες, διόπου δόσιν Ἐρμέω πᾶσιν ἀρωγόν, —  
 Τὴν καὶ ὄνειροδότειραν, ἐπεὶ καὶ θέσφατα πάντα  
 Θνητοῖς ἀνθρώποισιν ὀνειράτα καλὰ προφαίνει.  
 Πάντα γὰρ ἀλθήσαιο πόνον φορέων περὶ σῶμα,  
 45 Ὀφθαλμῶν δέ τε πᾶσαν ἄμ' ἐξοίσειας ἀνήν.  
 Χοιράδας, ἀντιάδας, σταφυλήν, οἴδημ' ὑπόγλωσσον,  
 Ἄρθρα τε καὶ νεύρων ὀδύνας καὶ ἔρκος ὀδόντων  
 Ψώραν τ' ἐξακέσαιο βροτοφθόρον ἐκ κακότητος,  
 Καὶ λοχίων ἔμμηνα κατασπασθέντα γυναικῶν.

31 ἔχη, A. εχοι, B. — 32 ἣν, A. quod probat Hermannus. —  
 ἔχη, A. ἔχοι, B. — 33 δ' inseruit Hermannus Orph. p. 750 ex scholiis.  
 αιμα δε οις σκιρωθεν B. — 34 μῖξον, ego scripsi. μίξον, A. —  
 ζέσσας ego restitui. ζέσας, B. δῆσας, A. ζήσας, Rentorfius. Cfr.  
 Buttman. Gr. ampl. I. p. 399. — χύθρῳ, Rentorfius, probante Hermanno.  
 χύθρη, A. Praeterea legebatur δ' ἐνὶ, ubi particulam Hermanni iussu  
 sustuli. — 35 Χρῆτε δέ, Hermannus. σύγχρητε, A. — τόπον, Herman-  
 nus, qui alia coniecerat in Orphicis p. 751. — μέλλοντος, Hermannus.  
 μέλλοντα, A. — ὑπνώσσειν, Hermannus. ὑπνώττειν, A. καθεν-  
 δειν, B. — 36 Κεῦθ' ἄγαν, B. Καὶ εὐθ' ἄγαν, A. Καὶ omiserat Rentor-  
 fius. — 38 στραγγουροῦντας τε, A. Correxerit Rentorfius. — 39 διώ-  
 κει, B. διώκειν, A. — 40 τὸ δάκτυλον, e coniectura. τριδάκτυ-  
 λον, A. Cfr. Dioscor. IV. 42. οἱ δὲ ἐρμωδάκτυλον. — χλοανθῆς, Ren-  
 torfius. κλοανθῆς, A. — 41 Πενταπετέες, B. πενταπετέες, A. — διό-  
 που δόσιν, Hermannus. διόπου, A. — Ἐρμέω, Hermannus. Ἐρ-  
 μαίαν, A. — ἀρωγόν, B. ἀρώγει, A. — 42—43 parenthetice sunt  
 sumendi; oratio enim statim a vs. 41. ad vs. 44. procedit. ὄνειροδό-  
 τειραν, finxi et reposui. ὄνειροδότιον, A. — καὶ, Hermannus. κατὰ,  
 A. — 44 ἀλθήσαιο, B. ἀθλήσαιο, A. — 45 πᾶσαν ἐξ ἡτογε  
 ιασαν εινη, B. Formam ἐξοίσειας nec Lobeckium ad Phrynich. p. 733  
 nec Buttmannum gr. gr. II. p. 247 memorasse notavit Hermannus. — 46  
 οἴδημ' ὑπόγλωσσον, Hermannus. „Is morbus vocatur ὑπογλωσσίς.“  
 ὄσα δὴ ὑπὸ γλῶσσαν, A. — 48 ἐξακέσαιο, A. ἐξανιατο, B. — 49  
 κατασπασθέντα, scholia et Rentorfius. καταπασθέντα, A.

50 Ἐν δ' ὕδατι λιαρῶ προσκλυζομένη παλάμαισι  
 Πρὸς τε φόβους καὶ βασκοσύνας καὶ δαίμονας ἐχθροὺς  
 Ἔστιν ἄκος πανάριστον, ὄθεν καὶ λάμβανε ποίην  
 Μήνης ἀξομένης φαεσιμβρότου, ἡλίου τε  
 Ἀντέλλειν μέλλοντος ἐπὶ χθόνα φέγγος ἐρυθρόν.

[ε'] Περιστεραί.

\* \* \*

55 Πρὸς τὰ Κυθήριδος ἔργα θεῆς κυδρῆς Ἀφροδίτης.  
 Τρυγόνιον τόδε πάντες ἐπιχθόνιοι καλέουσι,  
 Ἄλλοι δ' ἀρσενικόν τ' ἰδ' ἀριστερεῶνα τὸν ὄρθον,  
 Ὑπτιον αὖθ' ἕτεροι χθαμαλὴν ἐπὶ γαίαν ἐφέρπον.  
 Δοιοὶ γὰρ περὶ τὰς ὁμοιότατοι πετάλοισιν.

60 Ὄρθος μὲν τείνει νεύρων φύσιν εἰς Ἀφροδίτην,  
 Ὑπτιος εὐνάζει, δύναμις δ' αὐτοῖσι μεγίστη.  
 Εὖ δ' ἐθέλης ὁπότεν ὀφθαλμῶν ἀκείσασθαι,  
 Ἀμματίσας περὶ σῶμα περιστερεῶνα τὸν ὄρθον  
 Ἡλίου κόσμον τὸν ἀτέρμονα κυκλώσαντος,

65 Πάσεις ὀφθαλμοῖο δυσαναγίας ἀμβλυνησας.  
 Καὶ κεφαλῆς πόνος ἐν ταύτῃ παραχρῆμα μειοῦται,  
 Καὶ κόπον ἐξελάσαι δυνατὴ τριφθεῖσα μετ' ὄξους.

50 *εν*, A. B. *ειν* Rentorfius. — δ' inseruit Hermannus ex scholiasta. *λιαρω*, B. *χλιάρω*, A. — *προσκλυζομένη*, A. B. *προσκλυζομένη*, Rentorfius. — 51 *βοσκοσύνας*, A. Correxuit Rentorfius. — *ἐχθροὺς*, e coniectura. *ἐχθρόν*, A. *ἐχθρος*, B. cfr. vs. 130. — 53 *Μήνης*, Rentorfius. *ἀξομένης*, A. *ἡλίου*, Rentorfius. *ἔλλου*, A. Laudat Hermannus versum 129. — *ὑπτιος ὄρθος* B. Initium huius capituli perit, unde lacunae signum apposui. — 55 *Κυθήριδος* — *Ἀφροδίτης*, v. Passow. ad Musaeum p. 175. Adde Epit. Piad. Homer. 309. — 56 *Τρυγόνιον*, Rentorfius. *τριγόνιον*, A. — 57 *Ἄλλοι δ' ἄρσενια, οἱ δὲ περιστερεῶνα*, A. *Ἄλλοι δ' ἀρσενικόν οἱδ' ἀριστερεῶνα τὸν ὄρθον*, B. unde quae coniecit Hermannus, in textu reposui. Alia proposuerat Orph. p. 751. De *ἀριστερεῶν* v. Interpp. ad Hesych. s. h. v. — 58 *ὑπτιον αὖθ'*, e coniectura. *υπτιον δ' αὖθ'*, B. *ὑπτιον δ' αὖ*, A. — *ἐφέρπον*, Hermannus „ut participium ad *τρυγόνιον* referatur. Alioqui scribendum esset, *χθαμαλὴν ὅτι γαίαν ἐφέρει*, quod minus verisimile.“ *φιλεργόν*, A. — 60 *τείνει νεύρων* e coniectura. *τινεῖν νεύρων*, B. *τείνειν ἐύρων*, A. — 61 *εναυζει*, B. — 62 *ἐθέλης ὁπότεν*, reposui suasu Hermanni, qui maiori transpositione verborum uti voluit Orph. p. 717, quum vulgo legeretur *ὁπότεν ἐθέλης*. Cfr. vss. 77, 134. *ἐθελοῖς*, B. — 64 *ἀρτεμονα*, B. — 65 *ἀμβλυνησας*, Rentorfius. — 66 *Και*, B. *Ἐξ*, A. — 67 *ἐξελάσαι δυνατη*, B. sc. *βοτάνη, ποιή. ἐξελάσσει πάντη*, A. *ἐξελάσει*, Rentorfius.

Χοιράδα δ' ἀντιάδας τε καλῶς παύει παραχρῆμα,  
 Ἔσθ' ὅτε τοι γαῦρος χαρίτων, στέργειν τε γυναικας  
 70 Τεύχειν τ' εἰς φιλίαν δύναμιν κοίταις παρέχουσα.  
 Φοικάζη δ' ὀπόταν τις ἀνήρ, βοτάνης ἀπὸ ταύτης  
 Κλῶνας ἔλῶν κάμνοντος ἐναντίος ἴστασο μοῦνον,  
 Κεῦθὺς ἀπαλλάξεις τὸν δαίμονα μηκέτ' ἐπελθεῖν.

[5'] Περὶ δικτάμνου μικροῦ.

Δικταμνον βοτάνην αἶρειν ἐπιβάλλεο, κοῦρε,  
 75 Φροντίδι, ἀθάνατοι τὴν αὐτοὶ θέσπισαν ἡμῖν,  
 Ὡς εἰδῆς δύναμιν βοτάνης, καὶ χρήσιμα ἔργα.  
 Δικτάμνον γὰρ ἐπὴν ἄδον, δέμας ἐν παλάμιαισι  
 Τρίψας ἀλφίτοιειδές, ἐνιστάξης Διόνυσον  
 Κουρήτων μακάρων ὑπερασπίζοντα πρεπόντως,  
 80 Καὶ νεβροστολίσσης, ἔξεις περὶ σῶμα προσάψας  
 Νίκος ἀμίμητον πρὸς κνώδαλα πάντα τὰ γαίης.  
 Ἴητροὶ δ' ἅμα πάντες, ὅσοις σωτήριόν ἐστι,  
 Βασιάζοντες ἔχουσιν ἐν ἄγγει πρὸς τὰ μαδαῖα  
 Ἐλκη, καὶ μυσσαρὰς δὲ νομὰς πληροῖ προκαθαίρον.

68 χοιράδα δ', Hermannus. χοιράδας, A. — καλως, B. πάσας, A. — τε, omittit B. — 69 Ἔσθ' ὅτε e coniectura. Ἔσθ' ὅδε, A. Masculinum ferri nequit propter παρέχουσα vs. sq. — χαρίτων, A. — στέργειν τε γυναικας primus addidi ex B., in quo fuit στεργειν δε γυναικας. In A. lacuna. — 70 δυναμιν, B. δυνάμεις, A. Penthemimeris ultima deest in A. Hermanno hic versus cum priore ita scribendi videntur:

ἰσθλή δ' οὐ γαῦροις χάριτι στέργειν τε γυναικας,  
 στείχειν τ' εἰς φιλίαν, δύναμιν κοίταις παρέχουσα.

„Coniungenda οὐ γαῦροις χάριτι“. — 71 . . . κοιζει, A. — τῆς βοτάνης, A. — ἀπο ταύτης, B. Desunt in A. — 72 Κλῶνας ἔλῶν, desunt in A. — μοῦνον, Hermannus. μοῦνος, A. „modo — et statim“. — 73 ἀπαλλαξης, B. — ἐπελθεῖν, Rentorfius. ἐλθεῖν, A. — Δικταμνον μικρον ἀσπερμον. — 75 Deest in B. ἀθάνατοι τὴν, Hermannus, qui aliter coniecerat Orph. p. 751. ἀθανάτη ἦν, A. — 76 εἰδῆς, Hermannus. εἰδῶς, A. — βοτάνης, Hermannus. βοτανῶν, A. — 77 ἐπὴν, Hermannus, coll. vs. 198. ὅταν, A. Alia protulerat Vir Summus Orph. p. 717. — 78 ἐνιστάξης, Hermannus qui praeterea interpunctionem, qualis nunc legitur, restituit; coll. vs. 88. ἐνιστάξης, A. ἐνιστάξεις, Rentorfius. — 79 μακάρων, A. — 80 νεβροστολίσσης αἰ εἰς, B. De illo verbo v. Intpp. Hesych. II. p. 661, 10. Lobeck. ad Soph. Aj. p. 351. Phryn. p. 625. In seqq. vide an αἰροῖς legas omissis ἄν, „lucraberis“. — 81 τὰ, om. B. — 83 ἄγγει, Hermannus. ἄγγει, A. — μαδαῖα, B. — 84 μυσσαρὰς, B. προκαθαίρων, B.

- 85 *Κὰν σκόλοπες θραυσθῶσιν ὑπ' ἴχνεσιν ἢ περὶ σῶμα,  
Πάντα τόπον κατάπλασσε καὶ αὐτόματος προφανεῖται,  
Καὶ σπληνὸς πόνος ἐν ταύτῃ παραχρῆμα μειοῦται  
Ξηρῇ κοπτομένῃ· καταπλάσσοις δ' ἄλφιτον ὥσπερ.  
Καὶ κεν ἐνὶ κρυφίμοισιν ἀναγκαίοις τε τόποισι*
- 90 *Φλεγμαίνοντα πάθῃ καταπλάσμασι τοῖςδ' ἀξέσαιο.  
Εἶαρι δ' αἶρε πόην καὶ καύματι καὶ φθινοπώρῳ.*

[5'] *Περὶ Ἑλελισφακῶν.*

- Ῥιζεῖον τόδε πάντες ἐπὶ χθόνα ναιετάοντες  
Ἄνθρωποι κληῖζουσ' ἐλελίσφακον, οἱ δέ τε θεῖον.  
Λύει γὰρ ψυγμὸν κακοτέρονα βῆχά τ' ἀνιγρῆν,*
- 95 *Πάντα θ' ὅσ' ἀνθρώποις πέλεθ' ἔλκεα καὶ κακοποιᾷ  
Μιγνύμενον ῥοδίνοιο λίπει κηρῶ τε βραχέντι  
Ἰᾶται, σπληνὸς τε πόνον λειεντερίην τε  
Πινόμενον μέθυος πολιοῦ πρὸς ἰσοῤῥεπὲς ἄχθος.  
Τοὺς δ' αἱμοπτύκους προποτιζόμενον θεραπεύει,  
100 Πρὸς δὲ γυναικίους κόλπους καὶ πάντα λοχείης  
Μωλυθεῖσα πρὸ σμαλερῶ ἔμμηνα καθαίρει.  
Αἱ μυσαραὶ δὲ γυναῖκες ὅσαι κακὰ μηχανοῶνται*

85 *θραυσθῶσιν*, B. *ὑπ'*, om. B. — *ἴχνεσιν*, Rentorfius. *ἴχνεσον*, A. *υχνεσιν*, B. — 88 *ξηρῇ κοπτομένῃ*, Hermannus e scholiis. *ξηρῇ κοπτομένῃ*, A. — *καταπλάσσοις δ'*, Hermannus. *καταπλάσσεται*, A. — 89 *κεν ἐνὶ*, Hermannus. *κεντοῖς*, A. unde ego τὰν τοῖς conieceram suffragantibus scholiis. — 90 *ἔηςδ'*, malit Hermannus. — 91 *Ἰαρι καρπιζου δε ποιην και κανματι κ. τ. λ.* B. ubi καρπιζου interpretis esse vidit Hermannus. — 92 *Ῥιζεῖον*, Hermannus. *Ῥήσιον*, A. *Κισσιον το γε*, B. — 93 *κληζουσιν λελίσφακον*, B. — 94 *τ' ἀνιγρῆν*, Hermannus. *βῆκα τανειγρην*, B. *τε νειρῆν*, A. — 95 *θ'*, e coniectura. *δ'*, A. — *πέλεθ' ἔλκεα καὶ κακοποιᾷ*, Hermannus. *πέλεται ἔλκη κακοποιᾷ*, B. *πέφυκεν ἔλκη κακοποιᾷ*, A. — 96 *Μιγνύμενον*, B. *Μιγνυμένου*, A. — *κηρῶ δὲ λυθέντι*, B. *κηρῶ τε βραχεῖ*, A. *βραχῆϊ*, Rentorfius. *βραχέντι*, Hermannus, qui *λυθέντι* interpretis esse dicit. — 97 *Ἰᾶται*, Rentorfius. *Ἐξιᾶται*, A. — *ληεντεριον τε*, B. — 98 *Πινόμενον μεθ' υος πολιοιυ ἰσορρεπες α.*, B. *Πρὸς* inseruit Hermannus qui alia protulerat Orph. p. 751. *μετ' ὄνον λευκῶν ἰσ. ἄ.*, A. Cfr. Nicandri Theriac. 646. — 99 *δε μονζεντικους*, B. *δ' αἱμοπτύκους*, A. Ego secutus sum Struvium in addit. ad Schneid. lex. Gr. s. h. v. — 100 *δὲ*, Hermannus Orph. p. 718. *τε*, A. „*Πρὸς τε non posset aliter defendi, quam interpunctione post κόλπους posita, ut ποιῆ vel ἔστιν intelligeretur, quod durissimum est*“. Hermannus in notis MSS. — 101 *πρὸ σμαλερῶ*, Hermannus, qui Orph. p. 718 alia voluerat, licet gnarus, eam formam, factam ut *σμικρός*, non alibi inveniri. *πρὸ σμαλερῶν*, A. — 102 *μηχανῶντα*, A. Correxuit Rentorfius.

Πεσοποιησάμεναί ἐ κακῶς ἐγκύμονι ῥύσει  
Καρπὸν καλλιθέμεθλον ὑπέμβρον ἐκβάλλουσιν.

[η'] Βράθυ Κυπάρισσος Χαμαικυπάρισσος.

- 105 Φράζεο καὶ βοτάνην πατρὸς Κρόνου ἀγκυλομήτεω  
Ἦντε χαμαικυπάρισσον ἐπὶ ζείδωρον ἄρουραν  
Ἄνθρωποι κλήζουσιν, ἐπεὶ μέγα τε σθεναρόν τε  
Ἔστιν ἄκος βρόγχοιο καὶ οὐατος ἀντιάδων τε.  
Τοῦτο θεὸς γὰρ ἔδωκε βροτοῖς σωτήριοιον εἶναι
- 110 Καὶ δίδεται πρὸς ὕδρωπα καὶ ἰσχιάδας θεραπεύειν.  
Τὴν βοτάνην ταύτην πολυώνυμος εὔρετ' Ὅσιρις  
Αἰγύπτου γαίης προκαθήμενος ἦδὲ Κανώπου,  
Ἐξ ἀρετῆς ἓνα πρῶτον ἐφημερίων θεραπεύσας.

[θ'] Περὶ Κενταυρίου μεγάλου.

- Νῦν δ' ἦτοι διερω μάλ' ἀριφραδές, οὐδέ σε κεύσω
- 115 Κενταύρου Κρονίδαο φερώνυμον εὔρεμα ῥίζαν  
Χείρωνος σθεναροῦ, τὴν παρ νάπη εἰνοσιφύλλω  
Πηλίου, ἣ νιφόντι κυχῶν ἐφράσσατο δειρῆ.

103 ἐ, Hermannus. τε, A. „Scholiastes: πεσοὶν ἐξ αὐτοῦ ποιήσαι“. — κακῆς ἐν κυμονι ῥυσαι, B. κακῶς ἐγκύμονι ῥύσει, A. Emendavit Hermannus: „ῥύσις κακῶς ἐγκύμων est tractus quo mala quidem arte, sed feliciter ex utero protrahitur fetus“. — 104 καλλιθέμεθλον, e coniectura. καλλιγέμεθλον, B. καλλιγένεθλον, A. κόλπω καλλιθέμεθλα vel καλλιγένεθλα, conj. Weigelius. — ὑπ' ἐμβρον, A. Verum restituit Hermannus Orph. p. 751. — Titulum dedit B. Βράθυος Κυπάρισσος, A. Βράθυ Κυπάρισσος, Rentorfius. — 105 ἀγκυλομήτεω, Hermannus. ἀγκυλομήτου, A. — 107 τε, Hermannus. καί, A. — σθενδρον τε B. — 108 βρόγχοιο, e coniectura. βρόγχοις, B. βρόγχοις, A. — 109 Τοῦτο γὰρ θεὸς, B. — 110 ἰσχιάδας, Rentorfius. σχιάδας, A. — 111 εὔρετ' Ὅσιρις, e coniectura. εὔρετο νεῖρις, A. — 112 ἦδὲ, e coniectura. ἦ δὲ, A. Κανώπου, B. Κανώβου, A. Insula Canopus ab ipsa Aegypto discernebatur. Mela II. 6, 7. Plin. N. H. V. §. 128. — 113 θεραπεύσης. B. — Κενταύριον μέγα, Κενταύριον λεπτόν, B. — 114 Hunc versum e coniectura restitui. νυν δη το ιερω μαλ αριφραδες ουδεσενευσω, B. Τὴν δὲ τὴν ἐερὴν μάλ' ἀριφραδές ὧ δ' ἐνέλω, A. δέ γε, Rentorfius. — 116 τὴν παρ, Hermannus. νάπη εἰνοσιφύλλω, ego ex coniectura. In B. fuit: ἣ περναπαις ἣν εἰσιφυλλων, in A. ἣν παρνάσσω εἰνοσιφύλλω, unde Spitznerus de versu heroico p. 41 scripsit: χείρωνος σθεναροῦ, Παρνάσσω ἐν εἰνοσιφύλλω. — 117 Πηλίου, Hermannus. Πηλίω, A. — ἣ νιφόντι, e coniectura. ἐννηφόντι, A. ἐν νιφόντι, Rentorfius. — ἐφράσσατο, Rentorfius. ἐφιάσατο, A. — „Ἐν νιφόντι δειρῆ pro νιφείσση more poetarum Alexandrinorum“. Hermannus, qui item monuit, in vss. 115. 117. auctorem usum fuisse Nicandri Theriacis 501. 2.

- Ἦν βαθύροος Ἀχελῷος ἐγείνατο, καὶ φάτο πᾶσιν  
Ἑσθλὴν Παιήων Ἀσκληπιὸς ἠπιόδωρος  
120 Κικλήσκειν πανάκειαν, ἐπεὶ πάνθ' ὅσα βροτοῖσι  
Φλεγμαίνοντα πάθη παύει καὶ κρούσματα πληγῶν,  
Ἔστερικαῖς τε γυναιξὶ λίην σωτήριόν ἐστι,  
Στραγγουροῦντά τε παύει ἐν ἡματι καὶ λιθιῶντας.  
Ἦν κέλομαι σε λαβεῖν φαεσιμβρότου Ἡελίοιο  
125 Ἀντέλλειν μέλλοντος ἐπὶ χθόνα φέγγος ἐρυθρὸν  
Ὄρη ἐν εἰυρινῇ ὅτε οἱ πληροῦνται ἅπαντα·  
Πάντα γὰρ ἴησαιτο πάθη πολυφάρμακος οὔσα.

[ι'] Βούφθαλμον.

- Βούφθαλμον δ' αἶρειν ἐπιβάλλεο Εἰλειθυΐης  
Μήνης ἀξιομένης φαεσιμβρότου ἀγλαέ κοῦρε  
130 Πρὸς τε φόβους τοὺς γινομένους καὶ δαίμονας ἐχθροὺς  
Βασκοσύνας τε κακὰς μερόπων καὶ φάρμακα λυγρά.  
Ταύτην τὴν βοτάνην Διὸς ὄφρουα πᾶς ὀνομάζει·

- Χρυσωπὸν στίλβει παρυπέκκυκλος ἀνθεμὶς ἀβρή.  
Τῆς βοτάνης τὴν ῥίζαν ἐπὴν ἀλγῆ τις ὀδόντα  
135 Λαμβανέτω, μούνην δὲ μασησάμενος παραχοῆμα

118 βαθύροος, e coniectura. βαθύροος, A, Vide Buttm. Gr. ampl. T. I. p. 85. — 119 Ἑσθλὴν Παιήων, Hermannus. ἐσθλῆν, A. νεσθιον, B. Παιᾶνα, A. Παιαντα, B. Ἀσκληπιὸν ἠπιოდωρόν, Rectorfius. — 120 Κικλήσκειν, Hermannus, „iussit utilem omnibus panaceam vocare“. κικλήσκει, A. — ὅσα, Rectorfius. ὅσα, A. Versus 120—126 prosa oratione circumscripti exstant hodie in supposititiis Dioscor. III, 6. T. 1. p. 349. Spr. servatis nonnullis carminis nostri verbis, quibus ego sum usus. — 123 ἐν ἡματι, Hermannus defendit, idem esse dicens, quod alibi dicatur παραχοῆμα. Ego conieceram ἐνέμασι (coll. Herm. Elem. D. Metr. p. 57) e Dioscoride, ubi ἐν ἐνέμασι legitur, putans quidem auctorem supposititiorum integriore apographo carminis usum fuisse, quam quae nunc nobis sunt praesto. αἶματι, Rectorfius, — 127 πολυφάρμακος οὔσα, B. Dioscorides. πολυφάρμακον \*\*, A. cui Rectorfius ἔρνος addidit. — 128 ἐπιβαλλοεῖο εἰλειθυΐης, B. unde primus haec verba addidi, quae in A. prorsus deerant. — 129 omittit B. — 130 τοὺς γινομένους, B. βασκουσύνας, A. — 131 κακὰς μερόπων primus addidi ex B. Aberant in A. — 132 Διὸς ὄ. π. ὀνομάζει, primus addidi ex B. Aberant in A. — 133 Χρυσωπὸν, B. Χρυσωπτὸν, A. „Ante hunc versum lacunae signa ponenda. Exciderunt enim nonnulla. Hic versus ad anthemidem pertinet, de qua Dioscorides III. 144. Fortasse etiam post hunc versum aliquid deest. Certe Dioscorides in anthemide nihil de dentibus“. Hermannus. — 134 ἐπὴν, Hermannus, qui alia voluerat in Orph. p. 718. ὅταν, A. — 135 α δε, B.

Εὐθὺς ἀποπτυσάτω καὶ ἐλεύσεται ἔκτοθι ρέϋμα.  
 Γαστέρα δ' εἴ τις ἔχει στεγνὴν καὶ ἀνέκκριτον οὖσαν  
 Μωλυθεῖσα καθαίρει ἀνεγκλήτως καὶ ἀλύπως.

[ια'] Παιονία.

- Πασάων βοτανέων βασιλήϊδα δίξιο κοῦρε,  
 140 Σειρίου ἀντέλλοντος ὅτε σκυλακόδρομος ὦρη,  
 Νυκτιφάης τ' ἄστροισι θεὰ πλήθουσα σελήνη  
 Δέρκεται τότε δ' ἡλίῳ μέλλουσα συνάπτειν,  
 Παισιθέην, ἣν πάντες ἐδωρήσαντο ἄνακτες  
 Αἰητοῖδη παιᾶνι θεῶν κατὰ μακρὸν Ὀλυμπον.  
 145 Δῶκε δὲ παιονίην καλέσας κατ' ἀπίρονα γαῖαν  
 Παιδί ἐῶ πανάκειαν ἔχειν ἀκεσίμβροτον ἄνθος.  
 Ἦν ποτε πεντόροβον κλήζουσι Ῥέης πολιῆται  
 Κίμβαλά τε Φρυγίης μητρὸς μακάρων βασιλείης,  
 Κρηταέες δέ εἰ Δικταῖοι Διὸς ὑψιγενέθλου  
 150 Γαμόροι ἦς κλήζουσι φερώνυμον ἀθανάτου γῆς.  
 Ἦν πάντες καλέουσι θεοὶ μάκαρες γλυκυσίδην  
 Ἀμβρόσιον βλάστημα καὶ εὐανθῆ ἐκάτερθεν.  
 Ἡελίου δ' Αἴγυπτον ὅσοι περιναϊετᾶουσιν

136 ἀποπτυσάτω, Rentorfius. ἀποπιισάτω, A. εκτο ειρευμα, B. — 137 ἀνέκκριτον, Hermannus. ανεγκριτον, B. ανεγήριτον, A. ἀνέγριτον, Rentorfius. — 142 „Perdurum est τότε δ', ut vix dubitari possit, quin scripserit δέρκεται φάος ἡλίῳ μέλλουσα συνάπτειν“. Hermannus. — 144 Αἰητοῖδη, e coniectura. Αἰητω ει δη, B. Αἰητῶ δη, A. De Latona tamen sermonem esse non posse, apparet ex vs. 145. καλέσας. — 145 Δῶκε δέ, Hermannus. Δῶκε δη, A. Verba ita inter se cohaerent: *Pasitheam quam omnes Dii donaverant (hinc flori nomen) Letogenae Paeani Deo in amplo Olympo, hic filio suo (Aesculapio) dedit, nominans eam paeoniam in terra immensa, ut ille hac herba ut medicamine praestantissimo uteretur* — κατα περινα γαιην, B. — 146 ἐῶ — ἀκεσίμβροτον, A. — 147 πεντόροβον, Hermannus. πεντόβορον, A. Vide Sprengel. ad Dioscoridem Vol. II. p. 561. — πολιῆται, B. πολλην τε, A. — 148 μακάρων, A. — βασιλείης, A. B. βασιλίσσης, Rentorfius. — 149. 150 Recepi Hermanni coniecturas, quibus haec ad eas confirmandas subiicit: „Vocabatur haec planta *Ιδαῖοι δάκτυλοι*, Dioscorid. III. 147. *Κρηταέες*, Lobeckius Aglaoph. p. 1160. *Γαμόροι* nonnisi Dorica forma usitatum fuisse videtur“. *Κρητες δ' ικταιον διος μελοπογι νεθλης*, B. *Κρηταεεις δέ τε υοτάτιοι και ὀψιγενεθλοι*, A. unde orta erat Hermanni prior coniectura Orph. p. 751. — In altero versu *Γλαβρήνην*, B. *Γλαβρήνων*, A. *Γλάβρηνον*, Rentorfius. — 151 μακαρεις, A. — 152 εὐανθῆ, Hermannus, qui Orph. p. 718 rem discernere non ausus fuerat. *ἡδειαν*, A. *ειδεαν εκαλεον*, B. Hermannus laudat Dioscoridem 1. c. *παραφυάδας ἔχων πολλὰς*. — 153 περιναζετᾶουσιν, B. περιναϊετᾶουσιν, A. Errorem typographicum correxit Rentorfius.



- Ἄγλαοφώτιδα πάντες ἐπικλήζουσι βοῶντες,  
 155 Φέγγεος οὔνεκα λαμπομένου πυρὸς ἄνθος ἀναίθει.  
 Ἦν κυνὸς ἀντέλλοντος ἀναίρεο κοῦρε δαΐφρον,  
 Πρὶν μέγαν ἥλιον τὸν ἀτέρομονα κύκλον ὀδεύειν,  
 Μή σε θεοὶ βλάβῳσι νόῳ καὶ ἐχέφρονι βουλῇ  
 Τὴν ὄρην προλιπόνθ', ἣν σε φράζεσθαι ἄνωγα.  
 160 Οὐ γὰρ ἐν ἀθανάτοισιν ἀτημελή πεφάτισται,  
 Οὔνεκα δὴ καλέουσι κυνόσπαστον κατ' Ὀλυμπον  
 Ἄθάνατοι μάκαρες ἐφιαλτεῖαν τε βοῶσιν.  
 Κρηναμένη δεινὴ γὰρ ἀποτρέψαι κακότητος  
 Φαρμακίδον φοβερῶν καὶ βάσκανα φῦλ' ἀνθρώπων,  
 165 Πρὸς τε φόβους δυνατὴ καὶ δαίμονας ἡδ' ἐπιπομπάς,  
 Καὶ πυρετὸν φρίκαισι καταρχόμενον στυγέοντι  
 Νυκτερινὸν τε καὶ ἡμερινὸν χαλεπὸν τε τέταρτον.  
 ὄντινα καὶ τηροῦσι Διὸς φύλακες μέγалоιο  
 Ἄγγελοι ἐξήκοντα τριηκόσιοι δ' ἐπὶ τούτοις.  
 170 Ταύτην γὰρ λέγεται ποτ' ἐν οὔρεσι ῥιζωθεῖσαν  
 Δαίμονας ἐξελάσαι κεῖνον τόπον οἰκήσαντας.

155 Φάγγεος, A. Correxerit Rectorfius. „Non dubitandum quin scripserit: οὔνεκα λαμπομένου πυρὸς ἄγλαον ἄνθος ἀναίθει“. Hermannus. — 157 αρετεμονα, B. — 158 νοωv, B. Accuratus haec explicat Theophr. Hist. Pl. IX. 8, 6. — 159 Recepi Hermannī coniecturam, qui alia uoaserat Orph. p. 751. ὄρην αὶ προλιπόντα σε, B. unde ego suspicatus fueram: ὄραίνην προλιπόντα, τό σε. In A. est: ὄρην ὡς προλιπόντα σε, ἣν. — 160 ατηνελινε πεφανται, B. Emendavit Hermannus. Ab A. totum hemistichium aberat. — 161 κυνὸς παστων, A. Cynosbaton alii cynapanxin alii neurospaston uocant. Plin. N. H. XXIV. 14. s. 74. — 162 μακαρες, B. μακάρον, A. — ἐφιαλτεῖαν, e coniectura. Cfr. Pors. ad Eur. Hec. 533. Elmsl. ad Eur. Med. p. 183 not. Lips. ἐφιαλτιον τα, B. ἐφιάλτιόν τε, A. — βοωσιν, B. — 163 ἀποτρέψαι, Hermannus. ἀποστρέψαι, A. — 164 φυλλα, B. — 166 φρίκαιαι, Hermannus. φρίκεισι, A. — στυγέοντι, Hermannus. στυγέοντα, A. — 167 χαλεπόν τε, Rectorfius. χαλεπὸν δὲ, A. — 168 ὄντινα, sc. πυρετὸν, Hermannus. ἦντινα, A. — τηροῦσι . . . . κεῖς μέγалоιο, A. Reliqua supplevi ex B. — 169 δ' ἐπὶ, A. B. τούτοις, B. ἔργοις, A. Sunt dies anni. Post hunc versum A. inserit ὄφελον, ut initium noui versus; omittit B. „Scribendum esset τρηκόσιοι τ', si Aldinae ἐπὶ ἔργοις uerum esset. Sed id uidetur correctoris esse, qui quod ἦντινα legeret, de herba hos uersus accipiens efficaciam eius dici putabat. Quod in Aldina adiectum est ὄφελον, corruptum est ex ὄφελεία, quae glossa ad ἔργοις adscripta fuerat“. Hermannus. — 170 Αὐτη γὰρ — ῥιζωθεῖσα, Rectorfius. — 171 Versum restitui ex B., nisi quod pro τὸν τὸν, quod in eo legebatur, post Hermannum reposui κεῖνον. — Δαίμονας ἐκεῖθεν ἀπᾶραι τὸν τ. ο., A.

## [ιβ'] Περὶ πολίου.

- Δεῖ δέ σε καὶ περὶ σῶμα φορεῖν πολίοιο κόρυμβον  
 Πρὸς τὸν ἀπαυλισμὸν τὸν ἀπ' αἴθερος ὃν καλέουσιν,  
 Ἄνθρωποι χαλεπὴν ἱερὴν νόσον ἀμπλακιδῶτιν,  
 175 Οἱ δὲ σεληνιακὴν ἐπὶ σῶμα κακὴν ἐπιπομπήν·  
 Καὶ κόπον ἐξελάσαι δυνατὴ τριφθεῖσα μετ' ὄξους  
 Ἡ βοτάνη καταχειομένη πόδας ἀκροκορύμβους.

## [ιγ'] Μῶλυ.

- Μῶλυ δὲ ριζοτομηθὲν ἀρεῖς πρὸς φάρμακα λυγρὰ  
 Φαρμακίδων χυλεπῶν καὶ βάσκανα φῦλ' ἀνθρώπων,  
 180 Τοῦτο γὰρ Ἑρμείας Λαερτιάδῃ Ὀδυσῆϊ  
 Δῶκε φορεῖν περὶ σῶμα προσαψάμενον φυλάκειαν,  
 Αἰαίην εἰς νῆσον ὅτ' εἰς κλυτὰ δώματα Κίρκης  
 Ἦιε, πολλὰ δέ οἱ κραδίη φρεσὶ μεριμήριζεν.  
 Οὐδὲ γὰρ οὖς ἐτάρους ἦδει δυνατοὺς ὑπαλύξαι,  
 185 Εἰ μὴ τοῦτό γ' ἔδωκε διάκτορος Ἀργεифόντης  
 Ἐκ γαίης ἐρύσας ἐναλίγκιον ἀνθεῖ λευκῶ  
 Ὡς γάλα λαμπόμενον καρποτρόφον, αὐτὰρ ἔνερθεν  
 Ναρκίσσῳ ἴκελον, ῥίζῃ ζοφοειδὲς ἰδέσθαι.  
 Πάντα γὰρ ἔξακέσαιο βροτοφθόρα φάρμακα λυγρὰ.  
 190 Τὴν βοτάνην περὶ σῶμα φορῶν ἐχθροὺς ὑπαλύξεις.

175 σεληνιακὴν ἐπὶ σῶμα κακὴν, Hermannus. σεληνιασμον οἱ δε σωματικην, B. σεληνιασμον σωματικην δ', A. — 177 καταχειομένη, B. καταχειομένη, A. „Turpiter expletus versus. Poeta opinor scripserat:

κακχυμένη περὶ ταρσά τε καὶ πόδας ἀμφικορύμβους“.

Hermannus. — 178 ριζοτομισθεν αρω, B. — 179 φαρμακόδων, A. Correxit Rentorfius. — 180 Λαερτιάδι Ὀδυσσῆϊ, A. Correxit Rentorfius. — 182 Εαιτην, B. — εἰς, B. ἐς, A. — 183 Ἦιε, Hermannus. Ἦει, A. — οἱ, Hermannus. οἶ, A. — 184 ἐταρους εἶδε εν δυνατους δυπαξαι, B. ὡς ἐτέρους ἦδεε δυνατοὺς ὑπαύξαι, A. ἐτέρως ἦδει, Rentorfius. ὑπαλύξαι, Pierson. ad Moerid. p. 301. Emendavit Hermannus; ego antea conieceram: Οὐ κε γὰρ οὖς ἐτάρους ἐνερθεν δύνατ' οἶος ὑπάξαι. — 185 γ' ἔδωκε, Hermannus. γε δῶκε, A. — 186 ἐρύσας, Hom. Od. κ. 303. ἀρύσας, A. — ἐναλίγγιον, A. Correxit Rentorfius. ἐναλιανκειον, B. — ἀνθεῖ, puncta diaereseos posuit Hermannus. — 187 καρποτρόφον, e coniectura. καρποφθόρον, A. — ἐνερθεν, Hermannus, ἔπειτα, A. „Obversabatur librario illud quod saepissime legisset“. — 188 ῥίζῃ, B. Hom. Od. κ. 304. ῥίζα, A. — ζοφοειδεις, B. — 190 Quae hinc sequuntur, primus addidi ex B. Ab A. omnia aberant. ἐξακεσεο, B.

## ιδ' Ἐναλιδροῦς.

- Ἀντὰρ ἀλὸς κόλποισι καθεζομένην ἱερὴν δροῦν,  
 Κύμασιν ἔν πάντεσσι τετιμένον ἔρνος ἄφυλλον  
 Ἦδ' αὐτῷ πόντοιο Ποσειδάωνι ἄνεκτι  
 Ἄνθελετή, τὴν πάντες ἐπιχθόνιοι καλέουσιν,  
 195 Λάμβανε τεχνήεντι νόῳ καὶ ἐχέφρονι βουλῇ  
 Ἦν τῆλ' Οὐλύμποιο θεὰ φθίνουσα σελήνη  
 Δέρκεται, καὶ μίσγε ῥόδων εὐῶδες ἔλαιον,  
 Καὶ χρίσαιο πρόσωπον ἐπὴν ἐπὶ προᾶγμα πορεύῃ·  
 Καὶ τότε σοι συνέριθος ἄμ' ἔψεται ἰὰ φοβεῦσα.  
 200 Τοῦτο γὰρ ἔστιν ἄκος καὶ ἀλεξιτήριον ἐχθρῶν  
 Πάντων ὅσα τε γαῖα φέρει καὶ πόντιον οἶδμα.  
 Ζωογονεῖ τε βρέφη [ἀλόχοις] ὑπὸ γαστροῖ φορηθέν.  
 Πρὸς τε φόβους τοὺς γινομένους ἔχε μιν κατὰ νύκτα  
 Βασκανίην τε κακὴν μερόπων καὶ πύματα λυγρὰ,  
 205 Ἦ καὶ δῶμα φυλάσσει ἀπόρρητόν τ' ἀποπέμπει.  
 Ὅσοι γὰρ φθονεροὶ μὲν ἀφειστήκασι, μέμνηκεν·  
 Ἐρχομένων δ' ἔγγυς τούτων, τότε κάρφος ἀνοίγει.  
 Ταύτην παμμήτωρ φύσις εὔρετο· μηκέτι λᾶας,  
 Μαντοσύνης ἔνεκεν δόλιχ' ἢ πτερὰ μηκύναντας  
 210 Πτηνοὺς ἀνθρωποὶ θαυμάζετε· καὶ γὰρ ἀμείνων.

191 κολποισιναεζομενην, B. De ipsa planta v. Theophr. Hist. Pl. IV. 6, 7. — 192 λυμασινενποτεραισιν — αφυλλο, B. — 193 Ποσειδαωνι, B. — 194 ανθελετη, praelata, Hermannus. ανθηταθη, B. — τήν „refertur ad ἀλὸς δροῦν“. Hermannus. — 196 Πηλιτεν — φθεινουσα, B. — 197 Δερκητεκαιμιστε, B. — 198 χρεισαιτο B. „Sermo est de philtris et artibus magicis“. Hermannus. — 199 αμεμψεται αφοργενια, B. — Ἰὰ, venena; de heterogene plurali v. Buttm. Gr. Gr. Vol. I. p. 216. — 200 ἐχθρω̄ν, Hermannus. ανθρων, B. — 201 παντανοσσακαιγαια — υδμα, B. — 202 ἀλόχοις, Hermannus. Ego conieceram λοχλαις, ut proleptice diceretur. In B. lacuna. — 203 μιν, Hermannus. μεν, B. — 205 δῶμα, Hermannus. σῶμα, B. — 206 Ὅσοι, Hermannus. οσον, B. — αφειστηκασιν, B. — 207 δε εγγυς — ανυγει, B. — 208 ταυτη, B. — εὔρετο, Hermannus. ευρε, B. — μηκατι ταους, B. De ου et α saepe inter se confusis v. Elmsl. ad Eur. Med. 764. Jacobs. addit. ad Athen. p. 133. Qui iam sequuntur duo versus in B. ita erant scripti:

ἢ πτηνοὺς ἀνθρωποὶ θαυμάζονται καὶ γὰρ μείνεν  
 βασκοσυνης ενεκεν δειληαπτερα μηκυναντες.

In iis ego mutaveram θαυμάζετε et ἀμείνων, reliqua emendavit Hermannus, ordine versuum simul transposito.

ιε' Χρυσάνθεμον.

Ἐνδροσον ἐκ γαίης αἶρειν χρυσάνθεμον ἀγνόν,  
 Πρὶν μέγαν ἥλιον τὸν ἀτέρονα κύκλον ὀδεύειν,  
 Καὶ περὶ σῶμα φόρει, καὶ ἔχ' εἵματος ἐντὸς αἰείρων.  
 Κρηναμένη δύναται γὰρ ἀποτρέψαι κακότητος

215 Φαρμακίδων ἀλόγων καὶ βάσκανα φῦλ' ἀνθρώπων.

ις' Ερύσιμον.

\* \* \*

ΕΡΜΗΝΕΙΑΙ ΠΑΛΑΙΑΙ.

α' \*).

\* \* \*

β'.

Τὴν ῥάμνον ἦν τις ἄρη ἐν λειψοσελήνῳ καὶ βαστάζῃ, ὠφελεῖ πρὸς φάρμακα καὶ πρὸς ἀνθρώπους φαύλους. ἀρμόζει δὲ φορεῖν αὐτὴν θρέμματα καὶ πλοίοις περιτίθεσθαι. ὠφελεῖ δὲ καὶ πρὸς πόνον κεφαλῆς καὶ δαίμονας καὶ ἐπιπομπάς.

γ'.

Ἀρτεμισίαν τὴν βοτάνην εἴ τις ἔχει ἐν ὄδῳ, λύει τὸν κάματον. καὶ ἐν τοῖς ποσὶν εἰλουμένη θηρία διώκει καὶ δαίμονας. αἷμα δὲ ἐπὶν περὶ τὰ ἄρθρα σκιρῶσθῆ, κλωνία λαβὼν μῖξον

212 αρτεμονα, B. — 213 φορειν και εχων εντος ειματος διρων, B. Emendavit Hermannus. — 214 κρηναμενη, B. — ἀποστρέψαι, B. Correxit Hermannus. — 215 αλοχων, B. Correxit Hermannus. — φυλλα, B.

\*) Scholia edidi ex Aldina (A.) et nothis ap. Dioscorid. Saraceni, qui et ipse codice est usus p. 476 (S.), at ιδ'. ιε'. ις'. ex B. S. Quum nonnulla modo in hac modo in illa editione desiderentur, suo semper loco accurate indicavi, unde sint desumta.

β'. ex A. S. ἦν S. ἐν. A. — ἄρη S. ἄρην A. — ἐν addit S. — βαστάζῃ S. βαστάζει A. — πλοίοις ex corrupta lectione ortum; v. ad carm. vers. 21.

γ'. ex A. S. τὴν addit S. — ἐν τοῖς S. τοῖς A. — εἰλουμένη A. ὁ φορῶν S. — μῖξον A. μίλω S. — ὑπαγή S. ὑπάγει A.

μετὰ ῥοδίνου· καὶ ποιήσας ζέσαι εἰς χύτραν σύγχριε τὸν πονοῦντα ὄλον ὡς ὑπάγη κοιμᾶσθαι. καὶ ὑστερικαῖς γυναιξὶ πάνυ βοηθεῖ, στραγγουρίαν παύει καὶ ὀπισθοτόνον ῥῆγμα.

## δ.

Ταύτην εἴ τις φορεῖ περὶ τὸ σῶμα, ἄπονος μένει. καὶ ὀφθαλμοὺς ὠφελεῖ, χοιράδας, ἀντιάδας, σταφυλὴν καὶ τὰ ὑπὸ τὴν γλῶσσαν, ἄρθρα τε καὶ νεύρων ὀδύνας καὶ ὀδόντας, ψώραν ἐκ λιμοκτονίας, λοχιῶν ἔμμηνα κατασπασθέντα. ἐν ὕδατί τε χλιαρῷ προσκλυζομένη εἰς τὰς χεῖρας, πρὸς φόβους καὶ βασχοσύνας καὶ δαίμονας ἔστι πάνυ καλή. διὸ λάμβανε τὴν βοτάνην, ὅτε αὔξει ἢ σελήνη καὶ ἡλίου ἀνατέλλοντος.

## ε.

Ὁ περιστερεῶν ὁ μὲν ὀρθὸς τείνει τὸ αἰδοῖον, ὁ δὲ ὑπιος ξηραντικός ἐστιν. ὠφελεῖ δὲ ὁ ὀρθὸς περιαρθεῖς πρὸς πόνους ὀφθαλμῶν. ποιεῖ πρὸς ἀμβλυοπίαν, καὶ κεφαλῆς πόνον καὶ κάματον παύει. τριφθεῖσα μετ' ὄξους χοιράδας ἀντιάδας τε παραχρῆμα παύει. ὅτε δὲ τις φρικιᾷ, ἀπὸ ταύτης κλωνία λαβὼν κατέναντι στήθει τοῦ φρικιῶντος μόνος καὶ εὐθὺς θεραπεύεται.

## ς.

Αὐτὴν τὴν δίκταμνον ξηράνας τρίψον ἐν ταῖς χερσί σου. καὶ ὡς ἄλφιτον ποιήσας καὶ βαλὼν σταλαγμένον οἶνον θίγε τοῦ σώματος. πρὸς πάντα γὰρ τὰ ἐρπετὰ ἀρμόζει, ἔλκη δὲ καὶ τὰς σαπρὰς νομὰς πληροῖ προκαθαίρον. καὶ ἂν σχολοπισθῇ τις, προσκατάπλασσε καὶ εὐθέως ὠφελεῖ. πρὸς σπλῆνα δὲ καὶ τὰ ἐν κρυφίοις τόποις πάθη φλεγμαίνοντα κατάπλασσε ὡς ἄλφιτον ποιήσας. αἶρε δὲ τὴν βοτάνην ἐν ἔαρι καὶ ἐν τοῖς καύμασι καὶ ἐν τῷ φθινοπώρῳ.

## ζ.

Ἐλελίσφακον λύει ψυγμὸν καὶ βῆχα. πρὸς πάντα δὲ τὰ

δ. ex A. S. ἐκ λιμοκτονίας S. κλιμοκτονίας A. — σελήνη ἡλίου S.

ε. ex A. S. ἀντιάδας τε, copulam adieci e vs. 68. — στήτω — μόνον S.

ς. ex A. S. σταλαγμὸν S. — οἶνου A. S. — πρὸς ἔλκη A. S. — προσκατάπλασσε κ. ε. ὠφελήσεις S. — ἔαρι omitta praepositione S.

ζ. ex A. S. λυγμὸν Ruellius. — βῆχα omisso καὶ A. S. — κρηῶν λυθὲν A. κρηῶ ληφθέν S. — αἰμοπτοικοὺς A. S. — λόγια S. — αἰ κάπισται S. — ἐκβάλλουσιν ἔμβρονα. S.

κακὰ ἔλκη, σὺν ῥοδίνῳ καὶ κηρῷ λυθέντι ὠφελεῖ, σπληνὸς πόνον καὶ δυσεντερίαν θεραπεύει πινόμενον μετὰ οἴνου λευκοῦ. ἔξ ἴσου τοὺς αἱμοπτυκὸν προποτιζόμενον θεραπεύει. καὶ πρὸς πάντα ποιεῖ λοχεῖα γυναικός. αἱ κάκισται δὲ γυναικὲς πέσσον ἔξ αὐτοῦ ποιήσασαι προστιθέασι καὶ ἐκβάλλουσι τὰ ἔμβρυα.

η'.

Κυπάρισσος βοτάνη ὠφελεῖ πρὸς βρόγχους καὶ ὠτῖα καὶ ἀντιάδας καὶ ὕδρωπα καὶ ἰσχιάδας θεραπεύει.

θ'.

Κενταύριον ὠφελεῖ πρὸς φλεγμαινόντα πάθη καὶ κρούσματα πληγῶν. ὑστερικαῖς γυναιξὶ βοηθεῖ στραγγουριῶντάς τε παύει καὶ λιθιῶντας. αἶρε δὲ τὴν βοτάνην ἐν ἔαρι ἡλίου ἀνατέλλοντος.

ι'.

Ταύτην τὴν βοτάνην σελήνης αὐξανούσης λαμβάνειν δεῖ. ποιεῖ δὲ πρὸς φόβους καὶ δαίμονας καὶ βασκοσύνας καὶ φάρμακα κακὰ ταῦτα ἀποστρέφουσα. καὶ ὀδόντα εἴ τις ποτε τὴν ῥίζαν μασησάμενος εὐθὺς ἀποπτύσῃ, τὸ ρεῦμα στέλλουσα ὠφελεῖ. λύει δὲ καὶ γαστέρα.

ια'.

Παιονία βοτάνη αἴρεται ἐν τοῖς κνυκαύμασι πρὸ τοῦ τὸν ἥλιον ἀνατέλλειν καὶ κρεμάται. καὶ ὠφελεῖ πρὸς φάρμακα καὶ βασκοσύνας καὶ φόβους καὶ δαίμονας καὶ ἐπιπομπὰς καὶ εἰς πυρετὸν ἐκ φρικιάσεως νυκτερινόν τε καὶ ἡμερινόν καὶ τεταρταῖον λέγεται δὲ ὅτι ποτὲ ἐν τῷ ὄρει, ἔνθα ἦσαν δαίμονες, φρεῖσα τούτους ἀπεδίωκε.

ιβ'.

Αὕτη ἡ βοτάνη φορομένη περὶ τὸ σῶμα ὠφελεῖ πρὸς σεληνιασμὸν καὶ κόπον. δύναται δὲ τριφθεῖσα μετὰ ὄξους ἡ βοτάνη καὶ καταχεομένη πόδας ἀκροκορύμβους ὠφελεῖν.

η'. ex A. S. βράγχους A. S. — ἰσχιάδας S. ἰσχιάδα A.

θ'. ex S.

ι'. ex A. S. φάρμακα κατὰ ταῦτα S. — μασησάμενος ἀποπτύσῃ, εὐθὺς S.

ια'. ex A. S. ἀνατεῖλαι S. — οὐπιπομπάν S.

ιβ'. ex A. In codice Saraceni non exstitisse videtur, quum ille hanc paraphrasin ex editione Aldina sumsisse testetur.

ιγ'.

Αὕτη ἡ βοτάνη ῥιζ[οτο] μηθεῖσα καὶ περὶ τὸ [σῶ]μα φορομένη ὠφ[ελει] πρὸς φάρμακα καὶ [βασ]κανίαν.

ιδ'.

Ταύτην τὴν βο[τάνην ὅταν] ἡ σελήνη λίγη [μῖζον] μετὰ ῥοδίνου ἐ[λαίου] καὶ] χρῖσόν σου τὸ πρό[σωπον], ὅταν ἐπὶ πράγμα[α ἀπελ]θῆς . ζωογονεῖ δὲ [καὶ παι]δία ὑπὸ τὴν κο[ιλίαν] φορομένη καὶ [πρὸς τοὺς] φόβους τοὺς γι[νομε]νους ἔχε κατὰ ν[υκτιά]· καὶ] πρὸς βασκανία[ν τε] καὶ πάντα τὰ [κακὰ] ὠφελεῖ καὶ τὸ σ[ῶμα] φυλάσσει· ὅσον [γὰρ] οἱ βάσκανοι ἀφε[στή]κασιν, μέμνκ[εν· ἐρ]χομένων δὲ αὐ[τῶν ἐγ]γὺς ἀνοίγει τὸ κά[ρφος].]

ιε'.

Τοῦτο τὸ χρυσάν[θεμον εἶπερ] αἴρεις ἐκ τῆς γῆς π[ρὸ τοῦ] τὸν ἥλιον ἀνατέ[λλειν] καὶ περιάπτει[ς τῷ σῶ]ματι καὶ ἐκ τοῦ [τρα]χήλου ἀποκρημ[ῆς], ὠφελεῖ ἀποστρέφ[ον] τὰς φαρμακίδας γι[ναϊκας] καὶ πάντα τοὺς βασ[κάνους].]

ις'.

Ἐρύσιμον λεῖον μετ' οἴνου πρὸς κοιλίας πόνον πιέτω . ἐὰν δὲ κόκκους ζ' εἰς οἰκίαν βάλλης, ἀψιμαχία ἔσται.

ιγ'. ex B. S. Sed quum margo codicis B. adeo attrita fuisset, ut Weigelius non amplius omnia verba dignoscere posset, natae inde sunt satis multae lacunae, quas tamen editione Saraceni collata omnes explere licuit. Quae proinde in hoc et seqq. capp. uncis inclusa leguntur, ea unice Saraceno debentur; quae cum hoc codex B. communia habet, illis libera videntur. — ρηζ B. — πρὸς S.

ιδ'. ex B. S. ληγει B. — χρησης ου τιw B. — οτι B. — πράγματι S. Ego correxi. — [ἀπελ]γισ B. — ζωογονια εν B. — φοροουμενον πι B. — εχει B. — υφελει B. — β[ωμῆ S.] B. — δειν B. — ανγει B.

ιε'. ex B. S. ερεις B. — αποκριμν B.

ις'. ex B. S. πινέσθω S. — Additum fuerat in Saraceni codice caput de Elleborine, ab ipso tamen omissum, quia totidem verbis legebatur ap. Dioscorid. IV. 107. de Epipactide. Appendicis instar, et ne quid quamvis minimi momenti desit, adiciam indicem plantarum a poeta hocce descriptarum, quem editor Aldinus ipsi carmini praemisit, desumptum ex codice minus mutilo quam quo in editione est usus:

Χαμαίμηλον.	Ῥάμνος ὄρον.	Ἀστεμησία μονόκλωνος.
Πενταδάκτυλος.	Ῥπτιος.	Ὁ ὀρθός.
Ἄκταμνον μικρόν.	Ἐλελίφακον.	Βράθυ.
Κυπάρισσος.	Χαμαικυπάρισσος.	Κενταύριον μέγα.
Βούφθαλλον.	Παιονία.	Πόλιον.
Μῶλν Ἐναλία δρυς.	Χρυσάνθεμος.	Ἐρύσιμον.

De aliis huius carminis codicibus quae Fred. *Dietzius* Vir Celeberrimus in epistola Londino ad Choulantium data scripsit, quia inserendi ea non amplius locus erat, hic addam: „Ein Escorialensischer Codex entspricht aufs Haar dem Wiener, ein Pariser, von *Angelus Vergetius* geschrieben, unter *Hase's* Supplementhandschriften, aufs Haar der Aldina, ein anderer Pariser und einer zu London im Britischen Museum, beide nicht die Verse, sondern nur die prosaische Auslegung enthaltend, ebenfalls der Aldina“.

Die erste Handschrift ist die Aldina, die zweite die Pariser Handschrift von Vergetius, die dritte die Wiener Handschrift, die vierte die Londoner Handschrift, die fünfte die Escorialer Handschrift.

Die sechste Handschrift ist die Pariser Handschrift, die siebente die Londoner Handschrift, die achte die Wiener Handschrift, die neunte die Escorialer Handschrift.

Die zehnte Handschrift ist die Pariser Handschrift, die elfte die Londoner Handschrift, die zwölfte die Wiener Handschrift, die dreizehnte die Escorialer Handschrift.

Die vierzehnte Handschrift ist die Pariser Handschrift, die fünfzehnte die Londoner Handschrift, die sechzehnte die Wiener Handschrift, die siebzehnte die Escorialer Handschrift.

Die achtzehnte Handschrift ist die Pariser Handschrift, die neunzehnte die Londoner Handschrift, die zwanzigste die Wiener Handschrift, die einundzwanzigste die Escorialer Handschrift.

Die zweiundzwanzigste Handschrift ist die Pariser Handschrift, die dreiundzwanzigste die Londoner Handschrift, die vierundzwanzigste die Wiener Handschrift, die fünfundzwanzigste die Escorialer Handschrift.



# I N D E X.

(Numerus paginam indicat.)

- A**aron 124  
Abietis fungus 159  
Abrotanum 29, 145  
Absinthium 30, 147  
Acalyphæ 33  
Acetum 138, 160  
Acharistum 167  
Acidula 57  
Acte 125  
Adrianum 166  
Agaricus 159  
Agrimonia 125, 153  
Aizon 57  
Alcanna 160  
Alga palustris 127  
Allium 34  
Aloë 121, 158  
Aloës lignum 158  
Althæa 43  
Alumen 139, 159  
Ambra 159  
Ambrosia 154  
Amidum 159  
Ammi 160  
Ammoniacum 159  
Ampelos leuce 126  
Amygdalæ 189  
Anacardi 159  
Anacardium 171  
Andrachne 59  
Anethum 44, 159  
Anisum 160, 185  
Anthemis 51  
Antimonium 159  
Antimoron 169  
Apium 42, 152, 160  
Apostolicon (emplastr.) 176  
Araneæ tela 137  
Aristolochia 85  
Arnoglossa 36  
Artemisia 28  
Ἀρτεμισία μονόκλωνος 201  
Asa foetida 159  
Asarum 91  
Asphaltum 160  
Athanasia 169  
Atriplex 67  
Aurea alexandrina 166  
Balsamum 160  
Barba Iovis 58  
Barroco 96  
Batus 130  
Benedicta 169  
Betonica 46, 153  
Blanca 169  
Bolus 160  
Borax 161  
Βούρβαλμον 207  
Brassica 77  
Bratheos 48  
Βράθυ κνάρισσος 206  
Bryonia 126  
Bryonia nigra 127  
Buglossa 74  
Cacabus Veneris 127  
Calamentum 52  
Calamus aromaticus 162  
Camphora 161  
Caniculata 108  
Caparus 162  
Cardamomum 161  
Caryophyllata 174  
Caryophylli 117, 163, 187  
Caseus 136  
Cassia fistula et lignea 161  
Castica 124  
Castoreum 162  
Caulis 77

- Centaurea 99, 206  
 Cepa 73  
 Cerefolium 66, 149  
 Ceronium (emplastr.) 176  
 Cestron 46  
 Chamaeacte 125  
 Chamaedrys 107  
 Chamaemelum 51  
 Χαμαικυνάριοςσος 206  
 Χαμαλιμηλον 200  
 Chamomilla 51  
 Chelidonia 98  
 Χρυσάνθεμον 212  
 Chrysanthemum 51  
 Cicuta 112  
 Cinnama 118  
 Cinnamomum 118, 161, 187  
 Classa 161  
 Clematis 85  
 Cochleae 137  
 Coloquintida 161  
 Colubrina 99  
 Confectio Cophonis 172  
 Coralli 162  
 Coriandrum 68, 186  
 Cornu cervi 137  
 Costus 118, 162  
 Cubebae 162, 188  
 Cucurbita 145  
 Cuminum 116  
 Cyperus 93, 162  
 Diacalamintum 173  
 Diacameron 173  
 Diacastoreum 171  
 Diacitoniten  
 Diacostum  
 Diacyminum } 173  
 Diadragagantum }  
 Diairis }  
 Diamargariton 172  
 Diamoron 176  
 Dianthos 172  
 Diaolibanum 167  
 Diapenidion 175  
 Diaprunis 171  
 Diarrhodon 175  
 Diasatyriion 168, 173  
 Diasene 173  
 Diathamaron (Diacam.) 173  
 Digladium 149  
 Διγαμνον μικρόν 204  
 Dragagantum (tragacantha) 163  
 Dragantum (vitriolum) 162  
 Dragontea 99  
 Ebulus 125  
 Electuarium ducis 174  
 Elelisphacus 64  
 Ἐλελίσφακον 205  
 Elenium 89  
 Elleborus albus 101  
 Elleborus niger 104  
 Elna 89  
 Emperiston 170  
 Emplastrum apostolicon }  
 Emplastrum ceronium } 176  
 Emplastrum oxyrocroceum }  
 Ἐναλιδῶς 211  
 Enes, Enis 185  
 Enula 89  
 Erigeron 97  
 Eruca 70  
 Ἐρύσιμον 212  
 Esdra 167  
 Eviscus 43  
 Faba 128  
 Fel 134  
 Fenchel 192  
 Feniculum 56, 148, 192  
 Filonium 167  
 Fimus 135  
 Fungus abietis 159  
 Gaisdo 101  
 Galanga 117, 163  
 Galbanum 163  
 Gamandrea 107  
 Gariofilata 174  
 Gariofilus 117, 163, 187  
 Gingiber 116, 175, 189  
 Gladiola 149  
 Gummi arabicum 163  
 Hermodactylus 163  
 Hidrocopion 167  
 Hiera abbatis de Curia }  
 Hiera Constantini }  
 Hiera Galeni } 171  
 Hiera Rufini }  
 Hieracuria }  
 Hialogodion }  
 Hierobotanum 105 }  
 Hygia 167 }  
 Hyoscyamus 108 }  
 Hyssopus 90 }  
 Ierobotanum 105 }  
 Ingber, Ingwer 189 }  
 Iris 88 }  
 Isatis 101 }  
 Iuniperus 131 }  
 Iusquiamus 108 }  
 Iustinum 174 }  
 Katharticum imperiale 172 }  
 Κενταύριον μέγα 206 }  
 Kubeben 188 }

- Kümmel 185  
 Lactuca 60  
 Ladanum 163  
 Lapathum 111  
 Leucanthemum 51  
 Libysticum 149  
 Lignum aloës 158  
 Ligusticum 64  
 Lilifagus 144, 205  
 Liliun 61, 150  
 Lingua bovis 74  
 Liquiritia 163  
 Lithontripon 174  
 Lolium 112  
 Macedonia 149  
 Maces 164, 192  
 Malva 109  
 Mandeln 189  
 Manna 164  
 Marathrum 56, 148  
 Marrubium 87, 148  
 Mastix 164  
 Maurella 107  
 Meconium 72  
 Mel rosaceum 174  
 Melissaophyllon 96  
 Memphitum Yeralogodion 171  
 Mentha 93, 151  
 Metridatum 167  
 Micleta 169  
 Μῶλυ 210  
 Mumia 164  
 Musa aenea 168  
 Muscus 164  
 Muskatblüthe 192  
 Myrica 131  
 Myrobalani 164  
 Myrrha 164  
 Nardus celtica 120  
 Nardus indica 119  
 Nasturtium 69  
 Negelein 187  
 Nepeta 52, 154  
 Nigella 112  
 Nuclei persicorum 191  
 Nux avellana 130  
 Nux muscata 164  
 Nymphaea 127  
 Olea fragrantia 176  
 Opium thebaicum 164  
 Opopanax 164  
 Opopyra 168  
 Origanum 81  
 Ostrutium 65  
 Oxy laxativum } 172  
 Oxy simplex }
- Oxycroceum (emplastr.) 176  
 Paeonia 94, 165  
 Παιονία 208  
 Papaver 71, 150  
 Papaver palustre 127  
 Paratella 111  
 Pastinaca 80  
 Paulinum 170  
 Πενταδάκτυλος 202  
 Pepones 147  
 Περιστέρι 203  
 Peristereon 105  
 Pes pulli 59  
 Pfeffer 190  
 Pfirsingkern 191  
 Philoanthropos 174  
 Philonium 167  
 Picra Galeni 170  
 Piganon 41  
 Pilulae aureae  
 Pilulae diacastoreae } 170  
 Pil. sine quibus esse nolo }  
 Pionia (paeonia) 165  
 Piper 114, 190  
 Pix 165  
 Plantago 36  
 Pliris 174  
 Πόλιον 210  
 Porrum 49  
 Portulaca 59  
 Potio muscata } 170  
 Potio Pauli }  
 Prassion 87  
 Psilliticum 172  
 Pulegium, Puleium 54, 151  
 Pyrethrum 115, 165  
 Raphanus 154  
 Requies 169  
 ῥαμνος 200  
 Rheubarbarum 165  
 Rosa 60, 154  
 Rosata novella 175  
 Rubea trociscata 169  
 Rubus 130  
 Ruta 39, 144  
 Sabina 48  
 Sal nitri 164  
 Sal sacerdotis 176  
 Salix 133  
 Salvia 64, 144, 205  
 Sambucus 125  
 Sanguis draconis 165  
 Sarcocola 153  
 Sarcocolla 165  
 Satureia 63  
 Scamonea 165

- Sclarea 151  
 Scordeon 34  
 Selinon 42  
 Semperviva 58  
 Senecion 97  
 Serpillum 82  
 Sinapi 75  
 Sotira 168  
 Spica celtica 120  
 Spica nardi 119, 165  
 Spodium 166  
 Squinantus (schoenanth.) 166  
 Stomaticon 175  
 Storax calamita 165  
 Strignum (strychn.) 107  
 Struthion 65  
 Succus rosarum 172  
 Sulphur vivum 139  
 Syrupus rosaceus 175  
 Syrup. violaceus 176  
 Tamarix 131  
 Tela araneae 137  
 Thamarindus 166  
 Theriaca 168  
 Thus 120, 166  
 Thymbra 63  
 Tiriaca magna 168  
 Tria sandali 176  
 Trifera magna 169  
 Trifera saracenicica 172  
 Verbena 105  
 Viola 83  
 Vitis candida 126  
 Unguentum agrippa  
 Unguent. arregon  
 Unguent. aureum  
 Unguent. citrinum } 177  
 Unguent. fuscum  
 Unguent. marciaton  
 Unguent. populeon  
 Urtica 33  
 Vulgago 91  
 Weischelkern 191  
 Yeralogodion 171  
 Ysopum 90  
 Zedoar 117  
 Zimmt 187  
 Zinziber (zingiber) 116, 189  
 Zinziber conditum  
 Zucara rosata } 175  
 Zucara violata

Pag. 144, v. 75 legit *Atrocianus ut ingenti.*





Rare Books

22.C.1832.2

Macer Floridus de viribus herba1832

Countway Library

BER0191



3 2044 045 941 234

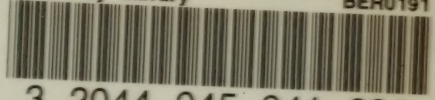
Rare Books

22.C.1832.2

Macer Floridus de viribus herba1832

Countway Library

BER0191



3 2044 045 941 234